

Biblioteka
Ojców Kamedułów
w Bieniszewie

Robertum Camaldulensem ex legato
M. D. Feliciani de Smogorzow
Wagomiaz Capnei Naredens.

Fr. Baconi
DE VERULAMIO
SERMONES FIDELES,
ETHICI,
POLITICI,
ŒCONOMICI:
Sive
INTERIORA RERUM.
Accedunt
FABER FORTUNÆ
COLORES BONI ET MALI, &c.

LUGD. BATAVORUM,
Apud Franciscum Hackium. A^o 1644.

ex legato
de Inghozzo
Marens.

Bj Bieu A. IV. 10

EXCE

G

Duci E

Hono

S

quin tal
apud Pe
na, & M
videris
tura. In
sum est
omnibu
accepti
tur, pra
tia strin
autem
dere; I
Novun

ILLVSTRI
ET
EXCELLENTI DOMINO,
GEORGIO,

Duci Buckinghamiæ, Summo
Angliæ Admirallio.

Honoratissime Domine,

Salomon inquit, *Nomen bonum
est instar Vnguenti fragrantis
& pretiosi; Neque dubito,*
quin tale futurum sit *Nomen tuum*
apud Posteros. Etenim & Fortu-
na, & Merita tua, præcellerunt. Et
videris ea plantasse, quæ sint dura-
tura. In lucem jam edere mihi vi-
sum est *Delibationes meas*, quæ ex
omnibus meis Operibus fuerunt
acceptissimæ: Quia forsitan viden-
tur, præ cæteris, *Hominum Nego-*
tia stringere, & in sinus fluere. Eas
autem auxi, & Numero, & Pon-
dere; In tantum, ut plane Opus
Noyum sint. Consentaneum igi-

Epistola Dedicatoria.

tur duxi, Affectui, & Obligationi
meæ, erga *Illustrissimam Dominationem*
tuam, ut *Nomen* tuum illis præ-
figam, tam in *Editione Anglica*, quam
Latina. Etenim, in bona spe sum,
Volumen earum in *Latinam*, *Lin-*
guam scilicet universalem, ver-
sum, posse durare, quamdiu *Libri* &
Literæ durent. *Instaurationem* meam
Regi dicavi: *Historiam Regni Henrici*
Septimi, (quam etiam in *Latinum*
verti,) & Portiones meas *Natura-*
lis Historiæ, *Principi*: Has autem *De-*
libationes Illustrissimæ Dominationi
tuæ dico; Cum sint ex *Fructibus*
optimis, quos, *Gratia* divina *Calami*
mei laboribus indulgente, exhi-
bere potui. *Deus Illustrissimam Do-*
minationem tuam manu ducat.

Illustrissimæ Dominationis tuæ

Servus Devotissimus
& Fidelis

F. R. S. ALBAN.

SE

F

pro servi
matis cor
bitris ul
quam in
di quide
cerint; si
ventosa
ommino
quis, co
nec diffi
mines f

SERMONES FIDELIS.

I.

DE VERITATE.

QUID est *Veritas*, inquit *Pilatus* Derisor? Nec præstolari voluit Responsum. Certe sunt, qui cogitationum vertigine delectantur; ac pro servitute habent, Fide fixa aut Axiomaticis constantibus constringi; *Liberi Arbitrii* usum in Cogitando, non minus quam in Agendo, affectantes. Cujusmodi quidem *sectæ Philosophorum* licet defecerint; supersunt tamen *Ingenia* quædam ventosa & discursantia, quibus eadem omnino venæ, licet non pari, cum Antiquis, copia sanguinis, repletæ. Verum, nec difficultas sola, laborque quem Homines subeunt, in *Veritate* inveniendâ;

A 3

nec

nec quæ ex ea inventa Cogitationibus imponitur Captivitas, *Mendacis* favorem conciliat; Sed ipsius *Mendacii* Naturalis (utcunque corruptus) Amor. E recentiore *Græcorum* Schola quidam, rem ad Examen vocans, hæret attonitus; dum excogitare nequit, quorsum Mortales amarent *Mendacium*, ipsius *Mendacii* caussa; Cum nec voluptati sit, ut *Mendacis Poëtarum*; nec utilitati, ut illa *Mercatorum*. Sed nescio quomodo, *Veritas* ista, (utpote nuda & manifesta Lux diurna,) personatas hujus *Mundi Fabulas*, Ineptiasque, non tam magnifice & eleganter ostendit, quam *Tædæ*, *Lucernæ*que nocturnæ. Ad *Vnionis*, forsan, valorem, pervenire poterit *Veritas*, quæ per diem speciosissima apparet: Sed ad pretium *Adamantis*, aut *Carbunculi*, qui lumine vario pulcherrime splendent, nunquam ascendet. Mixture *Mendacii* voluptatem semper auget. Ecquis dubitat, si è mentibus Hominum tollerentur Opiniones vanæ, Spes blandæ, *Æstimationes* Rerum falsæ, *Imaginationes* ad libitum, & id genus alia, quin multorum animi relinquerentur dejecti, & marci, atræ bilis & languoris pleni, ac sibi met ipsis ingrati ac displicentes? *Patrum* unus, magna cum severitate, *Poësin* appellat, *Vinum Dæmonum*;

num; Eo
licet *Poësin*
Veruntan
rem petr
dacium q
ejus gene
utcunque
ciis, & a
ritas tam
Veritatis
instar, de
quæ præ
Reception
Fruitio &
manæ Na
Prima
tura De
Rationi
quod de
ritus su
Lumen i
digesta;
& usque
ciem Ele
qui cate
tissime d
dere nar
Arcis fe
sum, eja
clare; S

num; Eo quod Phantafiam vanis impleat; licet *Poëfis Mendacii* tantum *umbra* fit. Verumtamen, non est *Mendacium*, mentem pertransiens, quod officit; Sed *Mendacium* quod à mente imbibitur, nempe ejus generis, de quo ante diximus. Verum utcunque in depravatis Hominum judiciis, & affectibus, hæc ita se habeant; *Veritas* tamen (quæ sola se judicat) docet; *Veritatis inquisitionem*, quæ eam, proci instar, demeretur; *Veritatis Cognitionem*, quæ præsentem eam fiffit; & *Veritatis Receptionem cum Assensu*, quæ est ipsius Fruitio & Amplexus; Summum esse Humanæ Naturæ Bonum.

Prima, in Operibus sex dierum, *Creatura Dei*, fuit *Lux sensus*; Postrema, *Lux Rationis*; *Quin* & Opus ejus, *Sabbatho*, quod deinceps perpetuo exercet, est Spiritus sui Illuminatio. Primo inspiravit Lumen in *Faciem Materiae*, vel *Molis indigestæ*; postea in *Faciem Hominis*; *Quin* & usque semper Lucem inspirat in *Faciem Electorum*. *Poëta*, qui *Seclam*, alioqui cæteris inferiorem, ornavit, elegantissime dixit; *Suave est in litore stanti videre naves fluctibus exagitatas; Suave ad Arcis fenestram stanti, prælium commissum, ejusque varios eventus, inferius spectare; Sed nulla voluptas equiparari potest*

test huic ipse, Nempe ut quis stet super Clivum excelsum Veritatis; (Collem certe inaccessibilem, ubi aer semper liquidus est, & serentus;) atque inde Errores, Homines palantes, Caligines & Tempestates, in Convalle subjacente, despiciat: Modo prospectus iste cum misericordia conjunctus sit, non cum Tumore, aut Superbia. Et hoc ipsum, est Caelo in Terris frui, quando Mens Humana in Charitate movetur, in Providentia quiescit, & supra polos Veritatis circumfertur.

Iam vero, ut à Theologica & Philosophica Veritate, ad Veritatem, aut potius Veracitatem in Civilibus negotiis, transeamus; Agnoscent vel ipsi qui eam non exercent, apertam, & minime fucatam, in Negotiis gerendis, Rationem, præcipuam esse Humanæ Naturæ Decus: Mixturam autem Falsi, similem esse plumbeæ materiæ, quæ efficit sane, ut facilius cudi possit Metallum, sed ita ut interim vilius fiat. Nam flexuosi isti, & obliqui motus, Serpentum sunt; Qui super ventrem suum gradiuntur, non pedibus incedunt. Non est vitium, quod tanto Hominem pudore obruit, quam si Falsus vel Perfidus invenitur. Itaque acutissime Montaneus, rationem scrutatus, cur Mendacii vocabulum, pro tanto haberetur Opprobrio, &

Con-

Contumel
(inquit), q
dem opera
darem esse
Mendax er
curvat. Co
stias, & Pe
test melius
mis Clame
Dei in G
enim est, e
do, non re

M
Et
ri
tem, met
tur fabul
tis ita & i
tio, prout
ad aliam v
bris; Me
bitum, re
men non
Ferment
Superstir
nullis Re
tification

Contumelia; *Si Res recte perpendatur*, (inquit,) *qui dicit Hominem mentiri, eadem opera dicit, eum adversus Deum audacem esse, adversus Homines timidum. Mendax enim, Deo insultat, Homini se incurvat.* Certe, quam flagitiosa res sit, *Falsitas, & Perfidia*, nullo modo exprimi potest melius, quam quod istis (quasi ultimis Clamoribus,) devocabuntur Iudicia Dei in Genus Humanum. Prædictum enim est, *Christum*, in Adventu suo secundo, *non reperturum Fidem super terram.*

II.

DE MORTE.

MEtuant Homines Mortem, ut Pueri Tenebras. Quemadmodum autem, metus iste naturalis, in pueris augeatur fabulosis quibusdam Terriculamentis ita & ille alter. Sane, *Mortis Meditatio*, prout *Mors stipendium est peccati*, & ad aliam vitam transitus, pia est & salubris; Metus vero ejus, ut est *Natura Debitum*, res est infirma, & inanis. Inest tamen nonnunquam piis Meditationibus, Fermentum aliquod Vanitatis, nec-non *Superstitionis*. Præcipitur in *Libris* nonnullis *Religiosorum*, qui tractant de *Mortificatione*, ut recogitet secum Homo,

quantus sit dolor, cum vel minimus digiti articulus torqueatur ; atque inde æstimet, quantus sit in *Morte* cruciatus, ubi totum corpus corrumpitur, & dissolvitur. Cum tamen *Mors* sæpenumero transeat, minore cum dolore, quam sentitur in tortura membri. Partes enim maxime vitales, non sunt maxime sensitivæ. Nec abs re dictum fuit, ab illo, qui locutus est ut *Philosophus* tantummodo, & *Homo Animalis*; *Pompa Mortis magis terret, quam Mors ipsa*: Gemitus & Singultus, membrorum Convulsiones, oris Pallor, Amici flentes, & atrata Funera, cum similibus, hæc sunt quæ *Mortem* ostentant terribilem. Observatione plane dignum est, nullam esse *Animi Passionem* tam debilem, quin superet, & in ordinem redigat *Timorem Mortis*. Ideoque *Mors*, non est hostis adeo formidabilis, cum multos habeat homo circa se Athletas, qui in certamine illam vincant. *Vltio* de *Morte* triumphat; *Amor* eam parvi facit; *Honor* ambit; *Metus Ignominie* eligit; *Mæror* ad eam confugit; *Metus* anticipat. Imo legimus, quod postquam *Orho Imperator* se ipsum interfecisset, ipsa *Misericordia* (quæ Affectus est omnium tenerrimus) multos provocarit ad *commoriendum*, ex mera *Animi Compassione* erga *Dominum* suum,

suum,
dit *Seneca*
gita quam
non tantu
Fastidioso
dignum
Animo g
Mors effi
homines
moment
sar, voce
sri memo
dissimula
Iam Tib
mulatio
Scomma
Vt puto
si ex re s
mul coll
pediend
restat ag
Stoici, ni
latia Mo
eam, app
videretu
extremu
Aeque e
ri, ac Na
norem se
illo. Q

suum, ut fidissimos Affeclas. Quin & addit *Seneca Fastidium, & Satietaem*: Cogita quam diu eadem feceris; Mori velle non tantum Fortis, aut Miser, sed etiam Fastidiosus potest. Nec minus observatu dignum est, quantillam mutationem in Animo generoso & forti, appropinquans Mors efficere valeat; Eisdem enim gerunt homines illi Spiritus, usque ad extremum momentum. Mortuus est *Augustus Caesar*, voce certe urbana; *Livia, conjugii nostri memor, vive, & vale*. *Tiberius* inter dissimulandum; Ita enim de illo *Tacitus*, iam *Tiberium vires, & corpus, non dissimulatio, deserebant*. *Vespasianus* cum Scommate; Exonerans enim se super sella; *Vt puto Deus fio*. *Galba* cum *Gnoma*; *Feri, si ex re sit Populi Romani*: protendens simul collum. *Septimius Severus*, inter expedienda negotia; *Adeste, si quid mihi restat agendum*. Pariter & alii. Certe *Stoici*, nimium insumperunt operæ in *Solatia Mortis*: Etenim grandi suo, contra eam, apparatu, effecerunt, ut terribior videretur. Rectius ille; *Qui Finem vite extremum inter munera ponit Natura*. Aequè enim est naturale hominibus *Mori, ac Nasci*; atque *Infans* forsan, non minorem sentit dolorem, ex hoc, quam ex illo. Qui moritur inter prosequendum

magnum aliquod desiderium, ita se habet, ut vulneratus, sanguine adhuc fervente, qui plagam vix sentit. Itaque Mens, in aliquod Bonum fixa & intenta, à doloribus *Mortis* se subducit. Verum enimvero, super omnia, suavissimum *Canticorum* est illud, *Nunc dimittis*; Cum quis Fines suos, & Expectationes honestas, assecutus fuerit. Hoc item in se habet *Mors*, ut *bona Fama* januam aperiatur, & *Livorem* extinguat; *Extinctus amabitur idem*.

III.

DE VNITATE ECCLESIAE.

CVM *Religio* sit præcipuum humanæ Societatis vinculum, par est, ut & ipsa, debitis veræ *Vnitatis* & *Charitatis* vinculis, astringatur. Diffidia circa *Religionem*, Mala erant, *Ethnicis* incognita. Nec mirum, cum *Religio Ethnicorum* posita esset potius in Ritibus, & Cultu *Deorum* externo, quam in constanti aliqua Confessione, & Fide. Facile enim est conijcere, cujusmodi fuerit illorum *Fides*, cum præcipui *Ecclesiæ* ipsorum *Doctores* & *Patres*, fuerint *Poëta*. Inter *Attributa* autem veri *Dei* ponitur, quod sit *Deus Zelotypus*: Itaque *Cultus* ejus non fert mixtu-

mixturam
pauca quæ
cemus. So
Limites, e
tur. *Vnita*
quam quæ
ante omni
respicit e
ter eos, q
net, certu
Scandala
quæ etian
Quemad
rali, Vult
genere p
tridi; Si
tio. Ad
Homine
reat, aut
tis *Viola*
lud incre
ferto; alii
dum qui
ticorum
Ecclesiæ
Vox au
riat, *Nol*
jus *Voca*
data, ei
clesiam

mixturam, nec consortium. Quamobrem
 pauca quaedam de *Vnitate* in *Ecclesia* di-
 cemus. Scilicet, qui sint ejus *Fructus*, qui
Limites, quibus denique *Modis* concilie-
 tur. *Vnitatis Fructus* præcipui, (præter-
 quam quod *Deo* summe placeat, id quod
 ante omnia poni debet,) sunt duo. Alter
 respicit eos, qui *extra Ecclesiam* sunt; Al-
 ter eos, qui *intra*. Quod ad priorem atti-
 net, certum est, longe maxima in *Ecclesia*
 Scandala, esse Hæreses, & Schismata; Vt
 quæ etiam Corruptelas Morum superent.
 Quemadmodum enim in Corpore Natu-
 rali, Vulnera, & Solutio Continuitatis,
 genere pejora sunt, quam Humores pu-
 tridi; Similis est Corporis Spiritualis ra-
 tio. Adeo ut nihil reperiatur, quod æque
 Homines ab ingressu in *Ecclesiam* abster-
 reat, aut jam receptos expellat, ac *Vnita-
 tis Violatio*. Itaque temporibus quibus il-
 lud increbrescit, ut alii dicant, *Ecce in De-
 serto*; alii, *Ecce in Penetralibus*; hoc est,
 dum quidam *Christum* quærunt in *Hære-
 ticorum Conciliabulis*, quidam in *Facie
 Ecclesiæ externa*; opus est prorsus, ut illa
 Vox aures Hominum quasi perpetuo fe-
 riat; *Nolite exire. Doctor ille Gentium*, cu-
 jus Vocatio & Missio, propria & deman-
 data, ei imposuit, ut eorum, qui *extra Ec-
 clesiam* fuerant, curam gereret, inquit, *Si
 ingre-*

ingrediatur cætus vestros Infidelis quispiam, aut Idiota, & vos variis loquentes linguis audiat, annon vos insanire prædicabit? Neque sane multo melius se habet, cum *Athei*, & Homines profani, tantas, in *Religione*, lites, & Opinionum dimicationes, intueantur. Siquidem hæc res ab *Ecclesia* illos avertit, & in *Cathedra Derisorum sedere facit*. Levius quiddam videatur, quam ut in Tractatu tam serio citetur, deformitatem tamen rei egregie depingit. Insignis quidam Iocandi Artifex, in *Catalogo Librorum, Bibliotheca* cujusdam *Fabulosa*, inter cæteros, cum hac Inscriptione, *Librum* ponit; *Saltationes Florales, & Gesticulationes Hæreticorum*. Nemo enim est ex iis, qui non peculiarem quendam motum Corporis ridiculum, & Gestus deformitatem, exhibeat: unde fieri non potest, quin Homines Carnales, & Politici degeneres, subsannent, qui facile in contemptum Rerum Sacrarum feruntur. Quantum ad *Fructus Vnitatis*, qui ad eos, qui *intra* sunt, redundat, is, uno verbo, *Pax* est, quæ innumeras Benedictiones complectitur. Etenim Fidem stabilit, Charitatem accendit; Quin & externa *Ecclesia* pax in Pacem internam Conscientiæ sensim distillat; Laboresque scribentium, & legentium Controversias,

DE
 fias, vertit
 ficationis.
 Quantu
 miatis, ve
 Collocatio
 in Religio
 statuentis
 nibus enim
 tionis men
 Iehu: Qu
 Quasi Pa
 Partes. Ca
 censet, in
 Capita Re
 ligare poss
 nes utrinq
 liationes
 gerere v
 Vterque
 Fædus in
 re nostro
 primo int
 perspicua
 fortiatu
 nos est; &
 nobiscum
 nis, plan
 rite discer
 tibus, qu
 nione pre

fias, vertit in Tractatus Pietatis, & Mortificationis.

Quantum ad *Terminos & Limites unitatis*, vera proculdubio & iusta eorum Collocatio, magni profus est, ad omnia in Religione, momenti. Duo autem in iis statuendis videntur fieri Excessus. Homi- nibus enim zelo fervidis, omnis *Pacificatio- nis* mentio est odiosa; *Numnam pax Iehu? Quid tibi cum pace? vade post me.* Quasi *Pax* nihil esset ad rem, sed *secta & partes*. Contra, quidam tanquam *Laodice- nses*, in caussis *Religionis* tepidi, putant, *Capita Religionis*, nexu se commodo, col- ligare posse, per *Vias medias*, & *Opinio- nes* utrinque participantis, & *Reconci- liationes* ingeniosas, ac si pro *Arbitris*, se gerere vellent, inter *Deum & Homines*. Vterque Excessus vitandus; Quod fiet, si *Fædus* inter *Christianos*, ab ipso *Servatore* nostro descriptum, in clausulis illis, quæ primo intuitu inter se opponi videntur, perspicuam & planam Interpretationem fortiatur. *Qui non nobiscum est, contra nos est*; & rursus, *Qui contra nos non est, nobiscum est*. Hoc est, si *Capita Religio- nis*, plane *Essentialia & Fundamentalia*, rite discernantur & distinguantur à *Capiti- bus*, quæ non sunt ex *Fide*, sed ex *Opini- one* probabili, & *Intentione* sancta, propter

propter ordinem, & *Ecclesiæ* politiam, sanctitatem. Hoc vero plurimis videri possit triuiale quiddam, in quo quis actum agat: Verum si hoc ipsum, minore partium studio, fieret, maiore etiam consensu recipetur. In hac re Consilii non nihil imperitari visum est, pro captus nostri tenuitate. Videndum est, ne *Homines Ecclesiam Dei* lacerent, per duo *Controversiarum* genera. Primum est, cum *Controversiæ* materia leuior est, nec tanta contentione, quanta circa eam excitatur, digna; Contradietione sola inflammata. Quemadmodum enim acute & eleganter notatum est, ab uno ex *Patribus*; *Tunica Christi inconsutilis fuit, at vestis Ecclesiæ versicolor.* Vnde præcipit; *In veste varietas sit, Scissura non sit.* Differunt enim haud parum inter se Vnitas, & Vniformitas. Secundum est, cum *Materia* quidem *Controversiæ* pondus habet, sed ad nimiam subtilitatem ac obscuritatem redacta est: Adeo ut ingeniosa quædam res esse videatur, potius quam solida. Videmus quandoque fieri, ut quis Doctus, & Intelligens, *Homines* imperitos, de aliqua *Quæstione* inter se litigantes, audiat; atque perspicue advertat, eos idem re ipsa sentire, & in unum conuenire, quibus tamen ipsis nunquam fuisset aliquis

aliquis diffi-
nunquam
disparitate,
testi; Annon
lis, qui Cord
spicere, no
bus, de quib
idem revera
gne compla
suarum Nat
D. Paulo e
præcepto,
vita proph
tiones falsi
Homines C
sunt, eaque
& cudent
bilia, ut ul
beat, Vo
etiam, ut
species du
sunt Alter
implicitæ
nibus in T
quæ consu
ex diamet
bus nimir
enim & F
to in digit
mnis vidit

aliquis diffidendi Finis. Quod si hoc nunquam eveniat, in exigua illa Iudicii disparitate, quæ inter Homines esse potest; Annon credere par est, *Deum* in Cælis, qui *Corda scrutatur* & novit, satis perspicere, nos Homines fragiles, in aliquibus, de quibus *Controversiam* movemus, idem revera sentire, & in ambobus benigne complacere? Hujusmodi *Controversiarum* Natura, & Character, optime à *D. Paulo* exprimitur, in monito illo ac præcepto, quod circa illud adhibet; *Devota prophanas vocum Novitates, & oppositiones falsi nominis Scientia.* Creant sibi Homines Oppositiones, quæ revera nullæ sunt, easque in nova Vocabula effingunt, & cudent; Quæ tam fixa sunt & invariabilia, ut ubi Sensus Vocabulum regere debeat, Vocabulum imperet Sensui. Sunt etiam, ut *Controversiarum*, ita *Vnitatis*, species duæ; quæ Adulterinæ cenferi possunt. Altera, cum *Pax Ignorantiæ* tantum implicitæ innitur. Coloribus enim omnibus in Tenebris bene convenit. Altera, quæ confuta est & sarcita, expositionibus ex diametro inter se contrariis: in Capitibus nimirum Fundamentalibus. *Veritas* enim & *Falsitas*, similes sunt *Ferro* & *Luto* in digitis pedum Imaginis, quam in somnis vidit *Nebuchadnezzar*; Adhærere sane

sane possunt, incorporari non possunt.

Iam quatenus ad *Modos*, per quos conciliatur *Vnitas*, cavendum est Homini-
bus, ne, dum *Vnitatem Religionis* procu-
rent & muniant, *Leges Charitatis & So-*
cietatis solvant, & demoliantur. Inter
Christianos duo tantum recipiuntur *Gla-*
dii, *Spiritualis* nempe, & *Temporalis*.
Vterque autem suum habet locum, & suo
perfungitur munere, in *Religione Chri-*
stiana propugnanda, & protegenda. Sed
neutiquam arripiendus est *Gladius* ter-
tius, qui est *Mahumetis*, aut illi similis;
Hoc est, ut *Religionem Bello* propage-
mus, aut cruentis persecutionibus vim
Conscientiis inferamus; Exceptis Casibus
Scandali aperti, & insolentis; Blasphemiae,
aut Machinationis adversus Statum Ci-
vilem: Ne dum ut foveantur Seditio-
nes, *Gladius* in manus Populi transfera-
tur, & similia; Quae omnia manifesto ten-
dunt ad *Majestatem Imperii* minuendam,
& Auctoritatem Magistratum labefa-
ctandam; Cum tamen omnis *Legitima*
potestas sit à Deo ordinata. Hoc enim ni-
hil aliud est, quam alteram ex *Tabulis Le-*
gis, in alteram allidere; & in tantum Ho-
mines ut *Christianos* intueri, ut interim
obliti videamur, quod sint *Homines*. Lu-
cretius

cretius Poëta,
ret Agamemnonem
molantem, ex
tuit suadere ne
xisset, si ei Lu-
cretius Pulve-
ret: Certe sep-
toreus, & Ath-
admodum Gla-
re, sed magni
gionis, string-
est, eum in ni-
beant hoc A-
ria. Certe,
cum diceret
similis Atis-
phemia fuerit
dicentem;
principi Ten-
sillo differt, si
& præcipiter
lia Scelera, I-
lorum vitas
tus evertend-
inde esse, a
Spiritus Sa-
ba, sed Vult-
Ecclesia erig-
Assassinorum
id ipsum nec

cretius Poëta, cum sibi ante oculos poneret *Agamemnonem*, Filiam propriam immolantem, exclamat; *Tantum Religio potuit suadere malorum*. Quid tandem dixisset, si ei *Laniena Parisiensis*, aut *Conjuratio Pulveraria in Anglia*, innotuisset? Certe septies factus esset magis *Episcopus*, & *Athenis*, quam fuit. Nam quem admodum *Gladius Temporalis*, non temere, sed magno cum iudicio, in Casu Religionis, stringendus est; Ita monstri simile est, cum in manus Populi tradi. Sibi habeant hoc *Anabaptista*, & huiusmodi Furiae. Certe, insignis fuit illa *Blasphemia*, cum diceret *Diabolus, Ascendam, & ero similis Altissimo*; Sed adhuc major *Blasphemia* fuerit, si quis *Deum* introducat dicentem; *Descendam, & ero similis principi Tenebrarum*. Quid autem hoc ab illo differt, si *Causa Religionis* descendat, & præcipitetur, ad *Crudelia & Execrabilia Scelera*, *Principes* trucidandi, in *Populorum* vitas grassandi, & *Imperia* funditus evertendi? Videtur quidem hoc perinde esse, ac si quis descendentem faciat *Spiritum Sanctum*, in specie, non *Columba*, sed *Vulturis*, aut *Corvi*; aut ex *Navi Ecclesia* erigeret *Vexillum Piratarum*, & *Assassinorum*: Quocirca, iustum est, & id ipsum necessitas *Temporum* flagitat,

ut *Ecclesia* doctrina sua, & Decretis suis; *Principes* Gladio; omnesque *Literæ*, seu Religiosæ sint, seu Morales, Caduceo suo; in Barathrum Inferni damnent, & detrudant in secula, hujusmodi Facta, & doctrinas, iis Auctoritatem aliquam tribuentes; Vt magna ex parte jam pridem factum est. Certe optandum esset, ut in omnibus circa *Religionem* Consiliis, ante oculos Hominum præfigeretur Monitum illud *Apostoli*; *Ira Hominis non implet Iusticiam Dei*. Atque ut verum dicamus, optime & prudentissime observatum est, ab uno ex *Patribus*, profundæ sapientiæ viro; nec minus ingenue, & sincere, ab eodem prolatum, & evulgatū; *Eos, qui Conscientias premi, iisque vim inferri suadet, sub illo Dogmate, Cupiditates suas subterxere, illamque rem sua interesse, putare.*

I V.

DE VINDICTA.

VIndicta agrestis quædam Iusticia est; quæ quo magis in Humana Natura serpit, eo fortius Legibus severis est evelenda. Etenim *Injuria illata*, Legem tantummodo violat; At reposita, Legem Auctoritate sua plane spoliat. Certe, in *vindiscanda Injuria*, æqualem se quis Inimico

DE
mico suo sistit
riorem: Regi
dem memini
est Homini, o
præterit; in
test; At Prude
futura curare
stra conturba
fatagunt. Inj
causta, infert
quid, aut Vo
conciliet: C
seam, quod
Quod si quis
juriolus; quid
pungunt & la
tur. Vindicta
rentur, in
cautum non
ut Geus vi
fit Legi obn
conduplicat
cit. Sunt, c
tam, cupi
Malum illud
rosior est ist
tur illi non
quam ut læs
ingenio præ
tarum sunt

mico suo sistit; In remittenda vero, superiorem: *Regium* enim est, *Ignoscere*. Equidem memini dixisse *Salomonem*, *Honori est Homini, offensas praterire*. Quod jam prateriit, in integrum restitui non potest; At Prudentes sat habent presentia & futura curare. Nugantur igitur, & se frustra conturbant, qui prateritarum rerum satagunt. *Injuriam* nemo, *Injuria* ipsius causa, infert; verum, ut ex ea, Lucri aliquid, aut Voluptatis, aut Honoris, sibi conciliet: Cur igitur cuiquam succensam, quod se potius quam me diligit? Quod si quis ex malignitate mera sit injuriosus; quid tum? Etiam Spina & Rubus pungunt & lacerant, quia natura sua utuntur. *Vindicta* precipue Excusationem merentur, in iis *Injuriis*, de quibus *Leges* cautum non est. At simul prospiciat quis, ut *Genus vindicta*, ejusmodi sit, quod non sit *Legi* obnoxium. Alias ipse sibi *Pœnam* conduplicat, *Inimicus* vero *Lucrum* facit. Sunt, qui, inter sumendam *Vindictam*, cupiunt, ut læsi intelligant, unde *Malum* illud sibi ingruerit. Nempe generosior est iste *Affectus*: Siquidem videntur illi non tam ipsa ultione delectari, quam ut læsum *Facti* sui pœniteat. At vili ingenio præditi, & maliciosi, instar sagittarum sunt, quæ per tenebras volant.

Ma-

Magnus *Dux Florentiæ Cosmus*, acutissimum telum vibravit in Amicos perfidos, aut incuriosos. *Legimus* (inquit) *Et mandatum habemus, ut Inimicis nostris ignoscamus; at nusquam legitur, astringi nos, ad ignoscendum Amicis:* Verum Spiritus *Iob* loquitur meliora; *Numnam* (inquit) *de manu Dei bona accipiemus, neque mala itidem quandoque sustinebimus?* Quod etiam, aliquo modo, de Amicis dici par est. Hoc certissimum est, Hominem qui *Vindictæ* studet, sua vulnera refricare, quæ alias, sibi relicta, sanari & consolidari potuissent. *Pluriones publica*, maxima ex parte, prospere cedunt: Quales erant, propter cædem *Cæsaris*, cædem *Pertinacis*, cædem *Henrici Quarti Magni* illius *Galliæ Regis*, & aliorum complurium. At in *vindictis privatis* hoc minime tenet. Quin potius, *Homines Vindicatrosi* vitam fere agunt *Veneficorum*, quæ ut aliis sunt exitiabiles, ita ipsæ plerunque exitum infauftum sortiuntur.

V.

DE REBUS ADVERSIS.

GRande profus sonabat *Seneca*, more *Stoicorum*, cum diceret; *Bona rerum Secundarum optabilia, Adversarum mirabilia.*

rabilia. Certo
tur illud, quod
tur Miracula n
At priorem ill
quentia super
Et excelsius q
conveniat. Ve
tatem Homini
hoc Dictum in
ubi transcend
Ac ut verum
Etum non rel
res est, quæ a
illo Poëtarum
Quod Myster
& Statum Ch
ferre; Nimir
solvenda Pro
tur, (in Pron
humanæ repr
tudinem in p
Vbi ad vivun
pingitur, qu
Mundi fluctu
vigat. Verum
ad Mediocrit
secundarum
rantia, adve
Moralibus r
me Heroica.

rabilia. Certe, si Miraculum recte ponatur illud, quod Naturam superat, cernuntur Miracula maxime in *Calamitatibus.* At priorem illam Sententiam magniloquentia superat alterum ex ejus Dictis; Et excelsius quiddam est, quam *Ethnico* conveniat. *Vere magnum, habere Fragilitatem Hominis, Securitatem Dei.* Sane hoc Dictum in *Pœsi* fuisset tolerabilius, ubi transcendentia ista magis probantur. Ac ut verum dicamus, *Pœta* hoc intactum non reliquerunt. Eadem enim feres est, quæ adumbratur, in portentoso illo *Pœtarum* antiquorum Commento; Quod Mysterio videtur non carere; imo & Statum *Christianum* non obscure referre; Nimirum de *Hercule*; Qui cum ad solvenda *Promethei* vincula proficisceretur, (in *Prometheo* autem figura Naturæ humanæ repræsentatur;) Oceani longitudinem in *poculo figulino* emensus est; Vbi ad vivum *Christiana Constantia* depingitur, quæ in fragili carnis testa, per Mundi fluctus, undique circumfusos, navigat. Verum ut à Granditate verborum, ad *Mediocritatem* descendamus; *Rerum secundarum* præcipua virtus est *Temperantia, adversarum Fortitudo*; Quæ in Moralibus reputatur pro virtute maxime Heroica. *Quin & res prospera, ad Ve-*
teris

teris Testamenti Benedictiones; *adversa*, ad *Novi* Beatitudines, pertinent: Quæ, & re ipsa majores sunt, & clariorem *Divini favoris* revelationem exhibent. At tamen etiam in *Veteri Testamento*, si *lyra Davidis* aures præbeas, plures invenias *Threnos*, quam *Exultationes*: *Spiritus* autem *Sancti* calamus, diffusius tractavit *Iobi* afflictiones, quam felicitatem *Salomonis*. *Res prospera*, non sine plurimis timoribus & molestiis transcunt; *Adversa* itidem suis solatiis & spe non vacant. Videmus certe in acupictis, melius placere, cum imagines coloris lucidioris sunt, stamen autem telæ, coloris magis opaci, quam cum stamen ipsum splendidius est, imagines autem tenebrofiores. Iudicium igitur capi potest, quid cordi magis volupe sit, ex eo, quod oculos magis delectat. Habet certe *virtus* simile quiddam odoramentis quibusdam pretiosis; quæ fragrantissima sunt, aut incensa, aut tusa. Nam *fortuna prospera* potissimum *vitiis* hominum indicat, *adversa virtutes*.

V I.

DE DISSIMVLATIONE
ET SIMVLATIONE.

Dissimulatio est artiũ Civilium compendium quoddam, & pars infirmior: Ete-

Etenim, & constans, quando verum facere audeat, liticos repositores.

Quod dicitur *Casarem* adnotatum. Quod effectus *latrone filii Augusto*, buens. Iden inducit, *Vellium* sunt *ius Augustus* versus *Tiberium* *insurgimur* *num* *Civium* prorsus dicitur *felicitis* ita perspicaciam facientiam quam in *Civium* etiam *tata*: (Quæ *Civiles*, ut huic *Dij* Quod si quis nis gradu

Etenim, & ingenium acre, & robur animi constans, ad hoc requiritur, ut quis sciat, quando verum proferendum sit, atque id facere audeat. Itaque inter inferiores Politicos reponuntur, qui magni sunt *Simulatores*.

Quod discrimen, bene apud *Tacituro*, *Cæsarem Augustum* inter, & *Tiberium*, adnotatum est. Etenim de *Livia* sic ait: Quod esset, cum artibus mariti, & simulatione filii, bene composita. Artes Imperii *Augusto*, *Simulationem Tiberio* attribuens. Idem alibi hisce verbis, *Mucianum* inducit, *Vespasianum* ad arma contra *Vitellium* sumenda hortantem: Non adversus *Augusti acerrimam mentem*, nec adversus *Tiberii cautissimam senectutem*, insurgimus. Quare hæ facultates, *Artium Civilium*, & *Simulationum*, sunt prorsus distinguendæ. Est igitur, ut sit felicitis ita quisquam acuminis, tantæque perspicaciæ, ut distinguere queat, quæ palam faciendæ, quæ occultandæ, quæ tanquam in crepusculo producendæ, temporum etiam & personarum ratione pensitata; (Quæ revera artes sunt *Politica*, & *Civiles*, ut *Tacitus* eas recte appellat) huic *Dissimulatio* impedimento erit. Quod si quis, ad hunc iudicii & discretionis gradum, ascendere non valeat, ei re-

linquitur tanquam tutissimum, ut sit *Tectus*, & *Disimulator*. Vbi enim in singulis non datur eligere, ibi in omnibus caute insistere tutissimum est; Cæcutientibus enim lente movendum. Sane ubique reperias, homines rerum tractandarum peritissimos, omnes fere Candorem, Ingenuitatem, & Veracitatem, in negotiis præ se tulisse: Verum simul erant, tanquam equi, bene docti & domiti, qui subito se sistere, & se vertere, norant. Quod si necessitas quædam ingruat, *Disimulationem* profundam postulans, tunc quidem opinio & fama, de bona fide & veracitate eorum præconcepta, eos reddit prorsus invisibiles.

Consilia & mentem tegendi, aut *velandi*, gradus sunt tres. Primus est, *Taciturnitas*, cum quis sensus animi sui premit, adeoque relinquit in æquilibrio, ut, in quam partem propendeat, nemo facile conjecerit. Secundus *Disimulatio* in Negativa, cum quis ex composito signa quædam & indicia jactat, se non eum esse, qui revera est. Tertius *Simulatio* in Affirmativa, cum quis aperte fingit & prætextit, se eum esse, qui revera non est.

Quantum ad primum horum, *Taciturnitatem* scilicet; ea est certe *virtus Confessoris*. Atque profecto, *vir taciturnus*

DE D
 nus multas
 garrulo,
 Quod si qu
 m, facile a
 aer clausus
 delicta con
 collimat,
 conscientia
 mines taci
 titiam, sin
 homines,
 nerare ani
 dicamus,
 Præterea
 animo, æ
 invenusta
 dit revere
 num, si m
 tiles, etia
 duli. Qu
 tiet etiam
 certo, ha
 esse Politi
 addendum
 vultus su
 piat. Nam
 gestu, ma
 quasi pro
 mero plu
 verba.

mus multas audit *Confessiones*; Quis enim garrulo, & loquaci, pectus suum recludat? Quod si quis famam habeat *viri taciturni*, facile aliorum animos referabit; sicut aër clausus apertum fugit: Atque veluti *delicta confiteri*, non ad aliquem finem collimat, qui ad res Civiles tendit, sed ad conscientiam sublevandam; Ita certe *homines taciturni*, ad multarum rerum Notitiam, simili de causa, perveniunt; dum homines, non tam impertire, quam exonerare animum suum cupiant. Ut paucis dicamus, *mysteria silentibus* debentur. Præterea, si verum loquamur, etiam in animo, æque ac in corpore, deformis & inveniusta est nuditas: Neque parvam addit reverentiam consiliis & factis hominum, si *minus pateant*. At *loquaces & futiles*, etiam plerunque leves sunt, & creduli. Qui enim eloquitur quæ scit, effluet etiam quæ nescit. Ponatur igitur pro certo, *habitum Taciturnitatis virtutem esse Politicam, & Moralem*. Sed & illud addendum est, bonum esse homini, ut *vultus* suus *linguæ* officium non præripiat. Nam, *revelatio animi ex vultu*, aut *gestu*, magnus est defectus, & quædam quasi *proditio*: eo magis, quod sæpenumero plus notatur, & fidem facit, quam verba.

Quantum ad Secundum, *Disimulationem* scilicet: Ex necessitate quadam illa *Taciturnitatem* sequitur. Adeo ut qui *rectus* esse vult, *Disimulator* aliquatenus vel nolens evadat. Etenim astutiores sunt homines, quam ut patiantur aliquem in æquilibrio se continere absque aliqua in alteram partem inclinationis suæ declaratione. Ita Quæstionibus subtilibus eum obsidebunt, & allicient, & excutient, ut, nisi obfirmato & absurdo *silentio* se quis muniat, necesse ei fuerit, se *nonnihil prodere*: Quinetiam si hoc non fecerit, ex *silentio* ipso aliquid conjecturæ capient, non minus, quam ex *verbis*. Quod vero ad *Æquivocationes*, & *Oracula verborum* attinet, non poterunt illa diu valere. Ita ut nemo *rectus* esse queat, nisi aliquem *Disimulationis* gradum sibi indulgeat: Quæ nihil aliud est, quam silentii quædam appendix, aut limbus.

Quantum vero ad tertium gradum; nimirum *Simulationem*, & *Professionem falsam*; Illam magis vitiosam, & minus Politicam, duco; nisi forte dignus vindice nodus inciderit. Itaque perpetua Consuetudo *simulandi*, vitium est, aut ex ingenii lubricitate quadam, vel timiditate, ortum; aut etiam, ex animi constitutione, quæ vitio aliquo magno imbuta est.

DE D
est: Quod
mulatione
exercere e
torcidat.

Comm
tionis, tri
nem amo
aggrediati
piam evul
tuba, exci
hominis p
ferat, & l
tura de
se manife
cuneis qu
gendum e
Tertium
regenda
sua confi
versariu
tur potiu
bertatem
betur ap
agium
erues. Pe
set ad sec
Simulati
moda, u
mum, qu
quod om

est: Quod, quia occultare oportet, *Simulationem* etiam in aliis adhibere & exercere efficit, ne forte habitus ipse intercidat.

Commoda Simulationis, & Dissimulationis, tria. Primum est, quod oppositionem amolitur, & homines imparatos aggrediatur. ubi enim consilia cuiuspiam evulgata fuerint, Adversarii, veluti tuba, excitantur. Secundum est, quod in hominis potestate relinquit, ut pedem referat, & se absque existimationis suæ jactura de negotio subducatur. Si quis enim se manifesta declaratione obstringit, is cuneis quasi impactis includitur; aut pergendum est ei, aut turpiter desistendum. Tertium est, quod ad aliena consilia detegenda viam aperiat. Etenim ei, qui sua consilia profert, non facile quis se adversarium profiteatur, verum assentabitur potius; & libertatem loquendi, in libertatem cogitandi, vertet. Itaque habetur apud *Hispanos* satis malignum Adagium; *Dic mendacium, & veritatem erues*. Perinde ac si *Simulatio* clavis esset ad secreta referenda. Tria etiam sunt *Simulationis, & Dissimulationis, incommoda*, ut ex æquo res compensetur. Primum, quod illa timiditatem arguant: Id quod omnibus negotiis plumas vellit, ne

perniciter ad metam aduolent. Secundum, quod in ancipites cogitationes animos complurium coniciant, qui fortasse alias cooperaturi fuissent, & studio suorum promoturi; unde sine socia & amica opera ad fines suos solus quis ambulet. Tertium est, (idque maximum,) quod præcipuo ad actiones organo hominem priuet; nimirum *Fide*. Optimum fuerit temperamentum, si quis *Veracitatis* famam obtineat, *Taciturnitatis* habitum, *Disimulationis* usum tempestivum, & facultatem *Simulationis*, ubi opus fuerit.

VII.

DE PARENTIBVS ET LIBERIS.

GAudia *Parentum* occulta sunt; nec minus dolores eorum, & metus. Illa certe verbis assequi nequeunt, hos autem proferre nolunt. Certe *Liberi* labores humanos suauiores, verum infortunia amariora, reddunt. Curas vitæ multiplicent, sed memoriam mortis mitigant. *Æternitas sobolis* etiam brutis communis est; Sed illa *Memoria*, *Meritorum*, & *Operum*, propria est hominibus. Atque videre sane est, Opera nobilissima, & fundationes, ab *Orbis* profecta; quibus effigies animorum exhibere curæ erat, cum
corpo-

DE PA
corporis im
ut *Poster*
feritate ca
suam primi
dulgentissu
eos, non ta
suæ, sed u
ideoque ut
affectuum
verfos, sap
qui: ac po
mon dicit;
Filius vero
In domo f
cernere q
rum ex *se*
ex *junior*
dio fort
iri: qui n
indolis e
erga *Libe*
Nam eos
ciis dedit
lectantes.
quando n
que opti
suam, ap
tur, crum
Parentes
mos quid

corporis imaginibus destituerentur. Adeo
 ut *Posteritati* maxime studeant, qui *Pos-*
teritate carent. Qui honores in *familiam*
 suam primi introducunt, erga *Liberos* in-
 dulgentissimi sunt: Intuentur siquidem
 eos, non tantum ut *continuationem speciei*
 suæ, sed ut *rerum à se gestarum heredes:*
 ideoque ut *Liberos, & Creaturas.* Gradus
 affectuum in *Parentibus* erga *Liberos* di-
 versos, sæpe dispares sunt. Aliquando ini-
 qui: ac potissimum in *matre.* Vnde *Salomon*
 dicit; *Filius sapiens latificat patrem:*
Filius vero stultus mæstitiæ est matri suæ.
 In domo fœcunda, & *Liberorum* plena,
 cernere quandoque est, unum aut alte-
 rum ex *senioribus* pluris æstimari; atque
 ex *junioribus* in deliciis esse: Sed in me-
 dio fortasse aliquos quasi oblivione trans-
 iri: qui nihilominus, haud raro, optimæ
 indolis evadunt. Illiberalitas *Parentum*
 erga *Liberos* suos, error est plane noxius:
 Nam eos reddit animo degeneres; falla-
 ciis deditos; ignobilium consortio se de-
 lectantes: magisque ad luxum propensos,
 quando rerum copiam adepti sint. Ita-
 que optime succedit, quando *Parentes*
 suam, apud *Liberos*, auctoritatem tuen-
 tur, crumenam laxant. Invaluit, tam apud
Parentes, quam *Padagogos, & Famulos,*
 mos quidem ineptus; æmulationes inter

fratres ferendi, & alendi, durante eorum pueritia: Quæ sæpenumero in discordias evadunt, post ætatem virilem, & familias turbant. *Itali* non magnum ponunt discrimen, inter *Liberos*, & *Nepotes*, aut *Cognatos*; Sed, modo sint è *massa sanguinis*, non multum pensi habent, utrum sint corpore proprio editi, necne. Atque si verum dicendum sit, in natura non multum interest; adeo ut sæpe videamus, *Nepotem Avunculo* magis similem, aut *Cognato*, quam *Parenti* proprio, prout sanguis casu quodam derivatur. Curent *Parentes*, in tenera ætate *Filiorum* suorum, cui vitæ generi illos destinant: Tum enim maxime sunt flexibiles, & cerei. Neque in hac electione respiciant nimis inclinationem *Filiorum* ipsorum; Quasi illud melius arrepturi sint, ad quod maxime videntur propensi. Verum est, si effectus, aut aptitudo *puerorum*, sit erga aliquod studium insignis, non expedire, ut quis naturæ aut indoli repugnet: Sed, ut plurimum præceptum illud sanum est; *Optimum elige, suave & facile illud faciet consuetudo*. *Fratres juniores* plerunque sunt *fortune filii*: Sed raro, aut nunquam, prosperum fortiuntur exitum, quando exhæredantur *seniores*.

Q Vi V
 Qoblid
 magnorum
 ad virtute
 tatem: C
 diximus)
 Merita, à
 tibus; qui
 Rempubli
 & dotaru
 magis con
 linquent,
 curam ge
 rissima
 mitti. Su
 reant, tam
 & cogita
 terminant
 hil pertine
 nulli, v
 tionibus E
 reperiunt
 tur fere,
 tanto dit
 quos dice
 mus; alio

VIII.

DE NVPTIIS ET COELIBATV.

Qui *Vxorem* duxit, & *Liberos* suscepit,
 Obsides Fortunæ dedit; Sunt enim
 magnorum conatuum impedimenta, siue
 ad virtutem tendat quis, siue ad improbi-
 tatem: Certe præstantissima (ut alibi
 diximus) in usum Reipublicæ Opera, &
 Merita, à *viris* profecta sunt, *prole caren-*
tibus; qui tam affectu, quam fortunis,
 Rempubicam connubio sibi junxerunt,
 & dotarunt. Attamen rationi videatur
 magis consentaneum, ut qui *Liberos* re-
 linquunt, majorem futurorum temporum
 curam gererent; Ad quæ satis norunt *cla-*
rißima illa sua *Pignora* oportere trans-
 mitti. Sunt tamen, qui licet *Liberis* ca-
 reant, tamen memoriæ suæ incuriosi sunt,
 & cogitationes vitæ tantum curriculo
 terminant, & tempora futura, ut ad se ni-
 hil pertinentia, ducunt. Imo & alii non-
 nulli, *Vxorem* & *Liberos*, tantum in Ra-
 tionibus Expenfarum habent. Quinetiam
 reperiuntur aliqui fatui avari, qui glorian-
 tur fere, se *Liberis* carere, ut habeantur
 tanto ditiores. Audiverunt scilicet ali-
 quos dicentes, *Talis quispiam est ditissi-*
mus; alios autē subinferentes, *At Liberis*

compleribus oneratur: Quasi divitiarum
 hoc esset decrementum. Verum *Celibatus*
 caussa maxime frequens, est Libertas;
 Praesertim, in quibusdam animis sibi
 complacentibus & phantasticis; qui om-
 nni restrictionis sensum nacti sunt tam
 acutum, ut cingula & periscelidas fere
 habeant pro vinculis & compedibus. *Viri*
celibes optimi sunt amici; optimi erga
 servos domini, servi etiam erga dominos
 optimi; At non semper subditi optimi;
 Sunt enim ad fugam expediti; Atque re-
 vera Transfugae fere omnes sunt ejus
 conditionis. *Vita caelebs Ecclesiasticis* be-
 ne convenit: Non enim facile quis eriget
 Solum, si prius stagni alicujus receptacu-
 lum interveniat. *Judicibus & Magistratibus*
 res est fere indifferens: Si enim fa-
 ciles sint, & corruptelis dediti, servum
 aliquem videas *uxore*, multis modis, ad
 hujusmodi Lucra captanda, deteriorem.
 Quod ad *Milites* attinet, reperio certe,
duces, apud exercitus suos concionantes,
 illis in memoriam redigere solere *Charita-
 tates Vxorum & Liberorum*. Reperio
 etiam, *Nuptiarum* contemptum apud
Turcas, *militibus* vulgares reddere viliores.
 Sunt certe porro, *Vxor & Liberi*, disci-
 plina quaedam humanitatis; atque *Celibes*,
 etiam saepenumero magis sint munifici &

chari-

DE N
 charitati
 exhausti
 te, magis
 (idonei qu
 indulgenti
 rum non t
 Naturae g
 ideoque co
 ria: ut de
 suam pra
 casta, sunt
 va, meri
 vincula pra
 quii, *uxor*
 debet, si vi
 ter; Quo
 niat zelot
 nae sunt;
 trices. A
 cendam a
 tes tamen
 gatus; Qu
 ptiarum?
 hoc, senib
 riti deteri
 ve hoc fia
 datur ma
 ve quod n
 tur. Hoc
 modi ma

charitativi, quia fortunæ eorum minus exhauriantur, sunt tamen, ex altera parte, magis crudeles, & sine visceribus, (idonei qui sint severi inquisitores) quia indulgentia & teneritudo affectuum suorum non tam sæpe evocatur & excitatur. Naturæ graves, & consuetudine ductæ, ideoque constantes, sunt plerunque uxoriæ: ut de *Vlysse* perhibetur; *Vetulam suam prætulit immortalitati. Mulieres castæ*, sunt plerunque superbæ, & protervæ, merito *pudivicia* suæ elatæ. Inter vincula præstantissima castitatis, & obsequii, *uxoris* erga *maritum*, illud censerit debet, si virum suum *uxor* prudentem putet; Quod nunquam faciet, si eum inveniat *zelotypum*. *Vxores*, Juvenum dominæ sunt; Mediæ ætatis, sociæ; Senum, nutrices. Adeo ut adsit ansa ad *uxorem* ducendam ætatibus singulis. Inter *Sapientes* tamen numeratus est ille, qui interrogatus; *Quod esset tempus opportunum Nuptiarum?* respondit; *Juvenibus non adhuc, senibus non omnino*. Sæpe fit, ut *mariti* deteriores, bonas habeant *uxores*: Sive hoc fiat, quod hoc modo pretium addatur *mariti* benevolentix, per vices; sive quod *uxores* in patientia sua gloriantur. Hoc autem nunquam fallit, si hujusmodi *mariti*, ab *uxoribus* ipsis expetiti &

electi fuerint, contra consensum amicorum: Tunc enim animus iis semper adest, ut stultitiæ suæ pœnitere non videantur.

IX.

DE INVIDIA.

EX *Affectibus*, nulli sunt, qui existimantur *fascinare*, præter *Amorem*, & *Invidiam*. Uterque acria progignit desideria; Uterque se perniciousiter efformat in phantasias, & suggestiones; Atque uterque facile inscendit in oculos; (præcipue quando Objectum adest;) Quæ omnia ad *Fascinationem* faciunt; si modo *Fascinationis* aliqua sit. Videmus etiam, *Scripturam*, *invidiam*, *oculi mali* nomine insignire; atque *Astrologos*, malos astrorum influxus, *Malignos Aspectus* vocare. Ita ut agnosci ab omnibus videatur, in *Invidia*, ejusque operatione, ejaculatio quædam, & irradiatio ex oculis. Quin & nonnulli tam extiterunt curiosi, ut notaverint, tempora, quibus ictus & percussio *oculi invidi* plurimum obest, tum præcipue esse, cum persona, in quam *Invidia* torquetur, spectatur in *Gloria*, & *Triumpho*: Etenim hoc mucronem *Invidia* acuit; Atque insuper illis

illis tempo
prodeunt
occurrunt

Verum

cer non in

nem venia

mus hæc c

maxime p

xime obno

Invidiam

virtutis ip

terius. Et

scunt & d

aut Malo

no caret

nullo mo

rius perva

libenter

disparitas

Vir cu

scens, ut

de rebus a

tiquam e

sa illa sedu

que fieri

vir, Scen

piat, alic

que, qui

est, seget

Invidia e

illis temporibus spiritus Personæ invisæ prodeunt maxime in exteriora, unde ictui occurrunt.

Verum, missis istis rebus curiosis (licet non indignis, quæ in considerationem veniant, sed loco idoneo,) tractabimus hæc tria: *Qui sint ad invidendum maxime proclives; Qui sint Invidia maxime obnoxii: Et qua sit differentia inter Invidiam publicam, & privatam. Qui virtutis ipse expers est, invidet virtuti alterius.* Etenim animi hominum, se pascunt & delectantur, aut Bono proprio, aut Malo alieno; Quique primo alimento caret, satiabit se secundo; Et qui nullo modo sperat se ad virtutem alterius pervenire posse, ipse fortunam ejus libenter deprimit, ut minor intercedat disparitas.

Vir curiosus, & se alienis rebus immiscens, ut plurimum *invidus* est. Etenim, de rebus alienis multum inquirere, nequitquam eo spectare possit, quod operosa illa sedulitas suis rebus conducatur: Itaque fieri non potest, quin hujusmodi *vir*, Scenicam quandam voluptatem capiat, aliorum fortunas spectandi: Neque, qui rebus propriis tantum intentus est, segetem *Invidia* multam reperiet. *Invidia* enim passio est cursitans, & plateas

teas terit, nec domi se continet; *Non est curiosus, quin idem sit malivolus.*

Viri natalibus Nobiles, invidia, erga novos homines, notam subeunt. Etenim mutatur intervallum. Et simile est hoc deceptioni visus; Cum res retrocedere videantur, aliis se promoventibus.

Deformes, & Eunuchi, & Senes, & Spiritus, invidi sunt. Etenim, qui conditionem suam emendare nullo modo potest; conditionem alterius, pro viribus suis labefactabit. Nisi forte hi defectus in generosa & heroica ingenia inciderint, quæ defectus proprios naturales, in honoris incrementum vertant; scilicet, ut si tamina hoc arripiat, *Eunuchum*, aut *Claudium*, tam magna perpetrasse; Miraculi nimirum honore affectato. Id quod evenit *Narseti eunucho, & Agefilao*, atque *Tamberlani*, qui *claudi fuerunt*.

Eadem fere ratio est hominum, qui è calamitatibus resurgunt. Sunt enim plerunque temporibus infensi; atque alienas calamitates, tanquam suarum molestiarum redemptiones, gustant.

Qui in plurimis excellere contendunt, levitate & gloria vana moti, necesse est ut sint invidi. Vbiq̃ enim occurrunt Objecta *Invidia*: cum fieri nequeat, quin aliqui in tot rebus illos superent.

Qui

Qui fuit Ch
qui Poëta
in iis scilicet
cellere gesti
prolequebat

Postremo
educati, ad
evehuntur,
hoc illis for
si digito m
memoriam
rum notam
incurrit. In
bus, semp

Abel
Abel
cium Abel
nemo in sp
invidend

Quantu
aut minus

eminente v
videtur, c
enim eoru
autem solu
tioni supra
dia, non t
tem nullus
Invidia; I
nisi à Regi

Qui fuit Character *Imperatoris Adriani*, qui Poëtas & Pictores, & Opifices alios, in iis scilicet operibus, quibus ipse præcellere gestiebat, capitali quadam invidia prosequeretur.

Postremo *Propinqui, & Collegæ, & una educati*, ad *invidendum* æqualibus, cum eveniunt, proni sunt. Etenim exprobrat hoc illis fortunam propriam, eosque quasi digito monstrat, & frequenter eorum memoriam vellicat; Quinetiam in aliorum notam hæc fortunæ collatio magis incurrit. *Invidia* autem à fama & sermone, semper reflectitur, & conduplicatur. *Vultus Cainis*, erga fratrem *Abelem* malignior fuit, quia cum sacrificium *Abelis* magis acceptum *Deo* fuit, nemo inspexit. Atque hæc de iis, qui ad *invidendum* proclives sunt.

Quantum ad illos, qui *Invidia* magis aut minus obnoxii sunt; Primo, iis, qui eminente virtute præditi sunt, minus invidetur, cum promoventur: Promotio enim eorum, videtur ex debito; Debiti autem solutioni nemo *invidet*, sed largitioni supra meritum. Atque etiam, *Invidia*, non sine comparatione est; Vbi autem nullus comparationis gradus, nulla *Invidia*; Itaque *Regibus* non *invidetur*, nisi à *Regibus*. Illud tamen observatione dignum

Qui

dignum est, Personis indignis, sub primum honoris sui ascensum, maxime invideri; postea vero minus; ubi contra, Personæ dignæ, & meritis insignes, *Invidiam* tum demum experiuntur, postquam fortunæ eorum diutius duraverint. Etenim, licet virtus eorum eadem maneat, tamen minus fit illustis: Recentes enim oboriantur homines, qui eam obscurant.

Nobiles genere, minus *Invidia* expositi sunt, cum honoribus cumulantur: Etenim nihil aliud videtur, quam debitum Majoribus suis repensum: Præterea, parum fortunæ eorum additum videtur; *Invidia* autem, more radiorum Solis, in clivo ardentior est, quam in plano. Itaque eandem ob causam, qui *per gradus* evadunt, minorem subeunt *Invidiam*, quam qui *per saltum*.

Qui cum honoribus suis conjunctos habent labores magnos, curas, & pericula, *Invidia* minus laborant. Etenim, existimant homines, eos, honores suos, caro pretio emere, & misereri potius ipsorum nonnunquam incipiunt: Misericordia autem semper fere sanat *Invidiam*. Itaque notabis plerunque, ex viris Politicis, & honore fulgentibus, magis sanos & sobrios, semper querimonias fundere, qualem

D
lem vitam
Quanta pat
sed quo *Invi*
hoc intelligi
julsmodi viri
ipsi ad se a
diam magis
& immodic
lium: Nihil
tinguit ma
honoribus
inferioribus
modo, quot
umbraculis
Super on
citant maxi
amplitudin
tant; nun
potentiam
exterioren
versariis au
tis: ubi co
re quandoq
interdum p
quæ minus
illud verum
apertam, &
fit arrogar
Invidia lab
furtim se r

lem vitam traducunt; canentes illud, *Quanta patimur!* Non quod ita sentiant, sed quo *Invidia* aciem retundant. Verum hoc intelligi debet, de negotiis, quæ hujusmodi viris imponuntur, non de iis quæ ipsi ad se attrahunt. Nihil enim *Invidiam* magis suscitatur, quam ambitiosum & immodicum negotiorum monopolium: Nihilque è converso, *Invidiam* extinguit magis, quam si quis in summis honoribus constitutus, aliis Officiariis inferioribus nihil detrahat. Hoc enim modo, quot illi ministri sunt, tot se tegit umbraculis ab *Invidia*.

Super omnia, illi *Invidiam* in se concitant maxime, qui fortunarum suarum amplitudinem insolenter & tumide ostentant; nunquam sibi placentes, nisi dum potentiam suam jactent, vel per pompam exteriorem, vel triumphando de Adversariis aut Competitoribus suis dejectis: ubi contra, Viri prudentes sacrificare quandoque *Invidia* ament, de industria interdum permittentes se vinci, in rebus, quæ minus eis cordi sunt. Nihilominus, illud verum est, potentiæ ostentationem apertam, & indissimulatam, (modo absit arrogantia & gloria inanis) minore *Invidia* laborare, quam si callide & quasi furtim se notæ subtrahat. Etenim, hoc cum

cum fit, nihil aliud facit quis, quam ut Fortunam insimulet, quasi ipse sibi esset conscius indignitatis suæ; unde alios ad sibi *invidendum* stimulat.

Postremo, ut huic parti finem imponamus; *Quemadmodum* in principio diximus, *Invidia* actum aliquid habere in se ex *Veneficio*; Ita non alia est *Invidia* curatio, quam quæ solet esse *Veneficii*, & *Incantationis*: hoc est, *Sortis translatio* (ut vocant,) & in alium *remotio*. Ad quem finem, prudentiores ex honoratis, semper in Scenam introducunt aliquem in quem *Invidiam*, in se alias incursum, derivent: quandoque in ministros & servos, quandoque in Collegas & socios; aut in alios quosdam eam rejicientes. Neque ad hunc usum unquam desunt Personæ aliquæ violentæ, & temerariæ; quæ, modo potentiam & negotia agitent, ea quovis periculo mercari non dubitent.

Iam vero, ut de *Publica invidia* loquamur. Ea saltem aliquid in se habet boni; ubi in *Privata invidia* nihil prorsus inest boni. *Publica* enim *Invidia*, instar salubris *Ostracismi* est, qui viros magnos, supra modum excrecentes, coërcet; unde etiam fræno est viris præpotentibus, ne se nimium efferant.

Hæc

Hæc *Invidia* modernis in lo de Seditio est in *Régis* absumilis. Et partes serpi eriam, quando rit, vel optin ta in odium quandam. It miscendo a odiosis; Ete rem & *Invidia* to magis noc nibus, quæ, irruunt.

Ac publicum Officium quam in Regulam quæ nistro incup parva; aut tunc *Invidia* aut *Statum* sint, de *Publica* mala; at *invidia* *privata* vimus. Addemus

Hæc *Invidia*, quæ *Mala Contentario* modernis linguis appellatur, (& in Titulo de Seditiõibus plenius tractabitur,) est in *Regnis & Rebuspub. contagioni* non absimilis. Etenim sicut *contagio* in sanas partes serpit, easque corrumpit; Ita etiam, quando *Invidia* statum occupaverit, vel optima Reip. Mandata & Instituta in odium vertit, & graveolentiam quandam. Itaque parum proficitur intermiscendo actiones gratas & populares odiosis; Etenim, hoc ipsum imbecillitatem & *Invidia* metum arguit; Quæ tanto magis nocet, ut sit etiam in *Contagionibus*, quæ, si tibi ab iis metuas, facilius irruunt.

Ac *publica* ista *Invidia*, magis in *Regum* Officiarios & ministros involat, quam in *Reges* ipsos. Attamen ecce Regulam quæ vix fallit; Si *Invidia*, quæ ministro incumbit, sit magna, causa autem parva; aut si *Invidia* quasi generalis sit, & omnes Status ministros complectatur: tunc *Invidia* (etsi occulto) *Regem*, aut *Statum* ipsum, petit. Atque hæc dicta sint, de *Publica Invidia*, aut *Contentatione mala*; atque de ejus Differentia ab *Invidia privata*, quam priore loco tractavimus.

Addemus etiam, in genere, de affectu

Invi-

Invidia, hoc insuper; eum inter omnes *Affectus* esse maxime importunum, & asfiduum. Etenim, aliis *Affectibus* excitandis subinde præbetur occasio; Recte autem dictum est; *Invidiam festos dies non agere*; Quia semper materiam se exercendi reperit. Vnde etiam observatum est, *Amorem & Invidiam*, maciem hominibus inducere; id quod alii *Affectus* non faciunt, quoniam non continui sunt. Est etiam *Invidia Affectuum* vilissimus & pravissimus: Quam ob causam proprium est *Attributum Diaboli*; Qui dicitur; *Invidus homo: qui Zizaniis inter Triticum noctu seminavit: Quemadmodum etiam semper evenit, ut Invidia callide & in tenebris operetur, ad præjudicium cujusvis rei optimæ, veluti Tritici.*

X.

DE AMORE.

A *Mori* plus debet *Scena*, quam *Vita*. Etenim in *Scena*, *Amor* semper *Comœdiæ* præbet *Argumentum*; quandoque etiam & *Tragœdia*; At in *vita humana*, multum plerumque affert *nocummenti*; Nunc ut *Sirenium* aliqua, aliquando ut *Furiarum*. Observare licet, neminem ex *Viris Magnis & Illustribus* fuisse (quorum

D
rum extat me
cens,) qui ad
lum gradum
mos magnos
mam hanc pa
cipere tamen
num, Imper
Appium Clau
latorum inter
rum prior fuit
voluptatibus
fuit prudens
spiciat, Amo
tum reperire
apertum, sed
ti custodia no
dem, & pusill
ctum; Sati
trum sumu.
temptatione
lum adorans
mittendo, si
men, certe ac
Mira res vide
cessum perpet
rum naturæ
hoc ipso, qu
rei convenia
hæc Hyperb
nis phrasi ce

rum extat memoria, vel antiqua, vel recens,) qui adactus fuerit ad insanum illum gradum *Amoris*. Vnde constat, animos magnos, & negotia magna, infirmam hanc *passionem* non admittere. Excipere tamen oportet *Marcum Antonium*, Imperii *Romani* Duumvirum; & *Appium Claudium*, Decemvirum, Legislatorum inter *Romanos* principem. Quorum prior fuit revera homo luxuriosus, & voluptatibus deditus; Alter autem vir fuit prudens & austerus. Vnde quivis perspiciat, *Amorem* (quanquam rarius) aditum reperire posse, non solum in cor apertum, sed & bene munitum, si diligenti custodia non asservetur. Abjectum quidem, & pusillanimum, est illud *Epicuri* dictum; *Satis magnum alter alteri Theatrum sumus*: Quasi homo natus ad contemplationem Cœli, & Cœlestium, Idolum adorans minutum, satageret, se submittendo, si non ori, ut bruta, oculo tamen, certe ad altiora contemplanda dato. Mira res videbitur, si passionis hujus excessum perpendamus, ac quomodo ipsi rerum naturæ & valori vero insultet, vel hoc ipso, quod Hyperbole perpetua nulli rei conveniat, præterquam *Amori*. Neque hæc Hyperbole solummodo in locutionis phrasi cernitur. Cum enim
dictura

dictum sit, Adulatorum principem, quocum cæteri adultores minores conspirant, esse unumquemq; sibi ipsi; profecto *Amator* aliquid amplius est. Nunquam enim fuit quisquam adeo superbus, qui se ipsum tam absurde magnificerit, quam *Amator* personam amatam. Recte itaque receptum est illud diverbium; *Amare & Sapere, vix Deo conceditur*. Neque aliis tantummodo manifesta est hæc Phrenesis, *Persona* autem *amata* minime; sed & *Amata* potissimum, nisi *Amor* sit reciprocus. Certissimum enim est, *Amorem* semper rependi, aut *Amore* mutuo aut *Contemptu* intrinseco, & secreto. magis cavendum est hominibus ab hac *passione*; quæ non solum alias res perdit, sed & se ipsam. Quæ aliâ infert damna, belle illa exprimit Poëtarum fabula: *Eum scilicet, qui Helenam prætulit, Junonis dona, & Palladis, amisse*. Quisquis enim *Amatoris affectibus* nimis indulget, & divitiis & sapientiæ nuncium remittit. Habet hæc *passio* æstus suos, in ipsis temporibus, quibus animus maxime mollis est, & infirmus; nimirum in rebus prosperis, aut adversis: Quanquam hoc posterius minus forsan observatum fuerit. Vtraque enim tempestas *Amorem* accendit, redditque flagrantiorẽ; unde evin-

evincitur esse
qui si *Amor*
re, eos tam
rebus seris,
Si enim illis
omnia, homi
suos recta pe
in re sit, vir
sunt; opinor
scunt enim
sationem vo
mano motu
inclinatio, in
non infumati
turaliter se d
mines reddid
Quemadmo
quam in M
nus humani
ficat; *Amor*
honestat.

DE MA
DI

Viri in A
servi P
ma; & servi
tate neutiqu

evincitur esse stultitię proles. Optime illi, qui si *Amores* omnino nequeant extrudere, eos tamen in ordinem redigunt; & à rebus seriis, vitęque negotiis, segregant. Si enim illis *Amor* se immisceat, turbat omnia, hominesque eo compellit, ut fines suos recta petere non possint. Quicquid in re sit, viri militares *Amoribus* dediti sunt; opinor, non aliter, quam vino. Poscunt enim plerunque pericula compensationem voluptariam. Inest ingenio humano motus quidam arcanus, & tacita inclinatio, in *Amorem* aliorum: Qui si non infumatur in unum, vel paucos, naturaliter se diffundit in plures; atque homines reddit humanos, & charitativos: Quemadmodum videre licet nonnunquam in *Monachis*. *Amor conjugalis* genus humanum creat; *Amor socialis* perficit; *Amor vero lascivus* inficit, & dehonestat.

XI.

DE MAGISTRATIBVS ET
DIGNITATIBVS.

Viri in *Magistratu* collocati, ter servi: servi Principis vel Politicę; servi famę; & servi negotiorum. Adeo ut libertate neutiquam fruantur; nec in personis,
nec

nec in Actionibus; nec in temporibus suis. Mirum cupiditatis genus, potestatem appetere, libertatem amittere: vel potestatem in alios ambire, potestatem in se ipsum exuere: Ascensus ad *Dignitates* arduus est; Et per labores pervenitur ad labores majores: Sæpe quoque *Indignitatibus* non vacat; Atque per *Indignitates* pervenitur ad *Dignitates*. Statio in *Dignitatibus* res lubrica est; Atque regressus, aut præcipitium est, aut saltem Eclipsis; quæ & ipsa triste quiddam, & Melancholicum. *Cum non sis qui fueris, non esse cur velis vivere.* Imo nec regredi datur, etiam si quis cupiat; Neque regredi volunt homines, cum ratio postulat ut id facerent; Verum Impatientes manent vitæ privatæ, etiam cum senectus aut infirmitas ingruit; quæ umbram & otium postulant, sicut oppidani senes, qui ante ostium sedere volunt, licet se eo pacto derisui exponant. Sane, *Viris in Magistratibus* positus opus est, ut aliorum opiniones mutuenter, quo se ipsos beatos putent; Nam si judicent ex sensu proprio, nihil hujusmodi reperient: Verum, quando secum cogitent, quid alii de ipsis sentiant, & quam libenter alii conditiones cum illis permutare vellent, tum demum beati sunt, tanquam rumore tenus: cum

intus

DE MA
intus fort
quidem
tiant, li
mi. Certe
sibi ignori
huntur, te
corporis,
illi m
Qui n
Ignor
In Potesta
boni, & m
ledictione
optima co
posse. Cer
rus est & l
nim bene
fit, tamen
lius est,
actum pro
test sine A
state; vel
Merita &
borum ho
scientia pe
versus De
runt man
bona nimi
Munere t
exempla o

intus fortasse contrarium experiantur. Si quidem dolores suos primi omnium sentiunt, licet culpas suas omnium novissimi. Certe *Viri Potestatibus sublimcs*, ipsi sibi ignoti sunt; Et dum negotiis distrahantur, tempore carent, quo sanitati, aut corporis, aut animæ suæ, consulant;

Illi mors gravis incubat,

Qui notus nimis omnibus,

Ignotus moritur sibi.

In *Potestatibus*, licentia magna datur, & boni, & mali: Quorum posterius pro maledictione habendum; In malis enim, optima conditio est, nolle, proxima, non posse. Certe potentia benemerendi, verus est & legitimus ambitionis finis. Etenim bene cogitare, licet Deo acceptum sit, tamen versus homines non multo melius est, quam bene somniare, nisi in actum producat. Id autem fieri non potest sine *Munere* aliquo publico & *Potestate*; veluti Solo superiore & elevato. Merita & Opera bona, sunt veri fines laborum hominis: Atque eorundem Conscientia perfectio humanæ quietis. *Et conversus Deus, ut aspiceret opera, quæ fecerunt manus sua, vidit quod omnia essent bona nimis*: Tum sequitur *Sabbatum*. In *Munere* tuo perfungendo, propone tibi exempla optima; Imitatio enim globus

est præceptorum: Et post tempus aliquod propone tibi exemplum proprium; Atque in te ipsum stricte inquiras, num non melius inceperis, quam perstiteris: Neque rursus exempla eorum negligas, qui eodem *Munere* praviter functi sunt; non ut te ipsum, eorum memoriam carpendo, vendites; sed ut monearis, quid evitare debeas. Institue igitur reformationem, sed absque elatione Tui-ipsius, aut scandalo priorum temporum, & personarum; Hoc tamen tibi constitutum sit, Exempla præcara non minus introducere, quam imitari. Retrahe res ad primam earum institutionem; Et circumspicias, in quibus, & quibus modis, degeneraverint. Attamen utrunque tempus consulas; tum antiquius, ut cognoscas quid optimum fuerit; tum recentius, ut notes, quid fuerit aptissimum. Contende, ut quæ *agis pro Potestate*, tanquam Regulis quibusdam cohibeantur; ut hominibus tanquam digito monstres, quid illis sit expectandum: Neque tamen nimium sis pertinax, aut peremptorius: Atque semper, cum à Regula recesseris, quid sit quod agas, diligenter expone. *Muneris* tui Iura constanter tueare; Neque propterea lites de Iurisdictione facile move: Atque ita te geras, ut potius Iura
tua

DE MA
tua assum
quam
fulcites, &
Munerum
ac ne destit
cas rerum
omnibus s
vita, qui t
tioni, ad M
abige eos
deferunt,
tius cum f
Vitia in
cenda, s
mia, Corru
Quantum
tempora
sunt perfi
miscere, nisi
Corruptela
& tuorum
Sed etiam
ferantur. P
gritas adhi
& ex profes
Corruptela
tur. Neque
suspicioner
biles sunt,
que caussa

tua assumes & exerceas tacite, & de facto, quam ut *Quæstiones* de iis cum strepitu fuscites, & agites. Iura etiam inferiorum *Munerum*, tibi subordinatorum, defende, ac ne destitue. Tibique majori honori ducas rerum summas præscribere, quam in omnibus satagere. Amplectere, imo invita, qui tibi adjumento sint & informationi, ad *Muneris* tui executionem; neque abige eos, qui operam suam ad hoc tibi deferunt, tanquam se ingerentes; sed potius cum favore eos allicias, & recipias.

Vitia in Auctoritate utenda, & exercenda, sunt præcipue quatuor. *Mora nimia*, *Corruptela*, *Asperitas*, & *Facilitas*. Quantum ad *Moras*, faciles aditus præbe; tempora præstituta serva; inchoata quæ sunt perfice; neque negotia nova intermiscere, nisi urgeat necessitas. Quantum ad *Corruptelas*: non solum manus tui ipsius & tuorum liga, ne munera accipiantur; Sed etiam manus supplicantium, ne ea offerantur. Prius horum præstat certe integritas adhibita; verum ea ipsa prædicata, & ex professo, idque cum detestatione *Corruptelarum*, etiam posterius assequitur. Neque tantum culpam, verum etiam suspicionem devita. Quicumque mutabiles sunt, & manifesto alterantur absque causa manifesta, injiciunt suspi-

cionem de *Corruptelis*. Itaque, perpetuo, cum ab opinione tua quam declarasti, aut processu quem incepisti, deflectas, ingenue hoc ipsum profiteri; simul & causas quæ te ad hoc commoverunt sedulo declares & inculces; neque rem suffurari te posse credas. Servus gratosus, & apud Dominum potens, si non extet aliqua favoris causa manifesta, reputatur plerumque nihil aliud quam via obliqua ad *Corruptelas*. Quantum ad *Asperitatem*; invidiam, & malevolentiam parit illa, nihil inde metens: *Severitas* siquidem metum incutit, *Asperitas* odium parit. Etiam Reprehensiones de loco superiore, graves esse debent, non contumeliosæ. Quantum ad *Facilitatem*: ea *Corruptela* etiam deterior est: *Corruptela* enim interdum & subinde tentantur; Quod si quis importunitati pateat, aut respectibus levioribus ducatur, hæc ei ubique aderunt. Sicut ait Salomon; *Personas respicere non est bonum*; *Talis enim offendet pro buccella panis*.

Verissimum sane, quod à veteribus dictum est; *Magistratus virum indicat*. Alios autem indicat in melius, alios in pejus: *Omnium consensu capax Imperii, nisi imperasset*; inquit Tacitus de Galba: Contra de *Vespasiano* idem; *Solus Imperantium*

DE MA
tium Vesp
 cet alter
 Imperato
 fectibus. S
 dolis gene
 detur. Est
 debet, lo
 modum in
 pide ad lo
 in ambitu
 fedatior.
fastigium
 graduum fi
 valeant, be
 rere, dum
 æquilibrio
 fuerit cor
 soris tui
 feceris, d
 rependetu
 & potius
 peccent, c
 neum fuer
 nimis mem
 nem facias
 conversati
 etur de t
 sedet, &

rum Vespasianus mutatus in melius. Licet alterum intelligat Tacitus de Arte Imperatoria, alterum de Moribus & Affectibus. Signum est luculentissimum indolis generosæ, si quis *honoribus* emendetur. Est enim *Honor*, aut saltem esse debet., *locus virtutis*: Atque quemadmodum in Natura, corpora moventur rapide ad locum, placide in loco: ita virtus in ambitu violentior est, in *honore* adepto sedatior. *Ascensus* omnis ad *Dignitatum fastigium*, incedit tanquam per scalam graduum flexuosam; Atque, si *factiones* valeant, bonum fuerit, alteri parti adhærere, dum quis *honorem* scandat: at se ad æquilibrium reducere, postquam eundem fuerit consecutus. Memoriam *Prædecessoris* tui illæsam conserva. Hoc si non feceris, debitum tibi hoc à *Successore* tuo rependetur. *Collegas* etiam amice tracta, & potius advoca cum illud minime expectent, quam exclude cum consentaneum fuerit eos advocari. Ne sis loci tui nimis memor, aut crebram de eo mentionem facias, in quotidianis sermonibus, aut conversatione privata; sed potius prædicetur de te; *Alius prorsus vir est, cum sedet, & munus suum exercet.*

XII.

DE AVDACIA.

IN Scholis tritum est dictum, nec tamen Sapientis observatione indignum. Interrogatus olim *Demosthenes*, quænam prima *Oratoris* virtus? respondit, *Actio*. Quæ secunda? *Actio*. Quæ tertia? Itidem respondit, *Actio*. Ipse dixit, qui rem optime noverat; nec tamen in eo, quod laudabat, multum Naturæ debebat. Mira certe res, illam *Oratoris* partem, quæ non ultra corticem penetrat; & *Histrionis* potius virtus censenda est, quam *Oratoris*; in locum tam sublimem, supra nobiliores illas partes, *Inventionis*, *Elocutionis*, & cæterarum, extolli; Imo quasi *omne tulisset punctum*, pene solam prædicari. Sed in promptu ratio est: Inest enim naturæ humanæ, plerunque, plus stulti, quam sapientis. Vnde & facultates eæ, quibus capitur pars illa in animis mortalium stulta, sunt omnium potentissimæ. Huic mirre convenit, & quasi parallela est, *Audacia* in negotiis Civilibus. Quid in istis primum? *Audacia*. Quid secundum? Quid tertium? *Audacia*, Attamen utcumque ignorantia, & sordidi ingenii, proles est *Audacia*; cæterisque Civilis scientiæ par-

partibus
fascina
dicio infi
Tales aut
ma. Quin
mis vacill
mus *Aud*
mum val
Principes
mo rebus
plus possi
licita præ
dum inter
turali me
Politico r
tiones ve
forfan in
feliciter
cipia no
videre et
tem, mi
tem. Pop
lem ad se
mo ejus j
ribus, ob
quentia c
ret, iteru
metes; s
ret, ille
quit; s

partibus longe impar. Sed nihilominus fascinat, & captivos ducit eos, qui vel iudicio infirmi sunt, vel animo timidiores: Tales autem sunt hominum pars maxima. Quin & sapientibus ipsis, cum animis vacillent, vim injicit. Idcirco videmus *Audaciam*, in Democratiis, plurimum valuisse; Apud Senatores vero, & Principes, certe minus. Imo quando primo rebus gerendis admoventur *Audaces*; plus possunt, quam postea: Nam male pollicita præstat *Audacia*. Sane quemadmodum interveniunt agyrtæ, qui corpori naturali mederi profitentur; sic & corpori Politico non desunt homines, qui curationes vel difficillimas suscipient; Quibus forsitan in paucis aliquibus experimentis feliciter successit; sed cum scientiæ principia non gustarint, sæpius excidunt. Imo videre est nonnunquam hominem *Audacem*, miraculum illud *Mahometis* edentem. Populo persuasit *Mahometes*, se collem ad semet evocaturum: atque à summo ejus jugo, preces pro legis suæ cultoribus, oblaturum. Populus magna frequentia convenit: collem, ut ad se veniret, iterumque iterumque vocavit *Mahometes*; sed cum Collis immotus maneret, ille (nihil omnino pudefactus) inquit; *Si collis ad Mahometem accedere*

nolit, ad collem ibit Mahometes. Sic & istiusmodi homines, quando ingentia quædam in se susceperunt, turpissimeque in iis defecerunt, tamen (si ad ipsum *Audacia* culmen pervenerunt) lusu rem excipient, & se vertent, & nihil aliud. Hominibus profecto magno iudicio præditis, ludibrio sunt *Audaces*; Imo & apud ipsum vulgus *Audacia* aliquid habet ridiculi. Nam si risus Objectum sit absurditas, ne dubites, quin magna *Audacia* semper secum habeat aliquid ridiculi. Neque fere jucundius est spectaculum, quam videre in *Audace* oris confusionem: Vultum enim tunc nanciscitur in se reductum, sed deformiter. Nec aliter fieri potest. Nam in verecundantibus fluunt paulatim, refluentque spiritus; sed *Audaces*, quando tale quidpiam illis contingit, attoniti hærent; ut fit in *Schaccis* ludo, quando non vincitur collusor, sed torpet tantum motus. Atqui hoc postremum, Satyræ aptius, quam seriæ observationi. Illud vero animadvertendum, *Audaciam* semper cæcam esse. Discrimina enim & obstacula nulla videt: Quare in deliberrando nocet, in exequendo juvat. Adeo ut, si *Audaces* tuto adhibere velis, summum illis Imperium non deferas; secundæ Classi annumerentur, & ab aliis regantur.

tur. Nam
ante ocul
tione aut
pericula v

DE BO

Bonita
Bfectus
deat, & be
ei Philant
autem voc
tur) leviu
quam ut
scilicet a
Bonitate
nem. Bo
atque an
tinet; cu
umbrata
Qua è rel
hil aliud f
sta, miser
rum vern
illi Theo
neque ex
nem aute
cupiditas

tur. Nam in consiliis capiendis, pericula ante oculos habere bonum est; in executione autem, oculos claudere oportet, nisi pericula valde magna fuerint.

XIII.

DE BONITATE, ET BONITATE NATIVA.

Bonitatem eo sensu accipio, ut sit affectus, qui hominum commoda studeat, & bene velit: Quam eandem Græci *Philanthropiam* vocant. *Humanitatis* autem vocabulum (prout vulgus ea utitur) levius aliquanto est, atque angustius, quam ut vim ejus exprimat. *Bonitatem* scilicet appello *Affectum*, & *Habitus*; *Bonitatem* autem *nativam*, *Inclinationem*. *Bonitas* vero inter omnes virtutes, atque animi dignitates, facile primas obtinet; cum sit ipsius *Divina natura* adumbrata quædam effigies, & character: Quæ è rebus sublata, *homo animalis* nihil aliud fuerit, quam res inquieta, scelestâ, misera, imo species quædam noxiarum vermium. *Bonitas Moralîs*, virtuti illi *Theologicæ*, *Charitati*, respondet; neque excessum quidem capit, aberrationem autem patitur. Immodica potentia cupiditas Angelos cælo deturbavit; im-

modica scientiæ cupiditas hominem Paradiso expulit: At in Charitate non datur excessus; neque per eam aut Angelus, aut Homo, unquam periculum subire possit; Inclinatio autem ad *Bonitatem*, altis defixa radicibus, naturæ humanæ infidet: Quæ si benefaciendi materia, aut occasione, destituta, nõ inveniatur, quo se exerceat in homines, deflectet certe in brutas animantes. Quod in *Turcis*, gente utique sæva & fera, videre est; Qui nihilominus erga bruta animalia misericordes sunt, & eleemosynas canibus & avibus distribuunt. Adeo ut, (referente *Busbequio*), *Aurifex* quidam *Venetus*, *Byzantii* agens, vix furorem populi effugerit, quod avis eujusdam, rostri oblongi, fauces, inserto baculo, diduxisset. Neque tamen erroribus suis vacat, *Bonitatis* hæc, & *Charitatis*, virtus. Nequam apud *Italos* jactatur Proverbium; *Tanto buon, che val niente. Adeo bonus, ut ad nihil bonus*. Neque subveritus est *Nicolaus Machiavelius*, literis concedere, idque disertis ferre verbis; *Fidem Christianam, homines probos & innocentes in prædam Tyrannoni iniquitati dedisse*. Quod ideo pronuntiavit, quia nulla usquam Lex, nulla secta, aut opinio, tam in immensum extulit *Bonitatem*, quã *Religio Christiana*. Quo melius

ita-

De Bo
iraque,
icium
precium
tam insign
los agant
illorum in
tibus, m
litis, ac
honestam
abducit:
gemman
granum
re, pro p
vigat, S
injussos
aut opun
virtutum
munia
munica
cum de
giem s
Theolog
pro Arch
pro imita
bes, atque
me. At
nisi ven
ejusmod
quo, æ
gnis, po

itaque, extra scandali, adeoque periculi
ictum & minas, tuti consistamus, operæ
precium erit nosse *Errores*, qui nos à recto
tam insignis *Habitus* tramite, transvor-
sos agant. Ita aliorum *bono* studeas, ne te
illotum interea aut vultibus, aut volunta-
tibus, mancipio dedas. Illud enim faci-
lilitatis, atque mollitiei indicium est, quæ
honestam mentem in vincula captivam
abducit: Neque projicias *Aesopi* gallo
gemmam, cui gratis & felicius cederet
granum hordei. *Dei* exemplum, in hac
re, pro præcepto tibi sit. *Ille pluvia sua*
rigat, Sole suo irradiat, justos juxta ac
injustos: Non tamen omnes ex equo,
aut opum imbre compluit, aut honorum,
virtutumve splendore, illustrat. Com-
munia quidem beneficia cuius sunt com-
municanda: peculiaris vero paucis, &
cum delectu. Cave autem, ne dum effi-
giem sculpas, Archetypum destruas.
Theologia quippe, *Amorem nostri ipsius*
pro Archetypo statuit, *Amorem proximi*
pro imitamento. *Vende omne quod ha-*
bes, atque elargire pauperibus, & sequere
me. At noli omne, quod habes, vendere,
nisi venias, & sequaris me: hoc est, nisi
ejusmodi vitæ institutum ingrediaris, in
quo, æque ex parvis opibus, ac ex ma-
gnis, poteris aliis benefacere. Secus, dum

60 DE BONIT. ET BONIT. NATIVA.
rivos alis, fontem exhauris. Neque in-
terea habitus tantum *Bonitatis* reperitur
ad rectæ rationis normam applicatus, sed
etiam in quibusdam hominibus reperitur
Indoles Naturalis, ad eam propensa: Vti
econtra in aliis *naturalis* quædam *Mali-
gnitas*. Sunt enim, qui ex ingenii proprii
instinctu aversentur aliorum bonum. Et
levius quidem *Malignitatis* genus, in
morositatem cedit, aut perveritatem, aut
præcipitem opponendi, & se in singulis
difficilem præbendi, libidinem, & simi-
lia: Gravius tamen illud, atque altius,
ad invidiam producit, meramque *ma-
litiã*. Hujusmodi homines in alienis ca-
lamitatibus fere florent, easque semper
aggravant: Non digni certe, qui con-
ferantur *canibus* illis, qui *Lazari* delin-
gebant ulcera; sed *muscis*, quæ cruda
quæque & excoriata infestant. Non pau-
cos reperias *Misanthropos*, quibus volupe
est deducere homines ad suspendii ra-
mum, neque tamen arborem habent in
hortis suis, qualem *Timon* habuit. Inge-
nia ita disposita, non injuria vocare licet,
humanæ naturæ vomicas, & carcinoma-
ta. Sunt tamen hæc ligna accommoda-
tissima, è quibus fiant *Mercurii Politi-
ci*; Similia lignis incurvis, quæ bene na-
vigiiis extruendis conveniunt, jactationi
desti-

DE BONIT.
destinatis
ta maner
nitatis sur
pites &
numque p
cem, sibiq
ceteris te
quæ illis co
fictis, nol
secus atq
vulnera, A
fensas rem
fecerit, m
esse, supra
pro modic
beat, argu
hominum
omnia, si
Apostoli,
secutus, u
tizet à *Chri*
indicio est
Naturam
Christo ipse

DE
DE NOB
portio

NATIVA.

Neque in
reperitur
plicatus, sed
reperitur
penſa: Vt
edam Mali-
genii proprii
bonum. Et
genus, in
tatem, aut
in ſingulis
, & ſimi-
que altius,
que ma-
alienis ca-
que ſemper
qui con-
ari delin-
que cruda
Non pau-
us volupe
endii ra-
habent in
nit. Inge-
tare licet,
arcinoma-
ommoda-
rii Politi-
bene na-
jactationi
deſti-

DE BONIT. ET BONIT. NATIVA. 61
deſtinatis, non autem ædibus, quæ immo-
tæ manent. Partes autem, & indicia *Bo-
nitatis* ſunt plurima. Si quis ſe erga Hoſ-
pites & Peregrinos benignum huma-
numque præbeat, arguit ſe *Mundi Ci-
vem*, ſibi que cor eſſe, non inſtar Inſulæ,
cæteris terris avulſæ, ſed Continentis,
quæ illis conjungitur: Si compatiatur af-
ſiſtis, nobilitat ſua præcordia, quæ non
ſecus atque celebrata illa arbor, per ſua
vulnera, *Balsamum* exudat. Si facilis of-
fenſas remiſerit, & delictorum gratiam
fecerit, mentem indicat in alto poſitam
eſſe, ſupra injuriarum jactum & tela. Si
pro modicis beneficiis gratum ſe exhi-
beat, argumento eſt, pluris ſe æſtimare
hominum animos, quam ſarcinas. Supra
omnia, ſi ſupremum illum, *Sancti Pauli
Apoſtoli*, perfectionis faſtigium ſit con-
ſecutus, ut devoveat ſe, atque anathema-
tizet à *Chriſto*, propter ſalutem fratrum,
iudicio eſt, proxime illum accedere ad
Naturam divinam, & quodammodo
Chriſto ipſi conformari.

XIV.

DE NOBILITATE.

DE *Nobilitate* primum agamus, ut eſt
portio Reipublicæ; Deinde ut eſt
condi-

conditio hominum particularium. *Monarchia*, in qua nulli prorsus *Nobiles*, semper pura est & absoluta *Tyrannis*: Cujusmodi est *Imperium Turcicum*. *Dignitatem* enim *Regalem* diluit *Nobilitas*, & Vulgi oculos à *Prosapia Regia* aliquantulum avocatur. In *Democratia* vero, *Proceres* interdum non desiderantur: Imo Status ille popularis multo pacatior est, atque minus factionibus & turbis obnoxius, ubi non sunt *Stirpes Nobilium*: Illic enim in res ipsas oculi hominum conjiciuntur, non in personas; vel si omnino in personas, id fit, tanquam in maxime idoneis rebus gerendis, minime vero ut ratio habeatur Insignium, aut Imaginum. *Helvetiorum* Rempublicam satis florentem videmus, licet Religionis Pagorumque diversitas obstare videatur. Vtilitas enim apud illos valet, non dignitas. Illa gubernandi forma, qua *Confederatæ Belgicarum* Provinciae utuntur, certe eminent: Vbi enim Paritas admittitur, ibi & Consilia ineuntur æquabilius, & Tributa penduntur alacrius. *Nobilium* potentia & auctoritatis in *Monarchia*, *Principi* ipsi impertit splendorem, sed potestatem immittit; Populi vero animos auget, fortunas illorum deprimit. Bene se res habet, cum *Nobiles* non sint potentiores, quam aut

Im-

D
Imperii
tamen D
insolentia
tanquam c
Regalem M
numerosa
nus potens
rat: Hinc
que insupe
poris, co
fieri, sequ
malum ter
& pecunias
Quod v
personis
certe habe
cium anti
aut etiam
solidam
tueri anti
ctibus, & p
bilitas eni
est, antiqu
ad *Nobilita*
virtutum e
eminent, s
nores eni
turam bon
quum vero
moria usq

Imperii aut Iustitiæ ratio postulat : in eo tamen Dignitatis gradu sustineantur , ut insolentia popularis illorum reverentia, tanquam obice, retundatur, antequam in *Regalem Majestatem* se effundat. Rursus, numerosa *Nobilitas*, quæ plerumque minus potens est, Statum profus depauperat : Hinc enim profusæ Expensæ : Atque insuper, cum necesse sit, tractu temporis, complures ex *Nobilibus* indigos fieri, sequitur divortium quoddam, sive malum temperamentum, inter honores & pecunias.

Quod vero ad *Nobilitatem* spectat in personis particularibus : venerationem certe habet, videre Castellum, aut ædificium antiquum, quod nulla ruina invasit; aut etiam annosam & proceram arborem solidam & integram : quanto magis intueri antiquam *Nobilem Profapiam*, à fluctibus, & procellis temporis, illæsam? *Nobilitas* enim nova *Regia* potentia opus est, antiqua vero temporis solius. Qui ad *Nobilitatis* fastigium primi evchuntur, virtutum claritudine plerumque Posteris eminent, sed innocentia minime. Ad honores enim raro ascenditur, nisi per mixturam bonarum & malarum artium. Æquum vero est, ut Virtutum suarum memoria usque ad Posteros permanet; vitiorum

rum vero una cum ipsis moriatur: *Natalium* splendor industriam plerunque minuit; atque qui minus est industrius, alienæ invidet diligentia. Ad quod accedit, quod non datur, quo possint ulterius *Nobiles* promoveri. Qui vero in eodem loco hæret, dum alii ascendunt, invidiæ stimulis vix carebit. Contra, *Nobilitas* passivam invidiam omnino lenit; eo quod *Nobiles* in honorum possessione nati videntur. Sane *Reges*, quibus *Nobiles* adfunt prudentes & capaces, negotia sua mollius fluere sentient, si eos potissimum adhibeant: Etenim, erga hujusmodi *Proceres* populus magis propendet, utpote natos quodammodo ad *imperandum*.

XV.

DE SEDITIONIBVS ET TVRBIS.

Magni refert, ut *Pastores populi* Prognostica tempestatum Politicarum sciant; Quæ tunc maximæ sunt, cum Res vergunt ad Aequalitatem; non secus ac naturales tempestates circa *Aequinoctia* inualescunt. Quemadmodum autem sæpe videre est flatus ventorum cavos, & veluti è longinquo; quin & similiter Maris tumores occultos ante procellâ; Idem evenit ingruentibus procellis politicis.

---- Ille etiam cacos instare tumultus
Sape monet, fraudeſque & operta tu-
meſcere bella.

Famofus libelli, & licentioſi & mordaces
ſermones in Status ſcandalum, cum paſ-
ſim volitant, & increbrefcunt; ſimiliter
novarum rerum rumores mendaces, in
Regiminis dedecus, undique jaſtati, &
avide à Populo excepti; ſunt certe inter
Prognoftica *Seditionum*. Quo ſtemmate
deducta ſit *Fama*, cum *Virgilius* depin-
geret, *Gigantum* ſororem eam eſſe ponit.

*Illam Terra parens, ira irritata Deorum,
Extremam (ut perhibent) Cao Encela-
doque ſororem
Progenit. ----*

Quaſi *Fama* fuiſſent *ſeditionum* præter-
itarum reliquiæ: verum ſunt illæ, non
minus, *Seditionum* futurarum præcurſa-
trices. Recte tamen utcumque notatum
eſt, inter *ſeditioſos tumultus*, & *ſeditioſos*
rumores, nil aliud fere intereſſe, niſi qua-
lis eſt Diſcrepantia inter fratrem & ſo-
rorem, maſculum & ſœminam. Præfer-
tim, ſi eo uſque ingreſcat malum, ut
actiones ſtatus laudatiſſimæ, quæ merito
plauſum Vulgi mererentur, & Populi ſtu-
dia conciliare deberent, in deteriorem
partem traducantur, & ſugillantur: Hoc
enim invidiæ molem grandem demon-
ſtrat;

strat; ut recte ait *Tacitus*; *Conflata magna invidia, seu bene seu male gesta premunt.* Neque propterea sequitur, quod quia *Fama* istæ inter turbarum signa numerentur, ideo earum suppressio severior, remedium contra turbas præstare intelligeretur; Nam ut plurimum, contemptæ facilius evanescent, & conatus sedulus eas coercendi, nihil aliud fere efficit, quam ut durent magis.

Item illud genus obsequii, in exequendis iussis, de quo loquitur *Tacitus*, pro suspecto habendum: *Erant in officio, sed tamen qui mallet imperantium mandata interpretari, quam exequi.* Mandata discutere, detrectare, cavillationibus eludere, quid aliud sunt quam jugum jactare, & inobedientiam tentare? Præsertim, ubi in istis Disputationibus circa mandata, qui à parte mandatorum stant, loquuntur timide & molliuscule; qui autem adversantur, audacius & contumacius.

Etiam (ut bene notat *Machiavellus*) cum *Principes*, qui se pro Parentibus communibus gerere deberent, factioni alicui se adjungunt, idem fit, ac cum lembus, inclinatione nimia in alterum latus, vertitur. Hoc temporibus *Henrici Tertii, Gallorum Regis*, confirmatum est. Ipse enim,

DE SEDITIONIB.
enim, à pr
pandis Prote
paulo post, e
gem vertit.
cipis sit caus
soria, & fort
quam vinculu
de possessione

Porro cur
ctiones, pal
iudicio est,
exui. Motu
esse sicut mo
Mobili, (ju
qui rapide qu
dum motum
renitentur
Viri Primo
bus violent
citus) liber
meminissent
festum est.
quo Reges à
aliquando di
singula Reg
Rursus,
ris Columbi
tur, (quæ sur
Opes,) tum
da est. Sed

DE SEDITIONIB. ET TVRBIS. 67

enim, à principio, in Ligam pro extir-
pandis Protestantibus, se recipi voluit: At
paulo post, eadem Liga contra ipsum *Re-*
gem vertit. Cum enim Auctoritas *Prin-*
cipis sit caussæ cujuspiam tanquam accef-
foria, & fortior insurgit aliqua obligatio,
quam vinculum *Imperii*, *Reges* incipiunt
de possessione Auctoritatis suæ dejici.

Porro cum discordiæ, & duella, & fa-
ctiones, palam & audacter se ostentant,
indicio est, reverentiam erga *Principem*
exui. Motus enim *Procerum*, debent
esse sicut motus *Planetarum*, sub *primo*
Mobili, (juxta opinionem receptam,) qui
rapide quidem circumferuntur secun-
dum motum *primi Mobili*, leniter autem
renituntur in motu proprio. Quare si
Viri Primores & Nobiles, propriis moti-
bus violenter rapiantur: & (ut scite *Ta-*
citus) *liberius quam ut Imperantium*
meminissent; orbes perturbari mani-
festum est. Reverentia enim id ipsum est,
quo *Reges* à *Deo* accinguntur, qui eam
aliquando disrumpere minitatur; *Solvam*
cingula Regum.

Rursus, cum aliqua ex quatuor *Impe-*
rii Columnis, concutiatur aut labefacte-
tur, (quæ sunt, *Religio, Iusticia, Consilium,*
Opes,) tum serenitas precibus imploran-
da est. Sed mittamus hæc *Prognostica*
Sedi-

Seditionum, (circa quæ nihilominus intervenient nonnulla, quæ iis tractandis majorem lucem præbere possint in sequentibus;) & primo de *Materia Seditionum*; postea de earum *Causis* & *Flabellis*; ultimo de *Remediis* nonnihil dicamus.

Materiam Seditionum expèdere res est consideratione dignissima. Tutissima enim via *Seditiones* evitandi, (si tempora patiantur,) est, ut ipsam *materiam* è medio tollamus. Si enim fomes flammæ paratus sit, scintillæ, quæ incendium facient, ex qua parte emicare possunt, nemo facile dixerit. *Seditionum Materia* duplex est; *Magna inopia*, & *Præsens rerum tardium*. Certissimum est, tot esse pro turbis vota quot sunt hominum res attritæ, & decoctæ fortunæ. Vnde illa *Lucani* observatio, de statu *Imperii Romani*, paulo ante *Bellum Civile*:

Hinc usura vorax, rapidumque in tempore fœnus:

Hinc concussa fides, & multis utile bellum.

Hoc ipsum, *Multis utile bellum*, certum est indicium Status ad commotiones & turbas dispositi. Tum si Primorum hominum indigentia, ac res accisæ, cum summa plebis inopia & paupertate conjungan-

jungantur, p
bellones em
bent, pessim
tiones animo
sentium; Su
vili, instar
corpore natu
ternaturalem
tiones, apti
pum, sui pe
tur, ex eo, q
quæ animos
esset vulgus
tare, qui suo
Neque etiam
quibus invia
exigua. Ma
istæ pericul
tur, quam
mendi non
oppressionib
tant, etiam
moribus dif
Princeps, at
morum, & i
pendat, quoc
fastidia anim
quam inde
rum enim lic
por in proce

jungantur, periculum imminet grave. *Rebelliones* enim, quæ à ventre ortum habent, pessimæ. Quantum vero ad alienationes animorum, & tædium rerum præsentium; Sunt certe illa, in corpore Civili, instar humorum maligniorum in corpore naturali, qui ad calorem præternaturalem colligendum, & inflammationes, apti sunt. Nemo autem *Principum*, sui periculi magnitudinem metiatur, ex eo, quod justa sint aut injusta, illa quæ animos populi alienant: Hoc enim esset vulgus rationis nimium capax putare, qui suo sæpe recalcitrant commodo. Neque etiam ex hoc quod gravamina, ex quibus invidia oritur, grandia sint aut exigua. Malevolentia enim ex omnibus ista periculosissima sunt, ubi plus timeatur, quam sentitur. *Dolendi modus, timendi non item.* Præterea, in maximis oppressiõibus, ea quæ patientiam irritant, etiam animos frangunt: At in timoribus dispar est ratio. Neque rursus *Princeps*, aut Status, alienationem animorum, & invidiam grassantem, minus pendat, quod aut sapius, aut diutius, illa fastidia animorum æstuarunt, neque quicquam inde detrimenti Resp. cepit. Verum enim licet sit, quod non omnis vapor in procellam definat; Ita vere dici potest,

potest, ex altera parte, quod procellæ, licet sæpius pertranseant, tandem glomertantur & ruunt. Atque secundum Adagium, illud *Hispanicum*; *Funiculus in fine, levisissima tensione rumpitur.*

Causse Seditionum hæc sunt; In rebus *Religionis innovatio*; *Trubuta* & *census*; *Legum* & *consuetudinum mutatio*; *Immunitatū* & *Privilegiorum violatio*; *Oppressio universalis*; *Indignorum ad Honores* & *Magistratus promotio*; *Alienigenæ*; *Caritas Annona*; *Milites incuriose dimissi*; *Factiones factæ & desperatæ*; Quicquid denique populum offendit, simulque eos in causa communi unit, & conspirare facit.

Quantum ad *Remedia. Præservativa* quædam confuse, & in genere, possunt assignari, de quibus differemus; Curatio autem legitima morbo particulari aptari debet. Itaque Consiliis potius, quam Præcepto, relinquenda.

Primum contra *Seditiones Remedium*, & Præventio, hæc est; Omni cum opera & diligentia Canssam illam *Seditionum* Materialem, de qua diximus, amovere; Paupertatem intelligo Civium, & inopiam. Cui inservit, Commerciū Rationes bene liberare, & bene librare; Artifices & Manufacturas introducere, & fovere; Desidiam & otium profligare; Luxum & profusionem *Sumptuarius Legibus* coercere;

DE SEDITIONIB.
Soli & agros
re: Rebus vni
Census & Tr
genere præca
tudo (temp
gladius nihil
quibus ali pos
larum multitu
ne, capitum
Sunt enim p
dunt, & parum
Statum, quæ
parifimonia de
gerunt. *Nobilis*
dignitatis hon
gis quam pro
riter Statum
cit *Cleus* nu
nihil addunt
in Literis edu
suppeditare p
Neque præ
omne publica
exteris nation
(quicquid eni
trahitur;) T
Genti vendita
facturam; &
rotæ, si recte
rum erunt ub

Solū & agros cultura lucrosissima subigere: Rebus venalibus pretia iusta imponere; Census & Tributa moderari; & similia. In genere præcavendum, ut incolarum multitudo (temporibus scilicet pacis, quando gladius nihil demetit) *Regni* proventus; quibus ali possit, non exedat. Neq; incolarum multitudo, utrum superflua sit, nec ne, capitum numero solum censenda est. Sunt enim pauciores, qui multū profundunt, & parum lucrantur, plus illi atterent Statum, quam multo plures, qui maiore parsimonia degunt, pecunias autem congerunt. *Nobilium* igitur, & eminentioris dignitatis hominum, numerus auctus, magis quam pro analogia plebeiorum, celeriter Statum depauperat. Quod etiam facit *Clerus* numerosus: Illi enim forti Reip. nihil addunt. Idem quoque fit, cum plures in Literis educantur, quam quibus victum suppeditare possint vocationes Civiles.

Neque prætereundum est, quod cum omne publicæ opulentia augmentum, ab exteris nationibus lucriferi necesse sit; (quicquid enim alicubi adjicitur, alibi detrahitur;) Tria tantum esse, quæ Gens Genti vendit: *Materiam mercium; Manufacturam; & Vecturam.* Quæ quidem tres rotæ, si recte progrediantur, æstus divitiarum erunt uberiores. Sæpius autem contingit

tingit illud, de quo loquitur *Poëta*, *Materia* superabit *Opus*; Nempe ut *Manufactura*, & *Vectura*, *Materia* pretium excedat, & *Statum* magis locupletet. Manifesti sunt hujus rei testes inferioris *Germania Populus*? Qui quidem *Fodinas*, non subterraneas illas, sed supra terram, præ omnibus *Gentibus* habent ditissimas.

Nihil autem prius debet esse aut consultius, quam ut videat *Magistratum* *Prudentia*, ne pecuniarum thesauri apud paucos recondantur. Aliter enim facile fuerit, *Rempub.* inter magnas opes fame perire. Nummus autem instar fimi, non fructificat, nisi per terram dispergatur. Hoc præcipue efficitur, supprimendo, aut saltem coërcendo, voragines illas, *Fænoris*, *Monopoliorum*, & *Latifundiorum* in *Pascua* converforum, & similium.

Quantum ad sedandas animorum offensiones, aut saltem ad amolienda ea, quæ ab iis proveniunt, pericula; Duo sunt, in omni *Statu*, (ut notum est,) *Subditorum* genera; *Proceres*, & *Plebs*. Quævis harum partium sola si infensa sit, non magnum subest periculum. Tardi enim sunt *Populi* motus, nisi à *Nobilibus* incitentur: *Nobiles* autem invalidi, nisi vulgus, sua sponte, ad motus aptum & prædispositum sit: Tum periculum revera ingruit, cum *Po-*

sentiores

sentiores ex
tur apud
exulcerato

Poëta, *Cæ-*

juralle; *Qu-*

nerva conti

accerhsit, u

culdubio ho

net, quam t

studia conc

Licentiar

tam, animi

indulgere, u

in fumos ab

& audacia.)

mores, ad

& vulnus in

compellit.

apostemata

Ad mol

ros animo

Prometheu

que enim re

methens,

senfisset, o

suit, & in im

te, politice

injacere, ac

circumduce

venenum M

sentiores expectent, dum *Aqua* moveantur apud *Vulgus*, ut ita demum animos exulceratos prodere possint. Fingunt *Poëta*, Cœlicolas *Iovem* ut vincirent conjurasse; Quod ubi *Iupiter* accepisset, *Minerva* consilio, *Briareum* Centimanum accersivit, ut in suppetias ei veniret. Proculdubio hoc Emblemata *Monarchas* monet, quam tutum & salutare sit eis, *Plebis* studia conciliare & retinere.

Licentiam nonnullam, sed moderatam, animis gravate affectis & malevolis indulgere, ut ebulliant eorum dolores, & in fumos abeant, (modo insolentia abijt, & audacia,) utile sane est. Qui enim humores, ad interiores partes retrovertit, & vulnus in viscera sanguinem refundere compellit, ulcera mortifera, & exitialia apostemata, inducit.

Ad molliendos exacerbatos & malevolos animos, partes *Epimethei* etiam ad *Prometheum* rite transferri possint. Neque enim reperitur remediũ utilius. *Epimethens*, ubi Mala & Aerumnas evolare sensisset, operculum vasi festinus imposuit, & in imo dolii spem reservavit. Certe, politice & artificiose spem nutrire, & injicere, ac homines à spe alia in aliam circumducere, ex fortissimis est, contra venenum Malevolentia, Antidotis. Ne-

que certius est iudicium prudentis Regiminis, & rerum Administrationis, quam ubi homines spe continere possit, cum satisfaciendi copia non datur; atque ubi res tam provide tractantur, ut nullum malum ita peremptorie imminere videatur, quin aliqua se ostendat spei rima ad evadendum: Quod eo minus difficile factu est, quia tam privatis hominibus, quam factionibus, sibi ipsis adulari insitum est; aut saltem ostentare in gloriam suam, quod non omnino credunt.

Trita sane est, sed præcellens *Periculorum*, quæ Malevolentia minantur, *Cautio*, ut prævideatur, ne sit *Caput* aliquod, ad quod populus infensus & exacerbatus confluere, & sub cuius præsidio in corpus aliquod coire, possit. *Caput* ego illum dico, & Ducem idoneum, qui *Nobilitate* & Existimatione celebratur; qui que apud Malevolos acceptus est & gratiosus, atque ad quem ora & oculos convertunt; quique etiam ipse in rebus suis privatis censetur offensus. Quod genus virorum, aut Statui conciliandum est, idque non perfunctorie, sed solide; aut per alium aliquem, ex iisdem partibus retundendum, qui illi alteri se opponat, atque gratiam popularem in diversa trahat & fecer.

Vbi-

Vbique
tentias &
nationem
inter se co
tiam inter
contemne
dum agitu
perium bo
pleni exist
gni, arcte

Adnot.

dictoria, q
derunt, n
tiones inje
xit *Cæsar*
ras, dictar
illud verb
imbibera
depositu
dicto; *L*
enim mili
Probus ite
Si vixero
mano Imp
verba mili
& alia har
terest sane
guis, & t
quid dican
tentis, qu

Vbique hoc obtinet, quod factiosas potentias & coitiones, quæ contra Gubernationem *Imperii* frontem contrahunt, inter se committere, aut saltem diffidentiam inter eas seminare, *Remedium* haud contemnendum sit. Etenim male admodum agitur cum Rep., si illi, qui erga Imperium bene affecti sunt, discordiarum pleni existant; qui vero infensi, & maligni, arcte conjungantur.

Adnotavi sæpius, ingeniosa & arguta dicteria, quæ *Principibus* improvise exciderunt, nonnunquam scintillas ad *Seditiones* injecisse. Exitiale sibi vulnus infixit *Cæsar* eo dicto; *Sylla* nescivit *Literas*, dictare non potuit. Spem enim omnem illud verbulum præscidit, quam homines imbiberant, aliquando eum *Dictaturam* depositurum. Perdidit se ipsum *Galba* eo dicto; *Legi à se militem, non emi*. Inde enim milites de donativis desperarunt. *Probus* item propter eam vocem interiit; *Si vixero, non opus erit amplius Romano Imperio militibus*. Etenim ob hæc verba milites animum desponderunt. Sunt & alia haud pauca ejusdem generis. Interest sane *Principibus*, in rebus ambiguis, & temporibus anxiiis, ut caveant quid dicant; præsertim in concisis his *Sententiis*, quæ veluti spicula volitant, & ex

secreto pectoris eorum emissâ putantur. Longiores enim & productiores Sermo- nes obtusi sunt, & minus notantur.

Postremo, in omnes eventus, habeant circa se *Principes*, personas nonnullas mi- litia & fortitudine spectatas, ad reprimen- das *Seditiones*, in primis motibus. Hoc enim si desit, magis trepidari solet, in Aulis Principum, cum turbæ primo erumpunt, quam par esset. Et Status eo genere periculi laborat, quod *Tacitus* illis verbis innuit; *Atque is habitus ani- morum fuit, ut pessimum facinus aude- rent pauci, plures vellent, omnes pateren- tur.* Isti autem militares viri, fidi omnino esse debent, & bonæ existimationis, po- tius quam factiosi, aut populares; & cum cæteris *Proceribus* bene comparati. Ali- ter *remedium* morbo gravius.

XVI.

DE ATHEISMO.

MInus durum est, credere portento- sissimis fabulis *Alcorani*, *Talmu- di*, aut *Legenda*, quam credere, huic Vni- versitatis rerum fabricæ, *Mentem* non adesse. Itaque *Deus* nunquam edidit mi- raculum, ad *Atheismum* convincendum, quoniam Opera ejus ordinaria, huic rei suffi-

sufficiunt
losophia
Atheism
ad *Religi*
tellectus
intuetur
re possit,
cum tand
rum inter
templari
re ad *Pro*
illa *Schola*
theismi,
ligionem
Schola L
Etenim
Element
Essentia
locata, c
citur *A*
rum, sin
hunc rer
progigne
dam *Dir*
piens in c
cit, *Cogi*
ut, magis
quam lub
hoc cred
non esse

sufficiunt. Verum est tamen, parum Philosophiæ naturalis homines inclinare in *Atheismum*; at altiorem scientiam eos ad *Religionem* circumagere. Etenim intellectus humanus, dum causas secundas intuetur sparsas, interdum iis acquiescere possit, nec ulterius penetrare; Verum cum tandem catenam earum, connexarum inter se, & confœderatarum, contemplari pergat, necesse habet confugere ad *Providentiam*, & *Deitatem*. Imo, & illa *Schola*, quæ præcipue accusatur *Atheismi*, si quis vere rem introspiciat, *Religionem* demonstrat clarissime: Nempe *Schola Leucippi, Democriti, & Epicuri*. Etenim longe verisimilius est, quatuor Elementa mutabilia, & unam quintam Essentiam immutabilem, recte ab æterno locata, opus *Deo* non habere, quam Exercitum Atomorum & Seminum infinitorum, sine ordine fortuito vagantium, hunc rerum ordinem, & pulchritudinem, progignere potuisse, absque *Ædili* quodam *Divino*. Dicit *Scriptura*, *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus*: Non dicit, *Cogitavit insipiens in corde suo*: Adeo ut, magis intra se hoc asserat, tãquam rem quam lubens optaret, quam quod penitus hoc credat, & sentiat. Nemo enim *Deos* non esse credit, nisi cui *Deos* non esse expedit.

pedit. Nulla alia re sane magis convincitur, *Atheismum* labiis tantum insidere, cordi autem minime, quam hac, quod *Athei* opinionem suam sæpe prædicent & defendant; ac si ipsi sibi diffiderent, aliorumque consensu refocillari cuperent. Quinetiam, videas interdum *Atheos* sibi Discipulos comparare, ut alia Sectæ faciunt. Imo, quod monstri simile est, quidam ex illis mortem & cruciatus subierunt, potius quam opinionem suam retractare sustinerent: Cum tamen, si ex animo sentirent, nihil tale esse quale *Deus*, quid tandem de ea re satagerent? *Epicuro* imponitur; eum existimationis suæ conservandæ gratia, tenuisse, quod existerent quidem *Beate* quædam *Natura*, sed quæ se ipsi fruerentur; neque Mundi administrationi se immiscerent. In qua opinione, ajunt, eum tempori obsecutum, cum revera *Deos* esse non putaret. Verum, ut videtur, minus juste arguitur: Verba enim ejus egregia sunt & divina; *Non Deos vulgi negare profanum, sed vulgi opiniones Diis applicare profanum. Plato* ipse melius dicere non potuit. Vnde videtur, licet audacia polleret ad divinam rerum administrationem pernegandam, eam tamen ad naturam eorum tollendam illi non suffecisse. *Indi Occidentales*, particularem

larium D
 cant; etfi
 quod De
 perinde a
 ni, Mart
 autem, q
 sent. Quo
 xime barb
 latitudine
 Adeo ut c
 me ferini
 mis, mili
 raro reper
 fortasse L
 men plura
 niam omni
 aut Super
 adverba
 thestern
 sunt Hy
 ctant, se
 ne cauter
 sæ Athei
 ligionem
 visio, zel
 rum num
 Alia caus
 eo res re
 Non est ja
 quia nec

larium *Deorum* suorum nomina prædicant; et si nomē nullum generale habeant, quod *Deum* significet: Exempli gratia, perinde ac Ethnici nomina *Iovis*, *Apollinis*, *Martis*, &c. in usu habuissent, voce autem, qua *Deum* exprimerent, caruissent. Quod satis indicio est, populos maxime barbaros notionem rei habere, licet latitudinem ejus non comprehendant. Adeo ut contra *Atheistas*, homines maxime ferini, cum Philosophorum subtilissimis, militent. *Atheista* contemplativus, raro reperitur; *Diagoras* quis, *Bion*, & fortasse *Lucianus*, atque alii pauci; qui tamen plures esse videntur quam sunt; quoniam omnibus, qui *Religionem* aliquam aut *Superstitionem* impugnant, à Secta adversa solet inuri nomen & nota *Atheistarum*. Sed magni revera *Atheista* sunt *Hypocrita*; qui Sacra perpetuo tractant, sed sine sensu. Adeo ut eos in fine cauterizatos evadere necesse sit. Causæ *Atheismi* sunt: *Divisiones* circa *Religionem*, si plures fuerint; Nam unica *Divisio*, zelum utriusque partis adauget; verum numerosæ *Atheismum* introducunt. Alia causa sunt, *Scandala Sacerdotum*; cū eo res redeat, quo innuit *S. Bernardus*; *Non est jam dicere, ut Populus, sic Sacerdos; quia nec sic Populus, ut Sacerdos*. Tertia

est, *Consuetudo profana ludendi & jocandi in rebus sanctis*, quæ sensim reverentiam *Religionis* atterit. Postremo ponuntur *Secula erudita*, præsertim cum *Pace*, & rebus prosperis conjuncta. Etenim, *Calamitates*, & *Adversa*, animos hominum, ad *Religionem* fortius flectunt. Qui *Deos* negant, *Nobilitatem* generis humani destruant. Nam certissimum est, hominem *brutis* cognatum esse, quatenus ad corpus: Quod si, quatenus ad animam, non intercedat ei cognatio cum *Deo*, vilis est plane, & ignobilis creatura. Destruunt quoque magnanimitatem, & humanæ naturæ exaltationem. Cape enim exemplum à cane, & observa, quantos sibi assumat animal illud spiritus, & quantam generositatem induat, cum se ab *homine* (qui ei vice est *Dei*, aut *melioris naturæ*) impulsus perspiciat. Quam *Fortitudinem* liquido cernas tantam esse, quantam creatura illa, absque fiducia *melioris naturæ*, quam propriæ, æquare nullo modo possit. Similiter & homo, ubi innititur, & spem collocat, in *Divina Providentia*, & *Gratia*, fiduciam & vires colligit, quales humana natura, sibi relicta, nequisset attingere. Quare, ut *Atheismus*, in omnibus odium meretur, ita in hoc, quod privet naturam humanam facul-

facultate
attollend
nis indivi
bus. Mag
quam Gen
quid dicat
Patres Co
numero H
liditate P
nigque hoc
fico nativ
nos, sed p
sapientia,
mine omni
omnes Ge

DE

PRæst
P habere
liosam, &
Infidelita
prohibit
est dedec
quit; Ma
cerent, m
tura viri
quam ut
chum, q

facultate se ultra fragilitatem humanam attollendi. Quemadmodum fit in personis individuis, similiter fit & in nationibus. Magnanimitatem Romanam nunquam Gens aliqua æquavit. Audi igitur, quid dicat Cicero. *Quam volumus, licet, Patres Conscripti, nos amemus, tamen nec numero Hispanos, nec robore Gallos, nec caliditate Pænos, nec artibus Græcos, nec denique hoc ipso hujus gentis & terra domestico nativoque sensu Italos ipsos, & Latinos, sed pietate, ac religione, atque hac una sapientia, quod Deorum immortalium Numine omnia regi gubernariq; perspeximus, omnes Gentes, nationesque superavimus.*

XVII.

DE SUPERSTITIONE.

PRæstat, nullam aut incertam, de Deo habere opinionem, quam contumeliosam, & Deo indignam: Alterum enim Infidelitatis est, alterum Impietatis & Opprobrii. Ac Superstitio certe Divinitatis est dedecus. *Plutarchus, non abs re, inquit; Mallem sane multo, ut homines dicerent, nunquam fuisse talem in rerum natura virum, qualis ferebatur Plutarchus; quam ut dicerent, fuisse quendam Plutarchum, qui Liberos suos, recens natos,*

comedere & devorare solitus erat; quod Poëta de Saturno memorant. Quemadmodum autem contumelia *Superstitionis* ingravescit adversus Deum, Ita & periculum majus ab illa incumbit hominibus. *Atheismus* non profus convellit Dictamina Sensus, non Philosophiam, Affectus naturales, Leges, Bonæ famæ desiderium; Quæ omnia, licet Religio abesset, Morali cuidam virtuti externæ conducere possunt: At *Superstitio* hæc omnia dejicit, & Tyrannidem absolutam in animis hominum exercet. Itaque *Atheismus* turbas in Rebus publicis raro ciet: Homines enim cautos reddit, & securitati suæ consulentes. Quin & videmus, tempora ipsa, in *Atheismum* procliviora, (qualia fuerunt *Augusti Caesaris*,) tranquilla fuisse. At *Superstitio* compluribus regnis & Rebus publicis ruinæ fuit: introducit enim novum *Primum Mobile*, quod omnes *Imperii* Sphæras rapit. Magister *Superstitionis* populus; Atque in omni *Superstitione* sapientes stultis obsequuntur; atque argumenta Practicæ succumbunt, ordine perverso. Gravis fuit ille sermo quorundam Prælatorum in *Concilio Tridentino*, in quo Doctrina *Theologorum Scholasticorum* plurimū potuit; Nimirum; *Scholasticos Astronomis*
simi-

DE
 similes fu
 Epicyclos
 nas sine
 estis
 Eodem m
 ra subtilia
 remata in
 caverent.
 & sensuale
 næ & Ph
 Tradition
 verentia,
 onerare;
 bus utunt
 lucrum;
 Favor, qu
 januam a
 & inepta
 vina trat
 phantasia
 ram; Post
 lamitatib
 ta. Super
 Etenim si
 mine defo
 tioni, simi
 admodum
 in verm
 næ & fan
 tias pusill

similes fuisse, qui Eccentricos Circulos, & Epicyclos, & huiusmodi Orbium machinas finxerunt, quo Phenomena servarent, etsi satis scirent, nihil tale revera existere: Eodem modo, etiam Scholasticos complura subtilia & perplexa Axiomata & Theoremata invenisse, quo practicæ Ecclesiæ caverent. *Superstitionis* causæ sunt; Grati & sensuales *Ritus* ac *Ceremoniæ*, *Externæ & Pharisaica sanctitatis Excessus*; *Traditionum* major quam par fuerit reverentia, quæ Ecclesiam non potest non onerare; *Stratagemata Prælatorum*, quibus utuntur ad ambitionem propriam, & lucrum; Nimiis *Intentionum bonarum Favor*, qui Novitatibus & ἐτεροθροκειαις januam aperit; *Exemplorum* importuna & inepta *petitio* ab humanis, quæ in Divina transferantur; quæ necessario parit phantasiarum male cohærentium mixturam; Postremo *Tempora barbara*, cum calamitatibus & perturbationibus conjuncta. *Superstitio*, sine velo, deformis res est; Etenim sicut Simiæ, similitudo cum Homine deformitatem addit; ita & *Superstitioni*, similitudo cum Religione. Et quemadmodum cibi salubres corrumpuntur in vermiculos; ita ritus & formulæ bonæ & sanæ corrumpuntur in observantias pusillas & superfluas, Quin &, non caret

caret Superstitione quandoque *Superstitionis* fuga; cum se tanto saniores & puriores viam inire putent homines, quanto à *Superstitionibus*, prius receptis, longius deflexerint. Itaque curæ esse debet, in Religione reformanda, (ut fit in corpore purgando) ne sana cum corruptis simul evacuentur; Quod fere fit, ubi *Reformatio* regitur à populo.

XVIII.

DE PEREGRINATIONE IN PARTES EXTERAS.

Peregrinatio in partes externas, in Iunioribus pars Institutionis est; In Senioribus, pars Experimentiæ. Qui proficiscitur in *Partes Exteras*, antequam in Lingua Gentis, quam adit, aliquos fecerit progressus, ad *Ludum Grammaticum* vadit, non ad *peregrinandum*: Vt Adolescentes peregrinentur sub Tutore, aut Servo aliquo experto, probò; modo talis sit, qui Linguam calleat, quique Regionem illam ante adiverit; unde possit eos instruere; quæ in illa Regione, ubi *peregrinantur*, digna spectatu & cognitu sint; quæ amicitia & familiaritates contrahendæ; quæ denique studia & disciplinæ ibi vigeant. Aliter enim adolescentes peregrina-

DE PERE
grinabunt
parum. M
ubi nihil
Pontum,
Diaria; V
Terram, i
servandæ,
tuita magi
ferri, quar
Diaria; igi
observanc
præsertim
tunt: Iud
rantur; &
ca: Tem
mentis in
nitiones
& Sinus
thecæ, C
lectione
Palatia, &
pe Vrbes
Cellæ &
bii; Bur
equitatio
litum de
libus: C
homines
niunt: T
riositate

DE PEREGR. IN PART. EXTERAS. 85
grinabuntur cucullati, & foras prospicient
parum. Mirabile certe, in *Navigacionibus*,
ubi nihil aspici datur præter Cælum &
Pontum, conficere consueſſe homines
Diaria; Verum in *Peregrinationibus* per
Terram, in quibus tot res occurrunt ob-
ſervandæ, plerunque hoc omitti; Ac ſi for-
tuita magis in codicillos mererentur re-
ferri, quam quæ de industria obſervantur.
Diaria igitur in uſu ſint. *Res* ſpectandæ &
obſervandæ ſunt iſtæ. Aula Principum;
præſertim cum Legatos externos admit-
tunt: Iudicia & Curia, cum cauſæ peror-
rantur; & ſimiliter Conſistoria Eccleſiaſti-
ca: Tempa & Monasteria, cum Monu-
mentis in illis extantibus: Mœnia & Mu-
nitiones Urbium & Oppidorum: Portus
& Sinus: Antiquitates & Ruinæ: Biblio-
thecæ, Collegia, Diſputationes, & Præ-
lectiones ubi habentur: Naves & Carinæ:
Palatia, & Horti magnifici & amœni pro-
pe Vrbes magnas: Armaria: Navalia:
Cellæ & Horrea publica: Loci Excam-
bii; Buſæ: Cellæ Mercium: Exercitia
equitationum, Muneris Gladiatorii: Mi-
litum delectus & inſtructio, cum ſimi-
libus: Comœdiæ, illæ ſcilicet ad quas
homines melioris notæ ſpectatum ve-
niunt: Theſauri monilium & veſtium: Cu-
riofitates & raritates: Denique quicquid
in

86 DE PEREG. IN PART. EXTERAS.
in locis quæ transeunt fit celebre aut memorabile. De his omnibus, à Tutoribus, aut Servis prædictis, diligenter inquirendum. Quantum ad Triumphos, Saltationes sub larva, Convivia, Nuptias, Funera, Supplicia capitalia, & hujusmodi Spectacula, non opus est ut reducantur hominibus in memoriam; Attamen non sunt certe illa prorsus negligenda. Si tibi cordi sit, fructum *Peregrinationis* adolescentis in compendium redigere, utque brevi spatio multum colligat, hoc faciendum præcipio. Primo (ut dictum est) in Lingua aliquis profectus faciendus antequam proficiscatur. Tum adjungendus est Servus aliquis aut Tutor, qui *Regionem* pernorit, ut & jam dictum est. Habeat etiam præsto Librum aliquem, aut Chartam Chorographicam, Regionis illius, ubi *peregrinatur*; Quæ instar Clavis erit ad inquirendum. Conficiat etiam *Diarium*. Ne moretur longius, in una Vrbe, aut Oppido: Plus certe aut minus, prout Locus meretur, sed minime diu. Imo, dum moratur in aliqua *Civitate*, aut *Oppido*, mutet sæpius hospitium; ex una parte *Oppidi* in alteram; Nam & hoc certe magnè est attrahendi familiaritates, & consuetudines hominum complurium. Secludat se ut plurimum

DE PERE
mum à co
que in iis
vantur
ubi peregr
locum *sim*
mendatori
nentiore
transfert;
in iis, qua
derat. Ho
tatem acc
miliaritate
grinandu
omnium e
strorum in
tur: Hoc
grinando
tiam & e
get. Vifi
unoquoq
apud exte
tare, quo
lineament
ma. Qu
cum cura
Oboriant
potatione
tumeliosa
confortio
facile ini

mum à consortio popularium suorum, atque in iis locis victitet, ubi simul convivantur homines melioris notæ ex natione ubi *peregrinatur*. Etiam cum de loco in locum *itineratur*, paret sibi Literas commendatorias, ad personam aliquam eminentiorem, degentem in loco quo se transfert; Vt ejus favore & opera utatur, in iis, quæ spectare aut cognoscere desiderat. Hoc modo *Peregrinationis* utilitatem accelerare poterit. Quatenus ad familiaritates & amicitias, quæ inter *peregrinandum* adjungendæ sunt; Vtilissima omnium est illa *Secretariorum*, & Ministrorum interiorum quibus Legati utuntur: Hoc enim pacto, in una regione *peregrinando*, etiam plurium regionum notitiam & experientiam ad se attrahet, & fugget. Visitet etiam & adeat personas in unoquoque genere egregias, quæ magni apud exteros nominis sunt; ut possit notare, quomodo Os, Vultus, & corporis lineamenta & motus, respondeant Famæ. Quantum ad Rixas & Simultates, cum cura & diligentia sunt illæ vitandæ. Oboriuntur sæpissime circa amores, computationes, præsidentiam, & verba contumeliosa. Et caveat inprimis quivis à consortio hominum iracundorum, & qui facile inimicitias suscipiunt; Illi enim
 eum

eum suis immiscebunt contentionibus. Quando *Peregrinator* domum revertitur, nihilominus regiones, in quibus *peregrinatus* est, non relinquit prorsus pone se: Verum conservet, & colat amicitiam eorum, cum quibus familiaritatem contraxit, (iis dico qui sunt ex dignioribus,) per literas. Et *peregrinatio* sua potius manifestetur & appareat in sermonibus suis, quam in vestitu, aut gestu: etiam in sermonibus suis potius meditetur quid sobrie respondeat, quam ad narrationes facilis & pronus sit. Illud etiam in eo sit conspicuum, quod mores patrios cum moribus exteris non commutaverit: Sed potius quod consuetudines patrias, iis quæ peregre didicit, tanquam floribus, asperserit.

XIX.

DE IMPERIO.

Miser proculdubio est animi status, quæ pauca habere quæ appetas, multa quæ metuas: Attamen hoc ipsum *Regibus* fere proprium est: Qui in supremo gradu collocati, non habent ad quod aspirant; Id quod animos eorum reddit languidiores: Atque e contra habent phantasmata plurima periculorum & umbrarum

rum volitantium; Id quod animos eorum reddit minus serenos. Hinc etiam emanat & alter ille effectus, quem *Scriptura Regibus* tribuit; *ut cor Regis sit inscrutabile*: Etenim suspicionum multitudo, & absentia affectus alicujus prædominantis qui reliquis imperet, cujusvis animum reddit exploratu difficilem. Hinc quoque emanat & illud; Quod *Reges* sæpenu-mero desideria sibi ipsis creent, atque ad nugas animum adjiciant: Interdum ad ædificia extruenda; Interdum ad *Ordinem* aliquem aut *Collegium* instituendum; Interdum ad *personam* aliquam evehendam; Interdum ad artem aliquam mechanicam aut manus excellentiam exercendam; ut *Nero* studuit pulsandæ citharæ, *Domitianus* sagittis collimandis, *Commodus* gladiatoris, *Caracalla* aurigationi. Hoc illis incredibile videtur, qui Axioma illud norunt; *Animum humanum, magis exhilarari & refici, progrediendo in rebus parvis, quam consistendo in rebus grandibus*. Videre etiam est *Reges*, qui sub *Imperii* sui initiis, in victoriis & provinciis subjugandis, maxime sælices fuerunt; Cum vix possibile sit ut perpetuos progressus faciant, verum ut fortunam suam aliquando adversam & retrogradam experiantur; sub fine superstitiosos.

fitiosos & melancholicos evasiffe : Vti contigit *Alexandro Magno, Diocletiano*, ac nostra ætate *Carolo Quinto*; & aliis. Qui enim progredi semper consuevit, & in obicem tandè impingitur, sui ipsius favore excidit, neque amplius res est quæ fuit.

Dicamus nunc de vera *Imperii Temperatura*; Quam servare, res ardua est, & rara. Etenim tam *Temperies*, quam *Intemperies*, ex contrariis consistunt. Verum alia res est, contraria miscere, alia alternare. Responsum *Apollonii*, egregia prudentia plenum est. Interrogabat eum *Vespassianus*; *Quid Neroni ruina fuisset?* Respondit; *Nero Citharam perite pulsare & accomodare noverat; At in imperando chordas interdum nimium distendebat, interdum eas nimium relaxabat.* Atque certissimum est; Nihil auctoritatem æque destruere, ac inæqualem, & quasi subsultoriam, atque intempestivam *Potentia* alternationem, nunc rigidius intensæ, nunc laxius remissæ.

Veruntamen & hoc verum est, moderni temporis prudentiam, circa *Principum* negotia tractanda, in hoc potissimum versari, ut conquirantur magis & aptentur remedia & subterfugia malorum & periculorum, cum ingruerint; quam ut prudentia solida & constanti depellantur & sum-

& summo
Verum ho
ne cum
tem homin
barum mat
Nemo siqu
parituram,
nes metri,
pum negoti
multæ diffi
sæpenumer
Principum
Etenim Pr
ut contrad
recte Tacit
voluntates
ria. At P
credere,
assequi;
Regibus
tionibus v
cum Liber
cum Procer
cunda. Claj
roribus suis
zibus suis.
pendent pe
Quod a
potest Re
propter oc

& summoveantur, antequam impendeant. Verum hoc nihil aliud est, quam in agone cum Fortuna experiri. Caveant autem homines, ne obdormiscant circa turbarum materias primas, & inchoamenta. Nemo siquidem scintillam, incendium parituram, prohibere potest; nec regiones metiri, unde eruptura sit. In *Principum* negotiis interveniunt proculdubio multæ difficultates & impedimenta; At sæpenumero maxima impedimenta sunt, *Principum* ipsorum affectus & mores. Etenim *Principibus* frequenter accidit, ut contradictoria plane appetant; sicut recte *Tacitus*; *sunt plerumque Regum voluntates vehementes, & inter se contraria.* At *Potentia* nimix solæcisimus est, credere, se posse finem rei pro arbitrio assequi; neque tamen media procurare.

Regibus intercedit negotium cum *nationibus* vicinis, cum *Vxoribus* propriis, cum *Liberis* suis, cum *Prelatis* & *Clero*, cum *Proceribus* Regni, cum *Nobilibus* secundæ *Classis* sive *Generosis*, cum *Mercatoribus* suis, cum *Plebe* Regni, cum *Militibus* suis. Atque à singulis horum independent pericula, nisi adhibeatur cura.

Quod ad *Vicinos* attinet, præscribi non potest Regula aliqua certæ Cautionis, propter occasionum varietatem; unica
excepta;

excepta; quæ semper tenet. Ea est, ut *Principes* huic rei perpetuo invigilent, ne quis ex *vicinis* in tantum excrescat; (vel novis territorii augmentis, vel commercium ad se trahendo, vel propius accedendo, & similibus;) quo majorem nanciscatur lædendi potestatem, quam antea habuerat. Sane, durante Triumviratu illo *Regum*; (*Henrico Octavo Anglo, Francisco Primo Gallo, & Carolo Quinto Hispano*;) ea viguit inter ipsos diligentia, ut nemo trium vel palmam terræ acquirere potuisset, quin reliqui duo statim rem ad æquilibrium deducerent; neque pacem scœnore redimere sustinerent. Idemque præstabat Fœdus illud, (cui *Guicciardinus* securitatem *Italia* attribuit,) ictum inter *Ferdinandum Regem Neapolitanum*; *Lorenzium de Medicis, & Ludovicum Sforzam, Principes*; alterum *Florentiæ*, alterum *Mediolani*. Neque recipienda est Opinio, quorundam ex *Scholasticis*; *Bellum jussu suscipi non posse nisi ob injuriam, aut provocationem præcedentem*. Siquidem justus metus imminentis periculi, etsi violentia aliqua non præcesserit, proculdubio belli causa est competens & legitima.

Quantum ad *Vxores*; Extant exempla ejus generis crudelia & atrocia. *Li-*

via,

D
via, infam
solana, n
tulit *Mari*
Atque alia
Marii sui
causâ Regi
buit præcip
deturbation
culi maxim
beros ex pr
in adulterio

Quantu
ortæ Tragi
raliter, fut
in *Filios* suo
Stapha (qu
des, *Hippi*
successio
num dien
sanguinis
dus putab
iam *Crispi*
ceta per *Pat*
gnum, firm
Siquidem,
Stans, *Fil*
runt; Et
superstes
sed non n
arma cepit

via, infamis ob veneficium *Augusti. Roxolana*, uxor *Solymani*, perniciem intulit *Mustaphæ* celeberrimo illi *Principi*; Atque alias successionem, & Domum, *Mariti* sui, perturbavit. *Edwardi Secundi Regis Angliæ* uxor, operam præbuit præcipuam, in *Mariti* sui de Regno deturbatione, & nece. Hoc genus periculi maxime timendum, cum *Reginæ* Liberos ex priore *Marito* susceperunt, aut in adulterio degunt.

Quantum ad *Liberos*; Ab iis etiam ortæ Tragœdiæ plurimæ. Atque generaliter, suspiciones arreptæ à *Patribus*, in *Filios* suos, infaustæ extiterunt. *Mustaphæ* (quem antea nominavimus) cædes, *stirpi Solymani* adeo fatalis fuit, ut successio *Sultanorum*, usque in hodiernum diem, pro suspecto habeatur, velut sanguinis eimentiti, quia *Selymus* secundus putabatur supposititiis. Cædes etiam *Crispi*, *Principis* summæ spei, inflicta per Patrem suum *Constantinum Magnum*, similiter ejus Familie fatalis fuit; Siquidem, tam *Constantinus*, quam *Constantans*, Filii ejus, violenta morte perierunt; Et *Constantius*, qui ex Filiis ejus superstes fuit, decessit sane ex morbo, sed non nisi cum *Iulianus* contra eum arma cepisset. Cædes similiter *Demetrii*,
Philippi

Philippi Secundi Macedonis Filii, vertit se in *Patrem*, qui mortuus est ex mærore & pœnitentia. Complura sunt ejusmodi exempla: Verum pauca, aut nulla, ubi *Patres* aliquid boni ex ejusmodi diffidentiiis perceperunt; præterquam cum *Filii* bellum aperte *Patribus* intulerunt; ut fecit *Selymus Primus* adversus *Bajazetem Patrem* suum; & tres *Filii Henrici Secundi, Regis Anglia*.

Quantum ad *Pralatos*; Ab illis etiam, si potentes fuerint & superbi, periculum ingruit. Ut contigit temporibus *Anselmi*, & *Thomæ Beckettii*, *Archi-Episcoporum Cantuarie*; Quorum Baculi Pastorales cum *Regis* gladio concertarunt; licet res illis fuerit cum *Regibus* animosis & fastuosis, *Gulielmo Rufo*, *Henrico Primo*, & *Henrico Secundo*. At periculum hujusmodi, à *Pralatis*, non est magno-pere pertimescendum, nisi ubi *Clerus* ab Auctoritate & Jurisdictione Principatus externi pendet; aut etiam ubi *Ecclesiastici* eliguntur à populo; non autem à *Rege*, vel *Patronis Ecclesiarum*.

Quantum ad *Proceres*; Sunt illi certe cohibendi, & tanquam in justa distantia à *Solio Regali* continendi; Verum depressio ipsorum, poterit *Regem* fortasse ipsum magis absolutum reddere, sed interim
minus

minus tut
quæ cupit
Historia m
Nobiles lu
factum, ut
& turbis pl
in fide & o
attamen m
in negotiis
lus sustinere

Quaten
Parum peri
sint corpus
dem nonnu
multum no
tanquam qu
rioris opti
excrecat
bernacula
pulares opti

Quod ad
Vena Portæ
quidem Re
robustos, t
corporis m
immodica
enim quod
deperdit; c

Quantu
creatur per

minus tutum, & minus efficacem ad ea quæ cupit perficienda. Hoc notavi in *Historia mea Regni Henrici Septimi*, qui *Nobiles* suos perpetuo deprimebat: Vnde factum, ut tempora ejus difficultatibus & turbis plena essent. *Nobiles* enim, etsi in fide & officio versus eum manserint, attamen minime cum eo cooperabantur in negotiis suis; ita ut ipse fere omnia solus sustineret.

Quatenus ad *Nobiles secundæ Classis*; Parum periculi ab illis manare potest, cum sint corpus dispersum. Poterunt illi quidem nonnunquam grandia loqui, sed non multum nocere. Quinimo fovendi sunt, tanquam qui potentiam *Nobilitatis superioris* optime temperent, ne immodice excreseat: Atque rursus, cum Populi gubernacula immediate tractent, motus populares optime compefcunt.

Quod ad *Mercatores*; Sunt illi instar *Vena Porta*: Qui nisi floruerint, potest quidem Regnum aliquod artus habere robustos, sed *venas vacuas*, & habitum corporis macrum. Vectigalia & portoria immodica raro *Regis* reditus adaugent. Et enim quod in partibus lucretur, in summa deperdit; commercii Quanto deminuto.

Quantum ad *Plebem*; Ab iis raro creatur periculum, nisi habeant *Ductores* potentes

potentes & populares; Aut si introducas mutationem in Religione; Vel in Consuetudinibus antiquis; Vel in gravaminibus Tributorum; Vel in aliis quæ vitium eorum decurtant.

Quantum denique ad *Milites*; Periculosissima res est, si in corpus unum cogantur, vel exercitus, vel præfidiorum; & donativis insuecant. Cujus clarissima cernimus exempla, in *Ianizariis* & *Prætorianis*. Verum *militum* conscriptio, & ad arma tractanda instructio, & in locis diversis, & sub diversis ducibus, & sine donativis; res sunt utiles, & salubres, & sine periculo.

Principes corporibus cœlestibus similes: quæ tempora felicia, aut infelicia, in fluxu suo producant; quæque veneratione multa gaudent, requie nulla. Omnia circa *Reges* præcepta, duobus illis monitis clauduntur; *Memento quod es homo*; Et; *Memento quod es Deus, seu Vice-Dei*: Quorum alterum pertinet ad Potestatem eorum coercendam, alterum ad Voluntatem regendam.

XX.

DE CONSILIO.

Somma quæ intercedit inter homines fides, est illa *Consilium* impertiendi. Etenim

Etenim i
tes tant
Terras, B
& alia Ne
quos nobi
nia manda
tes *Consili*
integritate
tur? *Prin*
modo in
accipiant,
utantur. C
vacat; sed
benedicti p
tur. *Salom*
le: *In cor*
proculdub
agitatione
tationum
fluxibus fe
evadent,
modo texe
vacillatione
Salomonis v
admodum
sum vidit. E
primo lace
pravo. Cui
ut nobis fin
per quas co

Etenim in alio quovis fidei genere, partes tantum vitæ aliis commendamus; Terras, Bona, Liberos, Existimationem, & alia Négotia patticularia; Verum iis quos nobis *Consiliarios* adhibemus, omnia mandamus. Quanto magis, qui partes *Consiliariorum* præstant, ad omnem integritatem & sinceritatem astringuntur? *Principes* vel prudentissimi, nullo modo in diminutionem Auctoritatis accipiant, si *consilio* virorum selectorum utantur. Quin & *Deus* ipse *consilio* non vacat; sed inter nomina magna *Filii* sui benedicti ponit, ut *Consiliarius* vocetur. *Salomonis* certe pronunciatum tale: *In consilio stabilitas*. Res humanæ proculdubio, aut primam, aut secundam agitationem subibunt: Si minus *Consultationum* argumentis jactentur, certe fluxibus fortunæ jactabuntur; plenæque evadent, inconstantia, & mutationum, modo texendæ, modo retexendæ, instar vacillationum hominis ebrii. Sane *Filius Salomonis* vim *consilii* expertus est, quem admodum *Pater* ejus necessitatem & usum vidit. Etenim regnum *Deo* dilectum, primo laceratum & fractum est, *consilio* pravo. Cui quidem *consilio* inustæ sunt, ut nobis sint documento, Notæ illæ duæ, per quas *consilia* prava in perpetuum,

E digno-

dignoscantur; Vna, quod fuerit *consilium* juvenile quoad personas; Altera, quod fuerit violentum quoad subjectum.

Sapientia Veterum in *Parabola* adumbravit, tam unionem & insolubilem conjunctionem *Consilii* cum *Regibus*; quam prudentem & politicum usum ejusdem per *Reges* adhibendum. Alterum in eo, quod *Iovem* narrant, *Metim*, (quæ vox *Consilium* significat,) in Vxorem duxisse; in quo innuunt, *Consilium* Imperio sponsæ loco esse. Alterum in eo, quod sequitur: Quod hujusmodi Commentum est. Tradunt, postquam *Metis* nupta fuisset *Iovi*, eam gravidam ex illo factam: *Iovem* autem non sustinuisse donec pareret, sed eam devorasse; Vnde ipsum quoque gravidum factum; & *Palladem* armatam ex capite suo edidisse. Quæ Fabula portentosa Arcanum Imperii involvit: Hoc nimirum; Ad quem modum *Reges*, erga *Consilium suum sanctius*, se gerere debeant: Primum, ut res deliberandas illis committant; Quod est veluti prima Conceptio: Secundo; cum elaboratæ & efformatæ fuerint, veluti in utero *Consilii* sui; atque maturuerint, & partui vicinæ sint; tum demum non permittant amplius *Consilio* suo ut Decretum perficiant, ac si res ex eorum auctoritate penderet; sed negotium ad se

retra-

retrahant, & palam omnibus faciant, Decreta & ordinationes ultimas (quæ, quoniam cum prudentia & potestate ex eunt, assimilantur *Palladi armata*) à se ipsis emanare; neque solum ab Aucto- ritate sua, verum etiam (quo magis ex- istimationem suam evehant) ab ingenio & auctoritate propria provenire.

Dicamus jam de *Incommodis Consilii*, & de ipsorum *Remediis*. *Incommoda*, quæ se produnt, in *Consilio* utendo, & adhi- bendo, sunt tria. Primo, quod hæc res negotia minus reddat secreta. Secundo, quod derogare videatur de auctoritate *Principum*, ac si minus ex se penderent. Tertio, quod subsit periculum à *Consiliis* infidelibus, quæ tendant potius in com- modum *Consulentis*, quam *Principis* ip- sius. Ad quæ mala evitanda, doctrina quorundam ex *Italîs*, & practica apud *Gallos*, temporibus quorundam *Regum*, introduxit *Consilia interiora*, quæ vulgo vocantur *Cabinetti*: remedium sane mor- bo deterius.

Quantum ad occultationem *Consilio- rum*; Non tenentur *Principes*, omnia cum omnibus *Consiliariis* communicare; sed tam personas, quam negotia, cum de- lectu, excerpere possunt. Neque necesse est *Principi*, qui deliberat quid sit agen-

dum, simul detegere quid in animo habeat statuere. Verum caveant *Principes*, ne propalationis negotiorum suorum ipsi in causa sint. Quatenus vero ad *Consilia*, quos diximus *Cabinetos*, in illos diverbium illud competit; *Plenus rimarum sum*. Futilis quispiam, qui gloriae sibi duxerit, arcana nosse & retegere; plus nocebit, quam complures, qui bene norunt, officii sui esse, eadem reticere. Verum est, intervenire negotia quaedam, ejus generis, quae occultationem summam requirunt; Qualis non facile ultra notitiam unius aut duorum, praeter ipsum *Regem*, excedet: Neque improspere cedere solent istiusmodi *Consilia*: Nam praeterquam quod secreta sint, procedunt plerumque constanter, & uno quasi spiritu reguntur, absque contentione. Sed tum demum hoc recte cedit, si *Rex* prudens sit, & proprio Marte validus; & simul *Consiliarii* illi sint sagaces; & ante omnia Finibus, quos sibi proponit *Rex*, fidi. Id quod contigit *Henrico Septimo Angliae Regi*; qui arcana sua majoris momenti, duobus tantummodo *Consiliariis* imperiebatur, *Mortono*, & *Foxo*.

Quantum ad *Auctoritatem minuendam*; *Fabula* remedium monstrat. Imo Majestas *Regum* exaltatur potius quam depri-

deprimi
sedeant
Principes
per *Conf*
gerit *Pr*
Consiliario; &
diversos:
duntur, &
Quant
dum; *Co*
dando, si
ni; min
lam, *No*
intelligi d
nime de
quidem v
veraces:
ciscant t
nia talia.
ter se un
excubias
det factio
mantia, c
deveniat
num fuer
Consiliarios s
illi, ut *Pr*
Principes
Contra
nimios eff

deprimitur, cum in Cathedra *Consilii* sedeant. Neque unquam invenire est *Principem*, auctoritate sua imminutum, per *Consilium* suum; Nisi forte ubi obtigerit Potentia nimia in uno aliquo *Consiliario*; aut nimis arcta combinatio inter diversos: Quæ duo mala cito deprehenduntur, & sanantur.

Quantum ad postremum *Incommo- dum*; *Consiliarios* nimirum, in *Consilio* dando, suæ rei prospecturos, non Domini; minime dubium est, *Scripturam* illam, *Non inveniet fidem super terram*, intelligi debere de natura temporum, minime de personis singulis. Reperiuntur quidem viri, fideles, sinceri, candidi & veraces; minime vafri aut involuti. Asciscant sibi *Principes*, ante omnia, ingenia talia. Præterea *Consiliarii* raro ita inter se uniuntur, quin alius super alium excubias agat; adeo ut, si quis *Consilia* det factiosa, aut ad privatos Fines collimantia, celeriter hoc ad aures *Principis* deveniat. Remedium autem præstantissimum fuerit, si *Reges* dent operam ut *Consiliarios* suos pernoscant; quemadmodum illi, ut *Principem*.

Principis est Virtus maxima nosse suos.

Contra vero *Consiliarios* non decet nimios esse rimatores in personam *Prin-*

cipis sui. Vera enim *Consiliaris* Constitutio hæc; Ut peritior sit in negotiis *Principis*, quam in moribus ejus. Sic enim verisimile fiet, eum *Consilium* potius recta directurum, quam se *Principi* accommodaturum quo complaceat. *Principibus* etiam hoc magno usui esse possit; Si opiniones & vota *Consiliariorum* suorum, & divisim, & conjunctim, recipiant. Etenim opinio, in secreto prolata, liberior multo est; sed illa, quæ coram aliis, gravior. Nam in privato quisque propriis affectibus plus inservit; in consortio aliorum affectibus magis obnoxius est: Itaque neutrum omittendum; atque ab inferioribus, in privato potius ut libertati consulatur; à grandioribus, in consortio potius ut modestius sententiam ferant. Nil prodest, si *Principes* de rebus deliberent, nisi diligenter quoque deliberent de personis: Etenim res omnes, tanquam imagines mortuæ; vita autem actionis in delectu personarum potissimum consistit. Neque sufficit, de personis deliberare, secundum genera, veluti in idea quadam, aut descriptione Mathematica; qualis videlicet Character & conditio personæ esse debeat; Etenim errores maximi interveniunt, & judicii libra maxime versatur in delectu individuorum. Illud quoque

que men
 liarii m
 cum C
 nem lap
 brios mul
 auctorum
 rum trac
 Consil
 nihil aliu
 Colloqui
 monibus
 mentis
 præcipita
 Actum C
 si in maj
 die delib
 staretur
 præstit
 Delega
 tus regi
 cessit. A
 aliquos p
 tibus te
 commo
 convent
 re. In d
 ad Conj
 præstat
 neurram
 tatem q

que memoria tenendum; *Optimi Consiliarii mortui Libri* veritati non parcunt, cum *Consiliarii vivi* forte in adulationem lapsuri sint. Utile itaque fuerit, *Libros* multum revolvere; præsertim eorum auctorum, qui & ipsi gubernacula rerum tractarunt.

Consilia, hac ætate, in locis plurimis, nihil aliud ferè sunt, quam Congressus, & Colloquia familiaria; ubi res potius sermonibus jactentur, quam debitis argumentis trutinentur. Atque plerumque præcipitanter nimis, ad Decretum vel Actum *Consilii*, properatur. Satius esset, si in majoris momenti negotiis, res uno die deliberanda proponeretur, altero tractaretur; *In nocte Consilium*. Id certe præstitum est in *Tractatu Unionis*, inter *Delegatos Angliæ & Scotiæ*; Qui conventus regulariter, & optimo ordine, processit. Ad petitiones autem privatas, dies aliquos præfigi probo: Nam & supplicantibus tempora certa indicant, quibus commodius se applicent; & solenniõres conventus exonerant, ut possint *Hoc agere*. In delectu deputatorum, qui negotia ad *Consilium* informandum præparent, præstat eos eligere, qui æqui sint, & in neutram partem propendeant, quam æquitatem quandam creare, introducendo ali-

quos, qui utrique parti sedulo faveant. Probo etiam *Delegationes*, non tantum temporaneas, aut è re nata; sed etiam continuatas, & perpetuas. Exempli gratia; Quæ curent separatim, *Commercia*; *Ærarium*; *Bellum*; *Gratias*; *Gravamina*; *Provincias particulares*. Sane, ubi in usu sunt *Consilia* subordinata diversa, atque unicum tantum superius *Consilium*, (ut fit in *Hispania*,) nihil aliud fere sunt ejusmodi *Consilia*, quam *Deputationes* (quales diximus) perpetuæ, nisi quod majore auctoritate polleant. Si casus postulet, ut informetur *Consilium* ab hominibus alicujus muneris aut professionis particularis, (veluti *Jurisperitis*, *Nauticis*, *Excusoribus Nummorum*, *Mercatoribus*, *Artificibus*, & similibus;) audiantur illi primo coram *Delegatis*; & postea, prout occasio postulat, coram *Consilio*. Neque permittantur venire catervatim, aut more *Tribunitio* se gerere; Hoc enim foret, clamoribus *Consilium* fatigare, non informationem, ut debet, exhibere. *Mensa oblonga*, & rursus *quadrata*, sive *sedes ad parietes* *Camera Consilii*, videri possunt *Formalia* tantum; sed sunt profecto *Realia*: Nam ad *Mensam oblongam*, pauci, qui prioribus locis sedent, res quasi soli tranfigunt; verum
in

in aliis,
Consilia
cum pra
sententi
claret: h
nutum ej
liberi, Ca

Fortu
est;
poteris)
quando o
quæ pri
partes a
men pro
trito ha
obvertis
fronte e
vel salt
accipien
cilius co
maior a
pestivis
que elig
ricula,
ricula fe
Quinin

in aliis, quas diximus, figuris, major usus *Consiliariorum* qui inferius sedent. *Rex*, cum præsidet ipse in *Consilio*, caveat, ne sententiam suam, citius quam par est, declaret: Hoc si fecerit, *Consilarii* se ad nutum ejus applicabunt; & loco *Consilii* liberi, Canticum ei occinent; *Placebo*.

X X I.

D E M O R A .

Fortuna foro rerum vœnalium similis est; ubi sæpe (si paululum expectare poteris) minuatur pretium. Rursus, aliquando *Sibylla licitationibus* assimilatur; quæ primo plenas offert merces, mox partes aliquas consumens, integrum tamen pretium postulat. Nam *Occasio* (ut in trito habetur Carmine,) *occipitum nobis obvertit calvum, postquam capillorum in fronte copiam fecit non arripientibus*: vel saltem utris ansam præbet primo accipiendam; dein ventrem, qui difficilius comprehenditur. Nusquam certe maior apparet sapientia quam in tempestivis negotiorum auspiciis, principiisque eligendis: Non jam levia sunt pericula, si levia videantur; & plura pericula fefellerunt, quam vim intulerunt. Quinimo, satius est, quibusdam periculis,

quasi media via occurrere, quam eorum motus, & appropinquationem, perpetuo inquirere, & observare. *Qui enim nimium invigilat, interdum dormitat.* E-contra-rio, umbrarum longitudine decipi, (ut quidam olim, quando *Luna* Horizonti proxima, hostium terga irradiabat,) atque ita ante tempus tela emittere; aut pericula, præmature obviando, accerferre, alterum est extremum. Nam *Opportunitatis maturitas, vel immaturitas*, est (ut antea diximus) ad amissim examinanda. Ac, ut plurimum, expedit, omnium magnorum negotiorum principia *Argo* cum centum oculis suis, exitus vero *Briareo* cum centum manibus suis, committere: primum scilicet invigilare, postea accelerare. Etenim *Orci Galea*, quæ Politicum vere reddit invisibilem, est, *Consiliorum occultatio, & Expeditionum celeritas*. Cum enim ad executionem ventum sit, nulla *occultatio celeritati* est æquiparanda; more globuli è Tormento emissi, qui tam velociter pertransit, ut ipsam oculorum aciem antevertat.

XXII.

D E A S T V T I A .

PER *Astutiam* intelligimus, sinistram quandam & obliquam Prudentiam.

Et

Et pro
Astutu
tenus a
ad men
artificio
men per
nonnull
ctionibu
vero inf
est, per
alia ver
haud pa
& temp
partis R
Quæ ef
qui in
bris ev
les m
bent,
re usu
sæpe c
mines
adeo ut
piente
tos, &
non te
homin
propol
rum ex
Int

Et pro certo est, multum interesse, inter *Astutum*, & *Prudentem*; non solum, quatenus ad probitatem, sed etiam quatenus ad mentis vires. Sunt qui chartas pietas artificio quodam miscere sciunt, qui tamen periti lufores non sunt; Sunt itidem nonnulli, qui in *Competitionibus*, & *Factiōibus* regendis, multum valent, alias vero infirmi iudicii sunt. Rursus, alia res est, personarum natura & mores callere, alia vero, negotia pernosse: Sunt enim haud pauci, qui in personarum aditibus, & temporibus, versuti sunt, neque tamen partis Realis, negotiorum, sunt capaces: Quæ est constitutio ipsissima hominum; qui in personis dignoscendis, non in libris evolvendis, operam collocarunt. Tales magis in *Pragmaticis* adhiberi debent, quam in *Consiliis*; Et non aliter ferre usum sui præbent, quam in viis, quas sæpe contriverunt. Convertite eos ad homines novos, & artibus suis excidunt: adeo ut vetus illa *Regula*, stultum à sapiente dignoscendi, (*Mitte ambos ad ignotos, & videbis*,) de huiusmodi hominibus non teneat. Quoniam autem *Astuti* isti homines, similes sunt pusillarum mercium propolis, non abs re fuerit, officinas ipsorum excutere.

Inter *Astutias* numerari potest, ut quis

quis *vultum* ejus, cum quo colloquitur, limatius observet: quod etiam *Iesuitæ* præcipiunt. Sunt enim complures, iique ex prudentioribus, qui corda habent obscura, vultus autem pellucidos. Verum, decet hoc fieri, cum modesta oculorum per vices demissione, quemadmodum & faciunt *Iesuitæ*.

Altera existit *Astutia*, ut, cum aliquid propere & facile obtinere & expedire cupias, personam, cum qua agis, de alio quopiam negotio sermonem inferendo detineas & præoccupes; ne nimium ad Objectiones & scrupulos evigilet. Equidem noveram *Consiliarium* quendam, & *Secretarium*, qui nunquam ad *Elizabetham Reginam Angliæ*, ad Diplomata manu *Reginæ* signanda, accessit, quin à principio illam in aliquos de rebus Status gravioribus sermones perduceret, ut hisce intenta ad Diplomata minus animum adjiceret.

Idem valet *subitæ prehensionis* ratio, si quis rem proponat, quando persona, cum qua agitur, ad alia festinat, neque moram pati potest rem accuratius considerandi.

Si cui in animo est, negotium aliquod destruere, quod alius fortasse quispiam dextre & cum effectu propositurus fuisset, ipse se erga negotium *bene affectum*
simu-

simulet
modo,
Ab
se ipsum
majorem
cum col
dum.

Quoni
Quæstio
oblatum
nem info
occafio d
fibi velit
fecit; Ne
ram in co

In reb
est, initia
cui alte
sint pon
cem in
tuito int
sermone
fecit Na

Matrimo
In reb
non inut
si quis ta

citur, au
Nover
scriberet

simulet, atque ipse rem proponat, sed eo modo, ut successum ejus disturbet.

Abruptio sermonis in medio, quasi quis se ipsum deprehenderet, & contineret, majorem generat appetitum, in eo quocum colloqueris, ad ulterius inquirendum.

Quoniam autem imprimit fortius quod Quæstione erutum est, quam quod sponte oblatum, possis ad inescandam Quæstionem insolitum induere vultum: ex quo occasio detur alteri interrogandi, Quid sibi velit ista oris mutatio? Vt *Nehemias* fecit; *Neque ante illud tempus tristis fueram in conspectu Regis.*

In rebus ambiguis, & ingratis, bonum est, initia, de iis Sermonem inferendi, alicui alteri deputare, cujus verba minoris sint ponderis, & majoris auctoritatis vocem in subsidiis reservare, veluti casu fortuito interrogetur ille superveniens, de eo sermone, qui ab altero injectus est. Quod fecit *Narcissus*, cum indicaret *Claudio* Matrimonium *Messallina* & *Silii*.

In rebus, quas à se amoliri quis cupiat, non inutile est, vulgi nomen mutuari: Ac si quis tali formula utatur; *Hoc vulgo dicitur*, aut, *Increbuit Sermo*.

Noveram quendam, qui cum Literas scriberet, id, quod maximi erat momenti, Post-

ti, Post-scripto semper includebat, ut rem fere prætermiffam.

Noveram & alium, qui cum ad Colloquium cum alio veniret, id quod maxime ei in sermone curæ erat, præterire solitus erat, & discedere, & rursus redire, & tum demum ejus rei mentionem facere, ac si illa fere è memoria excidisset.

Alii se subito deprehendi procurant, tali tempore, quo verisimile est, partem, cui insidiantur, superventuram; ac simul se chartam aliquam in manu habentes, aut aliquid præter consuetudinem agentes, inveniri volunt; ut interrogentur de iis rebus, quas revera ipsi eloqui cupiunt.

Astutiæ species satis vafra est, ea verba proprio nomine prolata, sibi excidere pati, quæ alium arripere, & iis uti, quis expetit, ut inde alterum irretiat, & subruat. Noveram duos, pro officio *Secretarii*, tempore *Reginæ Elizabethæ*, competitores; qui tamen se invicem amice tractabant; quique de negotio ipso competitionis suæ sæpius conferebant. Atque alter ipsorum dicebat; *Fieri Secretarium in declinatione Monarchiæ*; rem esse haud parvi periculi; seque illud genus honoris minime ambire; Alter statim verba illa, callide prolata, bona fide arripuit; & cum amicis suis nonnullis libere sermones conseruit,

seruit,
chia m
non de
eaque y
rent, t
curavit
in Decl
vigenter
competi
Est A
glico pro
latis abs
quis apu
quenti,
verum d
inter du
probare
ceperit
Est
spicula
ficando
dicendo
fecit, B
sas spes
simplicit
Non
rationes
finuare
involver
tuto con

seruit, dicens, se in *declinatione Monarchia muneris Secretarii* ambitiosum esse non debere. Prior ille occasione usus est, eaque verba ut ad *Reginae* aures pervenirent, tanquam scilicet ab altero prolata, curavit: Quæ indignata circa illa verba, in *Declinatione Monarchia*, cum ipsa se vigentem reputaret, posterioris illius competitionem nunquam postea admisit.

Est *Astutia* quoddam genus, quod *Anglico* proverbio, *Felem in aheno vertere*, satis absurde dicitur; cum ea verba, quæ quis apud alium profert, imputat Colloquenti, tanquam ab ipso prolata. Et, ut verum dicamus, cum talia aliqua verba inter duos agitata fuerint, difficile est probare & verificare, ab utro primum inceperint.

Est *artificium* in usu, ut quis in alios spicula quædam oblique torqueat, justificando se ipsum per negativas: utpote dicendo; *Hoc ego non facio*; ut *Tigillinus* fecit, *Burrhum* sugillando; *Se non diversas spes, sed incolumitatem Imperatoris, simpliciter spectare.*

Nonnulli in promptu habent tot *Narrationes & Historiolas*, ut nihil sit quod insinuare cupiunt, quin id *Historiola* aliqua involvere possint; Vnde, & se magis in tuto continent, quasi nihil diserte affirmantes,

mantentes,

mantes, & rem ipsam majore cum voluptate spargi efficiunt.

Bonum est *Astutia* genus, ut quis responsum, quod obtinere cupit, conceptis verbis proponat. Etenim alteram partem minus hærere facit.

Mirum est cernere, quamdiu nonnulli occasionem captent, dicendi illud, quod proferre cupiunt, & quanto circuitu uti sustineant; & quot alia attingere, ut quo volunt perveniant. Res certe hæc, magnæ patientiæ, sed multi usus.

Improvisa, & audax Quæstio, aliquando hominem deprehendit, & detegit. Simile quiddam evenit cuidam, qui nomen mutaverat, & in *Templo Divi Pauli* obambulans, fuit ab alio, per nomen suum verum, à tergo compellatus; ad quod statim retrospexit. Verum merces hæc pusillæ, & *Astutia* minores, sunt infinitæ. Neque male factum esset, si quis earum conficeret uberiores Catalogum; Quoniam nihil rebus obest magis, quam quod *Astuti* recipiantur pro *Prudentibus*.

Illud pro certo habendum, nonnullos negotiorum periodos & pausas nosse, qui in ipsorum viscera & interiora penetrare nequeunt: ut reperiuntur ædes nonnullæ, quæ gradus noctæ sunt commodos, & anticameras, sed absque cubiculo aliquo

pulchric
clusioni
quosdam
examina
do suffice
re existim
veluti ing
tius quam
qui magi
fitruunt, q
Salomon
sus; Sin

DE P

Form
in hoc
sui nimis
ceant. Pa
rem Tui
Atque it
non sis
tuum, a
ignobile
piam, Cor
strem nat
fixa Cent
sunt omn

pulchriore. Itaque tales videbis in Conclusionibus *Deliberationum* commodos quosdam exitus reperire. Ad rem vero examinandam, & disceptandam, nullo modo sufficere. Attamen, sæpenumero ex hac re existimationem quandam aucupantur; veluti ingenia, quæ ad decernendum potius quam disputandum, sunt aptiora. Sunt qui magis innituntur *dolis*, quos aliis fruunt, quam *consiliis* solidis & sanis; Sed *Salomon* ait; *Prudens advertit ad gressus suos; Stultus divertit ad dolos.*

XXIII.

DE PRVDENTIA QVÆ
SIBI SAPIT.

F*ormica* animalculum *sibi sapiens*, sed in horto nocivum. Et sane fit, ut qui sui nimium amantes sint, Reipublicæ noceant. Partire itaque moderate, inter amorem Tui ipsius, & amorem Reipublicæ: Atque ita tibi sis proximus, ut in alios non sis injurius: præsertim, in *Regem* tuum, aut *Patriam*. Centrum plane ignobile est actionum hominis cujuspiam, *Commodum proprium* Recte terrestrem naturam sapit. Terra enim suo stat fixa Centro; ubi quæ affinia Cœlestibus sunt omnia, moventur super Centrū alterius;

114 DE PRVDENT. QVAE SIBI SAPIT.
rius, cui benefaciunt. *Ad se omnia referre*, tolerabilius est in *Viris Principibus*; Quia ipsi intra personam suam non confidunt; sed publico periculo, & fortuna, degunt. Verum in seruo *Principis*, aut *cive Reipub.*, res est perniciosissima. Etenim negotia publica universa, quæ ab id genus homine expediuntur, ad fines proprios flectuntur; quos necesse est *Eccentricos* sæpe esse, ad fines Domini, sive Status sui. Eligant itaque *Principes*, & Status, ministros & seruos, qui hac nota non maculantur; nisi velint res suas accessorii tantum loco esse. Imo quod hunc Effectum reddit magis exitiosum, illud est; Quod amittitur plane rerum analogia. Satis enim iniquum esset, si *bonum* servi præferatur *bono* Domini; Sed adhuc longe iniquius est, cum *exiguum bonum* servi, antefertur *magno bono Domini*. Veruntamen id sæpius factum est, per *Officiarios* pravos; veluti *Theaurarios, Legatos, Duces*, & alios seruos aut ministros infideles & improbos: Qui globulo suo pondus addunt finium suorum minorum, quod eum in transversum inclinet utilitas Domini sui, in rebus gravioribus & magni momenti. Et plerunq; commodum, quod ejusmodi servi ad se attrahunt, est pro modulo fortunæ propriæ; at detrimentum,

DE PR
tum, qu
lud, est
Siquide
nium pa
proximi
re quam
men huj
Viros po
jucunda
triulvis
prodent.
Prude
mis ejus
milanda
aliquam
ruinam
è domo
illi: Sap
mittit
inprimi
hujusmo
tur de P
nali, sæp
que sibi,
in exitu
cujus ala
na sua p

DE PRVDENT. QVÆ SIBI SAPIT. II 9
tum, quocum permutent commodum il-
lud, est pro modulo fortunæ Domini sui.
Siquidem *Philautorum* istiusmodi inge-
nium patitur, ut non morentur domum
proximi incendere, pro re nihilo mayo-
re quam ad *assanda ova sua*. Verunta-
men hujusmodi ministri, haud raro, apud
Viros potentes, gratia pollent; Quia illis
jucunda procurant, sibi utilia: Atque u-
triusvis rei causa fortunam Domini sui
prodent.

Prudentia quæ sibi uni sapit, in pluri-
mis ejus ramis res sane depravata. Affi-
milanda *sapientia soricum*, qui domum
aliquam pro certo deserent paulo ante
ruinam: *Sapientia vulpis*, quæ *taxonem*
è domo expellit, quam sibi defodit, non
illi: *Sapientia Crocodili*, qui lachrymas e-
mittit cum devorare cupit. Verum illud
inprimis observationem meretur; Quod
hujusmodi homines, qui (ut Cicero loqui-
tur de Pompeio) *sui sunt amantes sine ri-
vali*, sæpenumero infortunati sint: Cum-
que sibi, per totam vitam, sacrificaverint,
in exitu sacrificant inconstantix fortunæ,
cujus alas sperabant se pulchra illa *sapien-
tia* sua præscidisse.

XXIV.

DE INNOVATIONIBVS.

Sicut partus recens editi informes sunt; sic videre est in *novis Institutis*; quæ sunt partus temporis. Veruntamen, ut qui in familiam suam honores primi introducunt, posteris suis plerunque dignitate prælucent; ita rerum exemplaria, & primordia, (quando feliciter jacta sunt,) imitationem ætatis sequentis, ut plurimum, superant. Malum enim, in natura humana, naturali motu fertur; qui processu iuualescit; At bonum, ut fieri amat in violentis motibus, in primo impetu fortissimum. Certe, omnis Medicina *Innovatio* est: Et qui *nova remedia* accipere nolit, *nova mala* expectet. *Novator* enim maximus omnium *Tempus* Quod si *Tempus*, decursu solo, res in peius ferat; *Prudentia* vero & *Industria* eas in melius restituere non contendat, quis tandem erit finis mali? Hoc concedi prorsus debet; Quod consuetudine firmatum est, et minus sit bonum, aptum esse tamen temporibus; Quæque uno quasi alveo fluxerunt, fœdere quodam conjuncta esse; ubi contra *nova veteribus* non usquequaque tam concinne cohæreant: Et si enim

D
enim uti
inconfor
vitates,
quos ad
tia prole
omnia, si
defesse in
portuna &
bulenta fit
ra supersti
in præsent
igitur faci
bis suis,
Tempus er
cite, pedet
pro certo
spem & e
adjicere
crement
tias habet
to, is *Nov*
stulat. Ex
novis, in
non uti, i
aut eviden
cavere, ut
tionem ind
stationis R
etiam omni
se non dati

enim utilitate juvent; *novitate* tamen & inconformitate turbant. Sunt certe *Novitates*, tanquam advenæ aut peregrini, quos admiratione plus, minus benevolentia prosequimur. Recte quidem hæc omnia, si *Tempus* quiesceret; hoc tamen indefesse in orbem agitur. Inde fit, ut *importuna & morosa moris retentio*, res turbulenta sit, æque ac *Novitas*; & qui vetera superstitiose nimis reverentur, cedant in præsentis seculi ludibrium. Prudenter igitur facient homines, si, in *innovationibus* suis, à *Tempore* exemplum petant: *Tempus* enim *innovat* vel maxime, sed tacite, pedetentim, ac sine sensu. Illud enim pro certo habeas; *Quod novum est*, præter spem & expectationem accedere; & huic adjicere aliquid, illi eripere: At cui incremento est *Novitas*, ille fortunæ gratias habet, & tempori; Cui vero nocumento, is *Novitatis* auctorem injuriarum postulat. Expedit præterea, *Experimentis novis*, in corporibus Politicis medendis, non uti; nisi urgens incumbat necessitas, aut evidens se ostendat utilitas: & sedulo cavere, ut *Reformationis studium mutationem* inducat, non autem *studium mutationis Reformationem* prætexat. Quinetiam omnis *novitas*, quâ rejicere fortasse non datur, pro suspecta tamen haberi debet.

debet. Denique ex *Scriptura* monito; *Stemus super vias antiquas, atque circumspiciamus, qua sit via bona, & recta, & ambulemus in ea.*

XXV.

DE EXPEDIENDIS NEGOTIIS.

C*eleritas* nimia & affectata, negotia, Cut plurimum, perdit. Similis est illi rei, quam *Medici Prædigestionem*, sive præproperam *Digestionem*, vocant: quæ corpus implere solet humoribus crudis, & secretis feminibus morborum. Itaque *Negotiorum expeditionem* ne metiaris per tempora consulendi, sed per *negotii ipsius progressum*. Et quemadmodum in cursu minime in passus granditate, aut pedum elevatione altiore, *celeritas* consistit, sed in motu eorundem humiliore, & æquabili; Ita in *Negotiis*, mordicus rei inhærere, neque partem *negotii* nimiam pro una vice avidè amplecti, *celeritatem* in conficiendo procurat. Curæ est nonnullis illud tantum, ut brevi tempore multum confecisse videantur; aut ut periodos aliquas *negotiorum* falsas confingant, quo acres in *negotiiis* existimentur: Verum aliud est, tempori parcere, *negotium* contrahendo, aliud intercicendo: *Negotia* autem

DE E
tem in e
rum con
sum ferri
vimus p
ore erat
deret; A
celerius.

Ex alto
pedendis
pus fiqui
mercium
gotium n
Spartani
sunt: Mi
met mor s
cunctam
Aure
mæ in
mandat
stres ab
fiso creb
ordine,
tur, subst
moriã
turus fuit
Sed inte
molestur
Repet
jactura fi
nis sape

tem in eum modum tracta, crebris nimirum congressibus, plerunq; fursum deorsum feruntur, magna inconstantia. Novimus *Virum* prudentem, cui semper in ore erat, cum *festinationem* nimiam videret; *Manete paulisper, ut expediamus celerius.*

Ex altera parte, vera *Celeritas*, in expediendis negotiis, res est pretiosa. Tempus siquidem *negotiorum*, sicuti pecunia mercium, est mensura. Emitur igitur *negotium* magno, ubi nimia est *protractio*. *Spartani*, & *Hispani*, tarditatis notati sunt: *Mi venga la muerte de Spagna: Veniet mors mea ab Hispania*: Tum, scio, cunctanter veniet.

Aurem illis præbe facilem, quibus primæ in informatione *negotii* partes demandatæ sunt: & potius viam illis monstres ab initio, quam postea in Orationis filo crebrius interrumpas. Qui enim in ordine, quem sibi præstituit, perturbatur, subsultabit, & prolixior fiet, dum memoriam suam recolliget; quam alias futurus fuisset, si sua methodo perrexisset. Sed interdum videre est, *Moderatorem* molestum esse magis, quam *Oratorem*.

Repetitiones plerunq; cum temporis jactura fiunt: Attamen *Statum Questionis* sæpe repetere, lucrum est temporis vel
maxi-

maximum. Etenim complures sermones, prorsus abs re, in ipso partu, abigit. Orationes prolixæ & curiosæ, æque *expeditioni negotiorum* conveniunt, ac toga prælonga, terram verrens, cursui. Præfatiunculæ, Transitiones bellæ, & Excusationes, atque alia verba, quæ ad personam loquentis referuntur, *tempus* haud parum devastant; Et licet à modestia emanare videantur; sunt tamen revera gloriolæ captatrices. Sed cave, ne in rem ipsam, ab initio, descendas, cum in hominum voluntatibus impedimentum aliquod reperitur, aut obstructio; Etenim animorum præoccupatio sermonum semper postulat præfationes: instar fomentationis ante unguentum, quo unguentum mollius subintret.

Ante omnia, *Ordo, & Distributio, & Partium* apta *Extractio, celeritatis* tanquam vita est: ita tamen ut *Distributio* non sit nimium subtilis. Nam qui *partitione* non utetur, in *negotia* nunquam commode ingredietur; qui autem nimia utetur, vix emerget. *Tempora* prudenter deligere, *tempus* plurimum lucratur; Atque intempestiva propositio, nil aliud, quam aërem verberare, & tempore abuti. Tres sunt *negotiorum partes: Preparatio; Consultatio* sive *Examinatio; & Perfectio:*

Harum,

DE P
Harum
mo est
Prima
cedendi
quæ scri
que Exp
contiger
minus N
filia educ
admodum
pulvis.

DE P
R
Res
tem pru
urcunqu
tum est,
gulares.
de pietate
virtutem
minuntur
ter, cum
conatu m
bus ridicu
istos vider
quali utan
superficie.

Harum (si *Expeditioni* consulere in animo est) media , sit Opus , multorum ; Prima autem , & ultima , paucorum . Procedendi in *negotiis* initium sumere ab iis quæ scripto comprehensa sunt , plerunque *Expeditionem* promouet : Licet enim contigerit , ea in totum rejici , nihilominus *Negativa* illa plus valebit ad consilia educenda , quam *Indefinita* ; Quemadmodum cinis magis generativus , quam pulvis .

XXVI.

DE PRVDENTIA APPARENTE.

Recepta est opinio ; *Gallos* prudentiores esse quam videntur , *Hispanos* autem prudentiores videri quam sunt . Sed utcunque se res habeat inter *Gentes* , certum est , hoc usu venire inter *Personas* singulares . Sicut enim loquitur *Apostolus* de pietate ; *Speciem pietatis habentes , sed virtutem ejus negantes* ; Ita certe inveniuntur nonnulli , qui nugantur solenniter , cum prudentes minime sint , *magnoprecoratu nugas* . Res est profecto prudentibus ridicula , & Satyra digna , affectatores istos videre ; in quot formas se vertant , & quali utantur arte quasi prospectiva , qua superficies appareat corpus , quod profundi-

funditatem aut dimensionem solidi habeat. Alii tam secreti sunt, & in se declarando parci, ut merces suas, nisi sub obscura luce, ostendere nolint; & videri volunt, plus significare, quam loqui: Cumque sibi ipsis consciis sint, se de iis rebus loqui, quas non bene norunt; cupiunt nihilominus videri, se illa nosse, quæ non possunt tuto loqui. Alii vultu & gestu verbis suffragantur, & veluti per signa sapiunt: Vt Cicero ait de *Pisone*; *Respondes, altero ad frontem sublato, altero ad mentum depresso supercilio; crudelitatem tibi non placere.* Alii se valere putant, si grande quiddam loquantur, idque stylo peremptorio: Itaque nihil morantur, & pro admissis accipiunt, quæ probare non possunt. Sunt, qui, quicquid sub captum eorum non cadit, spernere, aut parvi pendere præ se ferunt, tanquam impertinens & curiosum; sicque inscitiam suam pro iudicio limato obtendunt. Alii distinctionem aliquam semper in promptu habent; & plerunque hominum ingenia subtilitate perstringendo, rem prætervehuntur. De quo genere loquitur *Aulus Gellius*; *Hominem delirum qui verborum minutis, rerum frangit pondera.* Ad quod exemplum, *Plato in Protagora*, per ironiam, introducit *Prodicum*; sermonem integrum

DE
tegrum
à prin
istiun
negati
mation
pulis &
prædice
nitur,
agendu
opefa:
negotia
mus; Ne
decocto
ficiis se
quot ho
ti, utun
tuenda
prædit
possum
da nen
ad nego
bio fuer
rem, qu
diofum,

D
R Es
dix

tegrum contextentem ex distinctionibus, à principio usque ad finem. Generaliter, istiusmodi homines, in Consultationibus, *negativa* libenter se applicant, & existimationem quandam aucupantur ex scrupulis & difficultatibus proponendis & prædicendis; Etenim cum id, quod proponitur, penitus rejicitur, nil ultra restat agendum; sin probatur, nova indiget opera: quod prudentiæ genus spurium negotia prorsus perdit. Vt verbo dicamus; Nec Mercator aliquis obaratus, nec decoctor rei familiaris occultus, tot artificis se muniet, ad divitias simulandas; quot homines isti, *vera prudentia* destituti, utuntur, ad *prudencia* suæ opinionem tuendam. Certe, homines hac *prudencia* præditi, opinionem vulgi facile aucupari possunt; sed ad negotia gravia tractanda nemo talium delectum faciat: Etenim, ad negotia promovenda, fatius proculdubio fuerit, virum eligere paulo absurdiorrem, quam huiusmodi Formalistam fastidiosum.

XXVII.

DE AMICITIA.

REs sane difficilis esset, etiam illi qui dixerit, plus veri ac falsi, idque com-

pendio, miscuisse, quam in illo scito; *Quicumque solitudine delectatur, aut fera, aut Deus est.* Negari enim non potest, quod insitum & latens odium, seu fastidium societatis, si in aliquo deprehendatur, sapiat nescio quid bellinum: Illud tamen è converso, quod aliquam *Divina natura* speciem præ se ferat, falsissimum est; nisi hujusmodi vita solitaria minime ab amore ipsius solitudinis proveniat, sed à studio secedendi, ut altioribus Contemplationibus quis vacet: Id quod in nonnullis Ethnicorum reperitur, sed affectatum & fictum: ut in *Epimenide Cretense, Numma Romano, Empedocle Siculo: & Apollonio Tyanæo*: sincerum tamen & verum in plurimis *Eremitarum* antiquorum, & in sanctis *Patribus Ecclesiæ*. Interèa vero parum perspiciunt homines, quid hoc sit quod *Solitudo* nominatur, & quibus finibus circumscribatur: Turba enim non est societas dicenda; & facies hominum nihilo plus sunt quam in porticibus picturæ; Colloquia vero absque dilectione *cymbalo* non præstant *tinnenti*. Hoc innuit id, quod Latino iactatum Proverbio; *Magna civitas, magna solitudo*. In magnis enim urbibus *Amici* & *Necessarii* remotius disperguntur, adeo ut minus plerumque familiariter, & in consortio, vivatur, quam

I
quam in
ulterius
asserere,
nem, ubi
Mundus
etiam sen
cunque na
abhorret,
tius, quan
Maxim
men & ev
cordis, q
juscunqu
yimus, m
xime peri
& suffoca
to secus
anima.
ris, Cha
res Sulph
ad Cereb
Nulla aut
va ad obf
cum fidele
res, gaudi
ras, consi
primat, t
Civilis.
Res est
cum repu

quam in viciniis angustioribus. Quin & ulterius progredi licet, atque verissime asserere, meram & miseram esse *solitudinem*, ubi desunt *amici veri*: sine quibus Mundus nihil aliud quam Eremus est. Quo etiam sensu si solitudinem accipias; quicumque natura & genio suo ab *amicitiis* abhorret, hujusmodi affectum à bruto potius, quam ab homine mutuatur.

Maximus *Amicitia* fructus, est *levamen & evaporatio anxietatis & tumorum cordis*, quos animæ perturbationes, cujuscunque generis, imprimere solent. Novimus, morbos illos in corpore esse maxime periculosos, qui ex obstructionibus & suffocationibus nascuntur: Neque multo secus se res habet in ægitudinibus animæ. Sarsam adhibere possis ad Iecoris, *Chalybem præparatum* ad Lienis, *Flores Sulphuris* ad Pulmonum, *Castoreum* ad Cerebri oppilationes deobstruendas: Nulla autem invenitur Medicina apertiva ad obstructiones Cordis, præter *Amicum* fidelem; cui impertire possis, dolores, gaudia, metus, spes, suspiciones, curas, consilia, & quicquid denique Cor opprimat, tanquam sub sigillo *Confessionis Civilis*.

Res est profecto mirabilis, si quis secum reputet, quam magni, *Principes summi*

mi & *Monarchæ*, istum *amicitiæ fructum* (de quo loquimur) æstiment: Tanti sane, ut eundem, & incolumitatis suæ, & amplitudinis, periculo, interdum coëmant. *Principes* enim, propter distantiam & sublimitatem fortunarum suarum, à fortunis servorum & subditorum suorum, *fructum* hunc decerpere nequeunt: nisi forte (quo eum melius colligant) aliquos evehant & promoveant, qui sint sibi tanquam focii & æquales: id quod sæpenumero non sine præjudicio fit. Linguæ modernæ, istiusmodi personas, nomine *Gratiosorum*, vel *Amicorum Regis*, insigniunt; ac si res esset favoris & conversationis: at vocabulum Romanum, ejus rei rectius exprimit verum usum, atque causam; illos nominans, *Participes curarum*; Hoc enim illud est, quod verum ligamen præstat. Atque hoc fecisse manifesto videmus, non tantum *Principes* delicatos, & imbecillis animi; sed etiam prudentissimos, & maxime Politicos ex iis qui regnarunt: Qui sæpe sibi adjunxerunt aliquos ex servis suis; quos & ipsi *Amicos* suos vocarunt, & aliis eodem illos nomine insignire permiserunt: non alio utentes vocabulo, quam quod inter homines privatæ fortunæ receptum est.

L. Sylla, postquam Romanum Imperium

D
rium occu
gnominar
tiam evex
Sylla fact
amicum qu
set, contra
malam par
indignatio
peius id mi
bis eum qu
adorare Sol
Apud *Julii*
tanta grat
suo nepoti
hic ille fuit
pertraxit.
mittere in
quædam
quoddam
eum mol
chio ejus,
Senatum
dimittere
num meli
tanto favo
Antonius
rone, in un
tatur, eum
sarem inc
ignobilem

rium occupasset, *Pompeiam* (postea cognominatum *Magnum*) ad eam potentiam evexit, ut *Pompeius* superiorem jam *Sylla* factum se venditaret. Cum enim amicum quendam suum *Consulem* fecisset, contra ambitum *Sylla*; atque *Sylla* in malam partem hoc accepisset, & verba indignationis nonnulla protulisset, *Pompeius* id minime tulit, sed fere disertis verbis eum quiescere iussit; addendo; *Plures adorare Solem orientem, quam occidentem.* Apud *Iulium Casarem* *Decimus Brutus* tanta gratia valuit, ut eum *Cesar Octavio*, suo nepoti, hæredem substituerit. Atque hic ille fuit, qui *Casarem* ad mortem suam pertraxit. Cum enim *Cesar* Senatū dimittere in animo habuisset, propter mala quædam præfagia, (præcipue somnium quoddam uxoris suæ *Calpurniæ*.) *Brutus* eum molliter è Cathedra, arrepto brachio ejus, levans, dixit; *Sperare se, eum Senatū non tam parvi habiturum, ut dimittere illum vellet, donec uxor somnium melius somniasset.* Et videtur sane tanto favore apud *Casarem* polluisse, ut *Antonius* in Epistola quadam, quæ à *Cicerone*, in una ex *Philippicis*, verbatim recitatur, eum *Veneficum* appellaret; ac si *Casarem* incantasset. *Augustus* *Agrippam*, ignobilem licet natalibus, ad tantam cel-

fitudinem promovit, ut quando cum *Mecenate* deliberaret de nuptiis filiae suae *Iuliae*; *Mecenas* eum libere monuisset; *Agrippam*, aut in generum assumendum, aut interficiendum; nihil esse tertium; quandoquidem eum ad tantum fastigium perduxisset. *Tiberius Caesar* *Seianum* tantis honoribus auxit, ut ii duo haberentur tanquam *Par Amicorum*: Certe *Tiberius*, in Epistola quadam ad eum, ita scribit; *Hac pro amicitia nostra non occultavi*. Atque univcrsus Senatus, aram *Amicitiae* tanquam *Dea* dedicavit: propter arctam inter eos *Amicitiam*. Similis, aut etiam illa majoris, *Amicitiae exemplum* cernitur, inter *Septimum Severum*, & *Plantianum*: Etenim, *Filium* suum natu majorem, *filiam Plantiani* in uxorem ducere, coegit: ac *Plantianum* saepe, etiam cum contumelia *fili* sui, honoravit. Quin & scripsit ad Senatum hisce verbis; *Ita diligo virum, ut cupiam eum mihi supersitem fore*. Quod si hi *Principes*, *Trajano* alicui, aut *Marco Aurelio*, similes fuissent, immensa naturae eorum bonitati hoc attribui posset: cum vero viri tam prudentes extiterint, tantoque robore & severitate animi praediti, tamque impensi amatores sui; liquido probatur, eos felicitatem suam (licet vix major mortalibus ullis obti-

D
obtigisset)
per hanc a
& perfecta
runt his Pr
neque tamen
supplere val
Minime
Committens
no suo prio
to *Strenuo*
communic
ea, quae eum
terius ait; e
rioribus vi
nonnihil de
certe *Com*
diciam fac
re, *Ludo*
consilioru
Pythagor
edito. Cer
men impo
quibus cog
bere impe
Anthropop
lum proxi
hunc, de
nem; nin
municatio
ctus produ

obtigisset) veluti mutilam duxisse, nisi per hæc *amicitias* facta fuisset integra, & perfecta. Atque, quod majus est, affuerunt his *Principibus* uxores, filii, nepotes; neque tamen hæc omnia, *amicitiæ* solatia supplere valuerunt.

Minime oblivioni mandandum, quod *Commineus* notatum reliquit, de Domino suo priore, *Duce Carolo*, cognominato *Strenuo*; eum secreta sua cum nemine communicare voluisse; minime omnium ea, quæ eum præ cæteris angebant. Et ulterius ait; eam animi obtectionem, posterioribus vitæ annis, intellectum ipsius nonnihil debilitasse, & vitiasse. Potuisset certe *Commineus*, si voluisset, simile iudicium facere de Domino suo posteriore, *Ludovico Undecimo*; cui occultatio consiliorum pro tormento fuit. *Tessera Pythagora*, obscura, sed optima; *Cor ne edito*. Certe, si quis durum huic rei nomen imponeret, qui *amicis* destituuntur, quibus cogitationes suas & anxietates libere impertiant, sunt cordium suorum *Anthropophagi*. At illud plane ad miraculum proxime accedit, (quocum claudam hunc, de primo *amicitiæ fructu*, sermonem;) nimirum; Istam cum *Amicis* communicationem, contrarios duos effectus producere; gaudia enim conduplicat,

mœrores dimidiat. Nemo siquidem læta sua *amico* impertit, quin lætetur amplius: Nemo autem tristibus *amicum* communicat, quin contristetur minus. Adeo ut revera, eadem virtute polleat, super animum hominis; quam Alchymistæ *Lapidi* suo tribuere solent, super corpus humanum; hoc est, quod contraria operetur, sed semper in beneficium naturæ. Attamen absque auxilio notionum Chymicarum, extat hujus rei exemplum insigne, in cursu naturæ ordinario. Nam in rebus naturalibus Vnio alit & confortat actiones quasque naturales; impressiones omnes violentas hebetat & retundit: idemque prorsus fit in animis.

Secundus *Amicitia fructus*, salubris est *intellectui*, sicuti primus *Affectibus*. *Amicitia* enim serenitatem inducit in *Affectibus*, à tempestatibus & procellis; Verum in *Intellectu* etiam noctem abigit, & lumen infundit, confusione cogitationum dissipata. Neque hoc intelligendum est tantum de Consilio fideli, quod ab *Amicis* dari solet; Sed antequam de illo dicamus; certum est, Quicumque animum cogitationibus multis gravatum habet, ingenium ejus & intellectum clarescere veluti in diem, communicatione consiliorum, & discursu cum alio. Etenim cogitationes

D
tiones suas
res versat:
las tanquam
conversæ
prudentior
rula magis
togra med
a Themisto
mones taper
tur, per q
ciuntur; u
rum quaru
vuntur. N
dus iste fru
obstruction
eos solum
(hi procul
seposito,
& propri
educit; i
tem versu
verbo dica
vel *Imagi*
tiones suas
Adde
cundo An
illud mod
currit, &
cadit; *Fid*
Bene affe

tiones suas facilius agit, & in omnes partes versat; easdem ordinatius disponit; illas tanquam in faciem intuetur, postquam conversæ fuerint in verba; denique se ipso prudentior evadit: Idque assequitur horulæ magis unius sermone, quam diei integræ meditationibus. Recte dictum est à *Themistocle* ad *Regem Persarum*; sermones tapetibus similes esse, cum explicentur, per quod imagines distincte conspiciuntur; ubi cogitationes, instar sarcinarum quarundam, complicantur & involvuntur. Neque etiam restringitur secundus iste *fructus Amicitia* (qui consistit in obstructionibus *Intellectus* aperiendis) ad eos solum *Amicos*, qui consilio pollent; (hi proculdubio optimi sunt;) sed & hoc seposito, discit profecto quispiam à se ipso; & proprias cogitationes in luminis oras educit; ingeniumque suum tanquam cotem versus acuit, quæ ipsa non secat. Ut verbo dicamus; præstat *Statua* cuidam, vel *Imagini*, se impertire, quam cogitationes suas silentio suffocare.

Adde jam (ut fiat sermo, de hoc secundo *Amicitia fructu*, magis perfectus) illud modo dictum; quod promptius occurrit, & in vulgarem observationem cadit; *Fidele* intelligo ab *Amico Cōsiliū*. Bene asserit *Heraclitus*, in uno *Ænigmatum*

tum suorum; *Lumen siccum optimum*: Atqui certissimum est; lumen quod ab alio proficiscitur, per modum consilii, illo ficius esse & purius, quod à proprio emanat iudicio, & intellectu; siquidem quod affectibus semper maceratur & tingitur. Adeo ut non minus intersit, inter *consilium Amici*, & *consilium* cujuslibet *proprium*, quam inter *consilia Amici* & *Adulatoris*. Neque enim *Adulator* magis infestus, quam *quilibet sibi*: neque rursus remedium præstantius, contra *adulationem sui ipsius*, reperitur, quam *libertas Amici*. *Consilium* duorum generum est. Alterum de *Moribus*; alterum de *Negotiis*. Quantum ad prius; Optimum, ad animi sanitatem tuendam, medicamentum, est *Admonitio Amici* fidelis. Se ipsum ad rationes strictè reddendas compellere, medicina est interdum nimis penetrans, & corrosiva. Lectio librorum moralium, res est paulo hebetior. Observatio priorum defectuum in aliis, tanquam in speculo, aliquando, ut fit etiam in speculis, minus respondet. Verum (ut diximus) optima medicina, (optima ad recipiendum, optima ad operandum,) est *Admonitio Amici*. Mirum profecto est videre, quot errores enormes, & plane absurdos, committant aliqui, (præfer-

tim

D
tim ex gra
Amicum
haud parv
næ lux. S
ebus,) tan
in specul
imaginis s
tus est; M
lum; lice
Etiam rect
videre, qu
disploditur
xum, qua
dam tam a
esse omnia
in contrari
gotia diri
secum co
ptarum,
aliis illum
est, meli
mnino no
impingit.
lium reper
deli, & in
quod non
torum fit
diversis m
intentione
ro erunt &

tim ex grandioribus,) quia non adfit iis
Amicus, qui monere possit: in damnum
 haud parvum, & existimationis, & fortu-
 nae suae. Sunt enim, (ut ait *Apostolus Ia-*
cobus,) *tanquam homines, qui intuentur*
in speculum, & statim obliuiscuntur
imaginis suae. Quantum ad Negotia; Ve-
 tus est; *Melius videre oculos, quam ocu-*
lum; licet nonnulli hoc cavillentur:
 Etiam recte dicitur; *Spectatorem saepe plus*
videre, quam lusorem: Quin & certius
 disploditur sclopetum majus, palo inni-
 xum, quam super brachium; Etsi qui-
 dam tam altum sapiant, ut putent, in sese
 esse omnia. Verum, quicquid dici possit
 in contrarium, certum est, Consilium ne-
 gotia dirigere, & stabilire. Quod si quis
 secum cogitet, consilium se quidem cap-
 turum, sed per partes; in aliis hunc, in
 aliis illum, consulendo; bene habet; (hoc
 est, melius illi fuerit, quam consilio om-
 nino non uti:) verum in duo pericula
 impingit. Vnum, quod vix fidele consi-
 lium reperturus sit; raro enim, nisi à fi-
 deli, & intimo *Amico*, consilium datur,
 quod non ad dantis fines inflexum & de-
 tortum sit. Alterum, quod consilia illa, à
 diversis manantia, (licet cum fide, & bona
 intentione praestita,) damnosa saepenum-
 ro erunt & nociva; ac partim ex incom-
 modis,

modis, partim ex remediis, commixta; veluti, si Medicum advoces, qui in curatione morbi illius peritus habetur, sed corporis tui constitutionis penitus ignarus: Quare poterit, fortasse, valetudinem, ad tempus, promovere; sed cum periculo, ne, in summa, sanitati præjudicet: atque hoc pacto morbum extinguet, & non ita multo post hominem. Verum *Amicus*, cui status *Amici* sui perfecte cognitus est, cavebit, ne in præsens juvando, in malum futurum impingat. Itaque consiliis istis dispersis, (ut jam dictum,) nolim acquiescas: Distrahent enim potius, & seducunt, quam dirigent & stabilient.

Post nobiles hosce duos *Amicitia fructus*, (*Pacem* dico in *Affectibus*, & *Fulcrimentum Iudicii*,) sequitur ultimus; qui similis est *Malo Granato*; plenus granis compluribus: Intelligo autem Auxilium & Participationem, in actionibus & occasionibus vitæ. Hic autem, expeditissima via representandi ad vivum, usum multiplicem *Amicitia*, fuerit, circumspiciendo & videndo, quam multa sint, quæ per se quispiam exequi commode non poterit: Atque inde apparebit, non per Hyperbolen, sed sobrie dictum esse ab Antiquis; *Amicum esse alterum se*: Quandoquidem, si quis vere rem reputet, *Amici* officia
pro-

proprias c
nes mor
rum aliqu
sape mor
li in matr
natuum &
libus. Iam
lem, securi
Amici cur
ciendis: ac
oblit; atq
more Trib
fideris suis
rum vitaru
bitur, & c
Amicitia præst
cessa sunt.
numero n
cum dign
possit? M
cundia rec
Non sustin
plicandum
Infinita tu
iustmodi, i
ad quæ er
Rursus, p
conjuncta
alloqui qu
Vxorem, i

proprias cujusque vires superent. Homines mortales sunt; quin & in medio operum aliquorum, quæ maxime affectant, sæpe moriuntur: veluti in collocatione filii in matrimonium; consummatione conatuum & desideriorum suorum; & similibus. Iam si quis *Amicum* habeat fidelem, securitatem præstat de iisdem rebus, *Amici* cura & opera, post mortem perficiendis: adeo ut fatum immaturum vix obsit; atque habeat quis, (ut loquamur more Tribulum aut Firmariorum,) in desideriis suis, terminum, non unius, sed duarum vitarum. Homo corpore circumscribitur, & corpus loco; Verum ubi *Amicitia* præsto est, vitæ munia omnia concessa sunt, & sibi, & deputato suo. Quot numero res sunt, quas per se quispiam, cum dignitate aut decore, peragere non possit? Merita sua non potest cum verecundia recensere; multo minus extollere: Non sustinet quis, ut se submittat ad supplicandum, aut etiam emendicandum: Infinita sunt talia. Verum hæc, & hujusmodi, in *Amici* ore, sat decora sunt; ad quæ erubescimus in persona propria. Rursus, persona cujusque, multa habet conjuncta, quæ exuere non potest: Filium alloqui quis non poterit, nisi ut Pater; Vxorem, nisi ut Maritus; Inimicum, nisi

salva

salva dignitate; ubi *Amico* conceditur loqui, prout res postulat; neque ad respectus personæ alligatur. Verum hæc enumerare infinitum fuerit. Ipse regulam dedit, ubi quis propriam personam, in Fabula, sustinere non poterit: *Amicus* si desit; satius est ei Scenam derelinquere.

XXVIII.

DE SVMTPIBVS.

Opes destinantur *Sumptibus*: *Sumptus* autem honori, & actionibus honestis. *Sumptus* itaque largiores, occasionis & rei dignitate commensurandi sunt. Etenim *spontanea paupertas* debetur quandoque *Patria*, non solum *regno cælorum*. *Sumptus* autem consueti cujusque censu definiendi sunt; eoque tenore temperandi, ut intra reditus sint; nec servorum fraudi aut iucuriæ obnoxii; atque insuper in eum modum dispositi & ordinati, ut rationes impensarum exhibitæ, æstimatione sint minores. Certe, qui diminutionem fortunarum suarum pati nolit, necesse habet impensas suas ordinarias ita instituere, ut dimidia tantum pars reddituum insumatur, altera reponatur: qui vero rem augere cupit, tertiam partem olam *impensis* assignet. Haud sordidum est

D
est summis
ligenter
plures, non
ne quadam
plus accifas
tem, nisi e
Qui *Oecomo*
non possunt
bent ministr
murent: N
nusque astu
inspicere da
subjacent,
sumptus, v
dior est i
sobrie par
alio: Exen
rior, vesti
in Aula si
ctior sit;
singulis in
sior, decoct
In perplex
randa, per
mia festinar
properæ e
ufuris sape
simul & le
periclitatu
tantas ang

est summis etiam viris, si rationes suas diligenter inspiciant. Hoc omittunt complures, non tam socordia, quam averfatione quadam, ne se contristent, si res nimio plus accifas deprehenderit. Vulnere autem, nisi explorentur, sanari nequeunt. Qui *Oeconomica* sua commode tractare non possunt, iis relinquatur, ut quos adhibent ministros, & caute eligant, & subinde mutant: Novi enim minus audent, minusque astuti sunt. Cui raro rationes suas inspiciere datur, eum, quæ computationi subjacent, in certos redditus, atque etiam *sumptus*, vertere convenit. Qui impendiosior est in uno *sumptus* genere, eum sobrie parcum & frugi oportet esse in alio: Exempli gratia; Si victu abundantior, vestium elegantia sit moderatior; si in Aula sua copiosior, in Equili contractior sit; & sic de similibus. Qui enim in singulis impensarum generibus est profusior, decoctionem fortunarum ægre vitabit. In perplexa & obærata re familiari liberanda, perinde sibi quis obesse poterit nimia festinatione, ac dilatione nimia: præproperæ enim venditiones, jacturam ex usuris sæpe exæquant. Porro autem, qui simul & semel sortem asserit, de relapsu periclitatur: cum enim prætervectum tantas angustias se sentiat, ad ingenium redibit:

redibit: Qui autem se per gradus extricaverit, habitum frugalitatis inducit; eademque opera tam animo, quam fortunis, medetur. Sane qui res collapsas restituere in votis habet, vel minima quæque non spernat: Atque plerunque minus sordidum est, *sumptus* quamvis minutos præcidere, quam minutis *lucris* se submittere. Caute admodum inchoandi sunt *sumptus*, qui semel inchoati permansuri sint. Sed in *sumptibus*, qui non facile redeunt, splendidiorem & magnificentiorum esse licebit.

XXIX.

DE PREFERENDIS FINIBVS IMPERII.

Dictum *Themistoclis*, sibi ipsi applicatum, incivele certe fuit, & inflatum; si de aliis, atque in genere, prolatum fuisset, prudentem sane Observationem, & pergravem Censuram complecti videtur. Rogatus in convivio, ut cytharam pulsaret, respondit; *Fidibus se nescire*; ceterum posse oppidum parvum in magnam civitatem evehere. Ista certe verba, ad sensum Politicum translata, Facultates duas, multum inter se discrepantes, in iis qui rerum gubernacula tractant, optime descri-

DE PROFF
describunt,
Regum Con
ad negotia
fuerunt, at
profecto (li
Regnum au
efficere possi
de imperiti:
plurimi, in
Aulicis tricis
abest, ut Ren
potius à nat
statum reip.
factandum,
illa degener
penumero C
tentes, & g
famam in v
nomen me
dam *Fidic*
magis grata
fis ornament
rum sunt mi
utiles, aut ad
culdubio &
pub. Guber
qui sint ne
commode a
festis præci
vare; à vi

describunt, & distinguunt. Etenim, si *Regum* Consiliarios, Senatores, aliosque ad negotia publica admos, qui usquam fuerunt, attente intueamur; reperientur profecto (licet rarissime) nonnulli, qui *Regnum* aut *Civitatem* è parvis ampla efficere possint, *Fidicines* tamen sint valde imperiti: Econtra autem, alii quamplurimi, in cythara, aut lyra, (hoc est, Aulicis tricis,) miri artifices, qui, tantum abest, ut Rempub. amplificare possint, ut potius à natura comparati videantur ad statum reip. beatum & florentem labefactandum, & evertendum. Sane, artes illæ degeneres, & præstigiæ, quibus sæpenumero *Consilarii*, atque rerum potentes, & gratiam apud *Principes* suos, & famam in vulgus, reportant, haud aliud nomen merentur, quam *Peritiæ* cuiusdam *Fidiculariæ*; utpote, cum sint res, magis gratæ in præsens, & artificibus ipsius ornamento, quam ad Rerumpub., quarum sunt ministri, opes & amplitudinem, utiles, aut accommodæ. Occurrent proculdubio & alii *Consilarii*, atque *Reipub.* Gubernatores, minime spernendi, qui sint negotiis pares, possintque res commode administrare, easque à manifestis præcipitiis & incommodis conservare; à virtute tamen illa *Rerumpub.*

ereatrice

FINI-

140 DE PROFER. FINIBVS IMPERII.
erectrice & amplificatrice longó inter-
uallo absunt.

Verum qualescunque demum fuerint
Operarii, conijciamus oculos in opus
ipsum; Qualis nimirum cenferi debeat
vera *Regnorum & Rerumpub. Magnitu-
do*, & quibus *Arribus* obtineri possit:
Dignum profecto argumentum, quod
Principes perpetuo in manibus habeant, &
diligenter meditentur; quo nec vires suas
in majus æstimates, inceptis se vanis &
nimis arduis implicent; nec rursus easdem
plus æquo despicientes, ad consilia pusil-
lanima & meticulosa se demittant.

Magnitudo Imperiorum, quoad *Molem*
& *Territorium*, mensuræ subijcitur; quoad
Reditus, calculis. *Numerus Civium*, &
Capita, censu; *Vrbium & Oppidorum* am-
plitudo, tabulis excipi possint. Attamen
non reperitur inter Civilia res errori ma-
gis obnoxia, quam verum & intrinse-
cum excipere valorem, circa vires &
Copias *Imperii* alicujus. Assimilatur *Re-
gnum Cælorum* non glandi, aut nuci ali-
cui grandiori, sed *grano Sinapis*, quod
inter grana est minimum; quod tamen
habeat interim, intra se, proprietatem
quandam, & spiritum innatum, quo se
& citius attollat, & latius diffundat:
eodem modo invenire est *Regna &
Status*,

DE PROFER
Status, and
Et valde
ulterius pro
dum, sunt
mensione sa
in quibus r
centur, esse
Vrbes mu
Equorum pr
armati, Ele
menta bellie
certe ista u
induta pelle
pe sua, & in
Imo, nec r
tum juvat,
ignavi. Re
merum p
Persarum
cedorum,
lagus, subji
andri, non
Regem inte
lium comit
bus ille; 2
riam. Ea a
lior. Tigris
quodam ce
torum mil
manorum,

Status, ambitu quidem & regionum tractu valde ampla; quæ tamen ad *Fines* ulterius *proferendos*, aut latius imperandum, sunt minus apta; alia contra, dimensione satis exigua, quæ tamen bases, in quibus maximæ *Monarchia* inædificentur, esse possint.

Urbes munitæ, plena Armamentaria, Equorum propagines generosæ, Currus armati, Elephanti, Machinæ atque Tormenta bellica omnigena, & similia; sunt certe ista uniuersa nihil aliud, quam *Ovis induta pelle Leonina*; nisi *Gens* ipsa, stirpe sua, & ingenio, sit fortis, & militaris. Imo, nec numerus ipse Copiarum multum iuvat, ubi milites imbelles sunt, & ignavi. Recte enim *Virgilius*; *Lupus numerum pecorum non curat*. Exercitus *Persarum*, in campis *Arbela*, oculis *Macedonum*, tanquam vastum *hominum pelagus*, subiciebatur; adeo ut *Duces Alexandri*, nonnihil ipso spectaculo perculsi, *Regem* interpellarent, atque ut noctu prælium committeret, ei auctores erant: *Quibus* ille; *Nolo* (inquit) *suffurari victoriam*. Ea autem etiam opinione fuit facilius. *Tigranes Armenius*, castrametatus in quodam colle, cum exercitu quadringentorum millium, cum spectaret aciem *Romanorum*, quæ quatuordecim millia non excessit,

excessit, contra se tendentem, in scommate illo suo sibi complacuit; *Ecce (inquit) hominem; pro legatione, nimio plus quam oportet, pro pugna, longe minus.* Eisdem tamen, priusquam occubuisset Sol, satis multos, ad illum infinita strage profligandum, expertus est. Innumera sunt exempla, quam sit multitudinis cum fortitudine congressus impar. Primo igitur, pro re certissima & exploratissima decernatur, & statuatur; *Quod caput omnium, quæ ad Magnitudinem Regni aut status spectent, sit, ut populus ipse sit stirpe & ingenio bellicosus.* Atque illud magis tritum, quam verum, quod *Nervi belli sint pecunia,* si desint nervi lacertorum in Gente molli & effœminata. Recte enim *Cræso* ostentanti aurum respondit *Solon*; *At si quis (ô Rex) venerit, qui melius quam tu ferrum gestet, illi profecto totum hoc cedit aurum.* Quare, quicumque is tandem sit *Princeps* aut *Status*, cujus subditi nativi & indigenæ, non sint animosi & militares, potentiam suam admodum sobrie æstimet: Atque econtra, *Principes*, qui dominantur in Gentes animosas & Martias, norint illi satis vires suas, si sibi alias non desint. Quod attinet ad *Copias mercenarias*, (quod solet adhiberi remedium, cum *Copiæ nativæ* de-

DE PROFER. desint,) plebus liquida illis inmittet tempus breved sed defluent
Benedict
 nunquam co dem Tribus *catulus*, & *timas*. Neq Tribus opp licosus. Ve consensu factum deprec imperio me do videre el rioris, qua qua ex par nantur ap est, sermo minum, no huc ex con imperio imp quoad opes omnino ar Statuatur igitis gravatu non esse. Aspirant & Statibus

desint,) plena sunt omnia Exemplis; quibus liquido patet, quod quicumque status illis innitetur, poterit fortasse pennas, ad tempus breve, nido majores extendere, sed defluent illæ paulo post.

Benedictio Iudæ, & Issacharis, in unum nunquam convenient; nimirum, ut eadem Tribus aut Gens, sit simul, & *Leonis catulus*, & *Asinus procumbens inter sarcinas*. Neque unquam fiet, ut *Populus Tributis* oppressus, fortis existat, & bellicosus. Verum est, collationes publico consensu factas, minus animos subditorum deicere, & deprimere, quam quæ ex imperio mero indicuntur. Id quod liquido videre est in *Tributis Germania inferioris*, quas *Excisas* vocant; atque, aliqua ex parte, in iis, quæ *Subsidia* nominantur apud *Anglos*. Etenim notandum est, sermonem jam institui, de animis hominum, non de opibus. *Tributa* autem huc ex consensu conferuntur; & quæ ex imperio imponuntur, etsi eadem res sint, quoad opes exhauriendas, varie tamen omnino animos subditorum afficiunt. Statuatur igitur & hoc, *Populum Tributis gravatum*, idoneum ad imperandum non esse.

Aspirantibus ad Magnitudinem *Regni & Statibus*, prorsus cavendum, ne *Nobiles*

les & *Patricii*, atque (quos vocamus)
Generosi, majorem in modum multipli-
centur. Hoc enim eo rem deducit, ut
Plebs Regni sit humilis & abjecta, & ni-
hil aliud fere quam *Nobilium* mancipia &
operarii. Simile quiddam fieri videmus
in silvis cædvis; in quibus, si major,
quam par est, caudicum sive arborum
majorum relinquatur numerus, non re-
nascetur silva sincera & pura; sed major
pars in vepres & dumos degenerabit:
Eodem modo, in *Nationibus*, ubi nume-
rosior justo est *Nobilitas*, erit *Plebs* vilis
& ignava: atque eo demum res redibit,
ut nec centesimum quodque caput sit
ad galeam portandam idoneum: præ-
fertim si peditatum spectes; qui Exerci-
tus plerumque est robur præcipuum; Vn-
de succedet magna populatio, vires exi-
guæ. Nusquam gentium, hoc quod di-
co, luculentius comprobatum est, quam
exemplis *Angliæ*, & *Galliæ*; Quarum
Angliæ, quamvis territorio, & numero
incolarum, longe inferior, potiores ta-
men partes fere semper in bellis obtinuit;
hanc ipsam ob causam, quod apud *Ang-
los*, coloni, & inferioris ordinis homi-
nes, militiæ habiles sint, rustici *Galliæ*
non item. Qua in re, mirabili quadam &
profunda prudentia, excogitatum est ab

Henrico

DE PRO
Henrico Se
in Vita eju
ut prædia
tionis inst
tum, cum
annexum,
ne, ut ad
utque agric
domini fuer
stuarum, non
Nam ita de
Antiquam
merebitur
--Terra pe
Neque præ
(quæ Angl
(quod scio
nos,) Ear
enim gen
ditatum,
Quare cer
tia, & splen
multitia, &
more sunt
Angliæ, ad
conducant
ra, & magi
ratio, Cop
Danda
ista Monar

Henrico Septimo Angliæ Rege, (id quod in *Vita* ejus *Historia* fufius tractavimus,) ut prædia minora atque domus Agricolationis instituerentur, quæ habeant certum, eumque mediocrem agri modum annexum, qui diftrahi non poffit; Eo fine, ut ad victum liberaliorem fufficiat; utque agricultura ab iis exerceretur, qui domini fuerint fundi, aut faltem ufu-fructuarii, non conductitii, aut mercenarii. Nam ita demum Characterem illum, quo Antiquam *Italiam* infignavit *Virgilius*, merebitur regio aliqua;

--*Terra potens armis, atque ubere gleba.*
 Neque prætereunda eft illa pars *Populi*, (quæ *Angliæ* fere eft peculiaris, nec alibi (quod fcio) in ufu, nifi forte apud *Polonos*,) *Famuli* fcilicet *Nobilium*: Hujus enim generis etiam inferiores, quoad peditatum, agricolis ipsis minime cedunt. Quare certiffimum eft, quod magnificentia, & fplendor ille Hospitalis, atque Famulitia, & veluti Satellitia ampla, quæ in more funt apud *Nobiles*, & *Generofos*, in *Angliæ*, ad potentiam militarem apprime conducant; ubi contra, *Nobilium* obfcura, & magis privata, & in fe reducta vitæ ratio, Copias militares minuit.

Danda eft omnino opera, ut *Arbor* ifta *Monarchia*, qualis fuit *Nebuchadne-*

Laris, truncum habeat satis amplum, & robustum, ad ramos suos & frondes sustentandos; hoc est, ut numerus *indigenarum*, ad subditos extraneos cohibendos, satis superque sufficiat. Illi igitur Status, ad *Imperii Magnitudinem* bene comparati sunt, qui *Ius Civitatis* facile & libenter largiuntur. Vana siquidem fuerit opinio, posse manipulum hominum, utcunque animis & consilio excellent, regiones nimio plus amplas & spatiosas, *Imperii* jugo cohibere & frænare. Id ad tempus fortasse facere possint, sed diuturnitatem hæc res non assequitur. *Spartani* parci fuerunt & difficiles in cooptandis novis Civibus. Vnde donec intra parvos limites dominati sunt, res eorum firmæ fuerunt, & stabiles; at postquam limites suos cœpissent proferre, & latius dominari, quam ut stirps *Spartanorum*, turbam exterorum, imperio commode coercere posset, potentia eorum corruit. Nulla unquam Respublica sinus suos, ad novos Cives recipiendos, tam profuse laxavit, quam *Respublica Romana*. Itaque par erat, instituto tam prudenti, fortuna; cum in imperium toto orbe amplissimum succreverint. Moris apud eos erat, *Ius Civitatis* prompte elargiri; idque in supremo gradu: hoc est, non solum

Ius

DE PR. C.
Ius Com-
ditatis
Petition-
 non sing-
 millis, in
 integris M
 adde conf
 quibus R
 transplant
 si simul c
Romanos
Orbem; 1
 diffudisse
 ma profer
 rari sapiu
 tam pau
 vincias a
 certe, E
 mate sa
 longe a
 tractum
 iniis sui
Ius Civit
 impertire
 faciunt;
 tionis hor
 nariam,
 etiam, si
 raro, ad D
 ferunt. A

Ius Commercii, Ius Connubii, Ius Hereditatis; verum etiam *Ius Suffragii, & Ius Petitionis* sive *Honorum*: Hocque rursus, non singulis tantum Personis, sed totis familiis, imo Civitatibus, & nonnunquam integris Nationibus communicarunt. Huc adde consuetudinem deducendi Colonias, quibus *Romana stirpes* in solum exterum transplantabantur. Quæ duo Instituta si simul componas, dices profecto, non *Romanos* se diffudisse super *Vniversum Orbem*; sed contra, *Orbem Vniversum* se diffudisse super *Romanos*: Quæ securissima proferendi Imperii est ratio. Subit mirari sæpius *Imperium Hispanorum*, quod tam paucis indigenis tot Regna & Provincias amplexari & frænare possit. At certe, *Hispania* ipsæ, pro Arboris stemmate satis grandi haberi debent: cum longe ampliorem contineant regionum tractum, quam *Roma*, aut *Sparta*, sub initiis suis, contigerat. Porro, quanquam *Ius Civitatis* satis parce soleant *Hispani* impertire, quod proximum tamen est, faciunt; Quippe, qui cujuscunque Nationis homines, ad militiam suam ordinariam, promiscue admittant. Quinetiam, summum belli Imperium, haud raro, ad Duces, natione non *Hispanos*, deferunt. Attamen, & illam ipsam videntur

tur, non ita pridem, indigenarum paucitatem sensisse, eique succurrere cupisse; ut ex *Pragmatica Sanctione*, hoc Anno promulgata, cernere est.

Certissimum est, *Artes Mechanicas sedentarias*, quæ non sub dio, sed sub tecto exercentur; atque *Manufacturas delicatas*, quæ digitum potius quam brachium requirunt, sua natura, militaribus animis esse contrarias. In universum, Populi bellicosi ferriari gaudent, & pericula quam labores minus exhorrent. Atque in hoc ingenio suo, non sunt admodum reprimendi, si, animos ipsorum in vigore conservare, cordi nobis sit. Magno itaque adjuvamento, *Spartæ, Athenis, Romæ*, aliisque antiquis Rebuspublicis fuit, quod habuerint non ingenuos, sed servos plerunque, quorum laboribus istiusmodi opificia expediebantur. Verum mancipiorum usus, post *Legem Christianam* receptam, maxima ex parte, abiit in desuetudinem. Huic vero rei proximum est, ut artes istæ alienigenis tantum permittantur; qui propterea alliciendi, aut saltem facile recipiendi sunt. *Nativorum* autem *Plebs* ex tribus generibus hominum constare debet; Nempe ex *Agricultis; Famulis ingenuis; & Artificibus*, quorum opera robur & lacertos viriles

postu-

DE PR
postulant
Lapidari
numerant
Ante
nem conf
studium p
& institut
cipio hon
bis adhuc
erga arma
bilis, si n
ducatur in
aut fingun
illud *Civil*
rem milit
Orbis terr
Imperii S
nimis pro
tamen,))
posita er
Belligerat
cedonum,
tam conf
Galli, Ge
manni, &
pus armis
ca idem i
extimulati
cum militi
ne. In *Enw*

DE PROFER. FINIBVS IMPERII. 149
postulant: Cujusmodi sunt *Fabri Ferrarii*,
Lapidarii, *Lignarii*, & similes; non an-
numerando *Militiam descriptam*.

Ante omnia, ad *Imperii Magnitudi-
nem confert*, ut Gens aliqua *Armorum*
studium profiteatur, tanquam decus suum,
& institutum vitæ primarium, & in præ-
cipuo honore habitum. Quæ enim à no-
bis adhuc dicta sunt, ad habilitates tantum
erga arma spectant; Quorsum autem ha-
bilitas, si non rei ipsi incumbitur, ut pro-
ducatur in actum? *Romulus* (et narrant,
aut fingunt,) postquam è vivis excesserat,
illud *Civibus* suis legavit, ut ante omnia
rem militarem colerent, unde in Caput
Orbis terrarum Vrbs eorum insurgeret.
Imperii Spartani fabrica uniuersa, (non
nimis prudenter quidem, sed diligenter
tamen,) ad illum finem & scopum, com-
posita est & constructa, ut Cives sui
Belligeratores essent. *Persarum*, & *Ma-
cedonum*, idem erat institutum, sed non
tam constans aut diuturnum. *Brittanni*,
Galli, *Germani*, *Gothi*, *Saxones*, *Nor-
manni*, & nonnulli alii, etiam ad tem-
pus armis se præcipue dediderunt. *Tur-
cæ* idem institutum, Lege sua paululum
extimulati, hodie retinent, sed magna
cum militiæ suæ (ut nunc est) declinatio-
ne. In *Europa Christiana*, Gens, quæ illud

adhuc retinet & profitetur, soli sunt *Hispani*. Verum res est tam liquida, & manifesta, unumquemque in eo proficere maxime, in quo plurimum impendit studii, ut verbis non indigeat. Satis sit inuuisse, desperandum omnino alicui Nationi esse, quæ non ex professo arma & militiam colat, iisque præcipue studeat & incumbat, sibi veluti ultro obuenturam insignem aliquam *Imperii Magnitudinem*: Contra autem, certissimum esse temporis Oraculum, Nationes illas, quæ in armorum professione & studiis diutius permanserint, (id quod *Romani, Turcæque*, potissimum fecere,) miros in *Imperio amplificando* facere progressus. Quin & illæ, quæ bellica gloria, per unius tantummodo seculi spatium florere, inde tamen, unico illo seculo, eam *Imperii Amplitudinem* assecutæ sunt, quam longo post tempore, etiam remissa illa armorum disciplina, retinuerunt.

Præcepto præcedenti affine est; Vt Status quis utatur ejusmodi Legibus, & Consuetudinibus, quæ iustas illi causas, aut saltem prætextus, arma capescendi, tanquam in promptu ministrent. Etenim, ea est infita animis hominum Iustitiæ apprehensio, ut bellum, (quod tot sequuntur calamitates,) nisi gravem ob causam, saltem

DE PRO
saltem spec
eis præf
caussa; Pr
sua. Rom
core Imper
nes Imper
hanc caus
quam bell
ad Imper
Vt sensum
juris alien
neis, vel
nistris, ill
tione diut
prompta
Sociis su
petuum
forte in
cum aliis
hostilis
à plurim
omnium
decus nen
Quod ver
poribus,
quandam
gesta, no
tint. Tal
nis susce
bertatem

saltem speciosam, inferre abstineant. *Turcis* præsto est semper, & ad nutum, belli causa; Propagatio scilicet Legis & Sectæ suæ. *Romani*, quanquam pro magno decore *Imperatoribus* apud eos fuerit, si *fines Imperii* ipsorum protulissent, tamen ob hanc causam, ut *fines proferrentur*, nunquam bella susceperunt. Aspiranti igitur ad *Imperium* Nationi illud in more sit; Ut sensum habeat vividum & acrem injuriæ alieujus, vel Subditis suis limitaneis, vel Mercatoribus, vel publicis Ministris, illatæ; neque à prima provocatione diutius torpeat, aut tardet. Item, prompta sit, & alacris, ad auxilia mittenda *Sociis suis*, & *Fœderatis*: Id quod perpetuum erat apud *Romanos*: adeo ut si forte in *Populum fœderatum*, cui etiam cum aliis fœdus defensivum intercederet, hostilis impressio facta esset; atque ille à plurimis suppetias peteret; *Romani* omnium primi semper adessent, beneficii decus nemini præripiendum relinquentes. Quod vero attinet ad bella, antiquis temporibus, propter *Statuum conformitatem* quandam, aut *Correspondentiam tacitam*, gesta, non video in quo Iure illa fundata sint. Talia fuerunt bella, quæ à *Romanis* suscepta erant, ad *Graciam* in libertatem vindicandam; Talia à *Lacedæ-*

monis & Atheniensibus, ad constituendas aut evertendas *Democracias*, & *Oligarchias*: Talia quandoque illata sunt, à Rebus publicis aut Principibus, sub prætextu, subditos alienos protegendi, & à Tyrannide liberandi. Ad rem præsentem sufficiat, ut illud decernatur; Non esse expectandam, Statui alicui, *Imperii Amplitudinem*, nisi ad quamvis occasionem justam se armandi protinus expergiscatur.

Nullum omnino corpus, siue sit illud naturale, siue Politicum, absque *exercitatione*, sanitatem suam tueri queat. *Regno* autem aut Reipublicæ *justum* atque *honorificum bellum* loco *salubris exercitationis* est. Bellum Civile profecto instar caloris febrilis est; At bellum externum instar caloris ex motu; qui valetudini imprimis conducit. Ex pace enim deside atque torpente, & emolliuntur animi, & corrumpuntur mores. Sed utcunque res se habeat, qua tenus ad alicujus Status *felicitatem*, *Magnitudinis* proculdubio interest, ut quasi semper in armis sit. Atque exercitus veteranus perpetuo tanquam sub vexillis habitus, etsi res sit magni proculdubio sumptus & impensæ; at tamen ejusmodi est, ut statui alicui, quasi arbitrium rerum inter vicinos, aut saltem pluri-

DE PRO
plurimum
ferat. I
spanis, qu
ginti, E
partes, lice
Maris a
Epitome
Cesarem a
Consilium
Stoicum es
tur, eum
Pompeius
trivisset, i
incepto de
fuerint ma
ret. Pug
determin
res, Cin
Multoti
les, finem
factum est,
totius be
minime
tur domi
tantum, q
potest: V
pius est su
gustis co
nos Euro
tentia N.

plurimum existimationis ad omnia, conferat. Id quod insigniter cernere in *Hispans*, qui jam per annos centum & viginti, Exercitum veteranum, ad aliquas partes, licet non semper ad easdē, aluerunt.

Maris dominium, Monarchiæ quædam Epitome est. *Cicero* de *Pompeii* contra *Cæsarem* apparatu, scribens ad *Atticum*; *Consilium* (inquit) *Pompeii*, plane *Themistocleum* est; *Putat enim*, qui *Mari* potitur, eum rerum potiri. Atque *Cæsarem Pompeius* proculdubio delassasset, & attrivisset, nisi inani fiducia inflatus, ab illo incepto destitisset. *Prælia navalia*, quanti fuerint momenti, ex multis exemplis patet. Pugna ad *Actium*, Orbis Imperium determinavit. Pugna ad *Insulas Cursolares*, *Circulum in naribus Turcæ* posuit. Multoties certe evenit, ut *victoria navales*, finem summæ belli attulerint; sed hoc factū est, cum *aleæ* hujusmodi præliorum, totius belli fortuna commissa est. Illud minime dubium, quod qui *Maris* potitur dominio, in magna libertate agit, & tantum, quantum velit, de bello sumere potest: Vbi contra, qui terrestribus *Copiis* est superior, nihilomius plurimis angustiis conflictatur. At hodie, atque apud nos *Europaos*, si unquam, aut uspiam, potentia *Navalis*, (quæ quidem huic regno

Britannia in dotem cessit, summi, ad rerum fastigia, momenti est; tum quia ple-
raque *Europa Regna* Mediterranea sim-
pliciter non sunt, sed maxima ex parte
Mari cincta, tum etiam, quia utriusque
India thesauri & opes, imperio *Maris*,
veluti accessorium quiddam, existunt.

Bella moderna, veluti in tenebris ge-
sta censeferi possunt, præ gloria & decore
vario, quæ in homines militares, præcis
temporibus, à rebus bellicis, resilere sole-
bant. Habemus hodie, fortasse ad animos
faciendos, *Ordines* quosdam *honorificos*
militiæ; *Qui* tamen jam facti sunt armis
& togæ communes: Etiam in *Scutis Gen-*
tilitiis Stemmata nonnulla habemus: In-
super, *Hospitia* quædam *publica*, militibus
emeritis & mutilatis destinata; & hujus-
modi. Verum, apud Veteres, in locis, ubi
victoriæ partæ sunt, extructa Trophæa;
Laudationes funebres; Monumenta ma-
gnifica occumbentium in bello; Coronæ
Civica; Militares, singulis concessæ; No-
men ipsum *Imperatoris*, quod postea *Re-*
ges maximi à belli Ducibus mutuati sunt;
Redeuntium Ducum, bellis prospere con-
fectis, celebres *Triumph*; Donativa at-
que largitiones ingentes in milites, sub
Exercituum dimissionem: Hæc (inquam)
tot & tanta fuerunt, & tam insigni splen-
dore

DE PR
dore cor
lium, et
culos sub
re potuer
Triumph
erat ex pe
dam inan
nobilitate
Vt pote,
cum decu
locupleta
Verum h
chis non
fonis Reg
gum: Qu
rum, Ro
Triump
quæ præ
peculia
tem sol
lia, aliis
Veru
Nemo e
qui sol
staturan
scilicet
rum in
brica, In
ferre, Ro
prudent

dore coruscantia, ut pectoribus mortali-
 um, etiam maxime congelatis, igni-
 culos subdere, eaque ad bellum inflamma-
 re potuerint. Ante omnia vero, *Mos* ille
Triumphandi, apud *Romanos*, non res
 erat ex pompa, aut spectaculum quod-
 dam inane, sed inter prudentissima plane
 nobilissimaque Instituta, numerandus:
 Vtpote, qui in se hæc tria haberet; Du-
 cum decus & gloriam; *Ærarii* ex spoliis
 locupletationem; & *Donativa* militum.
 Verum honor *Triumphii*, fortasse *Monar-*
chiis non competit, præterquam in per-
 sonis *Regum* ipsorum, aut *Filiorum* *Re-*
gum; Quod etiam, temporibus *Imperato-*
rum, *Roma* obtinuit: qui honorem ipsum
Triumphii, *Sibi* & *Filiis* suis, de bellis,
 quæ præsentibus ipsi confecerant, tanquam
 peculiarem reseruarunt: *Vestimenta* au-
 tem solummodo, & *insignia* *Triumphalia*,
 aliis *Ducibus* indulserunt.

Verum, ut Sermones hos claudamus;
 Nemo est, (ut testatur *Sacra Scriptura*,)
 qui sollicite cogitando, potest apponere ad
 staturam suam cubitum unum; in puillo
 scilicet corporis humani modulo: cæte-
 rum in magna *Regnorum* & *Rerump.* fa-
 brica, *Imperium* amplificare, & *finis* pro-
 ferre, *Reges* penes & dominantes est. Nam
 prudenter introducendo *Leges*, *Instituta*,

&

156 DE PROFER. FINIBVS IMPERII.
& Consuetudines, quales jam proposui-
mus, & alias his similes, posteris, & secu-
lis futuris, *Magnitudinis* sementem fece-
runt. Verum ista Consilia apud *Principes*
raro tractantur, sed res fortunæ plerun-
que committitur.

X X X.

DE REGIMINE VALETVDINIS.

IN *Regimine Valetudinis*, invenire est
quandam prudentiam, ultra Regulas
Medicinae: Observatio cujusque propria,
eorum quæ nocent, eorum quæ juvant,
optima est *Medicina* ad sanitatem tuen-
dam. Verum tutius est concludere; *Hoc*
sensi mihi nocuisse, ergo eo non utar;
quam isto modo; *Hoc quod sensi, minime*
offendit, ergo eo uti licet. Etenim vigor
juventutis, excessus plurimos tegit, qui
tamen in senectute tandem velut debita
exigentur. Considera artem ingruen-
tem, neque confide eadem perpetuo con-
tinuare: Non enim bellum indicendum
senectuti. Cave a subita aliqua mutatione,
in *Regiminis* parte quapiam principali;
Quod si necessitas urgeat, cætera ad eam
mutationem accommoda. Secretum enim
est, & Naturale, & Politicum; *Tutius est,*
multa mutare, quam unum magnum.
Examini

Examini tamen subicias consuetudines tuas; Diætæ, Somni, Exercitationis, Vestium, Mansionis, & similibus: Et, si quid nocumento esse iudices, experire illud paulatim exuere; ita tamen, ut si ex mutatione nocumenti aliquid perceperis, ad consueta redeas: Difficile enim distinguere inter ea, quæ toto genere sunt salubria, & ea quæ corporis tui unici constitutioni conveniunt. Vacuo animo esse, & hilari, ad horas cibi, somni, & exercitationis, est ex optimis præceptis, ad prolongandam vitam. Quatenus ad *animi Passiones*, & *Studia*; Devita invidiam; metus anxios; iram intus cohibitam; subtiles & nodosas disquisitiones; gaudia, & exhilarationes immodicas; tristitiam alte pressam; & non communicatam. Amplectere spes; lætitiâ potius quam gaudium; delectationum varietatem magis quam satietatem; admirationem, & propterea novitates; studia quæ animum replent splendidis & illustribus objectis; Veluti, Historias, Fabulas, Peragrationes Naturæ. *Medicationem* si omnino fugias, valetudine utens bona, corpori ingrator accedet, cum necessitas ingruerit. Eidem si nimium assuescas, detrahet de viribus & efficacia ejus quando morbus advenerit. Probo potius *Dietas* quâdam, ad certam

tempora, quam usum medicamentorum frequentem; nisi jampridem transferit in consuetudinem. *Dietæ* enim hujusmodi alterant corpus magis, perturbant minus. Ne contemnas accidens aliquod in corpore tuo novum & insuetum, sed consilium *Medicorum* circa illud adhibe. Dum ægrotas, valetudinem tuam cura maxime; dum vales, corpore tuo utere, nec sis nimis delicatus: Qui enim, dum valet, corpori tolerantiam imperat; in morbis compluribus, qui scilicet non sunt acuti, *Dietæ* sola, & corporis *Regimine* paulo exquisitior, curari possit absque multa *Medicatione*. *Celsus* monitum illud suum numquam parturiisset ut *Medicus*, nisi una fuisset vir prudens. In præceptis dat, tanquam Arcanum tuendæ valetudinis, & prologandæ vitæ; ut quis contraria alternet, & subinde mutet, sed cum inclinatione in extremum benignius. Nempe; Victu utere parcior, & plenior, sed plenior sæpius: Vigiliis, & somno largiori, insuescas, sed somno magis: Quietem, & motum sive exercitium, repetas; sed frequentius motum; & similia. Ita enim Natura simul & fovebitur; & robur acquirat. Ex *Medicis* aliqui, erga ægrum, & ejus desideria, tam sunt indulgentes, ut morbi curam legitimam non urgeant; Alii

DE
Alii contra
procedunt
ram morbi
turam no
ge temper
tum, in u
adhibe ex
memor sis
tui gnarum
spectatum

DE
Suspicio
Sinter a
volitant,
certe sum
Mentem
nant; &
alacriter
Reges in
ad zeloty
vacillatio
autem d
dis, quan
etiam in
poterit A
quo non
animosio
minus no

Alii contra, tam regulares & rigidi, in procedendo secundum Artem, circa curam morbi, ut ægri conditionem & naturam non satis respiciant. *Medicum* elige temperaturæ mediæ: vel si hoc ad votum, in uno aliquo *Medico*, non cesserit, adhibe ex utroque genere unum: atque memor sis advocare *Medicum* corporis tui gnarum non minus, quam in Arte sua spectatum.

XXXI.

DE SVSPICIONE.

Suspiciones inter cogitationes, sunt ut inter aves Vespertiones: Nunquam volitant, nisi luce crepera. Reprimendæ certe sunt, aut saltem caute custodiendæ: Mentem enim obnubilant; amicos alienant; & negotia interpellant; ita ut nec alacriter, nec constanter, peragi possint. *Reges* inclinant ad tyrannidem; *Maritos* ad zelotypiam; etiam *Prudentes* ad animi vacillationem, & melancholiam. Sunt autem *Suspiciones*, defectus, non tam cordis, quam cerebri: locum enim reperiunt etiam in fortissimis animis: Exemplo esse poterit *Henricus Septimus, Rex Angliæ*: quo non fuit alter suspicior, nec tamen animosior. In ejusmodi vero temperatura minus nocent: plerunque enim non admittun-

mittuntur, nisi prius discutiantur, utrum probabiles sint, annon. Verum in meticolosis ingeniis nimio plus prævalent. Nihil certe æque facit hominem multa *susplicari*, ac parum scire. Itaque rectissime adhibetur remedium, ad *Suspliciones*, ut quis inquisitionem urgeat. Fumo enim & tenebris aluntur *Suspliciones*. *Quid sibi tandem volunt homines? Existimantne, cunctos, quorum opera utuntur, & quibuscum versantur, Angelos esse, aut Sanctos? Nesciuntne, illos ad suos proprios fines aspirare; & unumquemque proximiorum esse sibi, quam alteri?* Nullus itaque est modus moderandis *Susplicionibus* aptior, quam remedia parare, ac si *Suspliciones* essent veræ; iis vero fræna injicere, ac si essent falsæ. Eatenus enim *Suspliciones* usui esse poterunt, ut ita nos comparemus, quod quamvis verum foret, quod *susplicamur*, nocere tamen non possit. *Suspliciones*, quas ex se mens colligit, nil sunt nisi inanes bombi: Quæ vero externo artificio aluntur, animisque hominum instillantur fufurronum & famigeratorum sermonibus, aculeos habent. Optima certe ratio, expediendi nos, ex impedita hac *Susplicionum* sylva, est libera quædam & aperta illarum declaratio, apud eos, quos suspectos habemus: hinc enim fieri non potest,

quin

D
 quin plus
 necne,
 eum, que
 magis &
 beat *Susplicari*
 oportet cu
 degeneris
 sentiant,
 evadent. I
 Sospetrolia
 missionem
 cendere de

DE DI
 S Vnt
 tius in
 que parte
 cii, in ve
 esset, inv
 taceri deb
 Locos aliq
 in quibus
 jejuni;
 que radio
 subierit,
 mois hon
 nis præber
 ad alia tra
 ducit. Bo

quin plus cognoscamus, utrum veræ sint, necne, quam antea. Hoc simul reddet eum, quem *suspectum* habemus, cautum magis & circumspectum, ne novam præbeat *Suspicionis* ansam. Sed hoc fieri non oportet cum hominibus pravæ indolis & degeneris: hi enim, ubi semel se *suspectos* sentiant, fideles postmodum nunquam evadent. Diverbium habetur apud *Italos*, *Sospetto licentia fede*. Quasi *Suspicio* fidei missionem daret: cum potius fidem accendere deberet, ut se ipsam liberaret.

XXXII.

DE DISCVRSV SERMONVM.

Sunt qui in *Sermonibus* affectant potius ingenii laudem, qua in quamcunque partem disputare possint, quam iudicii, in veritate enucleanda: ac si laudabile esset, invenire quid dici possit, non quid taceri debeat. Sunt qui in promptu habent *Locos* aliquos *Communes*, & *Themata*, in quibus luxuriantur, cætera steriles & jejuni; Quod penuriæ genus plerumque tædio afficit, & quamprimum notam subierit, in ridiculum evadit. Pars *Sermonis* honoratior, hæc est; ansam *Sermonis* præbere; & rursus eidem moderari, ac ad alia transire; tunc enim quis *Choream ducit*. Bonum sane, in conversatione &

colloquiis familiaribus subinde variare; & *Sermones* circa res præsentés cum disputationibus; Narrationes cum argumentis; Quæstiones cum positivis; *Iocosa* cum seriis, immiscere: Satiètatè siquidem & fastidium parit, in aliquo Subjecto diutius hærerè. Quantum ad *Locos*; Sunt quædam, quæ à *Loco*, veluti privilegio, eximi debent; Religio, negotia Republicæ, personæ sublimes, Privatorum negotia majoris momenti, denique casus omnis miserabilis. Nonnullos tamen reperies, quibus ingenia sua obdormiscere videbuntur, nisi acutum aliquem & mordacem Sarcasum in quempiam contorserint. Ille *Habitus* omnino coercendus;

Parce Puer stimulis, & fortius utere loris.
In summa, Discrimen servandum, inter *salsa*, & *amara*. Certe, qui *Satyricam* amplectitur *venam*, sicut aliis metum injicit ab ingenio suo, ita ab aliorum memoria metuere debet. Qui interrogat multum, & addiscet multa, & placebit in multis; præsertim si quæstiones suas ad captum & peritiam Respondentis adaptet; siquidem occasionem ei præbebit scientiam suam ostendendi; ipse autem novis continuo scientiæ augmentis dotabitur. Molestæ autem ne sint Quæstiones; Id Examinatori convenit. Etiam qui *Ser-*

monis

DE D
monis fam
aliis vices
qui adfint
tempus un
los arte qu
lios ad loq
cines mod
tiam si qua
scire existi
re, quæ ne
rarus esse
vi quenda
nam; Opo
ita multa
casus alique
re possit, p
alterius la
tem, ad qu
gens & v
Sermone
campi ap
regiæ, qua
biles duos
lem; quo
plus indul
erat; alter
vivi illius
ma aliqu
ctum: C
contigit.

monis familiaris dignitatem tueri cupit, aliis vices loquendi relinquat. Quin &, si qui adsint, qui dominari in *Sermonibus* & tempus uniuersum occupare studeant, illos arte quadam abrumperere sciat, & alios ad loquendum inducere; Sicut Tibicines moderari solent saltantibus. Scientiam si quandoque dissimules eorum quæ scire existimaris, putaberis alias ea scire, quæ nescis. *Sermo* alicujus de se ipso, rarus esse debet, & cum iudicio. Novi quendam, cui sæpe in ore erat, per Ironiam; *Oportet hunc egregie sapientem esse, ita multa de se ipso loquitur.* Vix occurrit casus aliquis, in quo se laudare quis decore possit, præter unum: Is est, si virtutem alterius laudet; Sed eam intelligo virtutem, ad quam ipse aspirat. *Sermo* alios pungens & vellicans, parce utendus: Etenim *Sermones familiares* debent esse instar campi aperti, in quo spatium licet; non viæ regiæ, quæ deducit domum. Noveram *Nobiles* duos, ad partem *Angliæ* Occidentalem; quorum alter *Scommatibus* nimio plus indulgebat, sed hospitalis admodum erat; alter autem quærere solebat, à convivis illius prioris; *Dic sodes; annon Scommata aliquod intercesserat in quempiam jactum?* Cui Conviva forte; *Tale aliquid contigit.* At ille, utpote alterius æmulus,

Satis

Satis sciebam, eum prandium bonum malis condimentis corrupturum. Sermo cum discretione præstat Eloquentiæ; Et apte loqui, & accommodate, ad personam cum qua colloquimur, efficacius est, quam ornamenta verborum, aut Methodi, captare. Continuata oratio bona, absque interlocutione bona, tarditatem monstrat: At replicatio, & interlocutio bona, absque facultate Orationem continuandi, penuriam, & scientiam minime fundatam, prodit: Quemadmodum in Animalibus videmus, quæ cursu minus valent, flexu maxime agilia esse: Vt fit inter Leporarium, & Leporem. Circumstantiis nimio pluribus Orationem vestire, antequam rem ipsam attingas, tedium parit; iisdem penitus carere, abruptum quiddam est, & ingratum.

XXXIII.

DE PLANTATIONIBVS
POPVLORVM.

Colonia eminent inter Antiqua & Heroica Opera. Mundus, cum adhuc juvenis esset, plures progenuit liberos; nunc senex factus, pauciores. Etenim, non immerito Colonias novas, tanquam liberos Nationum antiquiorum duxerim.

DE PL
rim. Plan
solo pur
struitur, u
cum fit, E
tatio. Plan
est Plantat
Vulitate ca
te annum v
& locuples
Illud certe,
bene succes
illa & avid
Coloniarum
acceleratan
cum bono o
ultra. Indi
est, cum fa
in Colonia
& Colonia
Huiusmodi
star errone
gent, sed
perpetratur
nia fastidio
nuncios &
in Plantat
Populus, c
cipue sint A
Hortulani,
rarii, Fabri

rim. *Plantationem Populorum* proba in solo puro: intelligo, ubi Populus non destruitur, ut Populus inferatur: Hoc enim cum fit, *Extirpatio* prorsus est, non *Plantatio*. *Plantatio* regionum non absimilis est *Plantationi* sylvarum: in quibus de Utilitate capienda nihil cogitandum ante annum vicesimum: Verum fructus uber & locuples, in fine Operis, expectandus. Illud certe, quod præcipue *Colonias*, alias bene successuras, evertit, fuit, sordida illa & avida lucri captatio, sub initiis *Coloniarum*. Verum est, Lucri segetem acceleratam non negligendam, modo cum bono *Colonia* conjuncta sit, sed non ultra. Indignum quiddam & infaustum est, cum fæx Populi, exules, & damnati, in *Colonia* seminarium sumuntur. Quin & *Coloniã* ipsam corrumpit & perdit. Hujusmodi enim homines profligati instar erronum degent; nec operi accingent, sed otio se dedent; quin & scelera perpetrabunt, fruges consument, & *Colonia* fastidio afficientur: Ac tum demum nuncios & literas in patriam mittent, in *Plantationis* præjudicium & dedecus. Populus, qui in *Coloniã* sumatur, præcipue sint Artifices generum sequentium: Hortulani, Aratores, Fossiores, Fabri ferrarii, Fabri lignarii, Piscatores, Aucupes,
Chi-

ONVM.

um bonum
um. Sermo
loquentiæ;
te, ad per-
r, effica-
porum, aut
oratio bo-
a, tardita-
& interlo-
Orationem
entiam mi-
hadmodum
ursu minus
Ut sit in-
circumstan-
estire, an-
cedium pa-
tum quid-

IBVS

ua & He-
um adhuc
t liberos;
Etenim,
tanquam
in duxe-
rim.

Chirurgi, Pharmacopolæ, Coci, Piftores, Cervitarii, & hujusmodi. In *Regione*, ubi *plantare* instituis, circumspice primo, quod genus esculentorum & poculentorum, terra ex sese, sine cultura, edat: Veluti Castaneas, Iuglandes, Nuces Pinus, Olivas, Dactylos, Pruna, Cerasa, Mel vestre, & similia; Atque illis, ut par est, utere. Dein disquire, quod genus Victualiorum, Solum proferre possit celeriter intra annum: Veluti Pastinacas, Caricas, Brasficas, Cepas, Raphanos, Melones, Pepones, Cucumeres, Atriplices de *Hierusalem*, Maiz, & alia. Quantum ad Triticum, Siliquam, Hordeum, & Avenam, nimiam Grana hæc poscunt culturam: Attamen à Fabis & Pisis etiam inchoare licet: tum quia minore opera indigent; tum quia non minus cibi loco, quam panis, inserviunt. Etiam ab Oryza multiplex provenit seges; quæ & cibi quoque copiam facit. Ante omnia, magna copia transportanda, panis Biscocti, Farinæ ex Avena, Pollinis, Farinæ omnigenæ, & similium, ut sub initiis præsto sint, donec panis confici possit. Pecudes, & Aves, delige eas, quæ à morbis præcipue immunes sunt, & præ cæteris prolificæ: Quales sunt Porci, Capræ, Gallinæ, Gallinæ Indicæ, Anseres, Columbæ domesticæ, Cuniculi, & similes.

DE PLA
miles. Præ
cumbent
lonia, tum
meatus in
distribuend
set; hoc est,
foli, quod in
tur, horreis
fruges repo
tribuantur:
nullæ fundi
singulorum
super, quas
ducat, ut e
maxime in
ulvenit in
modo non
dicium into
væ in Reg
abundant;
ves, aut eju
puas merce
na ferri, &
idonei, feru
in *Regionib*
ctio per cal
gna res est
vegetabile,
cujuscunqu
nus & abiet

miles. Præcipue autem Piscationibus incumbendum, tum ad sustentationem *Coloniæ*, tum ad lucrum exportationis. Commeatus in *Coloniis* adeo parca manu fere distribuendus, ac si in Oppidis obsessis esset; hoc est, pro rata. Maxima autem pars soli, quod in hortos aut segetes convertitur, horreis publicis assignetur; in quibus fruges reponantur, & mensura certa distribuantur: Ita tamen ut supersint nonnullæ fundi portiones, in quibus industria singulorum se exercent. Circumspice insuper, quas merces nativas *Regio* illa producat, ut exportatio earum, in loca ubi maxime in pretio sunt, sumptus levet; Ut usuvenit in *Nicotiano* apud *Virginiam*; modo non fit (ut jam dictum) in præjudicium intempestivum *Coloniæ*; ipsius *Sylvæ* in *Regionibus* desertis, ut plurimum, abundant; Itaque ligna, ad ædificia, naves, aut ejusmodi usus apta, inter præcipuas merces numeranda. Si inveniatur vena ferri, & rivuli ad molendina ferraria idonei, ferrum è mercibus quæstuosis est, in *Regionibus* sylvosis. Salis nigri confectio per calorem solis, si *Clima* ferat, digna res est quæ tentetur. Etiam *Sericum* vegetabile, si adsit, merx est lucrosa. Pix cujuscunque generis, ubi proveniunt pinus & abietes, semper præsto est. Quin & phar-

pharmaca, & ligna odorata, si reperiantur, haud parvum commodum præbent. Etiam cineres, quibus ad sapam utuntur, non modicum utilitatis afferent; Similiter & alia; quæ perquiri possunt. Verum fodinis ne confidas nimium, præsertim à principio. Fodinæ enim fallaces sunt, & sumptuosæ; & spe pulchra lactantes, *colonos* reddunt circa alia focordes. Regimen *colonia* committatur uni, cui tamen affideant Consilarii aliquot; atque muniantur auctoritate, ad exemplum Iuris militaris, sed aliquantulum restricta. Ante omnia, hunc sibi decerpant homines fructum, vivendo in eremo; ut Deum semper, ejusque cultum, præ oculis habeant. Rursus, *Colonia* à numerosiore Concilio (intelligo in regione, matre *colonia*, residente) non pendeat; nec ob contributiones exiguas multitudini nimix subijciatur; sed sit numerus eorum, qui negotia *colonia* procurant & ordinant, moderatus: Sintque potius ex *Nobilibus*, & *Generosis*, quam *Mercatoribus*; Hi enim lucro præsentis plus satis inhiant. Sit plane immunitas à vectigalibus & portoriis, donec *colonia* adoleverit: neque tantum immunitas à solutionibus pecuniarum concedatur, sed etiam libertas merces in quascunque velint partes exportandi; nisi gravis

DE P
vis aliqua
pulo ne
alios mit
diligenti
pore in t
mero con
ita tamen
penuria a
dem salubr
detriment
Mare & fl
aquosis. It
cis incipien
rum rerum
tamen in su
aquis rem
etiam san
copia con
simile est
condiantur
Barbari se
eos nugis
sed justicia
re; nihil
quæ ad se
etiam Ben
auxillis co
defensivis
venire. In
digenis, f

vis aliqua caussa obfuerit. *Coloniam* Populo ne farcias aut superoneres, alios post alios mittendo : sed potius informationi diligenti intende, quot capita de tempore in tempus minuantur ; eaque numero conveniente, pro rata, suppleas ; ita tamen, ut *coloni* bene victitent, nec penuria affligantur. Magnum iam pridem salubritati complurium *coloniarum* detrimentum intulit, ædificatio juxta Mare & fluuios, in locis paludinosis & aquosis. Itaque, etsi ab hujusmodi locis incipiendum, propter vecturæ & aliarum rerum commoditatem, paulatim tamen in superiores *regionis* partes, & ab aquis remotiores, ascendendum. Interest etiam sanitatis *colonia*, ut salis sat bonæ copia convehatur ; quo cibi, quos verisimile est putridos aliter sæpe futuros, condiantur. Si *Coloniam* plantes, ubi Barbari sedes suas habeant, neutiquàm eos nugis tantum, & tricis, concilies ; sed justitia, & modis gratiosis, demerere ; nihil tamen de præfidiis minuendo, quæ ad securitatem pertinent ; Neque etiam Benevolentiam eorum aucupare auxiliis contra hostes suos ; sed auxiliis defensivis non incommodum erit subvenire. Interest etiam, aliquos ex indigenis, sæpe in *regionem*, unde *colonia* migravit,

migravit, mittere; ubi videant conditiones hominum suis multo præstantiores; idque sub reditu inter suos divulgent. Postquam *colonia* adoleverit, & robur acceperit, tempestivum erit mulieres summittere, ut *colonia* ex sese propagetur, nec semper ab externis pendeat. Super omnia flagitiosissimum est, *coloniam* semel deductam, deserere & destituere; præterquam enim quod dedecori est, nil aliud est, quam proditio mera, profusioque sanguinis, complurium hominum miserorum.

XXXIV.

DE DIVITIIS.

Divitias cognomine magis proprio vocare nequeam, quam ut eas appellem *impedimenta Virtutis*. Sicut enim se habent *impedimenta* ad *Exercitum*, ita *divitia* ad *Virtutem*: Necessariæ siquidem sunt, sed graves: Quinetiam cura illarum victoriam sæpe disturbat. *Divitiarum* magnarum nullus est usus, præterquam in iis expendendis: Cætera in opinione versantur. Idem dicitur *Salomon*; *Vbi multa sunt opes, multi qui comedunt eas.* Et, *Quid prodest possessori, nisi quod cernat divitias oculis suis? Possessio divitiarum,*
nulla

nulla vo
quantum
ipsarum;
distributi
ipsis; Sed
qui ad dor
ficta illa p
modi rario
opera susc
ram, ut u
rum vider
Vsum earu
posse; qu
lamitatibu
Substantia
quasi ma
sua. Sed
tione, non
sine con
vanierun
magnas ne
iuste, imp
& libenter
temptum
cujus, aut
de usu disti
Rabirio P
canda app
sed instrum
ta etiam Sa

ut conditio-
stantiores ;
divulgent.
& robur ac-
liers sum-
ropagetur,
eat. Super
loniam se-
destituere ;
cori est, nil
profusio-
hominum

gis proprio
n ut eas ap-
Sicut enim
rcitum, ita
e siquidem
ura illarum
ivitiarum
ræterquam
n opinione
mon ; Vbi
medunt eas.
quod cernat
ivitiarum,
nulla

nulla voluptate dominum perfundit ,
quantum ad sensum : Est sane custodia
ipfarum ; est etiam potestas donativi aut
distributionis ; est & fama , & inflatio ab
ipsis ; Sed non datur solidus ipfarum usus,
qui ad dominum pertingat. Annon vides
ficta illa pretia, quibus gemmæ , & hujus-
modi rariora, æstimantur ; & quam inania
opera suscipiantur, ad ostentationem me-
ram , ut usus aliquis *divitiarum* magna-
rum videri possit ? Sed dicet quispiam,
Vsum earum vel in hoc maxime cerni
posse ; quod dominos ex periculis & ca-
lamitatibus redimant : Vt ait *Salomon* ;
Substantia divitis urbs roboris ejus , &
quasi murus elevatus in imaginatione
sua. Sed caute *Salomon* , quod *imagina-*
tione, non *re ipsa*, tales sunt. Plures enim,
sine controversia , *divitiis* suis magnis
vanierunt, quam redempti sunt. *Divitias*
magnas ne secteris ; sed quas parare possis
juste, impendere sobrie, erogare hilariter,
& libenter dimittere. Neque tamen con-
temptum ipfarum , instar *Monachi* ali-
cujus , aut à seculo abstracti, foveas ; sed
de usu distingue ; Sicut *Cicero* optime de
Rabirio Posthumo ; *In studio rei amplifi-*
canda apparebat, non *avaritiæ prædam*,
sed instrumentum bonitati quæri. Auscul-
ta etiam *Salomoni*, nec præproperæ opum

accumulationi inhia; *Qui festinat ad divitias, non erit insons.* Fingunt *Poeta, Plutum*, (qui *divitias* sonat,) à *Jove* missum, claudicare, & tardigradum esse: à *Plutone* autem, currere, & pedibus celerem. Innuentes, *Divitias*, bonis artibus, & justo labore, partas, tarde accedere; sed per mortem aliorum advenientes (veluti ex hæreditatibus, testamentis, aut similibus) præcipitanter ruere. Nec minus poterit Fabula ea de *Plutone* intelligi, si *Plutonem* pro *Diabolo* accipias. Cum enim opes à *Diabolo* fluunt, (veluti, per fraudes, oppressiones, injusticiam, & scelerata,) rapido cursu feruntur.

Via ad ditescendum variæ, & pleræque earum fœdæ. *Parsimonia* inter optimas cenferi possit, neque tamen ipsa omnino innocens est: Opera enim liberalitatis & Charitatis coarctat. *Soli Cultura*, quasi ad *divitias* maxime genuina; utpote quæ benedictio *magna matris Telluris* fit. Verum lenta est hæc via. Attamen ubi homines insigniter opulenti, se ad *Agriculturam*, & lucra rustica, submitunt, *divitias* in immensum coacervant. Noveram ex *Proceribus Angliæ* quendam, cui maximi reditus proveniebant, è re rustica, supra subditos cæteros quoscunque ætatis meæ. *Dives* erat armentis; ovibus; sylvis, tam cædis,

cædis,
cibus,
& comp
Adeo ut
ces perpe
observat
exiguas,
tias, per
cujus nu
dinarum
præstolar
superare,
nem per
sunt; atq
participar
fieri non
tescat. A
certe su
tur max
propter
lucra ex
que natu
scilicet a
obsideat
dammum
res alios,
sensissent
& hujusm
nes merit
vero ad E

cædvis, quam grandioribus; lithanthracibus; frumento; plumbi & ferri fodinis; & compluribus aliis proventibus rusticis. Adeo ut terra ei instar maris esset, merces perpetuo importans. Recte à quodam observatum; Se magno cum labore ad exiguas, & nullo fere ad magnas *divitias*, pervenisse. Postquam enim res aliqujus nummaria sic increverit, ut nundinarum & mercatum opportunitates præstolari possit; atque eos contractus superare, quibus ob summæ magnitudinem perpauca admodum homines apti sunt; atque etiam in laboribus aliorum participare, qui minus pecunia abundant; fieri non potest, quin supra modum distescat. *Lucra ex Professionibus*, honesta certe sunt; & duabus rebus promoventur maxime; Diligentia, & Fama bona propter probitatem in negotiando. At lucra ex contractibus majoribus plerumque naturæ magis ancipitis; Cumquis scilicet aliorum necessitates & angustias obfideat; servos & ministros alienos in damnum dominorum corrumpat; emptores alios, qui in majora forte pretia consensissent, artificiose & vassè summoveat; & hujusmodi fraudes exerceat: quæ omnes merito damnandæ sunt. Quantum vero ad *Emptiones*, animo, non retinendi;

sed rursus divendendi, illæ ex utraque fere parte molunt; tam Venditorem, quam Emptorem prementes. *Societates* locupletant affatim; si cautus adhibeatur delectus eorum, quibuscum *societas* initur. *Fœnus* ex certissimis lucri generibus est, licet ex pravissimis: utpote quod hominem panem suum comedere faciat *in sudore vultus alieni*: atque in *Sabbatho* operari non cessat. Attamen certum licet fit, non caret rimis suis secretis: Siquidem Notarii, & Institores, ad commodum proprium, homines fortunarum dubiarum quandoque extollent. *Primum* esse in *inventione* aliqua *nova*, aut Privilegio, inundationem, quandam opum interdum largitur: Sicut contigit primo *Sacchari Excoctori* in *Canariis*. Itaque si quis se peritum Dialecticum præstare possit, ut addat *Inventioni* Iudicium, magna haud dubie efficiet; præsertim si tempora sint propitia. Qui lucra tantummodo certa captat, ægre ad magnas *divitias* assurgit: Contra, qui totus in incertis est, vix fortunarum dispendia vitabit: Bonum igitur fuerit incerta lucra certis munire, ut damnis subveniatur. *Monopolia*, & *Mercium Coemptiones* ad *revenditionem*, ubi Lege nulla prohibentur, ad *divitias* viam sternunt facilem; præsertim si

si quis pro
æstimat
do se illis
fitio, per
tum, dign
si assentat
sele ad om
inter via
Quantum
rum, &
Tacitus S
& *Orbos*
pejor est h
bus cond
mus, quar
Fidem
præ se fe
Etenim
neque in
incipien
nax; *D*
ex sese a
sunt, ut a
moribus
aut Liber
que gene
res meli
di relictæ
convolar
te & judi

si quis prospicere possit, quæ merces in æstimationem venturæ sint, atque eo modo se illis abunde instruat. Opum acquisitio, per *servitium Regum*, aut *Magnatum*, dignitatem quandam habet; tamen, si assentationibus & servilibus artificiiis, sese ad omnes nutus flectendo, parentur, inter vias vilissimas poterit numerari. Quantum ad *venationem Testamentorum*, & *Legatorum*, (quemadmodum *Tacitus Senecam* infimulat; *Testamenta* & *Orbos tanquam indagine capi*;) adhuc peior est hæc res, quanto cum hominibus conditionis humilioris rem habemus, quam in servitio.

Fidem illis nimiam ne adhibeas, qui præ se ferunt contemptum *divitiarum*: Etenim *opes* despiciunt, qui desperant; neque invenes usquam tenaciores, ubi incipient ditescere. Ne sis in minutis tenax; *Divitiæ* alas habent, & aliquando ex sese avolant, aliquando emittendæ sunt, ut ampliores congregent. *Opes* suas moribundi relinquunt; aut usui publico; aut Liberis, Cognatis, & Amicis; In utroque genere *Legationes* paulo moderatiores melius cedunt. *Divitiæ magnæ* hæredi relictæ, aves rapaces undique ad eas convolare invitant; nisi hæres fuerit ætate & iudicio confirmator. Similiter *Fun-*

datationes gloriosæ & splendidæ, in usus publicos, sunt instar *sacrificiorum sine sale*, & nihil aliquid quam *dealbata Eleemosynarum Sepulchra*; quæ ab intus cito corrumpentur & putrescent. Itaque dona tua, magnitudine ne metiaris, sed commoditate; & ad debitam mensuram redigas: neque opera Charitatis in mortem usque differas: Etenim, si quis recte rem æstimet, qui id facit, ex alieno potius donat, quam è proprio.

XXXV.

DE AMBITIONE.

Ambitio Choleram refert: Quod genus humoris, activos, vehementes, alacres, & promptos reddit; nisi obstructionem patiat. Quod si obstructione concludatur, adeo ut libere permeare non possit, fit adusta, & inde maligna & venenosa. Similiter *Ambitiosi*, si in ambitu & petitione sua repullas non patientur, sed semper sint in progressu, polypragmones potius sunt quam periculosi: Sin in cupiditatibus frænentur, & subinde frustrentur, malevolentiam & invidiam in corde foveant, & iniquo profus oculo, tum res, tum homines intuentur; ac tum demum in

in sinu lætantur cum res male cedant: Qui quidem animi affectus, cum servis *Regum*, aut Rerumpublicarum pessime congruit. Bonum itaque *Principibus* fuerit, (si *ambitiosus* utantur,) ita rem disponere, ut perpetuo directi, nunquam retrogradi sint. Quod quia sine præjudicio fieri non potest, melius esset, ab hujusmodi ingenii hominibus omnino abstinere. Etenim, si ipsi cum servitio suo non assurgant, operam dabunt ut servitium suum cum ipsis corruat. Verum, quia modo diximus, *Ambitiosos* non adhibendos, nisi urgente necessitate, operæ pretium fuerit jam dicere, quibus in casibus necessarius sit eorum usus.

Imperatores & Duces in bello boni, utcunque *ambitiosi* sint, omnino recipiendi: Etenim utilitas ipsorum, ut præficiantur, cætera compensat: Militem autem deligere, qui *ambitione* vacet, perinde est, ac si calcaribus eum spolies. Quin & alter usus *Ambitiosorum est*, ut umbellæ loco *Principibus* sint, contra invidiam & periculum: Nemo enim eas partes subibit, nisi sit instar columbæ occæcatæ, quæ ideo in fursum volat, quia circumspicere non potest. Est etiam alius usus *Ambitiosorum* non parvus, ut prægrandibus alas amputent, & eorum potentiam

tentiam labefactent ; Quemadmodum *Macronem Tiberius* adhibuit, ad dejiciendum *Seianum*.

Quandoquidem igitur, in casibus memoratis, necessarii sint, superest ut ostendamus, qua ratione sint frænandi & coercendi, ut minus ab illis impendeat periculi. Perniciosi minus sunt, si natalibus ignobiles, quam si Nobiles: si ingenio paulo truciores & asperiores, quam si gratiosi & populares: denique si nuper honoribus admoti, quam si veteratores facti sint, & in honoribus suis muniti. Signum infirmi animi in *Principibus*, à plerisque ducitur, si *gratiosos* & intimos sibi adjungant; attamen, si verum dicendum est, non aliud reperitur remedium præstantius contra potentiam nimiam *Procerum*, aut *Magistratum*. Siquidem, quando juvandi & nocendi potestas penes *gratiosum* refidet, vix fiet, ut aliquis ex *Proceribus* magnopere potentia turgeat. Alià ratio *Ambitiosos* coercendi non mala est, si per alios æque *Ambitiosos*, & protervos, librentur: Sed tum opus est Consiliariis aliquibus moderatioribus, qui partes medias teneant, ne factiones omnia pessudent: Et enim absque illa saburra navis vacillabit nimis. Saltem allicere poterunt *Principes*, & animare aliquos humi-

humilioris conditionis, qui *Ambitiosorum* veluti flagella sint. Quantum ad ingenerandam illam in *Ambitiosis* opinionem, ut se ruinae proximos putent, atque eo modo contineantur: Si meticulosi fuerint, bene forsitan cedit; Sin animosi & audaces, præcipitabit conatus & machinationes eorum; neque est sine periculo. Quod si necessitas flagitet, ut revera rejiciantur, neque id simul, & subito, facere, tutum foret; optimum erit, favoribus & repulsis eos alternis excipere; unde attoniti & confusi hæreant, nescientes quid expectent, & veluti intra sylvam ambulent.

Ex *Ambitionibus*, minus est nociva, cupiditas prævalendi in rebus majoribus, quam se immiscendi rebus omnibus: Istud enim confusionem consiliorum parit, & negotia destruit. Etiam minus periculi incumbit ab *Ambitioso* in negotiis acri, quam ab eo qui gratia & clientelis pollet. Qui inter strenuos, & negotiis pares, eminere studet, magnam profecto suscipit provinciam; verum hoc Publico utile est: Qui vero illud machinatur, ut Viros cordatos deprimat, & ipse solus inter Ciphras Numerus sit, seculi alicujus luës est & calamitas. *Honor* tribus insignitur commodis; *Potestate bene-merendi*; *Aditu*

facili ad *Viros Principes*; & *Fortunarum* propriarum in melius euectione. Qui optimam ex his tribus fovet intentionem, cum aspirat, vir probus est: *Princeps* quoque, qui hujusmodi in servis suis intentiones dignoscere valeat & distinguere, *Princeps* est prudens. Verum in genere, præoptandi sunt *Principibus* hujusmodi servi, qui officio magis ducantur, quam *Ambitione*: quique negotia amplectantur & ament, potius ex conscientia bona, quam ex ostentatione: Denique distinguant *Principes* cum judicio, inter ingenia, quæ sese omnibus negotiis ingerunt, & animum promptum seu alacrem.

XXXVI.

DE NATVRA, ET INDOLE
NATVRALI IN HOMINIBVS.

N*atura* occultatur sæpenumero, interdum vincitur, raro extinguitur. Vis *Naturam* efficit magis impetuofam cum recurrit; Doctrina & præcepta affectus naturales reddunt minus quidem importunos, sed non tollunt; verum *Consuetudo* sola ea est, quæ *Naturam* plane immutat & subigit. Qui victoriam de natura sua reportare cupit, sibi nec nimis magna, nec parva nimis pensa, con-

constituat: Priora enim animum dejicient, propter frustrationes crebras; Posteriora non multum attollent, etiam si sæpius prævaleat. Atque sub initiis exerceat se adminiculis quibusdam, ut Natasores recentes, vesicis aut juncis; deinde cum impedimentis, ut Saltatores solent, calceis gravioribus. Etenim, perfectione in re qualibet inducit, si exercitatio difficilior sit, quam usus. Vbi *Natura* admodum potens est, & proinde victoria difficilis, opus erit per gradus quosdam procedere. Qui tales sint: Primo, *Naturam* sistere ad tempus aliquod; more illius, qui cum irasceretur, Literas Alphabeti, priusquam quicquam faceret, recitare solebat: Secundo, *Naturam* moderari, & ad minores portiones deducere; Vt si quis, abstinentiam à vino exercens, à majoribus haustibus ad minores deveniat: Postremo autem, *Naturam* penitus sub jugum mittere, & domare. Verum si quis eo Animi robore & constantia polleat, ut se subito eximere & vindicare poterit, hoc optimum fuerit:

Optimus ille animi vindex, lædētia pectus

Vincula qui rupit, dedoluitque semel.

Neque antiqua Regula rejicienda; Vt *Naturam*, ad instar bacilli, in contrariam partem flectas; quo recta tandem deve-

182 DE NAT. & IND. NAT. in HOM.
deveniat. Verum intellige hoc, ubi Ex-
tremum illud alterum, in vitium non du-
cat. Insuper & hoc advertas, ne Habi-
tum superinducere contendas, nixu con-
tinuo, sed intermisso; Nam intermissio
impetum redintegrat, & adauget; Et si
quis, dum tironem agit, perpetuo se ex-
erceat, eveniet, ut errores, non minus
quam facultatem, imbibat. Neque huic
malo succurritur, nisi per tempestivas in-
termisiones. Præterea, victoriæ in *Nat-
uram* non nimium cito triumphum ac-
cinas; *Natura* enim, ad longum tempus
sepulta jacebit, & tamen occasione data
reviviscet: Id quod contigit *Puella* apud
Æsopum, ex *sele* in *mulierem* conversæ;
Quæ civiliter admodum in mensa sede-
bat, donec mus in conspectu ejus forte
curreret. Itaque occasiones tales, aut
omnino evites, aut iisdem frequentius in-
suescas, quo minus moveant. *Indoles*
cujusque *naturalis* optime deprehendi-
tur in consuetudine familiari; in hac enim
nulla intervenit affectatio: in perturbatio-
nibus; siquidem illæ Præcepta & Regu-
las penitus excutiunt: denique, in casu
aliquo novo & insolito; quia tum à con-
suetudine deseritur. Felices dixerim,
quorum *Indoles naturalis* cum vitæ suæ
genere congruit; Alias vere dicere pos-
sunt;

DE NA
fint; Ma
studiis,
reperis
ejusdem E
Sin autem
de statis
tiones en
bunt, pro
mittent.
aut bonas
Itaque se
has evella

DE C

Cogi
rur
autem, d
berunt; a
obtinent.
vellus, (1
nime fide
tia, aut v
si corrob
tia ejus ha
& crudeli
esse, aut i
promissis

DE NAT. & IND. NAT. in HOM. 183
sint ; *Multum incola fuit anima mea.* In
studiis , quicquid à *natura* tua alienum
repereris , stata tempora tibi præfigas ad
ejusdem Exercitationes & Meditationes ;
Sin autem cum Genio tuo convenerit ,
de stasis horis ne sis sollicitus ; Cogita-
tiones enim tuæ sponte illuc convola-
bunt , prout negotia & studia cætera per-
mittent. *Natura* cujusque , ex vi innata ,
aut bonas , aut malas herbas , producit :
Itaque sedulo & tempeſtively illas irriget ,
has evellat.

XXXVII.

DE CONSVETVDINE ET
EDVCATIONE.

C*ogitationes* hominum sequuntur ple-
runque *inclinationes* suas ; *Sermones*
autem , *doctrinas* , & *opiniones* , quas imbi-
berunt ; At *Facta* eorum ferme *antiquum*
obtinent. Itaque , ut bene notat *Machia-*
vellus , (licet in exemplo scelerato ,) mi-
nime fidendum est , aut naturæ violen-
tiæ , aut verborum grandiloquentiæ , ni-
si corroborentur *Consuetudine*. Instan-
tia ejus hæc est : In facinore aliquo audaci
& crudeli patrandò , non acquiescendum
esse , aut in naturæ alicujus ferocia , aut in
promissis constantibus , nedum juramen-
tis ;

184 DE CONSVET. ET EDVCATIONE.
tis; sed committendum scelus esse viris
sanguinolentis, & jamdudum cædibus
affuetis. Sed *Machiavello*, de *Fratre* quo-
piam *Clemente*, aut *Ravillaco*, aut *Jaure-*
gna, aut *Baltazare Gerardo*, aut *Guidone*
Faulxio, nihil innotuit. Verum tenet Re-
gula ejus; Naturam, aut promissorum fi-
dem & ferociam, viribus *Consuetudinis*
haud æquipollere. Solummodo, supersti-
tio, nostris temporibus, eo provecta est;
ut primæ classis Sicarii; Lanii obfirma-
tis minime cedant; atque decreta voti-
va, etiam in re sanguinaria, *Consuetudi-*
nis vires exaquent. In aliis quibuscun-
que, *Consuetudinis* potentia clare eluce-
scit: adeo ut miraculi instar sit, audire,
quot professiones, protestationes, pro-
missa, verba grandia, jactitent plurimi; &
tamen, istis omnibus posthabitis, pro
more consueto agere; ac si imagines es-
sent, & machinæ plane inanimes, solis
Consuetudinis rotis impulsæ & actæ. Vi-
dere etiam licet *Consuetudinis* tyranni-
dem in aliis multis. *Indi* (loquor de *Gy-*
mnosophistis, & veteribus, & modernis)
se leniter super pyram componunt, atque
hoc modo se ipsos igne sacrificant. Quin
& fœminæ cum maritis in togum immitti
properant. *Pueri Spartani*, antiquis tem-
poribus, flagris cædi sustinebant, super
aram

aram *Diana*, vix ejulatu aut gemitu ullo emisso. Memini, sub initiis *Regina Elizabetha*, rebellem quendam *Hibernum*, supplicationem *Deputato* obtulisse, ut torque lignea, non fune, suspenderetur; quia illud magis in more rebellibus erat. Inveniuntur Monachi in *Russia*, qui ad Pœnitentiam complendam, tota nocte hyemali, in vase aqua repleto non recusabunt sedere, donec glacie constringantur. Plurima denique exempla adduci poterunt, plane stupendas *Consuetudinis* vires, tam super animum, quam super corpus, prodentia. Quandoquidem igitur *Mos* veluti summus sit humanæ vitæ moderator & magistratus, curæ sit inprimis, ut *Mores* bonos asciscamus. Certe *Consuetudo* validissima, cum à pueritia incipit: Hanc *Educationem* appellamus; Quæ nihil aliud est, quam à teneris annis imbibita *Consuetudo*. Ita videre est, in Linguis ediscendis Linguam ipsam magis commode se applicare omnibus expressionibus & sonis; artus quoque magis agiles & flexiles ad omnes posituras & motus esse, in pueritia, aut adolescentia, quam postea. Verissimum enim est, opsimathes istos novam plicam non bene admittere: Nisi fuerit in nonnullis hominibus, quibus animi nondum fixi, sed eosdem apertos ad omnia

omnia præcepta conseruarunt, quo continuo emendationem reciperent; id quod rarissimum est.

Verum si *Consuetudinis* vires, cum simplex solummodo sit, & sejuncta, tantæ sint; multo magis *Consuetudo* copulata, & conjuncta, & in Collegium coacta, excellit. Isthic enim exemplum docet, releuat societas, æmulatio stimulat, gloria animos extollit: Ita ut in hujusmodi locis, vires & influxus *Consuetudinis* tanquam in exaltatione sint. Certe, multiplicatio, & (ut *Chymicorum* vocabulo utar,) *Projectio*, super naturam humanam, consistit in societatibus bene institutis, & disciplina salubri informatis. Etenim Respublicæ recte administratæ, quin & leges bonæ, alunt virtutem in herba, sed semina ipsius non multum promovent. Verum infelicitatis Orbis hoc habet, ut media maximarum virium applicentur quandoque finibus minime expetendis.

XXXVIII.

DE FORTVNA.

Negari non potest, quin Accidentia & Casus externi, ad hominum *fortunas*, promovendas, vel deprimendas, pluri-

plurimum
Magnati
tus, occa
Veruntame
que præcip
quisque for
que inter e
luma; *Stul*
nam prom
evchitur,
Ve inquit A
tem comede
Virtutes
pariunt; A
cultæ & lat
Nimirum,
diendi, q
num voca
quadem e
non inven
aut impedi
tum rotaru
enim *Livi*
rem his ve
tantum ro
quocunque
facturus vi
quod ei fuif
si quis limis
debit *Fortu*

plurimum possint. Gratia alicujus ex Magnatibus, opportunitas, aliorum obitus, occasio virtuti cujusque congrua. Veruntamen, *fortunam* suam fingere cuique præcipue, in manu propria est. *Faber quisque fortuna sua*, inquit *Cornicius*. Atque inter externas causas illa frequentissima; *Stultitiam unius, alterius Fortunam promovere*. Nemo enim ita subito evchitur, ac occasione errorum alterius. Ut inquit Adagium; *Serpens, nisi serpentem comederit, non fit draco*.

Virtutes apertæ & conspicuæ laudes pariunt; At insunt virtutes quædam occultæ & latentes, quæ pariunt *Fortunam*. Nimirum, facultates nonnullæ se expediendi, quæ nomen non habent. *Hispanum* vocabulum, (*Desemboltura*,) eas quædam ex parte innuit. Scilicet; cum non inveniuntur in natura alicujus obices aut impedimenta: sed rotæ animi ad motum rotarum *Fortuna* versatiles sunt. Ita enim *Livius* (postquam *Catonem Majorem* his verbis descripsisset; *In illo viro tantum robur corporis & animi fuit, ut quocunque loco natus esset, fortunam sibi facturum videretur*;) illud diserte notat, quod ei fuisset *ingenium versatile*. Quare si quis limis & adductis oculis aspiciat, videbit *Fortunam*: *caca* enim licet sit, haud tamen

tamen profus *invisibilis*. Etenim via *Fortuna* similis est *Galaxia* in æthere; quæ concursus est, sive coacervatio complurium stellarum minutarum, seorsim invisibilium, sed conjunctim luminosarum. Eodem modo, complures virtutes sunt, exiguæ, & vix in notam incurrentes; sive potius facultates & consuetudines appositæ; quæ *fortunatas* reddunt. *Itali* ex ipsis nonnullas notant; quales quis minime putaret. Cum hominem innunt, cui prosperam *Fortunam* spondent, inter cæteras ejus qualitates adjicient, quod habeat *Poco di Matto*. Neque sane inveniuntur aliæ duæ Qualitates magis ad hanc propitiæ, quam si quis habeat modicum ex *Stulto*, & non nimium ex *honesto*. Itaque, quibus Patria, aut Principes sui, nimio plus chari extiterunt; iidem nunquam *fortunati* fuerunt; neque profecto esse possunt. Quando enim cogitationes suas extra se ipsum quis collocaverit, viam suam bene inire nequit.

Fortuna præpropera, magna molientes, & nonnihil turbulentos, reddit; at *Fortuna* exercita ea est, quæ efficit prudentes & cordatos. *Fortuna* proculdubio, saltem propter filias suas, honorem meretur; *Confidentiam* scilicet, & *Existimationem*; Etenim has duas parit *Fortuna* prospera; alte-

D
alteram intr
erga nos; L
& auctorita
quo invidia
tur, omnia
tare solent:
eas sibi assu
jestatem ho
retur *Numi*
animaret G
state, dixit;
ejus. Sic Sy
Magni. At
præterit; e
& artibus p
sine *infortu*
Narratu
quam in re
suæ, hanc
serviisset;
na partes;
spere. Sinte
lis *Carmini*
facilitate flu
Versus: Id
Timoleonis
Epaminond
vero ut fiat,
xime situm

alteram intra nos ipsos; alteram in aliis erga nos; Eæque vicissim pariunt animos & auctoritatem. Viri cuncti prudentes, quo invidiam suarum virtutum amoliantur, omnia *Providentia* & *Fortuna* imputare solent: Ita enim decentius & liberius eas sibi assumere possint: Quinetiam Majestatem homini quandam addit, si videretur *Numini* curæ esse. Sic *Cæsar*, dum animaret Gubernatorem navis in tempestate, dixit; *Cæsarem portas, & fortunam ejus*. Sic *Sylla* nomen *Felicitis* elegit, non *Magni*. Atque illud observationem non præterit; eos, qui ex professo, sapientiæ & artibus propriis nimium tribuerunt, in fine *infortunatos* evasisse.

Narratur de *Timotheo Atheniensi*, postquam in reddendis rationibus Præfecturæ suæ, hanc Clausulam, ad ravim usque, inseruisset; *Atque in hoc nulla erant fortuna partes*; deinceps illi nihil cessisse prospere. Sunt certe, quorum *fortuna* similis Carminibus *Homeri*, quæ majore cum facilitate fluunt, quam aliorum *Poëtarum* Versus: Id quod *Plutarchus* de *Fortuna Timoleontis*, ad *Fortunas Agesilai*, aut *Epaminondæ*, comparata, prædicat. Hoc vero ut fiat, sine dubio, in nobis ipsis, maxime situm est.

XXXIX.

DE VSVRA SIVE FOENORE.

Plurimi Invectivas quasdam ingeniosas, in *Fœneratores*, commenti sunt. Dicunt; Miserum esse, Diabolum in *Dei* partem involasse, *Decimas* scilicet. *Fœneratorem* maximum esse *Sabbathi violatorem*; Aratrum siquidem suum non cessare *Sabbathis*. *Fœneratorem Fucum* esse, de quo *Virgilius*;

Ignavum Fucos pecus à præsepibus arcent.
Fœneratorem, Legem primitivam, post Lapsum hominis latam, pessundare; quæ fuit; *In sudore vultus tui comedes panem tuum*; minime vero; *In sudore vultus alieni.* *Fœneratores* pileis luteis indui oportere, quia *Judaizant*. Rem esse contra naturam, ut *pecunia* generaret *pecuniam*; & hujusmodi alia. Ego vero hoc dico tantum; *Fœnus* esse, *inter Concessa*, propter *diritiam cordis*. Cum enim necesse sit hominibus, ut *pecunias* mutuo dent, & accipiant; sintque tam duro corde, ut eas gratis commodare nolint; reliquum est ut permittantur *Vsura*. Alii nonnulli in medium adduxerunt callidas quasdam & suspectas propositiones, de *Argentariis*, & *Excambiis publicis*, detectione
 fortu-

DE V
 fortunarum
 hujusmodi
 nore differu
 mum fuerit,
 Fœnovis com
 num vel por
 etiam caver
 feramur in n
 damus in pe
 Incomm
 mum, quoc
 nuit. Nam
 nus erogati
 non delitele
 gna ex parte
 tur; Quæ in
 est, ad ope
 quod Mer
 enim Colo
 se nequit,
 vem; ita M
 crose merca
 test; si pecu
 tur. Tertium
 rum Appen
 & Vectigal
 quæ fluunt
 mercii. Qu
 Pecunias Re
 corum man

fortunarum hominum singulorum, & aliis hujusmodi artificiis. Verum pauci de *Fœnore* differuerunt solide & utiliter. Optimum fuerit, proponere nobis ante oculos *Fœnoris commoda, & incommoda*; ut Bonum vel ponderetur, vel separetur; Quinetiam cavere inprimis, ne dum *Fœnore* feramur in melius, intercipiamur, & incidamus in pejus.

Incommoda Fœnoris hæc sunt. Primum, quod Mercatorum numerum minuit. Nam si ignava hæc *pecunia* in *fœnus* erogatio è medio tolleretur, *nummi* non delitescerent præ socordia, sed, magna ex parte, in mercaturam impenderentur; Quæ instar *Vena Portæ*, cuius *Regno* est, ad opes introducendas. Secundum, quod Mercatores inopes reddit: Sicut enim Colonus terram colere ita fructuose nequit, si Reditum solvat nimis gravem; ita Mercator tam commode & lucrifere mercaturam suam exercere vix potest; si *pecuniis fœnore* sumptis negotietur. Tertium *Incommodum* duorum priorum Appendix quædam est, Portoriorum & Vestigialium publicorum imminutio, quæ fluunt & resuunt, pro modo commercii. Quartum, quod Thesaurum, & *Pecunias* Regni, sive Reipublicæ, in paucorum manus reducit: Cum enim *Fœn-*
ratoris

vatoris lucrum certum fit, cæterorum incertum, eveniet in fine ludi, prout fit sæpe in alea, ut maxima pars pecuniæ promodum cedat. Illud autem pro inconcuffo tenendum, florere Rempublicam in primis, cum pecunia dispergantur, non coacerventur. Quintum, quod terræ & prædiorum pretium deprimit: Etenim pecunia infumuntur, vel in mercaturam, vel in prædiorum coëmptiones; *Fœnus* autem utrique obviare videtur. Sextum, quod omnes labores, molimina, & inventa nova quæcunque, enervat & hebetat; in quibus pecunia minime sibi deesset, nisi à torpedine ista impediretur. Postremum, quod tinea est & teredo facultatum quam plurimorum hominum; id quod, tractu temporis, egestatem publicam parit.

Econtrario, *Commoda Fœnoris* hæc sunt. Primo, quod utcunque *Vsvra* in aliquibus mercaturæ noceant, in aliis nihilominus profunt: Certissimum enim est, maximam mercaturæ partem à junioribus Mercatoribus exerceri, *fœnore* sumptis pecuniis; Vnde si *Fœnerator* pecunias suas, vel exigat, vel non emittat, secutura necessario est magna mercaturæ clades. Secundum est, quod nisi prompta hæc à *Fœneratoribus pecuniarum* mutuatio hominum necessitatibus subveniret, in extremas

DE
tremas ar
doquiden
mobilia
pretio ven
tantum, d
absorbere
rationes,
lantur M
medium
ea profu
Fœnore;
diem min
Memini
durum, r
In mala
Impedim
& Oblig
Tertium
ras dico
pecuniar
fieri pos
compreh
tur mala,
accepti e
dis profu
eprum fo
tamen ad
adeo ut e
relegand
Dicam

tremas angustias cito redigerentur; quandoquidem cogentur res suas (sive bona mobilia fuerint, sive prædia) nimis vili pretio vendere: Itaque, ubi *Fœnus* rodit tantum, distractiones præproperæ penitus absorberent. Nam quantum ad *Oppignerationes*, aut ea qua à *Iureconsultis* appellantur *Mortua vadia*, huic certe malo remedium vix exhibebunt: Siquidem aut ea prorsus non accipient homines sine *Fœnore*; aut si accipiant, solutione ad diem minime præstita, summo jure agent. Memini, *Pecuniosum* quendam, virum durum, rure agentem, qui solebat dicere; *In malam crucem abeat ista fœneratio; Impedimento est, quo minus Pignorum & Obligationum pœnas exigere possimus.* Tertium & ultimum hoc est: Nugas meas dico, si quis existimet, Mutuationem pecuniarum facilem, non admissio *Fœnore*, fieri posse: Neque rursus quis animo comprehenderit, innumera quæ sequentur mala, si Contractus illi mutui dati & accepti convellantur. Itaque de abolendis prorsus *Vsuris* sermones facere ineptum foret. Respub. omnes, pro diversa tamen ad *Sortem* ratione, eas tolerant; adeo ut opinio illa in *Vtropiam* protinus releganda.

Dicamus jam de *Reformatione & Nor-*

ma Vsurarum. Quibus nimirum modis, *Incommoda* earū optime evitentur, *Commoda* retineantur. Patet jam, conferendo inter se *Commoda* & *Incommoda Vsurarum*, (quod modo fecimus,) duo esse, quæ reconciliare oportet. Prius, ut retundantur dentes *Fœnoris*, ne nimium mordeat: Secundum, ut viris pecuniosis aperiat via, qua ad pecunias Mercatoribus præstandum invitentur, ne *Commercium* intercidat aut languescat. Hoc autem fieri non potest, nisi in *Fœnore* duas Proportiones introducas; *Minorem* & *Majorem*. Si enim *Fœnus* ad unicam tantum Proportionem, eamque minorem, redigas, mutuo accipientem aliquantulum levabis, sed Mercator *pecunias* non facile reperiet. Atque insuper notandum est, Mercaturam, cum sit omnium maxime lucrosa, *Fœnus* ad Proportionem bene magnam ferre posse; alios Contractus minime.

Vt his duabus intentionibus satisfiat, hæc via insistere licet. Duæ sunt *Fœnoris* Proportiones; Prior omnibus permittatur; Posterior cum licentia, aliquibus tantum hominibus, & in aliquibus Reipublicæ locis, ubi mercatura fervet, concedatur. Primo igitur, (si nos audias) reducatur *Fœnus* ad partem vicefimam *Sortis*

pro

pro Mutuatione in annum : Ea proportio Edicto promulgetur , ut libera sit omnibus. Pro ea accipienda, *Princeps* sive *Respublica*, multæ omni renunciēt. Hoc ab obstructione aliqua generali, aut difficultate majore, Mutuationem conservabit. Hoc innumeris Mutuatoribus, ruri & alibi degentibus, solamini erit. Hoc magna ex parte prædiorum pretia adaugebit. Quandoquidem annuus valor prædiorum, hic apud nos in *Anglia*, excedet illam *Fœnoris*, ad hanc Proportionem redacti, quantum annuus valor sex librarum, excedit illum quinque tantum. Hoc denique, industrias hominum, ad utilia & lucrosa inventa, acuet & excitabit: eo quod plurimi hujusmodi inventis potius se dederunt, quam lucro tam exili, quale diximus, ex *Vsuris*, acquiescere; præsertim cum lucro jampridem majori ex iisdem assuevissent. Secundo, certis quibusdam hominibus, commodandi Mercatoribus notis, & non aliis quibuscunque hominibus, *Licentia* concedatur : Hoc autem fiat, additis Cautionibus quæ sequuntur. Sit Proportio (etiam hæc de qua loquimur) illa paulo remissior, quam antea solvere solebant : Hoc pacto, universi, tam Mercatores, quam alii, reformatione hac recreabuntur, *Princeps* autem, sive

Resp., exiguam aliquam Summam percipiat, pro *Licentis* singulis; reliquum lucri, *Fœneratori* cedat. Si enim lucrum *Fœneratoris* leviter tantum minuatur, eum nullo modo à *fœnore* exercendo deterrebit: Exempli gratia; Si quis antea decem aut novem libras, pro *Sorte* centum librarum, quotannis accipere solebat; is etiam octo potius libris contentus erit, quam *Fœneratorem* exuet, aut certa cum incertis commutabit. Sint isti, quibus *Licentia* scilicet conceditur, numero minime definiti; Sed tamen ad *Urbes* aliquas, & *Oppida* quæ mercatura florent, restringantur: Ita enim, prætextu *Licentiarum*, opportunitatem non habebunt *Pecunias* aliorum pro suis commodandi; nec novem aut octo librarum Proportio, *Licentia* munita, generalem illam quinque librarum obforbebit: Nemo siquidem *pecunias* suas procul à se mittere, aut in manus ignotas concredere, præoptabit.

XL.

DE IVVENTUTE ET SENECTUTE.

Iuvenis annis, poterit esse senex *horis*, si *temporis* jacturam non fecerit. Sed hoc raro contingit. Generaliter, *Iuventus* similis

similis est primis cogitationibus, quæ secundis sapientia cedunt. Etenim inest cogitationibus *juventus* quædam, non minus quam ætatibus. Attamen inventio *Iuvenum* vivacior est quam *Senum*; Atque imaginationes in mentes eorum illabuntur melius, & veluti divinius. Ingenia præfervida, & quæ cupiditatibus violentis ac perturbationibus huc illuc impelluntur, non matura fiunt ad res gerendas, donec *Meridiem* ætatis suæ attigerint. Ut videre est in *Iulio Casare*, & *Septimio Severo*. De quorum posteriore dictum est; *Iuventutem egit erroribus, imo furoribus, plenam*: Qui tamen, in serie *Imperatorum* universa, fuit propemodum celeberrimus. Sed ingenia sedata & composita, etiam in *juventute* florere possint. Cujus rei exempla cernuntur, in *Augusto Casare*, *Cosmo Duce Florentiæ*, *Gastono de Foix*, & aliis nonnullis. Ex altera parte, calor & vivacitas, si in *Senectute* inveniuntur, temperamentum optimum constituunt ad negotia. *Iuvenes* ad inveniendum magis idonei sunt, quam ad judicandum; & executione potius quam consiliis validi; & ad negotia nova melius adhibentur, quam ad consueta. Etenim experientia *Senum*, in iis quæ sub experientia eorum cadunt, eos dirigit; sed in rebus novis eos

seducit. Errores *Iuuenum* negotia sæpe-
 numero pessundant; verum errores *Se-
 num* non ultra fere procedunt; nisi ut plus
 fieri potuisset, aut citius. *Iuvenes*, in re-
 bus gerendis & tractandis, majora ample-
 ctuntur, quam comprehendere valeant;
 plura movent, quam componere rursus
 sciunt; ad fines advolant gradibus & me-
 diis non bene pensitatis; præcepta quæ-
 dam absurde persequuntur, in quæ casu
 inciderunt; extrema remedia à principio
 usque tentant; denique quod errores con-
 duplicat, errores agnoscere, aut revocare,
 detrectant: Similes equis male domitis,
 quæ nec se sistere, nec vertere, volunt.
Senes plus satis objiciunt; in consultatio-
 nibus nimium morantur; pericula plus-
 quam expedit reformidant; pœnitentia
 præproperea vacillant; atque negotia raro
 admodum ad periodum justam deducunt;
 sat putantes, mediocritate quadam succes-
 sus frui. Bonum certe fuerit, in negotiis
 mixturam adhibere, & *Senum* & *Iuue-
 num*: Illud enim in præsens utile erit, ut
 virtutes utriusque ætatis, defectus earum
 corrigant; Utile etiam futuro, ut *Iuue-
 nes* perdiscant, dum *Senes* moderentur;
 Postremo accidentia externa melius com-
 pescit, quia *Senes* auctoritate, *Iuvenes*
 gratia & popularitate, pollent. At in Mo-
 ralibus s

DE IUV
 ralibus
 ut *Senes*
 quispiam
 vestri vi
 somniab
 venes pr
 tur, qu
 clarior &
 Et sane
 bibit, t
 Tum *Se*
 tellectus
 & affect
 ventute
 rentibus
 niunt ex
 genia
 facile
 Rhetor
 rum ip
 cundur
 quædan
 ventute
 lis est C
Iuvene
 Cicero l
 bat, neq
 qui sub
 gnanim
 atas pr

ralibus *Iuventus* fortasse primas tenebit, ut *Senectus* in Politicis. Ex *Rabbinis* quispiam, super Textum illum; (*Iuvenes vestri videbunt visiones, & Senes vestri somniabunt somnia;*) sic infert; Quod *Iuvenes* propiore ad se aditu *Deus* dignatur, quam *Senes*: Quia *Visio* revelatio clarior & manifestior est, quam *Somnium*. Et sane, quanto quis magis de Mundo bibit, tanto plus toxico ejus inficitur: Tum *Senectus*, potius in facultatibus intellectus, quam in virtutibus voluntatis & affectuum, proficit. Sunt, qui in *Iuventute* admodum præcoces sunt, sed currentibus annis cito marcescunt, & deveniunt evanidi. Tales sunt; Primo qui ingenia nacti sunt fragilia, quorum acies facile retunditur: qualis fuit *Hermogenes Rhetor*; cujus Libri subtilissimi sunt; verum ipse paulo post stupidus evasit. Secundum genus eorum, quibus naturales quædam facultates insunt, quæ magis *Iuventutem* decent, quam *Senectutem*; qualis est Oratio fluens, & luxuriosa; quæ in *Iuvene* laudatur; in *Sene* non item. Ita *Cicero* loquitur de *Hortensio*; *Idem manebat, neque idem decebat*. Tertium eorum, qui sub initiis nimium efferuntur; & magnanimitate præditi sunt, supra quam ætas provector ferre valeat: qualis fuit

Scipio Africanus, de quo *Livius* ita prædicat; *Vltima primis cedebant.*

XLI.

DE PVLCHRITVDINE.

V*irtus*, instar Gemmæ pretiosæ, optima est, sine ornamentis inserta. Atque profecto eadem præstat, in corpore decoro, licet non delicato; quodque aspectus dignitatem potius præ se ferat, quam *pulchritudinem*. Neque fere reperies, eximie *formosos* virtutibus pollere: acsi *Natura* in hoc magis incubuisset, ut non turpiter erraret, quam ut aliquid excellens produceret. Itaque conversationibus apti sunt, at excelsos spiritus non gerunt: Et urbanitati potius student, quam virtuti. Sed hoc in omnibus non tenet. Si quidem *Augustus Caesar*, *Titus Vespasianus*, *Philippus Pulcher Rex Gallus*, *Edwardus Quartus Rex Angliæ*, *Alcibiades Atheniensis*, *Ismaël Persa*, viri profus magni fuerunt, & nihilominus *perpulchri*.

In *Pulchritudine* præfertur venustas coloris; & decorus ac gratiofus oris & corporis motus ipsi venustati. Ea præcipua *Pulchritudinis* portio quam pictura repræsentare non potest; Imo nec effigies ipsa viva, primo aspectu. Non reperitur *Pulchritudo* aliqua excellens, cui non inffit aliquid

DE I
aliquid m
Haud fac
Albertus
quorum a
tiones Ge
ter, ex c
qualque p
depingere
gies vix u
ri ipsi. No
faciem de
quam in v
oportet ex
uti Music
lis artis.
rū partes
vix unan
bes; quæ
Quod si
quam fit:
sane non
quando v
Secundum
autumnus
test, ut I
nisi forte
mentum
instar fruc
tur; nec d
inducit dit

aliquid minus conforme in compagine. Haud facile quis dixerit, utrū *Apelles*, aut *Albertus Durerus*, nugator major fuerit; quorum alter hominem secundū proportionem Geometricas effingere voluit; alter, ex compluribus faciebus, optimas quasque partes desumendo, unā satagebat depingere excellentem. Tales (credo) effigies vix ulli placebunt, præterquam Pictori ipsi. Non quin existimem, elegantiorē faciem depingi à Pictore posse quam unquam in vivis fuit; sed hoc ei contingere oportet ex felicitate quadam, & casu, (veluti Musicis sui cantus) non autē ex Regulis artis. Videre est facies nonnullas, quarū partes singulæ examini si subiciantur, vix unam reperies quam separatim probes; quæ tamen in consortio satis placent. Quod si verum sit, *Pulchritudinem* præcipuam sitam esse in motu decoro, mirum sane non est, si proveciores ætate aliquando videantur junioribus *amabiliores*: Secundum illud *Euripidis*; *Pulchrorum autumnus pulcher*: Etenim fieri non potest, ut Iuvenis per omnia decus tueatur, nisi forte juventutem ipsam ad supplementum decoris assumas. *Pulchritudo*, est instar fructus horarii, qui facile corrumpitur; nec diu durat; atque sæpe juventutem inducit dissolutam, senectutem autem sero

pœnitentem: attamen si bene collocetur, virtutes splendere facit, vitia erubescere.

XLII.

DE DEFORMITATE.

D*Eformes* Naturam fere ulciscuntur: Sicut enim Natura minus illis propitia fuit, ita & illi Naturæ vicissim adversi; cum sint plerique ipsorum (ut loquitur *Scriptura*) *sine affectione naturali*. Est proculdubio consensus inter animam & corpus; atque Natura, *ubi peccat in uno, periclitatur in altero*. Sed quia in fabrica animæ conceditur homini electio, in fabrica corporis imponitur necessitas; astra inclinationis naturalis obscurantur nonnunquam à Sole virtutis & disciplinæ. Consentaneum itaque fuerit, de *Deformitate* dicere, non ut signo, quod quandoque fallit; sed ut causa, quæ perraro effectu destituitur. Quicumque in persona sua aliquid habet, quod contemptum inducit, perpetuum habet in se stimulum, quo à contemptu se vindicet: Itaque *Deformes* semper audacissimi; in principio, veluti in defensione sua, utpote qui contemptui exponuntur; sed processu temporis, ex habitu acquisito. Iterum *Deformitas* industriam acuit; ejus generis industriam,

DE
dustriam,
tates sedul
rependant
suspicion
tinguit; v
cere liceat
los consop
promotion
iplos in p
Adeo ut fi
magnis in
ad honore
temporibu
peris non
gnopere in
omnes in v
obnoxii.
potius ut
bus, qua
stris publ
formium.
posuimus
derisu &
contender
aut per vi
que nil mi
dog; in vi
Agesslam
sopus, Ga
Socrates

dustriam, ut aliorum defectus & infirmitates sedulo rimentur, unde habeant quod rependant. Præterea, in potentioribus, suspiciones & zelotypiam, versus eos, extinguit; veluti homines quos tuto despiciere liceat: competitores autem & æmulos confopit; utpote nihil suspicantes de promotione eorum ad honores, donec ipsos in possessione honorum videant. Adeo ut si rem diligenter introspicias, in magnis ingeniis *Deformitas* ascensum ad honores patefaciat. *Reges*, antiquis temporibus, (atque hodie etiam in *Imperis* nonnullis,) *Eunuchorum* fidei magnopere inniti solebant: Qui enim erga omnes invidi sunt, uni magis fidi sunt, & obnoxii. Attamen fidem illis adhibebant, potius ut rimatoribus bonis & susurrionibus, quam aut Magistratibus aut ministris publicis. Similis etiam est ratio *deformium*. Manet illa Regula, quam antea posuimus: *Deformes*, si animosi sint, à derisu & ignominia liberare se gnauiter contendunt: Quod fieri non potest, nisi aut per virtutem, aut per malitiam. Itaque nil mirum cuiquam videatur, si quandoq; in viros egregios evadant; qualis fuit *Agesslaus*, *Zangerus Solymanni Filius*, *Æsopus*, *Gasca Peruvia Prefectus*; quin & *Socrates* illis annumerari possit; cum aliis.

XLIII.

DE AEDIFICIIS.

Ades extruuntur, ut in iis habitemus, non ut eas spectemus: Pulchritudini igitur præponatur Usus, nisi forte utrunque obtineri possit. Relinquamus fabricas *aduum* speciosas, quæ admirationem incurrunt, *palatii Poëtarum incantatis*; qui eas extruunt sumptu parvo. Qui *domum* elegantem ædificat, sed in situ malo, carceri se ipsum mandat. Situm autem malum intelligo, non tantum ubi aër insalubris, sed etiam ubi aër inæqualis est: Quales sunt *ades*, quæ extruuntur quidem in colliculo paululum elevato; sed cincto undique, more Theatri, collibus altioribus; ubi ardor Solis constringitur, venti autem, veluti in canalibus, variis æstibus reciprocantur: adeo ut in huiusmodi situ, subito sentias diversitatem non minorem, caloris & frigoris, quam si in locis diversis habitares. Neque malum situm facit aëris solummodo conditio prava; verum etiam viarum & adituum incommoditas; fora rerum venantium indiga; & (si *Morum* consulas) vicini mali. De compluribus aliis non loquor; qualia sunt; Aquarum absentia;

Sylva-

D
Sylvarum
bram, præ
ex variis
committu
Defectus t
rum defect
nibus, auc
sint; Mare
moto; Con
gabiliu, au
ob inundat
bus magni
propinquit
forbet, &
quis latifu
rere possit
tendere n
animo en
incommo
rum ut to
concedat
plures ædi
in una det
tera. Resp
lum erat:
mensas &
conspexiss
hic habitat
toleras: Cu
putas avin

Sylvarum defectus, quæ & focum, & umbram, præbeant; Sterilitas soli, aut quod ex variis glebarum generibus minime commistum sit; Prospectus coarctatus; Defectus terræ planæ & æquabilis; Locorum defectus in propinquo, qui venationibus, aucupiiis, cursibus equorum, idonei sint; Mare nimis in vicino, aut nimis in remoto; Commoditas nulla fluviorum navigabiliū, aut etiam incommoditas ipsorum ob inundationes; Situs remotior ab urbibus magnis, quod negotiis obest, aut etiam propinquior, quod victui necessaria absorbet, & omnia cara reddit; Locus ubi quis latifundia ampla possideat, aut acquirere possit, & locus contra ubi pennas extendere nequeat: Quæ singula minime eo animo enumeramus, ac si *domus* aliqua his incommodis omnibus vacare possit, verum ut tot ex illis evitemus, quot evitari concedatur; atque rursus, si quis *Domos* plures ædificet, ita rem disponat, ut quæ in una desint commoditates, adsint in altera. Responsum *Luculli Pompeio*, bellulum erat: qui, cum in palatio *Luculli*, immensas & luminosas porticus & cameras conspexisset, sic inquit; *Optime proculdubio hic habitatur æstate, sed quomodo hyemem toleras? Cui Lucullus; Quid, numnam me putas ævum prudentiam non assequi; quarum*

rum nonnulla, hyeme ingruente, sedes mutant?

Transeundum jam à situ *Domus*, ad *domum* ipsam. Imitabimur *Ciceronem*; qui libros conscripsit *De Oratore*, & librum unicum qui inscribitur *Orator*; quorum priores *Præcepta artis* tradunt, posterior *Perfectionem*. Describemus igitur *Palatium Regium*, atque ejusdem *modulum* quendam conficiemus. Prorsus enim mirabilis res est, tam vastas hodie existere moles in *Europa*, quales sunt *Vaticanum*, & *Escuriale*, & nonnullæ aliæ; in quibus tamen *Cameram* aliquam vere magnificam vix reperies.

Primum igitur statuo, *Palatium* perfectum neutiquam esse, nisi duas habeat portiones diversas; *portionem Convivii*, ut loquitur Liber *Hæster*; & *portionem Mansionis* sive familiæ: alterum ad pompas, magnificentias, & celebritates; alterum ad habitationis usum. Intelligo, *portiones* istas duas extrui debere, non ut latera *domus*, sed ut *frontis* ipsius partes; easque exterius uniformes esse, licet interius longe diversas. Coniungi autem volumus *portiones* istas, per turrinam sublimem & splendidam, in medio *frontis*. Atque, quoad *portionem convivii*, unicam tantum illic *Cameram* poni velim; eamque

DE
que supra
minus alta
item altera
tudinis; qu
ad festa, lu
tias; actore
rent, comm
nem, Man
cipue, in A
amplam &
versam Po
nolim; sec
duo; hyer
hæc omnia
plas subte
Culinis pri
similibus,
rim; Eam
bulata; ut
supra duas
bo æquabi
rum, in fun
turrinam in
dus autem
vertentes,
utrinque st
tem ænei c
spatiosa &
dum, ne lo
ad innum g

que supra gradus quinquaginta pedes ad minus altam: & subter eam, *Cameram* item alteram, similis longitudinis & latitudinis; quæ apparatus & instructionem, ad festa, ludos, & ejusmodi magnificentias; actores etiam, dum se ornent & parent, commode recipiat. Alteram *portionem*, *Mansionis*, scilicet, dividi velim præcipue, in *Aulam*, & *Sacellum*, utramque amplam & pulchram: Eas vero per universam *Portionis* longitudinem extendi nolim; sed relinqui in exitu Cœnacula duo; hyemale & æstivale: Atque subter hæc omnia (excepto *Sacello*) Cellas amplas subterraneas collocari volo; quæ Culinis privatis, Promptuariis, Panariis, & similibus, inserviant. Quantum ad Turrim; Eam elevari volo usque ad duo Tabulata; utrunque quindecim pedes altum, supra duas alas frontis; coopertam plumbo æquabili, atque statuis per fulcra laterum, in summitate, decoratam: Eandem turrim in Cubicula distingui volo. Gradus autem turris apertos esse, & in se revertentes, & per senos subinde divisos; utrinque statuis ligneis, inauratis, vel saltem ænei coloris, cinctos, cum statione spatiosa & lata in vertice. Verum cavendum, ne locus, ubi famuli comedant, sit ad inum gradum, vel prope: Si enim sit,

cibo-

ciborum nidor ascendet, tanquam in tubo quodam. Et de *fronte Aedificii* hactenus. Tantum intelligo gradus primos ascensus ad viginti pedes sustolli debere; altitudinem scilicet Tabulati inferioris.

Ultra *frontem Aedificii*, aream spatiosam designo, cujus latera tria sint, ipsa *adium fronte* haud paulum humiliora; Atque in quatuor angulis ejusdem areæ, turres extruantur, altitudinem laterum prædictorum nonnihil superantes, ad gradus, quibus in superiora ascendatur, capiendos: quæ turres non recipiantur in planum *aedificii*; sed extra promineant. Area autem integra lapidibus latis quadrangulis minime substernatur; Nam hujusmodi pavimenta calorem molestum æstate, & similiter frigus asperum hyeme, immittunt; sed habeat ambulacra, ex ejusmodi lapidibus, per latera tantum *aedificii*; & formam crucis, ex iisdem, in medio; cum quadris interpositis, quæ gramine vestiantur, detonso quidem, sed non nimis prope terram. Latus univrsum areæ, ex *parte Convivii*, occupent spatiosæ & speciosæ *Porticus*. In quibus singulis *Porticibus* sint in laquearibus tres aut quinque Sphæræ concavæ, (Cupulas vocant,) pulchræ, in longitudine positæ; ad æqualem distantiam; Sint quoque

D
que fenest
gantur colu
flores, & sin
lia, simul
frontis, com
ler, & alias ut
nursus Cubi
latera ita ext
duplex; non
tum parte f
quam vesper
Camera, in
modentur et
ibi *Cubicula*
refrigerium
arcendum.
chras, sed
pletas, ut
recipias aut
tandum. Q
nentes sive
res commo
planum *aedif*
tes, magis
mitatem stru
enim recept
insuper, tam
movent; Qu
Camera, p
penetrabit.

que fenestræ, ex vitro colorato, ubi pingantur columnæ, imagines omnigenæ, flores, & similia. At latus ex parte *Familia*, simul cum latere tertio è regione *frontis*, complectatur *Cameras præsentiales*, & alias usus ac decoris ordinarii; atque rursus Cubicula: Sintque etiam tria ista latera ita extructa, ut exhibeant *edificium* duplex; non translucida, sed ex altera tantum parte fenestrata; ut tam matutinis, quam vespertinis temporibus, præsto sint *Camera*, in quas Sol non intret. Accommodentur etiam eo modo, ut habeantur ibi *Cubicula* & *Camera* tam æstivales ad refrigerium, quam hyemales ad frigus arcendum. Invenies non raro *ades* pulchras, sed tamen ita vitro & fenestris repletas, ut vix locum suppeditent, ubi te recipias aut ad Solem, aut ad frigus, evitandum. Quantum ad Fenestras prominentes sive arcuatas, eas probo tanquam res commodas; (Urbibus sane fenestræ ad planum *edificii*, & minime protuberantes, magis conveniunt; propter Vniformitatem structuræ plateas versus;) Sunt enim receptus colloquiis opportuni: atque insuper, tam Ventum, quam Solem, summovent; Quod enim alias, per totam fere *Camera*, pertransisset, vix ultra fenestrâ penetrabit. Raræ tamen sint hujusmodi fene-

fenestra arcuatæ, non ultra quatuor; duæ scilicet, ex utroque latere aræ.

Ultra hanc, quam diximus, *Aream*, sit alia interior, paræ, & amplitudinis, & altitudinis; *Horto* per exterius circumcincta; interius autem, Ambulacris pulchris, arcuatis, usque ad primum Tabulatum, circumdata. Pars autem exterior Solarii inferioris versus *Hortum*, quatenus ad duo latera, convertatur in *Specum* sive *Cavernam*, (*Grottam* moderni vocant) ad umbram & æstivationem; apertam, aut fenestratam, tantum ex parte *Horti*: Sit autem *Caverna* illa solo æqua, non omnino pressa; & eleganti pavimento strata, ad terræ vapores excludendos. Erigatur autem in medio istius aræ *Fons* splendidus; aut Opus aliquod ex Statuis magnificentum; Pavimentum autem simile sit aræ illi antedictæ. Hujus aræ *adificia*, ex utroque latere, destinentur *Cameris*, & *Conclavibus*, secretioribus: Latus autem transversum, Porticibus etiam secretioribus. Curandum vero, ut aliquæ, tam ex *Cameris* & *Conclavibus*, quam ex *Porticibus*, designentur ad usum infirmorum; si forte *Princeps*, aut quisvis è grandioribus, ægrotaverit. Habeant autem Portiones singulæ agris destinatæ (ut moderni loquuntur) *Ante-Cameram*, *Came-*

DE
yam ad Cu
tem, quæ d
larium collo
Solarii inferi
tatur in Port
& columnis
rium tertium
bus, statuar
lunares, &
frigerium H
angulos duos
secundo, ac
duo splendid
binettos mo
nitente, aulæ
Crystallino
vante, in m
illa rebus c
dignis, refe
ricibus (si fi
juxta pariete
los quosdam
secretos tubo
autem pars,
aream, form
era, bene n
convalescent
dulo *Palatii*
piscinis, non
antequam ad

ram ad Cubile, & *Re-Cameram*. Hæc autem, quæ diximus, supra secundum Solarium collocentur. At latus transversum Solarii inferioris, versus *Hortum* convertatur in Porticum, speciosam, patentem, & columnis fultam. Rursus, supra Solarium tertium, ex omnibus tribus lateribus, statuatur Porticus elegantes, columnares, & apertæ, ad prospectum & refrigerium *Horti* excipiendum. Verum ad angulos duos lateris transversi, in Solario secundo, accommodentur & ornentur duo splendida & delicata *Conclavia*, (*Cabinettos* moderni vocant;) pavimento nitente, aulæis sumptuosis instructa, vitro CrySTALLINO fenestrata, cum Cupola elevante, in medio. Sint autem *Conclavia* illa rebus curiosis omnigenis, & spectatu dignis, referta. In supremis quoque Porticibus (si fieri posset) optarem collocari, juxta parietes, in locis diversis, *Fonticulos* quosdam aquam emittentes; qui per secretos tubos iterum transeant. Interior autem pars, in Solario superiore, versus aream, formetur in Porticus & Ambulacra, bene munita & obducta, ad usum convalescentium. Atque hæcenus de *Modulo Palatii* ipsius: Nam de Balneis, & piscinis, non loquor. Superest tamen, ut antequam ad frontem ædium pervenias, collo-

collocentur areæ tres ; Area viridis, gramine vestita, cum pariete in circuitu, & juxta parietem arboribus, ordine positis, fata: area altera, ejusdem amplitudinis, sed in pariete cujus sint turriculæ extructæ, aut simile quid ejusmodi elegantia: area item tertia, quæ cum fronte ipsa *adium*, quadrangulum constituat: quam *edificio* certe aliquo circumdatam nolo; neque rursus nudis parietibus cinctam: sed Ambulacris supra columnas, non arcus, erectis; in summitate vero plumbo, vel lapide quadrato, coopertis, & ad latera elegantibus Statuis parvis, ænei coloris, munitis, clausam. Quatenus vero ad *edificia* omnia, quæ usibus familiaribus inserviunt, summoveantur illa, ad aliquam distantiam, à *Palatio* ipso; ita tamen, ut interponantur *Porticus* humiliores, & obtectæ; intra quas ad *Palatium* transire possis.

XLIV.

DE HORTIS.

Deus ipse primus plantavit *Hortum*. Atque revera, inter solatia humana, illud *horti* est purissimum. Etenim spiritus hominum maxime reficit & oblectat; quo sine, *Aedificia* & *Palatia*, manus

D E
nus tantum su
turam. Qu
proficiunt in
tius pervenire
dinem, quam
amænitatem
rum esset res
Statio, in
oportere *Hort*
bus: in quibus
illo *Mense* A
tur. Pro *Dece*
vembri, elig
totam Hyem
Aquisfolia;
rus; Cupres
nus; Abies
Perviaca, A
ruleo; Cha
Aurantia, L
darius confer
parietem &
tur pro fine
bustum Cha
zereonis, qu
cus vernus,
mulæ Veris
cox: Hyacin
ris; Fritellari
Violarum, p

nus tantum sunt opera, nec sapiunt Naturam. Quinetiam notabis, Secula cum proficiunt in cultura & magnificentia, citius pervenire ad *adificiorum* pulchritudinem, quam ad *hortorum* elegantiam & amœnitatem: quasi elegantia illa *Hortorum* esset res perfectior.

Statuo, in *hortis Regalibus* assignari oportere *Hortos* pro singulis anni *mensibus*: in quibus, separatim, Plantæ, quæ illo *Mense* florent & vigent, producantur. Pro *Decembri, Ianuario, & fine Novembris*, eligendæ sunt Plantæ, quæ per totam Hyemem virescunt; Quales sunt; Aquifolia; Hedera; Laurus; Juniperus; Cupressus; Taxus; Buxus; Pinus; Abies; Rosmarinus; Lavendula; Perviaca, flore albo, purpureo, & cæruleo; Chamædris; Irides quoad folia; Aurantia, Limones, & Myrtus, si Calidariis conserventur; & Amaracus juxta parietem & versus Solem satus. Sequuntur pro fine *Ianuarii & Februarii*; Arbutium Chamælex Germanicæ sive Mezerionis, quæ eo tempore floret; Crocus vernus, flore luteo, & glauco; Primulæ Veris; Anemones; Tulipa præcox: Hyacinthus Orientalis; Chamæiris; Fritellaria. Pro *Martio*; Omne genus Violarum, præcipue Purpureæ simplici flore,

flore, quæ sunt præcociffimæ; Pseudo-narciffus luteus; Bellis; Amygdalus, quæ tunc floret; Malus Perfica, & Cornus, quæ etiam tunc florent; Rubus odoratus. Pro *Aprili*; Viola flore albo multiplice; Parietaria lutea: Leucoium; Herba paralyfis; Irides, & Lilia omnigena; Flores Roris marini; Tulipa; Pæonia, flore multiplici; Narciffus verus; Periclemenum *Sabaudicum*; Cerasus, & Pirus, & Prunus diverfi generis in flore; Acanthus, quæ tum folia emittit; Arbor Lelac. Pro *Majo*, & *Iunio*; Camacariophyllus omnium generum, præcipue virgineus; Omne genus Rosarum, Moschata sola excepta, quæ ferius floret; Periclemenum commune; Fraga; Buglossum; Columbina; Flos Africanus, simplex, & multiplex; Cerasus, quæ tum fructum profert; Ribes; Ficus in fructu; Baccæ Rubi Idæi; Vitis flores; Lavendula florens; Satyrium hortense flore albo; Herba Muscaria; Liliun Convallium; Malus florens; Flos Cyaneus. Pro *Iulio*; Cariophyllata omnium generum; Rosa Moschata; Tilia florens; Pira, & Poma, & Pruna, præcocia. Pro *Augusto*; Pruna omnium generum; Pira; Mala Armeniaca; Baccæ Oxyacanthæ; Nuces Avellanæ; Melones Moschatellini; & omni-

geni

D
geni Color
Regalis.
Papaver va
fica; Melo-
Pira hyema
& principio.
Pruna sylvest
borefcentes
vero, quas
mati Lond
volo, ut sit
prout fert lo
Quonian
in aere, (ub
Musca), gr
decerpas ma
ad delectati
rum percip
Plantas, q
sa, maxim
rem *Odore*
dæ, quam ri
fui sunt tena
ut juxta sep
Odoris perc
tempore ro
dum crescit
que etiam R
quod ante o
(crescens) i

geni Coloris Delphinum, five Consolida
Regalis. Pro *Septembri*; Vvæ; Poma;
Papaver variorum colorum; Mala Per-
fica; Melo-cotonea; Nectarinæ; Corna;
Pira hyemalia; Cydonea. Pro *Octobri*,
& principio *Novembris*; Sorba; Mespila;
Pruna sylvestria; Rosæ seræ; Malvæ ar-
borescentes flore roseo; & similia. Hæ
vero, quas enumeravimus, Plantæ, *Cli-
mati Londinensi* conveniunt. Sed hoc
volo, ut sit alicubi quasi Ver perpetuum,
prout fert loci conditio.

Quoniam autem *odor Florum*, spirans
in aere, (ubi undulat more modulationis
Musica,) gratior multo est, quam si eos
decerpas manu, ideo nihil magis confert,
ad delectationem illam, quæ ex *odore Flo-
rum* percipitur, quam nosse eos *Flores* &
Plantas, quæ adhuc crescentes, nec avul-
sæ, maxime emittunt auras suaves, & æ-
rem *Odore* perfundunt. Rosæ tam palli-
dæ, quam rubeæ, dum crescunt, *Odoris*
sui sunt tenaces, nec ærem tingunt; adeo
ut juxta sepem earum ambulans, nihil
Odoris percipias, etiam si hoc experiaris
tempore roris matutini. Laurus itidem,
dum crescit, *Odoris* parum emittit: ne-
que etiam Rosmarinus, aut Amaracus. Id,
quod ante omnia suavissimo *Odore* aerem
(crescens) imbuit, est Viola; præcipue
alba,

alba, flore multiplici; quæ bis quotannis floret; medio *Aprilis*, & sub finem *Augusti*. Ei proxime accedit Rosa Moschata: tum folia Fragariæ marcescentis, quæ *halitum* emittunt plane *cardiacum*: Tum flores Vitis, qui apparent in racemis noviter protrufis, ad instar pulveris, qualis est in caule Plantaginis: Tum Rubus odoratus: Tum Parietaria lutea, quæ gratissimum edit *Odorem*, sata juxta fenestras Conclavis, aut Cubiculi in imo Solario fiti: Tum Cariophyllatæ, tam minores, quam majores: Tum flores Tiliæ: Tum Periclymeni flores, eminus locati: Tum flores Lavendulæ. De floribus Fabæ non loquor, quoniam campeftres sunt. At ea, quæ aërem jucundissimo *Odore* perfundunt, sed non nisi calcata, aut contusa, sunt tria; Pimpinella, Serpillum, & Mentha Aquatica. Itaque Ambulacra integra his sunt conferenda, ut *Odorem* eorum calcando exprimas.

Horti Contentum (loquor autem de *Hortis Regiis*; sicut feci de *Aedificiis*) haud minus triginta jugerum esse debet: Atque illud in tres partes dividi convenit: *Graminetum* in introitu; *Fruticetum* sive *Ereumum* in exitu; Et *Hortum præcipuum* in medio: Præter *Ambulacra* atrinque ad latera, Mihi quidem placet, qua-

D
quatuor j
Frutice
latera;
Oblectam
est: Prim
jucundius
sum, & vi
medio orb
versus fro
Hortum p
orbita it
ardoribus
emenda e
tum, expo
tecta, du
gnario,
extruenda
possis, in
tem ad s
loris terr
nestris æ
videas in
Horto opt
sepi pulch
ter Arcus
opere lign
Spatia aut
dimension
Supra arc
quatuor al

quatuor jugera *Gramineto* assignari; Sex *Fruticeto*; Bis quatuor ad *Ambulacra* ad latera; Et *Horto* *præcipuo* duodecim. Oblectamentum ex *Gramineto* duplex est: Primum quidem oculis, quibus nihil jucundius est, quam gramen subinde tonsum, & virescens: Alterum, quoniam in medio orbita purganda est, qua iri possit versus frontispicium *Sepis magnificæ*, quæ *Hortum præcipuum includat*. At quoniam orbita ista longa erit, neque in magnis ardoribus, anni, aut diei, umbra *Horti* emenda est, ambulatione per *Graminetum*, exposito Sole; ideo *Ambulacra* oblecta, duodecim pedes alta, ex opere lignario, utrinque ad latera *Gramineti* extruenda sunt, per quæ *Hortum* introire possis, in umbra continua. Quantum autem ad *Schemata*, & *Figuras*, ex varii coloris terra distinctas, quæ subiaceant fenestris *Ædificii*, nugæ plane sunt. Sæpius videas in placētis talia. Figura quadrata *Horto* optime convenit; quam undique sepi pulcherrima & arcuata claudi oportet. Arcus extollantur supra Columnas ex opere lignario, pedes decem alti, lati sex: Spatia autem inter columnas, ejusdem dimensionis sint cum latitudine Arcus. Supra arcus sit Sepes continuata pedes quatuor alta; ex opere itidem lignario;

& hanc supra, sit Turricula in summitate arcus cujusque extructa, cujus interior capacitas sufficiat avicularum cavæ excipiendæ. Et supra interstitia arcuum collocentur aliæ aliquæ figuræ inauratæ, continentes lamellas vitri colorati, quibus varie ludant radii Solares. Hanc autem Sepem intelligo supra aggerem, haud præcipientem quidem, sed mediocriter declivem, sex pedes altum, totum floribus confitum, erigendam esse. Intelligo etiam, ut hæc *Quadra Horti*, non totam Soli latitudinem occupet, sed satis spatii, variis *Ambulacris* conficiendis, utrinque ad latera relinquat; in quæ, obiecta illa *Gramineta Ambulacra*, de quibus diximus, deducant. Verum ad introitum & exitum *Horti*, hujusmodi *Ambulacra* cum sepibus omnino omittenda sunt: in introitu quidem, ne conspectum *amara* illius *sepis*, à *Gramineto* impediatur; in exitu autem, ne prospectum *Fruticeti* per arcus interceptiatur.

Dispositionem soli, intra claustrum *Sepis*, variandam ad placitum relinquo: Hoc interim monens, ut, quæcunque ea tandem sit, nimis curiosa & operosa ne sit. *Imagines* excisas ex Iunipero, vel alia materia hortensi, non probo: Puerilia sunt ista. Humiles sepiculæ rotundæ, in-

star

D
star fimbri
vulis, plac
mides alta
bus locis s
Ambulacr
Ambulacr
Lateræ su
vero in Po
canda. Co
Horti sit
ascensus o
ejus latitu
possint. I
secte circu
ris Propu
Monticell
vertice,
cum Car
multo vi
Ponte
ornamen
Piscinæ,
brem red
& similib
telligo;
set, & d
Alterum
quadratu
ginta, il
Quoad p

star fimbriarum, cum Pyramidibus parvulis, placent. Columnas etiam, & Pyramides altas, ex opere lignario, in aliquibus locis sparsas, sepibus vestitas, recipio. *Ambulacra* ampla & spatiosa esse volo. *Ambulacra* angustiora & obtectiora ad Latera summovenda sunt, neutiquam vero in Pomærio *Horti* præcipui collocanda. Consulerem etiam, ut in medio *Horti* sit *Monticellus* pulcher, cum tribus ascensus ordinibus, & tribus *Ambulacris*, ejus latitudinis, ut quatuor una ambulare possint. Et hæc insuper *Ambulacra* perfecte circularia esse suadeo, absque figuris Propugnaculorum. Altitudo autem *Monticelli* triginta pedum esto: Atque in vertice, *Domicellus* elegans extruatur, cum Caminis venuste ordinatis, & absque multo vitro.

Pontes quod attinet, magno sunt illi ornamento, & refrigerio; sed Stagna, & Piscinæ, exulent: *Hortum* enim insalubrem reddunt, & scatentem muscis, ranis, & similibus. *Pontes* duorum generum intelligo; Vnum qui aquam salientem verset, & dispergat, cum crateribus suis; Alterum nitidum aquæ receptaculum, quadratum, pedum triginta vel quadraginta, illime, sine cœno, aut piscibus. Quoad primum, *Imagines* inauratæ, aut

marmoreæ, quæ in usu sunt, ornamento esse recte possunt. Sed in eo genere car- do rei est, ita aquam regere, ut perpetuo fluat; nec consistat, aut in cratere, aut in cisterna; ita ut quiete non sit decolor, versa aut in viridem, aut rubrum, aut huiusmodi; neque muscum colligat, aut putredinem. Etiam, manu purganda est quotidie, ut maneat limpida. Itidem, gra- dus aliqui ascensus ad *Fontem*, & *Pavi- mentum* circa eum elegans, decori sunt. Illud alterum *Fontis* genus, quod *Balneum* sive *Lavacrum* dici potest, multum orna- tus, & curiositatis, recipere potest; quibus non immoramur. Veluti: Ut fundum sit *imaginibus* decoratum, latera quoque; simul hinc inde vitro variorum colorum, & huiusmodi corporibus politis, & radi- antibus, splendens; circumdatum etiam clausura humilium statuarum. Sed maxi- mum est illud: cuius, in priore genere *Fontium*, mentionem fecimus; Nimi- rum, ut aqua sit in perpetuo motu; aqua scilicet, quæ *Balneo* superior sit, nutrita; per canales venustos inducta; & rursus, per tubos subter terram æqualis dimen- tionis, ne aqua diutius consistat, educta. Verum quoad curiosas inventiones, ar- cuandi aquas sine earum effusione; & eas effingendi in varias formas, (plumarum, pocu-

D
poculorum
campanarum
artificiosas
dem spect
britatem,
Fruices
tius *Horti*
similitudin
cedat. Arb
quod in al
arborum se
contineant
fenestris. S
ribus odor
auras in su
tum apert
Dumeta
odorato,
Terram
Violis, *Fr*
ris. Hæ e
Odorem, &
Dumeta au
res, spargi
dine aliquo
mulo par
erigunt, (q
esse solent,
tis minorib
florem præ

poculorum vitreorum, conopeorum, campanarum, & similibus;) etiã rupes artificiosas, & hujusmodi; Sunt illa quidem spectatu jucunda, sed nihil ad salubritatem, aut suavitatem.

Fruticetum autem, quod tertiam totius *Horti* partem posuimus, velim ut ad similitudinem naturalis *Deserti* prope accedat. Arbores in illo plantari nolo; nisi quod in aliquibus locis erigi præcipio arborum series, quæ in vertice *Ambulacra* contineant, ramis arborum cooperta, cum fenestris. Subjaceat autem pars soli, floribus odoris suavis abunde confita, qui auras in superius exhalent; alias *Fruticetum* apertum esse sine arboribus velim. *Dumeta* tamen spargi placet, ex Rubo odorato, Periclymeno, & Vite sylvestri: Terram autem ubique confitam volo, Violis, Fragis præcipue, & Primulis Veris. Hæ enim plantæ jucundum spirant *Odorem*, & in umbra feliciter crescunt. *Dumeta* autem, & *Ambulacra* super arbores, spargi volumus ad placitum, non ordine aliquo collocari. Probo etiam cumulos parvos, instar eorum quos talpæ erigunt, (quales in Ericetis campestribus esse solent,) alios Serpillo, Caryophyllatis minoribus alios, alios Chamædri quæ florem præbet pulchrum, alios Pervinca,

alios Violis, Fragis alios, Floribus Paralyfis alios, Bellidibus alios, alios Rosis rubris, alios Liliis convallium, alios Armeriis rubris, alios Helleboro flore purpureo, & Floribus similibus, suavis, & bellis, confitos. Pars etiam cumulorum habeat in vertice Frutices; Eæ sint; Rosa; Juniperus; Aquifolia; Oxyacantha; (Sed hæc rarior propter Odoris gravitatem dum floret;) Ribesium baccis rubris; Vva crispa; Rosmarinus; Laurus. Rubus odoratus; & id genus aliæ. Frutices autem ferro resecandæ sunt, ne deformiter excrescant.

Tam Solum utrinque ad latera, in *Ambulacra privata*, pro quavis diei parte umbrosa, distribuendum est. Ex iis etiam quædam à ventis asperioribus ita munienda sunt, ut in iis spatium possit quis, tanquam in porticu. Quinetiam, ob eandem causam, videlicet ut venti arceantur, ad exitus claudenda sunt. Et hæc clausa *Ambulacra* præcipue sabulo substernenda sunt, absque gramine, ne in udo ambulatio sit. In plerisque horum *Ambulacrorum*, arbores fructiferæ omnigenæ collocandæ sunt, tam ad parietes externos, quam in ordinibus interioribus. Et hoc in genere observari debet, ut terra elevata, sit in qua arbores fructiferæ plantantur, sit
lata,

D
lata, hum
floribus it
succo defr
lateralis ut
ad talem a
ut in mor
prospectus
Rursus
non negar
bulacra qu
arboribus
Quin & a
ferarum p
artificiosa
elegante
nimis cor
Hortus p
stabilis,
velim in
ardoribus
ius siqu
in temper
autumnal
& vespert
nubilosus
Avian
amplitud
sterni qu
sculis viv
volitent,

lata, humilis, & molliter ascendens: & floribus suavibus confita, sed raris, ne succo defraudent arbores. Ad exitus Soli lateralis utrinque, monticellos fieri probo, ad talem altitudinem parietis exterioris, ut in monticello stanti, in agros pateat prospectus.

Rursus, quoad *Hortum* præcipuum, non negarem, in eo confici debere *Ambulacra* quædam, eaque minime angusta, arboribus fructiferis utrinque confita. Quin & arboreta aliqua arborum fructiferarum prope confitarum; & Umbracula artificiosa & bella, cum sedibus ordine elegante locata. Verum hæc nullo modo nimis confertim. Relinquendus est enim *Hortus* præcipuus apertior, & aere perflabilis, & liber. Umbram enim quaras velim in *Ambulacris* lateralibus, ubi in ardoribus anni, vel diei, ambules. *Hortus* siquidem præcipuus, comparatus est in temperatioribus anni partes, vernas, & autumnales; æstate autem, ad matutina & vespertina tempora, aut etiam ad dies nubilosos.

Aviaria non probo, nisi tantæ sint amplitudinis, ut cespites graminei subferni queant; fruticibus etiam & arbusculis vivis conferantur; ut *aves* liberius volitent, & se per diversa oblectare &

componere possint; utque nulla in area
avearii conspiciatur spurcities.

Quantum vero ad *Ambulacra* in *clivis*,
& variis ascensibus amœnis conficienda,
illa Naturæ dona sunt, nec ubique extrui
possunt: Nos autem ea posuimus, quæ
omni loco conveniunt.

Horti itaque *Regii* figuram jam deli-
neavimus, partim præceptis, partim mo-
dulo generali, sed minime accurato. Et
hac in re sumptibus minime pepercimus.
Sed ad *Principes* id nihil est, qui, ut nunc
fit, plerunque *Hortulanos* consulunt; at-
que haud minore sumptu, varia, parum
cum iudicio, componunt: addentes
etiam quandoque statuas, & alia, ad ma-
gnificentiam, & pompam; sed ad genui-
nam *Hortorum* voluptatem, & amœnita-
tem, nihil conducentia.

XLV.

DE OFFICIO IUDICIS.

Generaliter, melius est, per Verba *ne-*
gotiari, quam per Literas; & per
Intercessionem personæ tertiæ, quam per
Se ipsum. Literæ utiles sunt, cum quis,
per Literas itidem, responsum elicere de-
siderat; vel, ubi sua interfit, Exemplaria
Literarum, quas scripsit, producere, &
mon-

monstrare: denique, ubi metuere quis merito possit, ne sermo interrumpatur, aut per portiones audiatur. Contra viva voce tractare præstat, cum facies hominis reverentiam incussura sit; ut sit plerumque in colloquio cum inferiore: aut in rebus, quas extremis tantum digitis tangere convenit; in quibus oculus loquentis, in vultum & gestum alterius intentus, monere possit, quousque procedere liceat: & generaliter, quando libertatem quis sibi retinere cupit, vel dedicendi, vel interpretandi ea quæ dixerit. In tractando per alios, cautius & melius fuerit, eos eligere, qui simplicioris sunt ingenii: quos probabile est, illa, quæ in mandatis habent, executuros, & successum rei fideliter narraturos: quam eos, qui ex aliorum negotiis aliquid in se honoris aut utilitatis transferre callidi sunt, atque ea, quæ referent, verbis emollient, ut impense placeant. Tales etiam adhibe, qui *negotio*, cui præficiuntur, faveant; id enim industriam acuit: atque insuper tales, qui cum re quam tractant congruitatem quandam habent; veluti, audaces ad expostulandum; blandos ad persuadendum; astutos ad observandum & rimandum; protervos, & paulo absurdiores, ad res, quæ aliquid iniqui habent, transigendas.

Tales etiam adhibe, qui in *Negotiis* tuis antea tractandis felices fuerunt, & obtinuerunt: Hoc enim confidentiam parit; & omnem lapidem movebunt, quo veluti præscriptionem tueantur. Melius fuerit, hominem cum quo *negotiaris*, primo leviter degustare, & quasi ex longinquo, quam ab initio Summam rei proponere; Nisi forte in animo sit, brevi illum aliqua quæstiuncula irretire & opprimere. Præstat cum illis *negotiaris*, qui in ambitu sunt, quam cum illis, qui desideria sua sunt adepti. Si cum alio sub conditione *negotieris*, prima veluti occupatio, aut possessio votorum, in præcipuis numeranda: Id autem cum ratione postulare nequis, nisi aut natura rei talis sit quæ præcedere debeat; aut alteri commode insinuare possis, illum opera tua in aliis usurum; aut denique habearis ipse pro homine inprimis integro & verace. Omnis *Negotiatio* eo spectat; aut ut *detegat* aliquid; aut ut *efficiat*. *Detegunt* se homines, vel animum suum communicando; vel cum ira commoti sunt, nec se bene cohibere sciunt; vel cum ex improvise opprimuntur; vel cum necessitate quadam adiguntur, non habentes quod prætexant. Si quem ad *nutum* fingere cupias, ut inde *efficias* aliquid; aut inclinationes & mores

DE M
mores ej
nu ducas;
suadeas; a
bus obnox
aut deniq
apud eum
do regere
lidis & dol
dendum,
habeas ve
optimum
quæ mini
cunque di
ut quis fir
ratione op

DE CV

C*Lie*
di;
get, alar
tem sum
impensis
bus mole
committ
non deb
tionem
nem. Cl

mores ejus bene cognoscendi, ut eum manu ducas; aut fines ejus perspiciendi, ut suadeas; aut infirmitates ejus, & ea quibus obnoxius est, exploranda, ut terreas; aut denique amici ejus, qui plurimum apud eum valent, conciliandi, ut eo modo regere possis. In *tractando* cum calidis & dolosis, verbis eorum minime credendum, nisi fines & intentiones eorum habeas verborum interpretes: *Quin* & optimum fuerit, pauca apud illos loqui, & quæ minime expectant. In rebus quibuscunque difficilioribus non expectandum, ut quis simul, & serat, & metat; sed præparatione opus est, ut per gradus maturescât.

XLVI.

DE CLIENTIBVS, FAMVLIS,
ET AMICIS.

C*lientes* sumptuosi minime admittendi; ne dum quis caudæ pennas adauget, alarum pennas præscindat. Eos autem sumptuosos intelligo, non solum qui impensis gravant, sed etiam qui petitionibus molesti & importuni sunt. *Cientes* communes, conditiones alias expectare non debent, extra favorem, commendationem si opus sit, & ab injuria protectionem. *Cientes* autem & *Amici factiosi*, ad-
huc

huc magis vitandi, qui alicui se applicant, non tam ex amore ipsius cui famulantur, quam ex odio versus alium concepto. Vnde sæpenumero sequitur animorum illa abalienato, quam videre est inter potentiores. Similiter, *Clientes* illi gloriosi, qui in hoc incumbunt, ut loco buccinarum sint, ad laudes eorum resonandos, quibus famulantur, haud parum nocent: Etenim negotia futilitate sua corrumpunt: tum vero honorem Domini sui (si quis vere rem reputet) exportant, & mercem invidiæ invehunt. Est & aliud genus *Clientum* prorsus periculosum; qui nil aliud quam Speculatores sunt, & secreta familiæ rimantur, ac rursus aliorum auribus infusurrant: Attamen huiusmodi homines, apud Dominos suos, sæpenumero in summo pretio habentur; siquidem officiosi sunt, & furros fere commutant. *Clientela* hominum Ordinis cuiuspiam, si ejusdem cum *Patrono* Ordinis sint, (veluti militum versus illum qui præfecturam in bellis gessit, & huiusmodi,) semper pro re decora habitum est, & in bonam partem acceptum, etiam in *Monarchiis*; modo absit pompa nimia, & popularitas. Verum *Clientela* omnium maxime honorifica, ea est; Vt quis *Patronum* se profiteatur, eorum qui virtute & meritis

DE CLIE
ritis claren
vel Condit
ignis cern
præstat me
eminentior
omnino die
corruptiori
tagentes, u
tute prædit
num est,
comitate t
sa gratia p
reliquos m
dem Ordi
ditiones, t
rum econ
sunt, prod
eos, qui
gratos re
fos: Nec
quispiam
debito, p
initis im
sequaris;
quentur, y
Fingi, (c
aliquo, tu
quandam
tis & scar
mi enim,

ritis clarent, cujuscunque Ordinis sint, vel Conditionis. Attamen ubi nulla insignis cernitur in meritis dissimilitudo, præstat mediocribus patrocinari, quam eminentioribus. Atque insuper, si verum omnino dicendum sit, in seculis aliquanto corruptioribus, homines industrii & sagittantes, usui magis sunt, quam vera virtute præditi. Certe, in imperando, optimum est, ejusdem gradus Subditos paricomitate tractare: Paucos enim immensa gratia prosequi, ipsos magis insolentes, reliquos malevolos efficiet; quandoquidem Ordinis paritas æquas gratiæ conditiones, tanquam ex debito, poscit. Verum econtra, in iis, quæ favoris meri sunt, prodest cum delectu afficere; Nam eos, qui benignius tractantur, impense gratos reddet, cæteros inprimis officiosos: Neque de hoc merito conqueratur quispiam, cum omnia ex gratia, non ex debito, prodeant. Recte cavetur, ne sub initioni immoderatus aliquem favore prosequaris; Nam quæ tractu temporis sequentur, vix istis initioni respondere possunt. Fingi, (quod ajunt,) & regi, ab *Amico* aliquo, tutum non est: Etenim mollitiem quandam animi prodit: Tum vero convitiis & scandalo occasionem præbet: Plurimi enim, qui nos ipsos immediate non per-

strin-

strinxissent, *Amicum* illum nostrum contumeliis afficere non verebuntur; atque eo modo honorem nostrum vulnerabunt. Attamen, plurium potestati subijci, & veluti in partes distrahi, adhuc pejus; Hoc enim nos reddet postremæ (ut nunc loquuntur) editionis, & plenos inconstantia. Deliberare cum *Amicis* aliquot paucis, honorabile sane & utile: *Spectatores enim sæpenumero plus vident, quam Lusores*: Atque (ut Adagio dicitur) *Valis optime collem monstrat. Amicitia vera* in Orbe, rara admodum; & minime omnium ea quæ inter æquales; quod genus apud veteres celebrari solebat. Si quæ est, ea reperietur inter superiorem & inferiorem; fortunæ quorum altera alteram comprehendere possint.

XLVII.

DE SUPPLICANTIBVS.

Suscipiuntur complura *Negotia* & *Inuentia* mala; & *Petitiones* privata bonum corrumpunt publicum. Suscipiuntur etiam complura *Negotia* in se bona, sed animo non bono: intelligo, non solum corrupto, sed etiam callido; absque ulla perficiendi *Negotii* intentione. Non desunt, qui *Petitiones* in manus suas recipiunt,

DE SV
piunt, & o
bus tamen;
ræ non est
aliorum co
gratiam au
dem aliqua
denique Sa
vertitur,
Alii *Petit*
animo, ut
tractantur
aliquid ob
jus alias p
potuerint.
modo cor
generalite
gotiis suis
tam mal
pian co
quo Co
ficientur.
Certe
tur omne
æquitatis
si sit *peti*
clinatio
in Causa
ritate sua
tineat. S
pria, ut

piunt, & operam auide pollicentur, quibus tamen, ut cum effectu procedant, curæ non est: verum si animadvertant, rem aliorum conatu successuram, ipsi quoque gratiam aucupabuntur; aut certe mercedem aliquam secundariam captabunt; aut denique *Supplicantis* spes, dum negotium vertitur, in usum proprium convertent. Alii *Petitiones* amplectuntur, eo solum animo, ut negotiis aliorum, quæ simul tractantur, impedimenta injiciant: vel ut aliquid obiter deferant & informent, cupjus alias prætextum idoneum parare non potuerint; de *Petitione* ipsa, cum sibi hoc modo consuluerint, nihil solliciti: vel generaliter, ut per aliorum negotia negotiis suis pontem sternant. Imo & alii tam mala fide agunt, ut *Petitiones* suscipiant consilio deliberato eos destituendi, quo Competitori aut Adversario gratificentur.

Certe si quis rem perpendat, comitatur omnem *Petitionem* jus quoddam, vel æquitatis, si sit *petitio* Iustitiæ; vel meriti, si sit *petitio* Gratiæ. Si quem moveat inclinatio propria, ut parti iniquiori faveat, in Causa Iudiciali, utatur potius auctoritate sua, ut rem componat, quam ut obtineat. Si quem moveat inclinatio propria, ut favore suo minus merentem impertiat,

pertiat, in Cauſſa Gratia; abſtineat ſaltem ab omni calumnia, & maledicentia, in melius merentem. *Petitiones*, quas ipſe non ſatis intelligis, Amico alicui fido & ſagaci demanda; qui referat, an ejuſmodi ſint, quas ſaluo honore promovere poſſis: verum prudenti & anxio iudicio Amicus ille deligendus; alias quidlibet tibi imponet. *Supplicantes*, his temporibus, adeo mora & procrastinationibus cruciantur, ut Veracitas & Candor; vel in negotium primitus recuſando; vel in ſucceſſum ejus qualem-qualem animo ſimplici referendo; vel in gratiam non ultra quam par eſt captando; res facta ſit, non ſolum laudabilis, verum etiam gratioſa. In *Petitionibus* Gratia, prima *Petitionis* oblatio, nullius debet eſſe momenti; Eo uſque *Supplicantis* fides, in re illa patefacienda, valere poſſit, ut ſi notitia ejus aliunde quam per eum haberi non potuiſſet, hoc ei fraudi non ſit, ſed potius remuneretur. Valorem ejus, quod petitur, ignorare, imperitia quaedam eſt; non ſecus ac, æquitatem ejuſdem oſcitanter prætervehi, malam arguit conſcientiam. *Petitiones* ſedulo occultare, non modicum prodeſt ad obtinendum; Spes enim jaſtare, Competitorum licet alios deterrere poſſit, alios tamen acuet, & excitabit. Verum tempo-
rum

DE SV
rum oport
tionibus val
tantum reſp
ſtate poſitur
vel conceder
rum, à quib
opponant. I
tua curam
aptitudinem
eum potius
tiis ſe immi
ctitur. Den
ceſſioni ipſi
quis ſe, nec
ſectum, oſt
feras; Reg
florear: Al
dibus quib
dere, & ali
nim, in pr
dium ami
& ſtudium
prius collat
bit. Nihil
præpotent
cum tamen
honestis &
ſtimatione
nitur in Ro
genus, q

rum opportunitates, ante omnia, in *Petitionibus* valent. Temporum inquam, non tantum respectu eorum, in quorum potestate positum est, *Petitiones* vel rejicere, vel concedere; verumetiam respectu eorum, à quibus iuste metuendum, ne se illis opponant. In delectu ejus, cui *Petitionis* tuæ curam demandes, respicias magis aptitudinem, quam amplitudinem; atque eum potius adhibe, qui paucioribus negotiis se immiscet, quam qui omnia amplectitur. Denegatæ *Petitionis* iteratio concessioni ipsi quandoque æquipollet; modo quis se, nec animo dejectum, nec male affectum, ostendat. *Iniquum petas, ut æquum feras*; Regula non mala, ubi quis gratia floreat: Alias enim, consultius foret, gradibus quibusdam, ad id quod petis, ascendere, & aliquid saltem impetrare: Qui enim, in principio, *Supplicantis* erga se studium amittere non dubitasset; is, in fine, & *studium Supplicantis*, & *beneficium* prius *collatum*, simul amittere non sustinebit. Nihil tam leve videtur, quam viros præpotentes de *Literis* suis interpellare; cum tamen, si *Litera* illæ in causis minus honestis & justis volitent, tantum de estimatione scribentis depereat. Non invenitur in Rebus pub. perniciosius hominum genus, quam generales isti *Petitionum*

Concinnatores; Etenim pestes plane sunt,
& lues, negotiorum publicorum.

XLVIII.

DE STVDIIS, ET LECTIONE
LIBRORVM.

Studia, & *Lectiones Librorum*, aut *Meditationum voluptati*, aut *Orationis ornamento*, aut *Negotiorum subsidio*, inferviunt. *Vsus eorum*, quatenus ad *voluptatem*, in *secessu* & *otio* imprimis percipitur: *Quatenus ad Orationis ornamento*, in *sermone tam familiari*, quam *soleni*, locum habet; *Quatenus vero ad Negotiorum subsidium*, huc spectat; ut *accuratiore iudicio res* & *fuscipiantur* & *disponantur*. Etenim, *homines*, *rerum gerendarum gnari*, ad *negotia exequenda idonei* fortasse sunt; & in *specialibus iudicio* non malo utuntur: *verum Confilia de Summis rerum*, eorumque *Inventio* & *Administratio recta*, *felicius à Literatis* promanant. *Temporis nimium in Lectione & Studiis terere*, *speciosa quædam socordia* est; *Isidem ad Ornatum mollius abuti*, *affectatio mera* est, quæ se ipsam prodit; *De rebus autem*, ex *Regulis Artis iudicare*, *Scholam omnino sapit*, *nec bene succedit*. *Naturam Literæ* perficiunt,

DE STVD
ciunt, ab
ciuntur. D
plantarum
quæ cultura
Litera, ecc
piunt, nisi
Callidi *Lit*
admirantur
quantum p
Litera veru
hæc res pu
& supra e
comparata
tradicendi
certandi; n
fis accipien
di; neque
ditandi;
dicio tuo
quos lev
sunt quo
oportet;
dum, qu
Hoc est,
insipient
non mult
vendis, i
ligeriter
ne singu
paucos,

ciunt, ab experientia autem ipsæ perficiuntur. Dotes enim naturales, instar plantarum sunt, sponte provenientium, quæ culturam & falcem artis desiderant: *Literæ*, e contra, generalia nimis præcipiunt, nisi ab experientia determinentur. Callidi *Literas* contemnunt; simplices admirantur; prudentes, opera earum, quantum par est, utuntur: Neque enim *Literæ* verum sui usum satis edocent; Sed hæc res prudentia quædam est, extra eas & supra eas sita, observatione tantum comparata. *Libros* non legas animo contradicendi, & disputationum præliis concertandi; neque rursus omnia pro concessis accipiendi, aut in verba auctoris jurandi; neque denique in sermonibus te venditandi; sed ut addiscas, ponderes, & iudicio tuo aliquatenus utaris. Sunt *Libri*, quos leviter tantum degustare convenit; sunt quos deglutire, cursimque legere oportet; sunt denique, sed pauci admodum, quos ruminare & digerere par est: Hoc est, *Libri* quidam per partes tantum inspiciendi; alii perlegendi quidem, sed non multum temporis, in iisdem evolvendis, infumendum; alii autem pauci diligenter evolvendi, & adhibita attentione singulari. Invenies etiam *Libros* haud paucos, quos per alios, & vicaria opera, legere

legere sufficiat, eorumque Compendia tantum desumere. Verum hoc fieri nolim, præterquam in Argumentis humilioribus, & Auctoribus minoris pretii: Alias enim *Libri* (ut sic dicam) distillati, instar aquarum distillatarum, quas vulgo mercantur, erunt penitus insipidi. *Lectio* copiosum reddit, & bene instructum; *Disputationes* & *Colloquia* promptum & facilem; *Scriptio* autem, & *Notarum collectio*, perlecta in animo imprimit, & altius figit. Itaque si quis in *notando* segnis sit, aut fastidiosus, memoria illi opus est bona; si *Colloquiis* se non exerceat, requiritur ei ingenium promptum; si in legendo parcus sit, hoc solum relinquatur, ut artificio quopiam utatur, quo videatur ea scire quæ nescit. *Historiarum Lectio* prudentes efficit; *Poëtarum*, ingeniosos; *Artes Mathematicæ* subtilitatem donant; *Naturalis Philosophia* iudicium profundum parit; *Moralis* gravitatem quandam morum conciliat; *Dialectica* & *Rhetorica* pugnacem reddunt, & ad contentiones alacrem; *Ab-eunt* (ut ait ille) *studia in mores*. Quin & vix occurrit, in intellectu, impedimentum aliquod insitum, aut naturale, quod non *Studio* quopiam idoneo emendari & edolari possit: Quemadmodum morbi corporis, exercitiis quibusdam propriis, levari pos-

DE STV
possint. Glo
nibus salubri
thoraci; Le
Equitatio ca
si cui sit inge
thematicis in
bus enim *Ma*
nimium aberr
Si cuiquam in
rerum differ
das, ad *Schol*
Cymini Sect
cursus ingen
rum probat
accerere, &
Iure-Consul
eo ut singu
teris, medi
possint.

DE

PLurimi
verunt;
Status sui
gno, in Act
Factiones,
respiciendu
prudentiæ

possint. Globulorum lusus calculo & re-
nibus salubris ; Sagittatio pulmonibus &
thoraci ; Lenis deambulatio ventriculo ;
Equitatio capiti, & similia. Eodem modo,
si cui sit ingenium vagum & volucre, *Ma-*
thematicis incumbat : In demonstrationi-
bus enim *Mathematicis*, si mens vel mi-
nimum aberret, de novo incipiendum est :
Si cuiquam ingenium sit minus aptum ad
rerum differentias & distinctiones eruen-
das, ad *Scholasticos* se conferat ; illi enim
Cymini Sectores sunt : Si quis ad trans-
cursus ingenii segnis sit, nec alia in alio-
rum probationem, & illustrationem,
accersere, & arripere dextre, noverit,
Iure-Consultorum Casus evolvat : Ad-
eo ut singuli intellectus morbi, ex *Li-*
teris, medicinas proprias comparare sibi
possint.

XLIX.

DE FACTIONIBVS.

PLurimi Opinionem minime sanam fo-
verunt ; Hanc nimirum ; Principi, in
Status sui administratione, & Viro ma-
gno, in Actionum suarum directione, ad
Factiones, quæ invaluerunt, præcipue
respiciendum ; Atque hanc principalem
prudentiæ partem esse : Cum e contra
facultas

facultas hæc prudentiæ quam maxime
 vigeat, vel in disponendis rebus, quæ ad
 omnes sine discrimine pertinent, & in
 quibus homines diversarum *Factionum*
 coeunt; vel in palpandis, conciliandis, &
 tractandis singulis. Neque tamen assero,
Factionum debitam considerationem esse
 negligendam. Humilioris fortunæ viri,
 cum in ambitu sint, alicui parti adhærere
 debent; verum potentioribus, & jampridem
 honorem adeptis, consultius est, æ-
 quos se præstare, in neutram partem pro-
 pendendo. Quin & in ambientibus ita
 caute adhærere, ut videatur quis alteri
 ex partibus addictus, & tamen parti ad-
 versæ minime odiosus, viam quandam
 sternit ad honores, per medium *Factio-
 num*. *Factio* inferior, & debilior, in con-
 junctione plerunque firmior, & constan-
 tior: Et non raro observari poterit, pau-
 cos, qui obstinati & pertinaces sint, *Factio-
 nem* numerosiorem, sed tamen modera-
 tam, in sine defatigare, & depellere. *Fa-
 ctionum* altera postquam extincta fuerit,
 illa quæ manet, in *Factiones* novas disrum-
 pitur; Veluti, *Factio Luculli* & *Optima-
 tum*, ad tempus aliquod, se in satis ma-
 gno vigore, contra factionem *Pompeii* &
Cæsaris, sustinuit; Verum postquam Au-
 thoritas *Senatus* & *Optimum* deprime-
 batur,

DE F
 batur, *Factio*
 partes prop
ctio Antonis
 tra *Brutum*
 quod duravi
Cæsari, Anto
 tibus suis, p
 pla hæc (dice
 tant. Sed i
 tenet. Itaqu
 antea teneb
 mas tenent.
 testate omni
 in oppositio
 te, actutum
 tu dignum,
 nimirum, p
 in dignitat
 continuo s
 existimant
ctiois affe
 tos esse; it
 liandos se c
 nibus pleru
 enim res di
 suspensæ ha
 cujus in par
 riam referre
 mulatæ. In
 cessio, neu

batur, *Factio* ipsius *Cæsaris & Pompeii*, in partes propediem scissa est. Similiter, *Factio Antonii & Octaviani Cæsaris*, contra *Brutum & Cassium*, ad tempus aliquod duravit; sed deletis Copiis *Bruti & Cassii*, *Antonius & Octavianus*, cum partibus suis, paulo post dissilierunt. Exempla hæc (dices) ad *Factiones Bellicosas* spectant. Sed idem in *Factionibus privatis* tenet. Itaque, in *Factionibus* qui secundas antea tenebant, *Factione scissa*, sæpius primas tenent. Contra tamen, haud raro, potestate omni excidunt: Complures enim in oppositione tantum valent; qua cessante, actutum deveniunt inutiles. Observatum dignum, quod sæpe evenit; plurimos nimirum, postquam voti compotes sint, & in dignitate quam ambierunt collocati, continuo se applicare contrariæ *Factioni*; existimantes forsitan, se de alterius *Factionis* affectu & studiis jamdudum certos esse; itaque ad Amicos novos conciliandos se comparare. Proditor in *Factionibus* plerunque rem obtinet; Postquam enim res diutius, tanquam in æquilibrio, suspensæ hæssissent, tum demum unius aliqujus in partes contrarias transitio victoriam refert; in eumque gratiæ omnes cumulatae. Indifferens illa inter partes processio, neutri inclinando, non semper ab
 animo

animo moderato procedit ; sed à consilio callido : quandoquidem proximus sibi quisque sit, atque ex utraque *Factione* utilitatem demetere speret. Certe in *Italia*, in suspensionem incurrit Papa; de quo vox illa in vulgus volitat ; *Padre commune*. Tum etiam in signum trahitur , *Papam* illum , omnia ad familiæ suæ amplitudinem referre , in animo habere. *Regibus* inprimis cavendum est, ne *Factioni* alicui Subditorum suorum se ex professo adjungant : *Liga* enim *Confæderationis*, intra Statum quempiam, *Monarchiis* semper exitiales ; Siquidem obligationem introducunt obligatione ipsa *Imperii* validiorem , atque *Regem* constituunt *tanquam unum ex nobis* : Id quod cernere erat in *Liga Franciæ*. Cum *Factiones*, manu forti, & palam, concertant , signum est *Imperii* in *Regibus* labascentis ; multumque præjudicat ipsorum & auctoritati, & negotiis. Motus *Factionum* , sub *Regibus*, similes esse debent motibus (ut *Astronomi* loquuntur) *orbium inferiorum* ; qui suos habent motus proprios, sed interim, conversione *Primi Mobilis* , cum obsequio circumferuntur.

Q Vi Re
virtut

que sine or
rissimis &
si quis dilig
de, quod si
verbum i
efficere gra
quenter re
ferant. Sim
exiguas m
perpetuus
vationem
econtra, v
da occasi
que ad fan
multum ju
bella, Regi
instar Epi
qua nunqu
sit ; si qui
decoris. A
aliud requ
contemnat
bus eadem

L.

DE CÆREMONIIS CIVI-
LIBVS, & DECORO.

Qui *Realis* solummodo est, ei multa virtute opus duco; Sicut Gemma, quæ sine ornamento omni inseritur, è purissimis & nitidissimis esse debet. Verum, si quis diligenter animadvertat, fit in laude, quod fit in lucro: Obtinet enim Proverbium illud; *Lucra levia crumenam efficere gravem*. Siquidem, lucra levia frequenter redeunt, cum majora rarius se offerant. Similiter, verissimum est, virtutes exiguas magnas conciliare laudes, quia perpetuus earum usus est; tum in observationem Hominum incurrunt: Cum econtra, virtutis alicujus magnæ exercendæ occasio, raro admodum obtingit. Itaque ad famam & existimationem alicujus multum juvat, &, (quemadmodum *Isabella, Regina Castiliana*, dicere solebat,) *instar Epistolarum commendatitiarum, quæ nunquam non præsto sint*, haberi possit; si quis *Formulis* utetur *discretis & decoris*. Ad has addiscendas, nihil ferme aliud requiritur, quam ut eas quis non contemnat: ita enim in aliorum moribus easdem observabit: de reliquo autem

L

nemo

nemo sibi diffidat. Si enim majorem illis operam navabit, de pretio decident: quod in illo potissimum situm est, ut tanquam nativæ videantur, & minime affectatæ. Nonnullorum vultus, & gestus, & externa alia, instar versus sunt, in quibus syllabæ singulæ mesurantur; Qui poterit magna comprehendere, qui se tam pusillis rebus submittit? *Cæremoniis decentibus*, erga alios, omnino abstinere, perinde est ac si doceas, easdem illos erga te negligere; quo pacto te ipsum facies viliozem. Præcipue, nequaquam omittendæ erga illos, quibuscum familiaritate minime conjunctus es: neque erga homines ingenio fastidioso. Verum, excessus in illis, & locutio plane hyperbolica, (quali nonnulli utuntur,) non solum res molesta; sed etiam finem & pondus, eorum quæ dicuntur, omnino minuit. Est proculdubio modus, artificiosæ cujusdam insinuationis, in verbis ipsis, inter *Formulas* communes, qui homines revera inescat, & mirifice afficit; qui eximie alicui prodest, si quis ejus viam calleat. Inter æquales, de familiaritate sollicitum esse, nihil opus est; quare reprime te paululum, & dignitatem tuam tuere: At inter inferiores non deerit reverentia; Itaque inter illos benigne te gerere, & cum familiaritate qua-

qua-

DE CA
quadam
sermone
ut fatieta
minuit.
do cum
non ex fa
& urbani
nendum e
iveris, al
Exempli
ris? Cum
Propositi
modo alic
ejus sequ
alicujus ar
quod in p
vendum
monis &
fiet, utcu
dies tamen
trimentu
tor. Etiam
Formulas
tunitatibu
pense curio
observat v
considerat
dens oppo
inveniet.
bus eorum

quadam, non incongruum est. Qui in sermone aliquo, aut re, nimius est, adeo ut satietatem inducat, valorem sui ipsius minuit. Aliis se applicare, bonum est; modo cum significatione quadam fiat, hoc non ex facilitate prodire, sed ex comitate & urbanitate. Præceptum non contemnendum est; Cum in alterius sententiam iveris, aliquid semper de proprio addere. Exempli gratia; Opinioni ejus suffragaris? Cum distinctione, & non alias, fiat. Propositioni ejus annuere libet? Fiat sub modo aliquo vel conditione. Consilium ejus sequi & amplecti visum est? Novi alicujus argumenti pondus addas, propter quod in partes ejus transire videaris. Cavendum imprimis, ne *Magister in Ceremoniis & Formulis* habearis: Id enim si fiet, utcunque virtute vera emineas, audies tamen ab invidis, in nominis tui detrimentum, *Urbanus tantum & Affectator*. Etiam negotiis damnosum est, si quis *Formulas* nimium affectet, vel in opportunitatibus & temporibus deligendis impense curiosus sit. *Salomon* inquit; *Qui observat ventum, non seminat; Et qui considerat nubes, nunquam metet*. Prudens opportunitates plures faciet, quam inveniet. *Mores* hominum externi, *vestibus* eorum similes esse debent; Non sint

244 DE CAEREM. CIVILIBVS, & DEC.
nimis concinni, nec corpus coarctantes;
Sed qui libertatem præbeant, ad exerci-
tia, & motum quemlibet.

L I.

DE LAVDE.

Laus virtutis reflexio est. Atque, ut
fit in speculis, trahit aliquid è natura
corporis, quod reflexionem præbet. Si à
vulgo proficiscitur, ut plurimum, reflexio
illa prava est; & falsa: & vanos potius ac
tumidos, quam vera virtute præditos, co-
mitatur. Sub captum siquidem vulgi, vir-
tutes complures, quæ excellunt, non ca-
dunt. Virtutes minores, ab iis, *Laudes*
extorquent; mediæ, admirationem quan-
dam, vel stuporem, illis incurrunt; subli-
mes autem, in sensum aut perceptionem
eorum, profus non veniunt. Sed appari-
tiones virtutum, & *species virtutibus simi-
les*, illos afficiunt quam maxime. Sane,
Fama fluvio similis est, quæ levia & in-
flata attollit, gravia & solida mergit.
Quod si Viri, etiam iudicii, profundioris,
& dignitatis, cum vulgo concurrunt,
tum id, quod Scriptura dicit, contingit;
Nomen bonum instar unguenti fragrantis.
Omnia undique replet, neque facile eva-
nescit. Etenim odores unguentorum,
dura-

durabiles
dum to
Laud men
fit. Laud
prodeunt;
Attributis
& quæ om
quæfitis au
si fit, vest
palis: inte
tibi places
iis *Adula*
adulator fit
tis, tum d
fis defectu
bescis, ea
putabit, &
ficientia.
bona, cu
cuntur; q
cipibus,
bus, debe
scilicet ap
humiliter
Sunt qui
tur, anim
invidiam,
genus inim
le: Adeo
bium exier

durabiles magis sunt, quam florum. *Laudum* tot conditiones fallaces sunt, ut *Laus* merito in suspicionem venire possit. *Laudes* quaedam ab *adulatione* sola prodeunt; Quod si *Adulator* sit vulgaris, *Attributis* quibusdam utetur communibus, & quæ omnibus competere possunt; non quæsitis aut appositis; *Adulator* callidior si sit, vestigia premet *Adulatoris* principalis: intelligio, Tui ipsius; Et in quibus tibi places, aut te ipsum excellere putas, iis *Adulator* inhærebit maxime: Sin *Adulator* sit impudens, & perfrictæ frontis, tum demum, in quibus conscius tibi sis defectus tui, & ad quæ maxime erubescis, ea *Adulator* tibi vel præcipue imputabit, & affiget, per vim, sprete conscientia. *Laudes* nonnullæ, à voluntate bona, cum reverentia conjuncta, proficiuntur; quæ sane *Laudum* formula, *Principibus*, & *Viris* quibuscunque dignioribus, debetur; *Laudando præcipere*: Cum scilicet apud illos prædicando, quales sint, humiliter moneas, quales esse debeant. Sunt qui *Laudibus* quandoque onerantur, animo malitioso; ad conflandam invidiam, & odia concitanda; *Pessimum genus inimicorum laudantium*; ut ait ille: Adeo ut apud *Græcos* in *Proverbium* exierit; *Ei, qui in malum suum*

laudaretur, *pustula in mari continuo adnascituram*: Sicut apud nos vulgo dicitur; *Cum quis mentiatur, metuendum ne ejus lingua scabies propediem oboriatur*. Illud asserere licet, *Laudes moderatas, temperative irrogatas, & minime vulgares, honori vel maxime esse*. Dictum est *Salomonis*; *Quis benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens, maledicenti similis erit*. Etenim, vel hominem, vel rem aliquam, ad cœlum usque evehere, contradictionem irrat, & derisui exponit. Veruntamen, ut se ipsum *laudare*, servato decore, vix conceditur, nisi in casibus admodum raris; ita vocationem suam, & munus quod gerit, aut studia quibus se addixit, *laudare* quis cum venia possit, imo cum specie quadam magnanimitatis. *Cardinales Romani*, (qui Theologi sunt; & Fratres & Scholastici,) verbum usurpant, extremi contemptus & convitii, erga negotia Civilia: Vocant enim negotia Civilia, (veluti, Belli, Legationum, Iudiciorum, & hujusmodi,) *Hispanico vocabulo, Sbirrarias*; quod sonat, Munera Licitorum & Scribarum. Ac si artes illæ memoratæ, magis ejusmodi homines, quam in fastigio *Cardinalatus* positos, decerent. Et tamen (si res rite ponderetur) Speculativa cum Civilibus non

D
non male
cum de se
quam inter
cum de Vo
veretur dic
meum.

DE

Elegant
sedens
secum; Qu
militer exi
qui, cum al
manu poter
minimam r
putant se r
riof; sempe
tatio sine
violenti ut
bis jactitare
taciturni o
opere, ut pi
Gallis in Pr
bruit, pen
fructus par
versia, huj
aliquando u
fit, vel opi

non male miscentur. *Sanctus Paulus*, cum de se ipso gloriatur, illud nonnunquam interponit; *Vt stultus loquor*: At cum de Vocatione sua verba facit, nihil veretur dicere; *Magnificabo Apostolatuum meum*.

LII.

DE VANA GLORIA.

ELeganter quidem *Aesopus*; *Musca sedens super radium rota currus, ita secum*; *Quantum pulverem moveo?* Similiter existunt quidam futiles & vani, qui, cum aliquid vel sponte procedit, vel manu potentiore cietur, si modo ipsi vel minimam rei partem attigerint, continuo putant se machinam totam vertere. *Gloriosi* semper *Factiosi*; Etenim nulla ostentatio sine comparatione sui est. Quin & violenti ut sint, necesse est, ut quæ verbis jactitarunt, revera præstent. Neque taciturni omnino esse possunt; ideoque opere, ut plurimum, destituuntur; Sicut *Gallis* in Proverbium abiit; *Beaucoup de bruit, peu de fruit*: *Strepitus multum, fructus parum*. Attamen, sine controversia, hujusmodi ingeniis, in Civilibus, aliquando uti prodest. Si fama excitanda sit, vel opinio late spargenda, sive virtu-

tis, five potentia, istiusmodi homines
 Buccinatores egregii sunt. Rursus; sicut
 prudenter notat *Livius*, circa Tractatus
Antiochi & Aetolorum: Mendacia reciproca,
Ex utraque parte, quandoque ma-
gno usui esse possunt; Veluti, cum quis in-
 ter *Principes* duos negotietur, ut eos, ad
 bellum indicendum, *Principi* tertio con-
 citet; atque hoc ut efficiat, unius copias
 apud alterum, supra modum, & verita-
 tem, vicissim attollat. Quin & hoc fit
 quandoque, ut qui inter privatos tractet,
 apud utrunque existimationem suam au-
 geat, artificiose insinuando, se apud alter-
 utrum plus posse, quam revera potest.
 Atque in his, & huiusmodi, haud raro ac-
 cidit, ut aliquid ex nihilo producat: Mendacia enim opinionem ingenerare
 sufficiunt; Opinio autem rem & sub-
 stantiam progignit. In Ducibus, & Viris
 militaribus, *gloriosum* esse, non inutile est;
 Sicut enim ferrum acuit ferrum, ita per
gloriam hanc animi invicem acuuntur, &
 excitantur. Insuper, in actionibus magnis,
 quæ sumptibus, & periculo privatorum,
 suscipiuntur, ingenia jactabunda vivacius
 negotia impellunt: Qui enim ingenio
 sobrio sunt, & solido, plus habent sabur-
 ræ, quam veli. Rursus, in existimatione
 doctrinae & literarum cujuspiam, non
 voli-

DE
 volitabit
 bene alate
 tationis.
 scribunt,
 ille. Soera
 nomina,
 Gloria va
 tuandam
 neque Vi
 ra debet,
 nem, qu
 Ciceronis
 usque die
 tam vege
 aliqua Va
 stantia e
 quæ lig
 rum etu
 na glori
 tem int
 Mucian
 ratque,
 nim ex v
 ex arte, d
 quadam
 nibus, qu
 sunt, res
 tiosa. Ex
 siones ter
 bene tem

volitabit *Fama* illius per ora virum, neque bene alata erit, sine plumis aliquibus ostentationis. *Qui de contemnenda gloria libros scribunt, nomen suum inscribunt*; inquit ille. *Socrates, Aristoteles, Galenus*, (magna nomina,) ingenio jactabundo erant. Certe *Gloria vana*, ad propagandam & perpetuandam memoriam, magnopere juvat: neque *Virtus* ipsa, tantum humanæ naturæ debet, propter nominis sui celebrationem, quantum *sibi ipse. Fama* siquidem *Ciceronis, Senecæ, Plinii Secundi*, ad hunc usque diem vix durasset, aut saltem non tam vegeta, nisi conjuncta fuisset cum aliqua *Vanitate & Iactantia*, in se ipsis. *Iactantia* enim, instar vernicis videtur esse, quæ ligna non solum splendere facit, verum etiam durare. Atqui, dum hæc de *vana gloria* dissero, minime eam Qualitatem intelligo, quam attribuit *Tacitus Muciano*; *Omnium, quæ dixerat, feceratque, arte quadam ostentator*: Hæc enim ex vanitate neutiquam procedit, sed ex arte, & prudentia, cum magnanimitate quadam conjuncta: Et in aliquibus hominibus, qui natura veluti comparati ad eam sunt, res est, non solum decora, sed & gratiosa. Excusationes enim decoræ, concessionem tempestitivæ, quin & modestia ipsa bene temperata, nihil aliud sunt, quam

Ostentationis artes. Neque inter artes hæc reperitur aliqua felicior, quam illa, de qua loquitur *Plinius Secundus*: Hoc est; Liberaliter & copiose id in aliis laudare, in quo ipse emineas. Nam ad hunc modum ille ingeniose satis: *In alio laudando, tibi ipse ministras: Is enim, quem laudas, aut superior tibi est, aut inferior; Si inferior, & tamen laudandus, tu multo magis; Si superior, neque jure laudandus, tu multo minus.* *Gloriosi* prudentibus derisui sunt; stultis admirationi; parafitis prædæ & escæ; sibi ipsis, & gloria vana, mancipia.

LIII.

DE HONORE ET EXISTIMATIONE.

Honoris & Existimationis, vera, & jure optimo, acquisitio, ea est; Vt quis virtutes, & facultates suas, dextre, & absque detrimento, revelet. Nonnulli enim in actionibus suis *Proci Famæ* sunt, & veluti venatores: Quod genus hominum, sermonibus plerunque celebratur, sed interiorem animi reverentiam vix assequitur. Alii contra, virtutem suam, inter monstrandum, obscurant; Ex quo fit, ut opinione minores sint, quam merita ipso-

ipforum postulant. Si quis rem suscipiat, simulque perficiat, quæ prius intentata fuerat; aut tentata quidem, sed deserta; aut ad exitum forsan perducta, sed minus commode, & feliciter; is *honorem* adipiscetur majorem, quam si quid perfecisset gravioris sane difficultatis & momenti; sed in quo alterius tantum vestigia, & non ultra, premeret. Si quis actiones suas ita inter se committat, & contemperet, ut in aliquibus earum, singulis factionibus, vel populi combinationibus, satisfaciat, Harmonia erit tanto perfectior. *Honoris* sui minime frugalis dispensator est, qui rem quamvis suscipit, in qua dedecoris plus fuerit, votis excidere, quam obtinuisse, *honoris*. *Honor*, qui comparativus est, & alium prægravat, reflexionem habet maxime vividam; instar Adamantis, aut Carbunculi, cum angulis multiplicibus secti. Itaque, enixe hoc agas, ut Competitotes tuos, si modo possis, etiam in iis, in quibus ipsi summe gloriantur, superes. Servi, & amici familiares, prudentes modo sint & cauti, *existimationi* cujuscumque non modicum profunt: Ita *Quint. Cicero*; *Omnis fama à domesticis emanat*. Invidia, quæ *honoris* veluti tinea & teredo est, optime extinguitur, si quis id sibi præstitueret videatur, ut meritum potius ambiat, quam

I A.

inter artes
 quam illa,
lus: Hoc
 in aliis lau-
 ad hunc
 in alio lau-
 im, quem
 inferior;
 tu mul-
 e laudan-
 prudenti-
 onis; pa-
 & gloria

XISTI-

vera, &
 est; Vt
 dextre,
 Nonnulli
 sunt,
 s homi-
 ebratur,
 n vix af-
 uam, in-
 quo fit,
 merita
 ipso-

quam famam: & successus suos prosperos, magis providentiæ Divinæ & felicitati cuidam tribuat, quam artibus aut virtutibus propriis.

Gradus Honoris Imperialis sic vere & optime ordinantur. Primo loco statuendi, *Conditores Imperiorum*; quales fuerunt *Romulus, Cyrus, Iulius Casar, Ottomanus, Ismaël*. Secundo loco, *Legumlatores*; qui etiam vocabantur *Conditores Secundi*, aut *Perpetui Principes*; quoniam Legibus suis, etiam post mortem, Imperia administrant; quales fuerunt *Lycurgus, Solon, Iustinianus, Eadgarus, Alphonfus Castilianus*, cognomine *Sapiens*, qui *Septem Partitiones* edidit. Tertio loco *Liberatores*, vel *Servatores Patriarum suarum*; qui bellis intestinis diutinis finem imposuerunt, aut patrias à servitute alienigenarum vel tyrannorum liberarunt: veluti, *Augustus Casar, Vespasianus, Aurelianus, Theodoricus, Henricus Septimus Rex Angliæ, Henricus Quartus Rex Galliæ*. Quarto loco, *Propagatores*, sive *Propugnatores Imperii*; qui bellis honorificis fines Imperii protulerunt; vel defensione strenua & nobili inavoribus restiterunt. Ultimo loco, *Patres Patriæ*; qui iuste imperant, & temporibus felicibus, quamdiu vivunt, Cives suos beant. In his ultimis duobus

DE H
duobus ex
dem tanto
Subditis
sunt. Pri
rum; ii ni
pium por
imponunt:
gum dexte
gum suoru
qui operat
Tertio, C
hoc potes
tio sint, &
gotis Par
gerunt M
denter ve
nois, qu
maximos
qui se m
crificant
fecerunt.

DE

MEM
neri
Ius dare
non cond
floritas si

duobus exempla non adduco, quandoquidem tanto numero sunt. *Honorum*, qui *Subditis* competere possunt, gradus hi sunt. Primo statuendi *Participes* curarum; ii nimirum, quorum humeris præcipuum pondus rerum suarum *Principes* imponunt: Vulgo appellamus *Manus Regum dexteræ*. Secundo, *Duces belli*; *Regum* suorum intelligo *Locum-tenentes*; qui operam eis egregiã in bellis præstant. Tertio, *Gratiosi*; eos volo qui non ultra hoc potes sunt, quam ut *Principibus* solatio sint, & Populo innoxii. Quarto, *Negotiis Pares*; qui magnos sub *Principibus* gerunt Magistratus; in quibus iuste & prudenter versantur. Est & genus quoddã *Honoris*, quod raro contingit; & tamen inter maximos reponi meretur: Hic est eorum, qui se morti, & periculis, devovent, & sacrificant, propter bonum patriæ: Quod fecerunt *Marcus Regulus*, & duo *Decii*.

LIV.

DE OFFICIO IUDICIS.

Meminisse debent *Iudices*, esse Muneris sui, *Ius dicere*, non autem *Ius dare*: Leges inquam interpretari, non condere. Aliter, deveniet eorum auctoritas simile quiddam auctoritati illi, quam

quam sibi vendicat *Ecclesia Romana*: quæ prætextu *Interpretationis Scripturarum*, etiam addit aliquid quandoque, & immutat: & pronunciat, quod non invenit; atque specie Antiquitatis, introducit Novitatem. *Judicem* oportet esse, potius eruditum, quam ingeniosum; venerabilem, quam gratiosum; magisque deliberativum, quam confidentem. Ante omnia integritas, *Judicum* quasi portio est, virtusque propria. *Maledictus sit* (inquit *Lex*) *qui terminum terre movet antiquum*. Sane, qui lapidem, fines distinguentem, transponit, culpa non caret. Verum *Index* injustus ille est, qui præcipue *Terminos* immutat, cum de terris & rerum proprietate iniquam fert sententiam. Vna certe iniqua sententia plus nocet, quam exempla plurima. Hæc enim rivulos tantum inficiunt, illa autem fontes. Ita ait *Salomon*; *Fons turbatus, & vena corrupta, est justus cadens, in causa sua, coram adversario*. Officium *Judicis* relationem habere possit, partim ad *Litigantes*; partim ad *Advocatos*; partim ad *Scribas* & *Ministros Justitiæ* subitus; partim ad *Principem* vel *Statum* supra.

Primo quantum ad *Causas* & *Litigantes*. *Sunt* (inquit *Scriptura*) *qui judicium vertunt in absentium*; Sunt etiam certe, qui

DE O
qui illud
enim illud
Index stre
& dolum o
perniciosa
quanto tes
Lites conto
Crapula Cu
parare ad ju
parat; velle
Eodem mo
videt *Inde*
secutione i
tiosus, com
tentum, A
milibus; t
æquandis
Judicum su
possit. *Qu*
nem; C
fortius, v
sapiens. It
interpretat
tionibus al
est torrura
cipue in L
debet; ne,
tantur in ri
perinducan
psura; Pla

qui illud vertunt in *acetum*. Injusticia enim illud reddit *amarum*; mora *acidum*. *Index* strenuus hoc præcipue agit, ut vim & dolum compefcat: quorum vis magis perniciofa est, quanto apertior; dolus, quanto tectior & occultior. Adde etiam *Lites* contentiofas; quæ evomi debent, ut crapula *Curiarum*. *Judicem* decet viam parare ad justam fententiam, qualem *Deus* parat; *valles exaltando*; *colles deprimendo*: Eodem modo, quando ex alterutra parte videt *Index* manum elatam, veluti in prosecutione importuna, captionibus malitiofis, combinationibus, patrocinio potentum, Advocatorum difparitate, & fimilibus; tum elucefcit virtus *Judicis* in æquandis iis quæ sunt inæqualia; ut *Judicium* fuum veluti in area plana fundare poffit. *Qui fortiter emungit, elicit fanguinem*; Cumque torcular vini premitur fortius, vinum prodit acerbum, acinum fapiens. Itaque caveant fibi *Judices* ab interpretationibus Legum duris, & illationibus alte petitis. Neque enim pejor est torrura, quam tortura *Legum*. Præcipue in *Legibus pœnalibus* curæ iis effe debet: ne, quæ in terorem latæ sunt, vertantur in rigorem: neve in Populum fuperinducant imbrem illum, de quo *Scriptura*; *Pluet fuper eos laqueos*. Etenim
Leges

Leges pœnales, si severe executioni demandentur, sunt similes *imbri laqueorum*, cadenti super Populum. Itaque hujusmodi *Leges*, si vel dormiverint diu, vel temporibus præsentibus minus quadrent, à *Judicibus* prudentibus, in executione earum, reprimantur:

Judicis officium est, ut res, ita tempora rerum, &c.

In Caussis capitalibus, decet *Judices* (quantum Lex permittit) in *Judicio* meminisse misericordiæ; & cum severitate *Exemplum*, cum pietate *Personam* intueri.

Quantum ad *Advocatos* qui Caussas agunt; *Patentia*, & *Gravitas*, ut Caussis audiendis, *Iustitia* est pars essentialis, & *Iudex* nimium interloquens minime est *Cymbalum bene-sonans*. Non laudi est *Judici*, si primus aliquid in Caussa inveniat, & arripiat, quod ab *Advocatis*, suo tempore, melius audire potuisset: aut acumen ostendet in probationibus vel *Advocatorum* Perorationibus nimis cito interrumpendis; aut anticipet informationes *Quæstionibus*, licet ad rem pertinentibus. *Judicis* partes in audiendo sunt quatuor: Probationum seriem ordinare; *Advocatorum*, & *testium*, prolixitatem, repetitionem, aut sermones extra rem, moderari; Eorum, quæ allegata sunt, medullam, & quæ

& quæ mai
lare, felige
denum Sen
hæc est, ni
riola & loq
di impatient
aut à defect
bilis. Saper
tum *Advoc*
valeat; ubi
nem *Dei*,
superbos cor
deberent.
est, *Judices*
teris immo
necesse est
geat & mo
nem corru
aditus inc
laus aliqu
bene agur
si Caussa
Clientem
tuetur, &
sa sua pro
publicæ, r
derata; u
lia; aut se
levis infor
nitas, aut

& quæ majoris momenti sunt, recapitu-
 lare, seligere, & inter se componere; Et
 demum Sententiam ferre. Quicquid ultra
 hac est, nimium est; & oritur aut à glo-
 riola & loquendi aviditate; aut ab audien-
 di impatientia; aut à memoriæ debilitate;
 aut à defectu attentionis sedatæ, & æqua-
 bilis. Sæpenumero mirum est visu, quan-
 tum *Advocatorum* audacia apud *Judices*
 valeat; ubi contra, *Judices*, ad imitatio-
 nem *Dei*, (in cujus Tribunali sedent,) *superbos comprimere*, & *humiles erigere*,
 deberent. Sed etiamnum magis mirum
 est, *Judices Advocatis* quibusdam præ cæ-
 teris immoderate & aperte favere. Quod
 necesse est ut merces *Advocatorum* au-
 geat & multiplicet, atque simul suspicio-
 nem corruptionis & obliqui ad *Judices*
 aditus inducat. Debetur *Advocato* à *Judice*
 laus aliqua, & commendatio, cum *Causæ*
 bene aguntur, & tractantur; præsertim,
 si *Causa* sua cadat; Hoc enim apud
 Clientem, Existimationem *Advocati* sui
 tuetur, & simul opinionem ejus de *Causa*
 sua prosternit. Debetur etiam *Rei*
publicæ, reprehensio *Advocatorum* mo-
 derata; ubi callida nimis præstant confi-
 lia; aut supina apparet negligentia, aut
 levis informatio, aut indecora importu-
 nitas, aut impudens defensio. *Advocatus*
 autem

autem illud tribuat *Iudici*, ne illi obstrepet, aut se rursus in *Causam* agendam callide insinuet, postquam *Iudex* de re pronunciaverit. Econtrario autem, *Iudex* se *Causæ* mediæ, & nullatenus perorata, non ingerat; nec *Clienti* occasionem præbeat, ut *Advocatos suos*, vel probationes, ad plenum non auditas, conquerratur.

Quantum ad *Scribas & Ministros. Sedes Iustitia*, veluti locus sacratus est; ubi non tantum sedes ipsa, sed & subsellia, & præcinctus sedis, scandalo & corruptelis vacare debent. Etenim (ut ait *Scriptura*) non colliguntur uva ex spinis; neque *Iustitia* suaves suos fructus edere potest inter vepres & dumeta *Scribarum & Ministrorum* rapacium, & lucris inhiantium. *Curiarum* assecla pravi, sunt quatuor. Primo *Seminatores litium*; qui *Curias* tumescere faciunt, *Populum* tabescere. Secundo, qui *Curias contentionibus* circa *Iurisdictionem* implicant; neque vere sunt (ut habentur) *Amici Curia*; sed *Parasiti Curia*; *Curias* inflando ultra terminos, propter micæ & compendia propria. Tertio, ii, qui possunt censerit tanquam *Curiarum manus sinistra*: Homines, qui *Curiarum* processus legitimos, diverticulis, & versutiis, distorquent; Iustitiam-

stitiamque in
thos, trahu
Exactores Fe
dinem confir
quo dum ovi
recipit, velle
Scriba antiq
peritus, in ac
& in negoti
Curia egreg
monstrat.

Quantum
tum. Iudic
fixum tener
Duodecim T
lus Populi s
nere, Leges
nem, res el
inspirata. M
aut Status
rat; & rur
Statum sap
deliberation
sio Iuris: I
terveniant
tingit enim
adducta, v
& nihilomi
nes Status p
rationes Sta

stitionemque in lineas obliquas, & labyrinthos, trahunt. Quarto, *Explicatores & Exactores Feodorum*, qui tritam Similitudinem confirmant *Curiarum ad rubum*; quo dum ovis, tempestatem fugiens, se recipit, velleris partem amittit. Contra, *Scriba antiquus*, in anteaectis *Curiarum* peritus, in actis ipsis concipiendis cautus, & in negotiis *Curia* solers, digitus est *Curia* egregius; Et sæpe *Iudici* ipsi viam monstrat.

Quantum vero ad *Principem*, aut *Statum*. *Iudices*, ante omnia, in memoria fixum tenere debent versiculum ultimum *Duodecim Tabularum Romanarum*; *Salus Populi suprema Lex*; & pro certo ponere, *Leges*, nisi sint in ordine ad eum finem, res esse captiosas, & oracula male inspirata. Itaque bene succedit, cum *Rex* aut *Status* sæpius cum *Iudicibus* deliberat; & rursus, cum *Iudices* *Principem* & *Statum* sæpius consulant. Ille, cum inter deliberationes Politicas interveniat *Quaestio Iuris*: Hi, cum in Subjecto legali interveniant considerationes *Status*. Contingit enim haud raro, ut res in *Iudicium* adducta, versetur circa *Meum & Tuum*, & nihilominus consequentia ejus ad *rationes Status* penetret. Intelligo autem, ad *rationes Status* pertinere, non solum, si quid

quid ad jura *Regalia* impetenda spectet, verumetiam si quid innovationem aliquam minus tutam, aut exemplum periculofum, introducat; aut si manifesto portionem aliquam Populi majorem gravet. Neque quisquam infirmi Iudicii existimet, justas Leges, adversus Politica vera, aliquid antipathiae habere. Sunt enim hæc duo veluti spiritus & nervi quorum alteri in alteris moventur. Recordentur etiam *Judices*, *Salomonis Thronum* Leonibus utrinque suffultum fuisse: Sint sane *Leones*, sed *Leones* sub *Throno*: caventes, ne aliquid ex *juribus Regalibus* impetant aut convellant. Postremo, ne sint *Judices* tam ignari juris & prærogativæ suæ, ut cogitent, non sibi relinqui, tanquam muneris sui partem principalem, sanum & prudentem Legum usum, & applicationem. Etenim in animum revocare poterunt dictam illud *Apostoli* de lege humanis legibus majore; *Nos scimus quia Lex bona est, modo quis ea utatur legitime.*

L V.

D E I R A.

IRam penitus extinguere velle, ostentatio quædam *Stoicorum* est. Meliora nos

nos nacti sunt
molire peccare
cundam ves
di sunt, & qu
mus primo,
tivalis, aut e
possit, & len
cularis motu
tem citra no
quibus mod
sedari, in ali
Quantum

stendit via, q
vas mala & c
hementer vit
infestat. Ho
maxime, si p
primum im
Seneca; *Ira*
aliud cader
frangit. Ho
nostras in p
quicunque p
suar possession
Apes imitari

---Ani

Ira sane,
militis est, &
Hoc liquebi
bus *ira* regn

nos nacti sumus Oracula : *Irascimini, & nolite peccare ; Sol non occidat super iracundiam vestram.* Limites *ira* apponendi sunt, & quousque, & quamdiu. Dicemus primo, quibus modis *inclinatio naturalis*, aut etiam *Habitus ira*, temperari possit, & leniri. Secundo, qualiter *particulares motus ira* reprimi possint, aut saltem citra nocumentum cohiberi. Tertio, quibus modis *ira excitari* possit, aut *sedari*, in aliis.

Quantum ad primum ; Non alia se ostendit via, quam ut serio in animo revolvamus mala & calamitates *Ira* ; & quam vehementer vitam humanam perturbat, & infestat. Hoc autem tempestivum fuerit maxime, si pone nos respiciamus, quamprimum *impetus ira* refederit. Eleganter *Seneca ; Iram ruina similem esse, quæ in aliud cadendo, se ipsam comminuit & frangit.* Hortatur *Scriptura ; Ut animas nostras in patientia possideamus.* Certe, quicumque *patientia* excidit, de *anima* suæ *possessione* dejicitur. Hominis non est, *Apes* imitari,

--- *Animas quæ in vulnere ponunt.*

Ira sane, si quis recte attendat, res humilis est, & infra dignitatem hominis. Hoc liquebit, si illos intueamur, in quibus *ira* regnat: qui plerumque ex infirmioribus

ribus sunt ; *pueri, mulieres, senes, aegroti.* Itaque, cum *irasci* contigerit, caveant homines, (si modo dignitatis suæ velint esse memores,) ne *iram* suam cum metu eorum quibus *irascuntur*, sed cum contemptu, jungant ; ita ut injuria superiores potius videantur, quam inferiores ; Quod non difficile factu foret, si quis *iram* suam paululum regat, & inflectat.

Quantum ad Secundum ; *Causse*, & *Motiva ira*, præcipue tres sunt. Primo, si quis pronus sit ad *sensum injuriæ*. nemo enim *irascitur*, nisi qui se læsum sentiat. Itaque teneri qui sunt, & delicati, ut subinde *irascantur*, necesse est : & tot se offerent quæ illis molestiam exhibebunt, quæ à Naturis robustioribus vix sentiuntur. Secundo, si quis *curiosus* & *perspicax* sit in *interpretatione injuriæ* illatæ, quatenus ad *Circumstantias* ejus, ac si *contemptum* spiraret. Opinio enim *contemptus*, *iram* excitat & acuit, plusquam læsio ipsa. Itaque, si homines ad ista ingeniosi sint, *iram* miris modis incendunt. Ultimo, opinio *contumelia*, sive quod existimatio hominis per consequentiam lædatur & perstringatur, *iram* intendit & multiplicat. Cui rei accedit *Remedium præsentaneum*, Vt quis utatur (quod *Consalvus* dicere solebat) *tela honoris crassiore* : Sed

in

in omnibus *Ira* frænationibus , optimum est, tempus lucrari, & sibi ipsi persuadere, horam vindictæ nondum adesse, sed instare, quasi ad manum, opportunitatem aliquam majorem; atque hoc pacto, motum animi interim compescere, & se in tempus aliud servare. *Ira* autem, ut citra noxam erumpat, utcunque hominem obfederit, duo sunt, quæ maxime cavenda. Prius est, *Acerbitas verborum*, præcipue *aculeatorum*, & ei, quem ferimus, priorum; *Communia enim maledicta mordent minus*. Atque rursus, *Secretorum revelatio*; Hoc enim societati quemvis ineptum reddit. Posterius est, ne quis, dum *ira* fervet, *negotium*, quod in *manibus est*, *abrumpat*; sed, utcunque *ira* frænium laxet, nihil tamen agat, quod revocari non possit.

Quantum ad *excitandam* aut *sedandam iram in aliis*; fit hoc maxime per temporum electionem prudentem. Cum subtristes homines sunt, aut aliquantulum morosi, tempus est *iram* incendendi. Deinde, ut antea diximus, decerpendo, & inculcando, quicquid *contemptum* arguere aut aggravare possit. Rursus, *ira* sedatur per contraria hisce. Primo deligendo tempora serena, & ad hilaritatem prona, in quibus negotium aliquod ingratum, &

ad

ad iracundiam provocans, aperias: Prima enim impressio plurimum valet. Deinde, ut, quantum fieri potest, *injuriam à contemptu* segreget; eam imperitiæ, timori, animi concussioni repentinæ, aut simili cupiam imputando.

LVI.

DE VICISSITUDINE RERVM.

Salomon inquit; *Nihil novum super terram*. Itaque quemadmodum Plato opinatus est; *Omnem scientiam nihil aliud esse, quam reminiscenciam*; Sic Salomon pronunciat; *Omnem novitatem nihil aliud esse, quam oblivionem*. Ex quo cernere possis; fluvium Lethes, non minus super terram, quam subter terram, decurrere. *Astrologus* quidam abstrusus, & parum notus, asserit: *Nisi in caussa fuissent res duæ constantes; (una, quod stella fixæ æqualem inter se distantiam perpetuo servant; nec unquam propius sibi invicem accedant, aut longius à se abscedant: altera, quod motus diurnus non variet:)* ne momentum quidem temporis individuum aliquod durare potuisset. Illud certum est, *materiam* in perpetuo fluxu esse, neque unquam consistere. Atqui, magna illa *linthea sepulchralia*, quæ omnia oblivione invol-

DE VIC
involvunt
motus. Qu
Siccitates n
non absorbo
Phaëthontis
ad unius tan
tavit. Atqu
satio, tempo
fuit, & mu
censiones ill
& fulgura a
Angustæ qu
occupant.
quia nec illa
in memoria
bus (*Diluvio*
insuper not
lorum, qu
runque hor
se; quique
moriæ pe
Adeo ut obl
vat, quan
manerent.
Indorum O
probabile re
rem esse &
orbis veteris
defolationem
ferat, minin

involvunt, duo sunt; *Diluvia*, & *Terra-*
motus. Quatenus ad *Conflagrationes*, &
Siccitates magnas, illæ populum penitus
 non absorbent, aut destruunt. Fabula
Phaëthontis, brevitatem conflagrationis,
 ad unius tantum diei spatium, repræsen-
 tavit. Atque triennalis illa à *pluvia ces-*
satio, tempore *Elia*, particularis tantum
 fuit, & multos superstites reliquit. *In-*
cenisiones illas loqueris, quæ per fulmina
 & fulgura apud *Indias Orientales* fiunt?
 Angustæ quidem sunt, nec magna spatia
 occupant. *Pestilentias* etiam prætereo,
 quia nec illæ totaliter absorbent. Verum,
 in memoratis illis duabus calamitati-
 bus (*Diluviorum*, & *Terra-motuum*,)
 insuper notandum est; reliquias popu-
 lorum, quas emergere contigerit, ple-
 runque homines rudes & montanos esse;
 quique temporum præteritorum mem-
 oriam posteris tradere non possint;
 Adeo ut oblivio non minus omnia invol-
 vat, quam si nulli profus superstites re-
 manerent. Si quis attente introspiciat
Indorum Occidentalium conditionem,
 probabile reperiet, eos populum junio-
 rem esse & recentiorem, quam populos
 orbis veteris. At longe verisimilius est,
 desolationem illam, quæ illos olim inva-
 serat, minime per *Terra-motus* factam,

(contra quam narrabat *Sacerdos Aegyptius*, in colloquio cum *Solone*, de *Insula Atlantide*; eam, scilicet, à *Terra-motu absorptam* esse;) sed potius per *diluvium particulare*. *Terra-motus* enim in illis Regionibus raro eveniunt. Verum, è contraria parte, tam immania plane & vasta habent flumina, ut fluvii *Asia*, *Africa*, & *Europa*, præ illis, instar rivulorum sint. *Quin* & *Andes* ipsorum, sive *Montes*, nostris longe sunt altiores: Vnde credibile est, reliquias stirpis hominum; apud eos, post tale *diluvium particulare*, conservatas fuisse. Quantum vero ad observationem *Machiavelli*; nimirum, zelotypiam & æmulationem Sectarum, ad extinguendam rerum memoriam, multa molitami: qui *Gregorio Magno* notam inurit, ac si pro viribus suis Antiquitates omnes *Ethnicorum* suppressere annixus fuerit: Non video certe, huiusmodi zelos, aut notabile quidpiam efficere, aut diu durare: Id quod liquet in successione *Sabiniani*, qui Antiquitates easdem statim resuscitavit: Tum vero prohibita, licet tenebris cooperta, obrepunt tamen, & suas nanciscuntur Periodos.

Vicissitudines sive *Mutationes* in *Globo superiori*, fusius, in hoc Sermonem, tractandæ non sunt. Forfitan, *Annus magnus*
Pla-

DE VI
Platonis
esset desin
fectum: N
Individuo
tas eorum
Coelestia a
habere infl
Sed tantum
Cometa pr
super eadē
verum, hor
tes, aut cur
tius mirabu
eorundem
rum prudē
Effectus eo
meta talis
lucis; con
tenus ad
anni; sem
les produc
Levicol
audiveram
temi volo
venire. Fer
singulis sep
temperatur
in orbem r
gnas glacies
gnas succita

Platonis, nisi Mundus aute dissolutioni esset destinatus, aliquem fortiri possit Effectum: Non in renovandis corporibus Individuorum; (Id enim fumus & vanitas eorum est, qui opinantur, corpora Cœlestia accuratiores in hæc inferiora habere influentias, quam revera habent;) Sed tantum in summis & massis rerum. *Cometae* proculdubio aliquid operantur super easdem summas & massas rerum; verum, homines, ut nunc est, indiligentes, aut curiosi, circa eos sunt; eosque potius mirabundi spectant; atque itineraria eorundem conficiunt, quam Effectus eorum prudenter & sobrie notant; præcipue Effectus eorum comparativos: id est, *Cometa* talis magnitudinis; talis coloris & lucis; conversionis radiorum; situs, quatenus ad Regionem cœli; tempestatis anni; semitæ aut cursus; durationis; quales producat *Effectus*.

Leviculum quiddam est; quod olim inaudiveram; neque tamen prorsus contemni volo, sed in observationem aliquam venire. Ferunt, à *Belgis* notatum esse, singulis septenis lustris, similem annorum temperaturam & tempestatem cœli velut in orbem redire: Exempli gratia; Magnas glacies, inundationes magnas, magnas siccitates, hyemes tepidas, æstates

M 2 frigi-

frigidiores; & similia. Vocant autem hujusmodi Circulum annorum, *Primam*. Hoc autem ideo recenseo, quod oculos in præterita conjiciens, hujusce rei inveni congruentiam; hæud exactam sane, sed non multum discrepantem.

Verum transeamus à *Naturalibus* ad *Humana*. Maxima apud homines *Vicissitudo*, est illa *Sectarum* & *Religionum*. Hi enim Orbes animis hominum maxime dominantur. *Religio* vera super *Petram* *adificata* est; reliquæ fluctibus temporum agitantur. Dicamus igitur de *Novarum Sectarum Causis*; atque *Consilii* aliquid circa eas inspergamus; quatenus humani ingenii infirmitas tantis revolutionibus moras injicere, aut remedia exhibere poterit.

Quando *Religio* *recepta* discordiis laceratur, sanctitas item professorum labefactata est, & scandalo exposita; simulque tempora stupida, indocta, & barbara sunt; à *Nova* alicujus *Secte* ortu merito metuendum; præcipue, si eo tempore *ingenium* aliquod *intemperans*, & *Paradoxa* *spirans*, suboritur. Quæ omnia tenuerunt, *Mahometes* cum *Legem* suam promulgavit. *Secta* *nova* licet pullulet, duobus si destituatur adminiculis, ab ea non metuas; non enim late se diffundet.

Pri-

DE VIC
Primum est
stabilis, o
populare est
tias, convel
ria & *volup*
speculativæ
rum, & ho
hominum i
tur statum t
magnopere
motuum Ci
bus *Nova*
Eloquentia,
ria inter m
res naturæ
Idem etiam
admirabili
alia melior
rum ortus
reformatio
ficatio; len
à sanguinar
Schismatum
bus potius &
allicere, qu
cerbare.
Mutation
bellicis hæud
in tribus ver
nere armoru

Primum est, *Imperii*, five *Auctoritatis stabilita*, *oppugnatio*; Nihil enim magis populare est, quam Principatus, & Politias, convellere. Alterum est, *Porta luxuria & voluptatibus aperta*: *Hereses* enim *speculativæ*, (qualis fuit olim *Arrianorum*, & hodie *Arminianorum*,) etsi in hominum ingenia miris modis operentur, statum tamen Rerum publicarum non magnopere concutient, nisi ex occasione motuum Civilium. Modi tres sunt, quibus *Nova Sectæ* plantantur; *Miraculis*, *Eloquentia*, & *Gladio*. Equidem *Martyria* inter *miracula* numero; quoniam vires naturæ humanæ excedere videntur: Idem etiam facere licet de excelsa illa & admirabili *vita sanctimonis*. Certe, non alia melior via est ad *Sectarum* & *Schismatum* ortus repellendos, quam abusuum reformatio; diffidiorum minorum pacificatio; leniter à principio procedere, & à sanguinariis persecutionibus abstinere; *Schismatum* denique *Coryphæos*, favoribus potius & dignitatibus mollire atque allicere, quam violentia & sævitia exacerbare.

Mutationes & Vicissitudines in rebus bellicis haud pauca sunt; sed præcipue in tribus versantur: In *Sede belli*; in *Genere armorum*; & in *Disciplina militari*.

1391. *Bella*, antiquis temporibus, *movere* videbantur ex *Oriente* potissimum in *Occidentem*: Etenim *Perse*, *Assyrii*, *Arabes*, *Scytha*, (qui inuasores erant,) omnes *Orientalis* fuerunt. Verum est, *Gallos* fuisse *Occidentales*; Sed de duabus tantum ipsorum *incurSIONIBUS* legimus; Vna in *Gallo-Graciam*, altera contra *Romanos*. Attamen *Oriens* & *Occidens* cœli *Climata* non determinant; neque etiam *Bellimotus*, ab *Oriente*, aut ab *Occidente*, aliquid certæ *observationis* recipiunt. Sed *Meridies*, & *Septentrio*, natura *fixi* sunt: Atque raro in omni memoria *invenitur*, *Meridionales* interiores *invasisse* *Septentrionales*; sed *econtra*. Vnde manifestum est, *Tractum* *Mundi* *Septentrionalem*, natura *ipsa*, magis esse *bellicosum*; Sive hoc *ascribi* possit *hujus* *Hemisphærii* *stellis*; sive *amplitudini* *continentium* ad *partes* *Septentrionales*, cum *partes* *Australes* (quantum adhuc *innotuit*) *maria* fere occupant; sive (id quod manifestissimum est) *frigoribus* *Climatis* *Borealis*; Nam hoc ipsum, absque alia causa quacunque, *corpora* *indurat*, *spiritus* *inflammat*: ut *liquet* in *populo* *Araucensi*; qui ad *ulteriora* *Austri* *positi*, omnibus *Peruviansibus* *fortitudine* *longe* *præcellunt*.

Imperio

DE V
Imperio
viribus fra
Etenim In
sunt, Copti
vant & def
mi fidentia
omnia ruur
dam cedun
Imperii Ro
Occidenta
aves singul
que simile
que simile
phano cont
bus deciden
magnæ Di
similiter b
Status alie
surgit, fin
inundatio
est in Imp
Hispanorn
Mundus
undet, sed
res temere
gignent, n
saltem vict
fit in omni
no die, ex
periculum
tionibus Po

Imperio aliquo magno *labascente*, & viribus fracto, pro certo *bella* expectes. Etenim *Imperia* magna, dum in vigore sunt, Copias nativas Provinciarum enervant & destruunt, propriis cohortibus domi fidentia; Cum autem & illæ deficiunt, omnia ruunt, atque aliis Gentibus in prædam cedunt. Hoc evenit in declinatione *Imperii Romani*; atque etiam in Imperio Occidentali, post *Carolum Magnum*, cum aves singulæ plumas suas repeterent; atque simile quidpiam etiam *Imperio Hispano* contingere possit, siquando viribus decideret. Ex altera parte, *accessiones* magnæ *Ditionum*, & *uniones Regnorum*, similiter *bella* suscitant: Etenim, cum Status aliquis in potentiam majorem insurgit, similis est fluvio intumescenti, qui inundationem statim minatur; ut videre est in Imperiis *Romanorum*, *Turcarum*, *Hispanorum*, & aliorum. Attende; Cum Mundus *Nationibus Barbaris* minus abundet, sed civiliores fere sunt: Qui uxores temere non ducent, nec liberos progignent, nisi modum familiam alendi, aut saltem victum parandi, præviderint; (ut fit in omnibus prope Nationibus, hodierno die, exceptis *Tartaris*;) non ingruit periculum ab *Inundationibus* aut *migrationibus Populorum*: At cum Populorum

ERVM.

us, movere
um in Oc-
vii, Ara-
nt, omnes
Gallos suis-
us tantum
s; Vna in
Romanos.
cæli Cli-
etiam Belli
Occidente,
ipiunt. Sed
a fixi sunt:
invenitur,
Septen-
manifestum
trionalem,
sum; Sive
phærii stel-
entium ad
partes Au-
rit) maria
manifeste
matis Bo-
e alia causa
, spiritus
lo Aran-
positi, om-
ine longe

Imperio

greges magni sunt, qui perpetuo sobolem suscipiunt, de fortunis & sustentatione sua in futurum minime solliciti; necessarium est, ut in seculo uno aut altero portionem aliquam multitudinis suæ exonerent, & novas sedes quærant, & sic alias *Nationes* invadant; Quod Populi Septentrionales veteres forte facere solebant: fortes dantes, quæ pars domi maneret, quæ autem alio migraret. Cum *Gens* aliqua, prius *bellicosa*, ad mollitiem & luxuriam degenerat, de bello certa esse possit: Status enim tales, plerunque, dum degenerant, opes accumulunt; adeo ut præda invitet, & declinatio virium animet, Gentes alias, ad eosdem invadendos.

Quantum ad *Armorum & Telorum* genus; Illorum mutationes sub observationem vix cadunt: Attamen & hæc ipsa *Periodos & Vicissitudines* suas sortiuntur. Pro certo enim est, *Tormenta aenea*, apud Urbem *Oxydracarum* in *India*, tempore *Alexandri Magni*, cognita fuisse; eaque à *Macedonibus*, *Tonitrua*, & *Fulgura*, & *Operationes Magicas*, habita & appellata. Similiter, indubitatum est, usum *Pulveris Pyrii*, & *Tormentorum igneorum*, *Chinensibus*, ante annos bis mille, innotuisse. *Conditiones Telorum*, & mutationes in me-

DE VI
melius, hæ
majorem f
hostili pat
menta &
cundo, ut
dior fit; in
Arrietatione
item super
commodio
Tormentis
quæ omni
ctura levit
Quod a
temporibus
bant; virt
gerendis,
prælandi
experieb
& ordina
stea, num
potius qu
nitates, d
captabant
da peritior
In Reip
ma florent
ceps, ad
florere sol
tes *Mechas*
suam habe

melius, hæ sunt. Primo, ut ad distantiam majorem feriant: Id enim periculum, ab hostili parte, anticipat; quod certe *Tormenta* & *Sclopetæ* majora præstant. Secundo, ut impetus eorum fortior & validior sit; in quo genere *Tormenta ignea*, *Arietationes* omnes & antiquas machinas, item superant. Tertio, ut usus eorum commodior & facilius sit. id quod etiam *Tormentis igneis majoribus* competit: quæ omnibus tempestatibus idonea; vectura levia & mobilia sunt; & his similia.

Quod ad *Militiam* attinet: Antiquis temporibus numerum præcipuè curabant; virtuti & animis militum, in bellis gerendis, fidebant; dies sæpius & loca præliandi constituebant, & æquo Marte experiebantur; denique in acie instruenda & ordinanda imperitiores fere erant. Postea, *numerum* præoptabant commodum potius quam vastum; locorum opportunitates, diversionum artificia, & similia, captabant; postremo, in acie ipsa instruenda peritiores evadabant.

In Reipublicæ alicujus *adolescencia* arma florent; ætate media, *Literæ*; ac deinceps, ad moram aliquam, duo illa simul florere solent: devexa autem ætate, *Artes Mechanicæ* & *Mercatura*. *Literæ* vero suam habent infantiam, quando leviusculæ

sunt, & pueriles: Sequitur earum adolefcentia, quando luxuriantur, & juvenile quiddam sapiunt: Succedit ætas virilis, quando solidiores & exactiores deveniunt: Postremo senectus earum obrepit, cum sicca & exhausta fiunt; manente tamen garrulitate. Verum consultum non fuerit, in rotas hæc *Vicissitudinum* nimis longum oculos figere, ne vertigine corripiamur. Quatenus vero ad *Philologiam*, quæ in hoc Argumento, ut plurimum, versatur, nihil aliud est, quam Narratiuncularum & Observationum futilium congeries quædam; ideoque Scripto huic minime congruit.

LVII.

QVOMODO PROPECTVS IN
VIRTUTE FACIENDVS SIT.

PLurima confici possunt præcepta, de prudenti Institutione Exercitationum animi, non minus quam corporis. Illorum paucala recensēbimus.

Primum erit, ut jam à principio caveamus, à *peris*, vel *magis arduis*, vel *magis perisillis*, quam res postulat: Nam si oneris nimium imponatur apud ingenium mediocre, bene sperandi alacritatem obtundes; apud ingenium fiducia plenum, opinionem

MOD. IN
nionem cor
tur, quam
trahit foc
genii temp
tum expect
animum se
Quod si per
ducitur, in
Secundu
cultatem al
tur, duo
alterum, o
ad rem dis
fime: Vt e
moveamus
celque ani
ramus: un
cide laben
Tertiu
Aristotele
bus (citra
trarium i
impellim
gitis remig
ut rectum
Quartu
pendet, o
ad quacu
si illud, q
tantis non

nionem concitabis, qua plus sibi polliceatur, quam præstare possit; quod secum trahit socordiam. In utroque autem ingenii temperamento fiet ut experimentum expectationi non satisficiat: id quod animum semper dejicit, & confundit. Quod si pensa leviora fuerint, magna inducitur, in progressionis summa, jactura.

Secundum erit, ut ad *exercendam facultatem aliquam, quo Habitus comparetur, duo inprimis tempora observentur*: alterum, quando animus optime fuerit ad rem dispositus; alterum, quando pessime: Vt ex priore, plurimum in via promoveamus; ex posteriore, nodos obicesque animi contentione strenua detramus: unde tempora media facile & placide labentur.

Tertium erit illud præceptum, ejus Aristoteles obiter meminit; *Vt totis viribus (citra tamen vitium) nitamur in contrarium illius, ad quod natura maxime impellimur*; Sicut cum in adversum gurgitis remigamus; aut baculum incurvum, ut rectum fiat, in contrarium flectimus.

Quartum præceptum ex illo Axiomate pendet, quod verissimum est; *Animum ad quæcunque feliciter trahi & suavius, si illud, quo tendimus, in intentione operantis non sit principale, sed tanquam aliud*

aliud agendo superetur; quoniam ita fert natura, ut necessitatem & imperium durum ferme oderit. Sunt & alia multa, quæ utiliter præcipi possint de regimine *consuetudinis*: *Consuetudo* enim, si prudenter & perite inducatur, fit revera (ut vulgo dicitur) *altera natura*: Quod si imperite & fortuito administratur, erit tantum *Simia* naturæ; quæ nihil ad vivum imitetur, sed incite tantum, & deformiter.

Similiter, si de *Libris & Studiis*, eorumque ad *Mores* virtutè & influenza, verba facere vellemus: num-nam desunt plurima præcepta, & consilia fructuosa, eo spectantia? Annon unus ex Patribus, magna cum indignatione, *Pöissen* appellavit *Vinum Dæmonum*; cum revera progignat plurimas tentationes, cupiditates, & opiniones vanas? Annon prudens admodum, & digna, quæ bene perpendatur, est Sententia Aristotelis, *Juvenes non esse idoneos Moralis philosophia auditores*; quia in illis perturbationum æstuatio nondum sedata est, nec tempore & rerum experientia consopita? Atque ut verum dicamus, Annon ideo fit, ut Scriptorum præstantissimi libri & sermones (quibus ad virtutem homines efficacissime invitati sunt; tam *angustam* ejus
maje-

MOD. IN
majestatem
do; quam
tis ignomin
torum indu
parum pro
mores prav
& revolvi n
te & judicio
& tironibus
verum est,
quam *Ethi*
tequam *Re*
& officiis p
dicio depr
nionem ver
tias morale
ex utilitat
Poëta can
Prosperi
Et rursus
ille cruce
Ac Poëta
dignatione
nonnulli A
supponunt
placet, Q
superatū fr
sor: Quasi
fortunam f
ex libidine

majestatem omnium oculis repræsentando ; quam opiniones populares , in virtutis ignominiam , tanquam *habitu Parasitorum* indutas , derisui propinando) tam parum profint , ad vitæ honestatem , & mores pravos corrigendos , quia perlegi & revolvi non consueverunt a viris ætate & judicio maturis , sed pueris tantum & tironibus relinquuntur? Annon & hoc verum est , juvenes multo minus *Politica*, quam *Ethica*, auditores idoneos esse , antequam *Religione & Doctrina de moribus & officiis* plane imbuantur ; ne forte judicio depravati & corrupti , in eam opinionem veniant , non esse rerum differentias morales veras & solidas , sed omnia ex utilitate aut successu metienda ? Sicut Poëta canit ;

Prosperū & felix scelus Virtus vocatur.

Et rursus ; (dema.

Ille crucem pretium sceleris tulit, hic dia-
Ac Poëtæ quidem hæc satyricæ & per indignationem loqui videntur : at *Libri* nonnulli *Politici* idem serio & positive supponunt. Sic enim Machiavello dicere placet , *Quod si contigisset, Cæsarem bello superatū fuisse , Catilinā ipso fuisset odiosior* : Quasi vero nihil interfuisset , prærer fortunam solam , inter Furiam quandam , ex libidine & sanguine conflata , atque ani-

animum excelsum, & inter homines naturales maxime omnium (si ambitio abfuiſſet) ſuſpiciendum. Videmus etiam ex hoc ipſo, quam neceſſarium ſit, homines, *Doctrinas pias & Ethicas*, antequam *Politica* deguſtent, plenis faucibus haurire: Nimirum, quod qui in Aulis Principum, & negotiis Civilibus, à teneris (ut aiunt) unguiculis innutriti ſunt, nunquam fere ſinceram & internam morum probitatem aſſequantur; quanto minus ſi acceſſerit etiam librorum diſciplina? Porro, & in documentis ipſis moralibus, vel ſaltem aliquibus eorum,annon cautio pariter eſt adhibenda, ne inde fiant homines pertinaces, arrogantes, & inſociabiles, juxta illud Ciceronis de M. Catone; *Hæc bona, qua videmus, divina & egregia, ipſius ſcito eſſe propria; qua nonnunquam requirimus, ea ſunt omnia, non à natura, ſed à magiſtris.* Sunt & Axiomata alia complura, de iis, quæ à *Studiis, & Libris*, hominum animis ingenerantur. Verum eſt enim quod dicit ille, *abeunt ſtudia in mores*: Quod pariter affirmandum de cæteris illis rebus, *Convictu, Fama, Legibus patriis*, & reliquis, quas paulo ante recensuimus.

Cæterum *animi* quædam eſt *cultura*, quæ adhuc magis accurata & elaborata vide-

MOD. IN
videtur, q
hoc fundan
lium animi
in ſtatu perj
depravato.
fuerit & inf
foveantur;
lendario de
bonorum q
bus modis
conſantiſſi
vantiſ, atq
tantum in
quod anim
jugiter cor
obliteratio
potest; R
tione præte
veluti de
ligionem
rum, cur
genuina
tantum vi
Quam
tem cum e
maxime co
& rurlus m
animus ad
collocetur
tem eſt, V

videtur, quam reliquæ. Nititur autem hoc fundamento; *Quod omnium mortalium animi, certis temporibus, reperiantur in statu perfectiore; aliis, in statu magis depravato.* Hujus igitur culturæ intentio fuerit & institutum, ut *bona illa tempora foveantur; prava vero tanquam ex Calendario deleantur, & expungantur.* Ac *bonorum quidem temporum fixatio duobus modis procuratur; Votis, aut saltem constantissimis animi Decretis; & Observantiis, atque Exercitationibus:* quæ non tantum in se valent, quantum in hoc, quod animum in officio & obedientia jugiter contineant. *Malorum temporum obliteratio duplici itidem ratione perfici potest; Redemptione aliqua, vel Expiatione præteritorum; & Novo vitæ instituto, veluti de integro.* Verum hæc pars ad Religionem plane spectare videtur. Nec mirum, cum *Moralis Philosophia* vera & genuina (sicut ante dictum est) ancillæ tantum vices erga Theologiam suppleat.

Quamobrem concludemus hanc partem cum eo *Remedio*, quod omnium est maxime compendiosum, & summarium; & rursus maxime nobile & efficax, quo animus ad virtutem efformetur, & in statu collocetur perfectioni proximo. Hoc autem est, *Vt fines vitæ actionumque deliga-*

mus,

mus, & nobis ipsis proponamus, rectos, & virtuti congruos; qui tamen tales sint, ut eos assequendi nobis aliquatenus suppetat facultas. Si enim hæc duo supponantur; ut & fines Actionum sint honesti, & boni; & decretum animi de iis assequendis, & obtinendis, fixum sit & constans; sequetur, ut continuo vertat & efformet se animus, una opera, in virtutes omnes. Atque hæc certe, illa est operatio, quæ Natura & ipsius opus referat; cum reliquæ, quæ diximus, videantur esse solummodo sicut Opera manus. Quemadmodum enim Statuarius, quando simulachrum aliquod sculpsit aut incidit, illius solummodo partis figuram effingit, circa quam manus occupata est, non autem cæterarum: (veluti si faciem efformet, corpus reliquum rude permanet & informe saxum, donec ad illud quoque pervenerit:) Econtra vero Natura, quando florem molitur, aut animal, rudimenta partium omnium simul parit, & producit: Eodem modo, quando virtutes habitu acquiruntur, dum temperantiæ incumbimus, ad fortitudinem, aut reliquas, parum proficimus: quando autem rectis & honestis finibus nos dedicaverimus penitus, & devoverimus, quæcunque fuerit virtus, quam animo nostro commendaverint & imperave-

raverint fine
dum imbuto
& propentio
quendam &
possit esse st
ab Aristotele
Virtutis, se
racterè infig
sunt: Imm
est opponere e
est, Heroica
paulo post,
neque virtus
quidem stat
est; ille alie
certe Secun
tiæ Ethnicæ
non tanqu
exemplar
esse Homin
dere, quam
Domos n
nus præsti
Ethnicorum
bras quæda
bant: Ut
Christiana,
animis hon
firmissime
tur, quia v

raverint fines illi, reperiemus nos jamdudum imbutos & prædispositos habilitate & propensione nonnulla, ad eam assequendam & exprimendam. Atque hic possit esse status ille animi, qui egregie ab Aristotele describitur; & ab eo, non *Virtutis*, sed *Divinitatis* cujusdam caractere insignitur. Ipsa ejus verba hæc sunt: *Immanitati autem consentaneum est opponere eam, quæ supra humanitatem est, Heroicam sive Divinam virtutem.* Et paulo post, *Nam ut fera, neque vitium, neque virtus est, sic neque Dei. Sed hic quidem status, altius quiddam virtute est; ille aliud quiddam à vitio.* Plinius certe Secundus, ex licentia magniloquentiæ Ethnicæ, Trajani virtutem, divinæ, non tanquam imitamentum, sed tanquam exemplar, proponit, cum ait; *Opus non esse Hominibus alias ad Deos preces fundere, quam ut benignos æque & propitios se Dominos mortalibus præstarent, ac Trajanus præstiteret.* Verum hæc profanam Ethnicorum jactantiam sapiunt, qui umbras quasdam corpore majores prensabant: Vt Religio vera, & sancta Fides Christiana, rem ipsam petit; imprimendo animis hominum Charitatem, quæ appositissime *Vinculum perfectionis* appellatur, quia virtutes omnes simul colligat,

& revincit. Sane elegantissime dictum est à Menandro, de *amore sensuali*, qui *divinum* illum perperam imitatur; *Amor, melior Sophista lavo, ad humanam vitam.* Quibus innuit, morum decus melius ab amore efformari, quam à Sophista & præceptore inepto, quem *lavum* appellat. Siquidem univèrsis suis operosis régulis & præceptionibus hominem tam dextre & expedite effingere nequeat, ut se ipsum & in pretio habeat, & se belle in omnibus componat, quam amor facit. Sic proculdubio, si animus cujuscumque, fervore *Charitatis* veræ, incendatur, ad majorem perfectionem evehetur, quam per univèrsam *Ethicam doctrinam*; quæ *Sophista* profecto habet rationem, si cum altera illa conferatur. Quinetiam, sicut Xenophon recte observavit; *Ceteros affectus, licet animum extollant, eum tamen distorquere & discomponere, per ecstases, & excessus suos; Amorem vero solum, eum simul & dilatare, & componere*: Sic omnes aliæ humanæ, quas admiramur, dotes, dum naturam in majus exaltant, excessui interim sunt obnoxiiæ; sola autem *Charitas* non admittit excessum. Angeli, dum ad potentiam, Divinæ parem, aspirarent, prævaricati sunt, & ceciderunt: *Ascendam, & ero similis Altissimo.* Homo, dum

MOD. IN
dum ad scie
raret, præva
ut Dii, se
rum ad sim
aut *charitas*
nec homo,
aut veniet.
nem etiam
vestros, be
& orate p
niantibus
qui in cali
cit super b
justos &
chetypona
cat religio
mus; Scri
Misericor

DE C

Conve
debet
prudencia
quoddam
& ad nego
commode
vet. Eten
betur, (li

dum ad scientiam, Divinæ parem, aspiraret, prævaricatus est, & lapsus: *Eritis sicut Dii, scientes bonum & malum.* Verum ad similitudinem, Divinæ bonitatis, aut *charitatis*, aspirando, nec Angelus, nec homo, unquam in periculum venit, aut veniet. Imo ad hanc ipsam *imitationem* etiam invitamur; *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filii patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos.* Quin & in ipso Archetypo naturæ Divinæ, verba sic collocat religio Ethnica (*Optimus, Maximus;*) Scriptura autem sacra pronunciat, *Misericordia ejus super omnia opera ejus.*

LVIII.

DE CIVILI CONVERSATIONE.

Conversatio certe affectata esse non debet, at multo minus neglecta: cum prudentia in ejus moderamine, & decus quoddam morum in se ipsa præ se ferat; & ad negotia, tam publica, quam privata, commode administranda, plurimum juvet. Etenim sicut actio Oratori tanti habetur, (licet sit externum quiddam,) ut etiam

etiam illis alteris partibus, quæ graviores & interiores videntur, anteponatur, eodem fere modo, in Viro Civili, *Conversatio*, ejusque regimen, (ut cunque in exterioribus occupetur) si non summum, at certe eximum locum invenit. Quale enim pondus habet, *Vultus* ipse, ejusque compositio? Recte Poëta;

-----*Nec vultu destrue verba tuo.*

Poterit enim quis *vim* *Orationes*, *vultu* labefactare, & plane proderere. *Quin & Facta*, non minus quam *Verba*, *vultu* pariter destrui possint, si Ciceroni credamus: qui cum fratri affabilitatem commendaret erga Provinciales; non in hoc eam potissimum sitam dixit, ut aditus præberet ad se faciles, nisi etiam *vultu* ipso comiter accedentes exciperet. *Nil interest, habere ostium apertum, vultum clausum.* Videmus quoque, Atticum, sub primum Ciceronis cum Cæsare congressum, bello adhuc fervente, diligenter & serio Ciceronem per epistolam monuisse de *Vultu & Gessu* ad dignitatem & gravitatem componendis. Quod si tantum possit *Oris & Vultus* solius moderatio, quanto magis *Sermo familiaris*, & alia, quæ ad *Conversationem* pertinent? Atque sane Summa & Compendium decori, & elegantia morum, in hoc fere sita sunt; ut quasi

quasi aqua
tem, & al
Quod etiam
vius, (lice
charactere
dear, aut ob
aliena liber
contraria ve
gantia mor
mus, transe
dam deform
nim deform
transfere?
illum vitios
poris tamen
lis absunit
rum, magi
Ideoque sic
literarum
bus plus sa
à Præcept
poris: Sic
tionis decor
gravioribus
cit. Deinde
rare obtine
si nati viden
ipsis in illa
tutes solid
quam aspire

quasi æqua lance, & propriam dignitatem, & aliorum, metiamur & tueamur: Quod etiam non male expressit T. Livius, (licet alii rei intentus) eo personæ caractere; *Ne (inquit) aut arrogans videar, aut obnoxius; quorum alterum est, aliena libertatis oblitus; alterum, sua.* Ex contraria vero parte, si *Vrbanitati*, & elegantia morum externæ, impensius studeamus, transeunt illæ in affectationem quandam deformem, & adulterinam; *Quid enim deformius, quam Scenam in vitam transferre?* Quinetiam, licet in excessum illum vitiosum minime prolabantur; temporis tamen nimium in hujusmodi leviculis absumentur; animusque ad curam ipsarum, magis quam oportet, deprimitur. Ideoque sicut in Academiis adolescentes literarum studiosi, at sodalium congressibus plus satis indulgentes, moneri soleant à Præceptoribus: *Amicos esse fures temporis*: Sic certe assidua ista, in *Conversacionis* decorum, animi intentio, magnum gravioribus meditationibus furtum facit. Deinde, qui primas adeo in *Vrbanitate* obtinent, & ad hanc rem unam quasi nati videntur, hoc fere habent, ut sibi ipsis in illa sola complacent, & ad virtutes solidiores, & celsiores, vix unquam aspirent: Quando econtra, qui sibi

in

in hac parte defectus sunt conscii, decus ex bona existimatione quærunt: Vbi enim adest bona existimatio, omnia fere decent; ubi vero illa deficit, tum demum, à commoditate morum, atque *Vrbani- tate*, subsidium petendum est. Porro, ad res gerendas, vix gravius aut frequentius reperias impedimentum, quam hujusce decori externi curiosam nimis observa- tionem; atque illud alterum, quod huic ipsi inservit; nimirum, anxiam temporis atque opportunitatum electionem. Egre- gie enim Salomon; *Qui respicit ad ven- tos, non seminat; qui respicit ad nubes, non metit*: Creanda siquidem nobis est op- portunitas, sæpius quam opperienda. Vt verbo dicamus, *Vrbana* ista morum *com- positio*, veluti vestis animi est; & proinde vestis commoditates referre debet. Pri- mum enim, talis esse debet, ut sit in usu communi: Rursus, ut non sit nimis deli- cata aut sumptuosa: Deinde, ita confi- cienda, ut si qua sit in animo virtus, eam exhibeat maxime conspicuam: si qua de- formitas, eandem suppleat, & occultet: Postremo, & super omnia, ne sit nimis arcta, atque ita animum angustiet, ut ejusdem motus in rebus gerendis cohi- beat & impediatur.

Si incen-
rioris adver-
partes, duc-
ut fiat resp-
mollis. Pri-
& contum-
totam in te-
respondere
iniquitatis
fensionem, l-
do, ut car-
que temp-
les: Hoc e-
quam prius
nimia ment-
plane signi-
defensionem
nihil habeas
fuerit, alie
in excusati-
fiat prorsus

LIX.

CONSILIA QVAEDAM DE NEGOTIIS, EX PARABOLIS ALIQUIBUS SALOMONIS.

PARABOLA.

I. *Mollis responsio frangit iram.*

EXPLICATIO.

Si incendatur *Ira* Principis vel Superioris adversus te, & tuæ jam sint loquendi partes, duo præcipit Salomon: Alterum, ut *fiat responsio*; Alterum, ut *eadem sit mollis*. Prius, ut *caveas à Silentio tristi & contumaci*: Illud enim, aut culpam totam in te recipit, ac si nihil habeas quod respondere possis; aut Dominum occulte iniquitatis insimulat, ac si aures ejus, defensionem, licet justæ, non paterent. Secundo, ut *caveas à re comperendinanda*, neque tempus aliud ad defensionem postules: Hoc enim, aut eandem notam inurit, quam prius, (nimirum Dominum tuum nimia mentis perturbatione efferi,) aut plane significat, te artificiosam quandam defensionem meditari, cum in promptu nihil habeas: Adeo ut optimum semper fuerit, aliquid in præsentia, & è re nata, in excusationem tui adducere. Tertio, ut *fiat prorsus responsio*: *Responsio*, inquam; non

non mera *Confessio*, sed aliquid *Apologiae* & *Excusationis* inspergatur: Neque enim aliter tutum est facere, nisi apud ingenia valde generosa & magnanima; quæ rara admodum sunt. Sequitur posteriore loco, ut *responsio sit mollis*, minime præfracta, aut aspera.

PARABOLA.

2. *Servus prudens dominabitur in Filium stultum; & partietur hæreditatem inter fratres.*

EXPLICATIO.

In omni familia, turbata & discordi, semper exurgit aliquis *Servus*, aut *humilis Amicus*, præpotens, qui pro arbitro se gerat, ad lites familiæ componendas; cuique, eo nomine, & familia tota, & dominus ipse, sunt obnoxii. Ille, si suam rem agat, familiæ mala fovet, & aggravat; si fidelis revera fuerit & integer, plurimum certe meretur: adeo ut etiam tanquam inter *Fratres* haberi debeat; aut saltem *procuracionem hæreditatis* accipere *fiduciariam*.

PARABOLA.

3. *Vir sapiens, si cum stulto contendit, sive irascatur, sive rideat, non inveniet requiem.*

EXPLICATIO.

Monemur sæpius, ut *Congressum impa-*
rent

CONSILIA DE NEGOTIIS.
rem fugiam
bus decertem
Monitum, q
cum indign
protius sorte
dem, si sup
victoria: si
tas. Neque
contentione
uti per jocu
falsu & com
vertamus, le
commode no
tem fit, si h
contendimus
aliquid affine
si fit audacul

4. Sed e
cuntur, ne
forte audias
tibi.

E
Vix credi
turbet inutili
quæ nostra in
secræta illa ri
& inventa, a
inferant, ad

rem fugiamus; eo sensu, Ne cum potioribus decertemus. At haud minus utile est Monitum, quod hic exhibet Salomon, *Ne cum indigno contendamus.* Iniqua enim prorsus sorte hæc res transigitur. Siquidem, si superiores simus, nulla sequitur victoria; si superemur, magna indignitas. Neque juvat etiam, in hujusmodi contentione exercenda, si interdum veluti per *jocum* agamus, interdum cum *fastu & contemptu.* Nam quocumque nos vertamus, leviores inde efficiemur, neque commode nos explicabimus. Pessime autem fit, si hujusmodi persona, quacum contendimus, (ut Salomon loquitur,) aliquid affine habeat cum *Stulto*; hoc est, si sit audaculus, & temerarius.

PARABOLA.

4. *Sed & cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accommodes aurem tuam, ne forte audias seruum tuum maledicentem tibi.*

EXPLICATIO.

Vix credi possit, vitam quantum perturbet *inutilis curiositas*, circa illas res, quæ nostra intersunt: nimirum, quando secreta illa rimari satagimus, quæ detecta & inventa, ægritudinem quidem animo inferant, ad consilia autem expedienda

N

nihil

nihil iuvent. Primo enim sequitur *animi vexatio & inquietudo*, cum humana omnia perfidiæ & ingrati tudinis plena sint. Adeo ut, si comparari possit speculum aliquod Magicum, in quo odia, & quæcunque contra nos ullibi commoventur, intueri possemus, melius nobis foret, si protinus projiceretur & collideretur. Huiusmodi enim res, veluti foliorum murmura sunt, & brevi evanescent. Secundo *Curiositas illa animum suspicionibus nimis onerat*. quod consilii inimicissimum est, eaque reddit inconstantia, & complicata. Tertio eadem, *mala ipsa sapissime figit, alias prætervolatura*: Grave enim est conscientias hominum irritare; qui si latere se putent, facile mutantur in melius, sin deprehensos se sentiant, malum malo pellunt. Merito igitur summæ prudentiæ tribuebatur Pompeio Magno, quod Sertorii chartas universas, nec à se perlectas, nec aliis permissas, igni protinus dedisset.

PARABOLA.

5. *Advenit veluti viator pauperies; Egestas quasi armatus.*

EXPLICATIO.

Eleganter describitur in Parabola, quomodo *Prodigis*, & circa rem familiarum incuriosis, superveniant *navfragia*
for-

CONSILIA DE NEGOTIIS.
fortunarum
tim, & passim
venit obvari
fere sentitur
Egestas, tam
licet tam for
resisti non po
dictum sit, N
esse fortissim
dum, contra

6. *Qui e
riam facit;
maculam ge
E*

Congruit
non mittam
porcos. Dist
rabola, act
henfonis; I
Derisoris, &
mo, id quod
rependitur o
tiam & ma
& instituit L
fit temporis;
dent, tanqu
male colloca
scientiam,
At majore cu

fortunarum. A principio enim pedetentim, & passibus lentis, instar *viatoris*, advenit *obratio* & *sortis diminutio*, neque fere sentitur: At non multo post invadit *Egestas*, tanquam *vir armatus*, manu scilicet tam forti, & potente, ut ei amplius resisti non possit; cum apud antiquos recte dictum sit, *Necessitatem ex omnibus rebus esse fortissimam.* Itaque *viatori* occurrendum, contra *armatum* muniendum.

PARABOLA.

6. *Qui erudit derisorem, ipse sibi injuriam facit; & qui arguit impium, sibi maculam generat.*

EXPLICATIO.

Congruit cum præcepto Salvatoris, *Ut non mittamus margaritas nostras ante porcos.* Distinguntur autem in hac *Parabola*, actiones *Præceptionis*, & *Reprehensionis*; Distinguntur itidem personæ, *Derisoris*, & *Impii*; Distinguitur postremo, *id quod rependitur.* In priore enim *rependitur opera lusa*; in posteriore, etiam & *macula.* Cum enim quis erudit & instituit *Derisorem*; *Iactura* primum fit *temporis*; Deinde & alii *conatum irrident*, tanquam rem vanam, & operam male collocatam; Postremo, *Derisor ipse scientiam, quam didicit, fastidio habet.* At majore cum periculo transigitur res

in reprehensione impij; quia non solum *Impius* non auscultat, sed & cornua obvertit, & reprehensorem, odiosum sibi jam factum, aut confestim convitiis proscindit, aut saltem postea apud alios criminatur.

PARABOLA.

7. *Filius sapiens latificat patrem: Filius vero stultus mœsticia est matri suæ.*

EXPLICATIO.

Distinguuntur solatia atque ægritudines Oeconomicae, *Patris* videlicet & *Matris*, circa *Liberos* suos. Etenim *Filius prudens* & *frugi*, præcipuo solatio est *Patri*, qui *virtutis* pretium melius novit quam *Mater*; ac propterea *Filii* sui indoli, ad virtutem propensæ, magis gratulatur: Quinetiam gaudium illi fortasse affert institutum suum, quod *Filium* tam probe educarit, illique honestatem morum, præceptis & exemplo, impresserit. E contra, *Mater calamitati Filii plus compatitur*, & indolet; tum ob affectum maternum magis mollem, & tenerum, tum fortasse indulgentiæ suæ conscia, qua eum corruperit, & depravaverit.

PARABOLA.

8. *Memoria Iusti cum laudibus; at nomen Impiorum putrescet.*

E x-

EXPLICATIO.

Distinguitur inter *famam virorum bonorum*, qualis esse soleat post *obitum*. *Viris enim bonis*, extincta invidia, (quæ famam eorum, dum vixerant, carpebat) *nomen* continuo efflorescit, & *laudes* magis indies invalescunt: At *viris malis* (licet fama eorum, per gratiam amicorum, & factionis suæ hominum, ad breve tempus manserit) paulo post fastidium *nominis* oboritur; & postremo *laudes* illæ *evanida*, in *infamiam*, & veluti in odorem *gravem* & *retrum*, desinunt.

PARABOLA.

9. *Qui conturbat domum suam, possidebit ventos.*

EXPLICATIO.

Vtile admodum Monitum, de *Discordiis* & *Turbis domesticis*. Plurimi enim, ex *disidiis uxorum*, aut *exheredationibus filiorum*, aut *mutationibus frequentibus familia*, magna sibi spondent; ac si inde, vel animi tranquillitas, vel rerum suarum administratio felicior, sibi obventura foret. Sed plerunque abeunt spes suæ in *ventos*. Etenim, tum mutationes illæ, ut plurimum, non cedunt in melius; tum etiam, perturbatores isti familiae suæ, molestias varias, & ingratitude eorum, quos aliis præteritis adoptant & deligunt,

saepenumero experiuntur. Quin & hoc pacto, rumores sibi progignunt non optimos, & famas ambiguas: Neque enim male à Cicerone notatum est; *Omnem famam à domesticis manare*. Vtrumque autem malum per *ventorum possessionem* eleganter à Salomone exprimitur: Nam *expectationis frustratio, & rumorum suscitatio, ventis recte comparantur*.

PARABOLA.

10. *Melior est finis orationis, quam principium.*

EXPLICATIO.

Corrigit *Parabola* errorem frequentissimum, non solum apud eos, qui verbis præcipue student, verum etiam apud prudentiores. Is est, quod homines de *sermonum* suorum *aditu* atque *ingressu* magis sint solliciti, quam de *exitu*; & accuratius exordia & præfatiunculas meditentur quam extrema orationum. Debuerant autem, nec illa negligere, & ista, ut longe potiora, præparata & digesta apud se habere; revolventes secum, & quantum fieri potest, animo prospicientes, quis tandem *exitus sermonis* sit futurus, & quomodo negotia inde promoveri & maturari possint. Neque hic finis. Quinimo non *Epilogos* tantum, & *sermonum*, qui *ad ipsa negotia spectant, egressus*, meditari oportet;

CON
oportet; v
num cura
cessum com
sint, licet
dem cogn
certe magn
onus rerum
quibus illu
prium, ut
de negotiis
loquia in
tibus nunq
per, aut ad
audire erat
atque, ut A
rinos aqua
luerent. Ne
stremum es

11. Si
ciunt ungu
pretiosum
sultitia.

E
Iniqua a
tio hominu
optime not
eorum, qua
ignoscitur:
Gemma, va

oportet; verum etiam & illorum *sermorum* cura suscipienda, quos sub ipsum discessum commode & urbane injicere possint, licet à negotio prorsus alienos. Equidem cognovi Consiliarios duos, viros certe magnos, & prudentes, & quibus onus rerum tunc præcipue incumberebat; quibus illud fuit perpetuum, & proprium, ut quoties cum Principibus suis de negotiis ipsorum communicarent, colloquia in rebus ad ipsa negotia spectantibus nunquam terminarent, verum semper, aut ad jocum, aut aliud aliquid, quod audire erat volupe, diverticula quæerent, atque, ut Adagio dicitur, *Sermones marinos aqua fluviatili sub extremum abluerent*. Neque hoc illis inter artes postremum erat.

PARABOLA.

II. *Sicut musca mortua foetere faciunt unguentum optimum; sic hominem pretiosum sapientia & gloria, parva stultitia.*

EXPLICATIO.

Iniqua admodum & misera est conditio hominum virtute præcellentium, (ut optime notat *Parabola*,) quia erroribus eorum, quamvis levissimis, nullo modo ignoscitur: Verum, quemadmodum in *Gemma*, valde nitida, minimum quodque

granulum, aut nubecula, oculos ferit, & molestia quadam afficit; quod tamen, si in Gemma vitiosiore repertum foret, vix notam subiret: Similiter, in *Viris singulari virtute praeclatis*, minima quæque vitia statim in oculos & sermones hominum incurrunt, & censura perstringuntur graviore: quæ in *hominibus mediocribus*, aut omnino laterent, aut veniam facile reperirent. Itaque viro valde prudenti, parva stultitia; valde probo, parvum peccatum; urbano, & moribus eleganti, paululum indecori; de fama & existimatione multum detrahit. Adeo ut non pessimum foret *Viris egregiis*, si nonnulla *absurda* (quod citra vitium fieri possit) actionibus suis immiscerent; ut libertatem quandam sibi retineant, & parvorum defectuum notas confundant.

PARABOLA.

12. *Homines derisores Civitatem perdunt; Sapientes vero avertunt calamitatem.*

EXPLICATIO.

Mirum videri possit, quod in descriptione hominum, qui ad Respub. labefactandas & perdendas veluti natura comparati & facti sunt, delegerit Salomon characterem, non hominis superbi & insolentis; non tyrannici & crudelis;

non

non temerari
scelerati
seditiosi &
voluptarii
inhabilis;
pientia ejus
servationes
dignissimum
est pestis Ro
si Consilia
que gubern
ingenio der
nes, pericu
tes videant
nuant; iisq
ponderant,
sultandi &
& meditat
oratoriam
mas rerum
Famam, ad
cipue sunt
gi, & rem c
nunt: Leg
reticula qua
nime cohi
Consilia &
spicientes,
hensiones M
ris revera p

non temerarii & violenti; non impii & scelerati; non iniusti & oppressoris; non feditiosi & turbulenti; non libidinosi & voluptarii; non denique insipientis & inhabilis; sed *Derisoris*. Verum hoc sapientia ejus Regis, qui Rerumpub. conservationes & everfiones optime norat, digniffimum est. Neque enim similis fere est pestis Regnis & Rebuspublicis; quam si Consilarii Regum, aut Senatores, quique gubernaculis rerum admoventur, sint ingenio *derisores*. Hujusmodi enim homines, periculorum magnitudinem, ut fortes videantur Senatores, semper extenuant; iisque qui pericula, prout par est, ponderant, veluti timidis insultant: consultandi & deliberandi maturas moras, & meditata disceptationes, veluti rem oratoriam, & tædii plenam, & ad Summas rerum nihil facientem, subsannant: Famam, ad quam Principum consilia præcipue sunt componenda, ut *salivam Vulgi*, & rem cito prætervolaturam, contemnant: Legum vim & auctoritatem, ut reticula quædam, quibus res majores minime cohiberi debeant, nil morantur: Consilia & præcautiones, in longum prospicientes, ut somnia quædam, & apprehensiones Melancholicas, rejiciunt: Viris revera prudentibus, & rerum peritis,

N 5 atque

atque magni animi & consilii, diceris & facetiis illudunt : Denique fundamenta omnia Regiminis Politici simul labefactant. Quod magis attendendum est, quia cuniculis, & non impetu aperto, hæc res agitur : neque cœpit esse inter homines (prout meretur) suspecta.

PARABOLA.

13. *Princeps, qui libenter prabet aures verbis mendacii, omnes servos habet improbos.*

EXPLICATIO.

Cum *Princeps* talis fuerit, ut Sufurronibus, & Sycophantis, absque iudicio, faciles & credulas aures præbeat, spirat omnino, tanquam à parte *Regis*, aura pestilens, quæ omnes *servos* ejus corrumpit, & inficit. Alii metus *Principis* rimantur, eosque narrationibus fictitiis exaggerant; alii invidiæ furias concitant, præsertim in optimos quosque : alii criminationibus aliorum, proprias sordes, & conscientias malas; eluunt : alii amicorum suorum honoribus & desideriis velificant, Competitores eorum calumniando, & mordendo: alii fabularum argumenta, contra inimicos suos, tanquam in Scena, componunt: & innumera hujusmodi. Atque hæc illi, qui ex *servis Principis* ingenio sunt magis improbo. At illi etiam, qui natura pro-

bio-

CON
biores sunt
in innocen
ferint, (qu
stinguere
probitatem
captant, in
cumferunt
de Claudio
cujus anim
& jussa. A
servum esse
non est finis
non est mod

14. *In*
sui: sed mis
E
Inditus
sericordia
qui etiam
quæ ex or
subjiciunt
dia Analog
cipis erga S
tissimum es
eo pluribus
angusta &
se nihil pert
bilior est po
afficitur, C

biores sunt, & melius morati, postquam in innocentia sua parum praesidii esse senserint, (quoniam *Princeps* vera à falsis distinguere non novit,) morum suorum probitatem exuunt, & ventos Aulicos captant, iisque servilem in modum circumferuntur. *Nihil enim* (ut ait Tacitus de Claudio) *tutum est apud Principem, cujus animo omnia sunt tanquam indita & jussa.* Atque bene Comineus; *Præstat servum esse Principis, cujus suspicionum non est finis, quam ejus, cujus credulitatis non est modus.*

PARABOLA.

14. *Iustus miseretur anima jumentis sui: sed misericordia impiorum, crudeles.*

EXPLICATIO.

Inditus est, ab ipsa natura, homini *Misericordia* affectus nobilis, & excellens; qui etiam ad *Animalia bruta* extenditur; quæ ex ordinatione Divina, ejus imperio subjiciuntur. Itaque habet ista *Misericordia* Analogiam quandam cum illa Principis erga Subditos. Quinetiam illud certissimum est, quod quo dignior est anima, eo pluribus compatiatur. Etenim animæ angustæ & degeneres, hujusmodi res ad se nihil pertinere putant: at illa, quæ nobilior est portio universi, ex communiione afficitur. Quare videmus, sub Veteri Lege,

Lege haud pauca fuisse præcepta, non tam mere *Cæremonialia*, quam *Misericordia institutiva*: quale fuit illud, de non comedendo carnem cum sanguine ejus; & similia. Etiam in Sectis *Essæorum*, & *Pythagoræorum*, ab esu animalium omnino abstinebant. Quod etiam hodie obtinet (superstitione inviolata) apud incolas nonnullos Imperii *Mogollenfis*. Quin & *Turcæ*, Gens licet, & Stirpe & Disciplina, crudelis, & sanguinaria, brutis tamen eleemosynas largiri solent; neque animalium vexationes & torturas fieri sustinent. Verum, ne forte hæc quæ diximus, omnis generis *Misericordia* patrocinari videantur, salubriter subjungit *Salomon*, *Impiorum misericordias esse crudeles*. Ex sunt, quando hominibus sceleratis & facinorosis parcitur, *Iustitiæ* gladio feriendis: Crudelior enim hujusmodi *miseriordia*, quam crudelitas ipsa. Nam crudelitas exercetur in singulos; at misericordia illa universum facinorosum exercitum, concessa impunitate, in homines innocentes armat & immittit.

PARABOLA.

15. *Totum spiritum suum profert stultus; at sapiens reservat aliquid in posterum.*

EXPLICATIO.

Corrigit Parabola præcipue (ut videtur)

CONSILIA DE NEGOTIIS. (tur) non ho
qui, dices
non Parrhe
mine & ju
volant; non
usque aliis
magis occul
men, minis
ticum: Hoc
(in colloqui
cunque in a
tinere putet
ritu, & ore
Hoc enim p
quidem pri
partes infusa
continuata
dus rerum
cipitur, n
det; sed ra
tus infeder
tam potent
primo serm
quitur, mu
quin & alter
& fortasse
ut quæ in F
nem reserva
antea deliba
serint. Ter

tur) non hominum vanorum futilitatem, qui, dicenda, tacenda, facile proferunt; non Parrhesiam illam, qua absque discrimine & iudicio in omnes & omnia involant; non garrulitatem, qua ad nauseam usque aliis obstrepunt; sed vitium aliud magis occultum; nempe sermonis regimen, minime omnium prudens & Politicum: Hoc est, cum quis ita sermonem (in colloquiis paivatis) instituit, ut quæcunque in animo habeat, quæ ad rem pertinere putet, simul, & tanquam uno spiritu, & oratione continuata, proferat: Hoc enim plurimum negotiis officit. Siquidem primo, *Oratio intercisâ*, & per partes infusa, longe magis penetrat, quam continuata; quoniam in continuata pondus rerum non distincte & sigillatim excipitur, nec per moram nonnullam infidet; sed ratio rationem, antequam penitus infederit, expellit. Secundo, nemo tam potenti & felici eloquentia valet, ut primo sermonis impetu eum quem alloquitur, *mutum & elinguem plane reddat*, quin & alter aliquid vicissim respondebit, & fortasse objiciet: Tum vero accidit, ut quæ in Refutationem aut Replicationem reservanda fuissent, præmissa jam, & antea delibata, vires suas & gratiam amiserint. Tertio, si quis ea, quæ dicenda sunt,

sunt, non simul effundat, sed per partes eloquatur, aliud primo, aliud subinde injiciens; sentiet ex ejus, quem alloquitur, vultu, & responso, quomodo singula illum affecerint, quam in partem accepta fuerint; ut quæ adhuc restant dicenda, cautius aut supprimat, aut excerptat.

PARABOLA.

16. *Si Spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris; quia curatio faciet cessare magna peccata.*

EXPLICATIO.

Præcipit *Parabola*, quomodo se quis gerere debeat, cum iram atque indignationem *Principis* incurrerit. Præceptum duplex: Primo, *ut non dimittat locum suum*: Secundo, *ut curationi*, tanquam in morbo aliquo gravi, diligenter & caute attendat. Consueverunt enim homines, postquam commotos contra se *Principes* suos senserint, partim ex dedecoris impatientia, partim ne vulnus observando refricent, partim ut tristitiam & humilitatem eorum *Principes* sui perspiciant, se à muneribus & functionibus suis subducere: quin etiam interdum ipsos magistratus, & dignitates quas gerunt, in *Principum* manus restituere. At Salomon, hanc medendi viam, veluti noxiam, im-

probat;

probat; idque summa profecto ratione. Primo enim, *Dedecus ipsum nimis illa publicat*; unde tum inimici, atque invidi, audaciores fiunt ad lædendum; tum amici timidiore ad subveniendum. Secundo, hoc pacto fit, ut *Principis ira*, quæ fortasse, si non evulgaretur, sponte concideret, *magis figatur*, & veluti principio jam facto hominis deturbandi, in præcipitium illius feratur. Postremo, *secessus iste aliquid sapit ex malevolo*, & temporibus infenso; id quod malum indignationis, malo suspicionis cumulat. Ad *Curationem* autem pertinent ista. Primo, caveat ante omnia, ne *stupiditate* quadam, aut etiam *animi elatione*, *indignationem Principis minime sentire*, aut inde, prout debeat, affici, videatur: hoc est, ut & vultum, non ad tristitiam contumacem, sed ad mœstittiam gravem atque modestam componat: & in rebus quibuscunque agendis se minus solito hilarem & lætum ostendat: Quin & in rem suam erit, amici alicujus opera, & sermone, apud *Principem* uti, qui, quanto doloris sensu in intimis excrucietur, tempestive insinuet. Secundo, *Occasiones omnes*, vel *minimas*, sedulo evitet, per quas aut *res ipsa*, quæ indignationi causam præbuit, *refricetur*; aut *Princeps* denuo excandescendi, & ipsum,

qua-

quacunque de causa, coram alijs, objur-
gandi, ansam arripiat. Tertio, perquirat
etiam deligenter occasiones omnes, in
quibus *opera ejus Principi grata esse possit*;
ut, & voluntatem promptam redimendi
culpam præteritam ostendat; & *Princeps*
suis sentiat, quali tandem servo, si eum
dimittat, privari se contigerit. Quarto,
Culpam ipsam aut sagaciter in alios trans-
ferat; aut *animo illam non malo commis-*
sam esse infinuet; aut etiam *malitiam*
illorum, qui ipsum Regi detulerunt, vel
rem supra modum aggravarunt, *indictet*.
Denique in omnibus evigilet, & *Cura-*
tioni sit intentus.

PARABOLA.

17. *Primus in Causa sua justus: tum*
venit altera pars, & inquit in eum,

EXPLICATIO.

Prima in unaquaque *Causa Informa-*
tio, si paulisper animo Iudicis infederit, al-
tas radices agit, eumque imbuit, & occu-
pat: adeo ut ægre elui possit, nisi aut ma-
nifesta aliqua falsitas in materia informa-
tionis; aut artificium aliquod in eadem
exhibenda, deprehendatur. Etenim nuda
& simplex defensio, licet justa sit & præ-
ponderans, vix præjudicium informatio-
nis primæ compensare, aut libram Iusti-
tiæ semel propendentem ad æquilibrium
redu-

reducere, per
tutissimum,
sæ spectat, p
pars simul a
mum, si Iud
in hoc potiss
incumbere,
lum malum
abusum, adh

18. *Qui*
vum suum, po
E

Servandu
ex consilio S
suo erga se
Primo, ut
per saltus:
fiant repul
pit Machia
suis semper
possint. Nisi
proculdubio
suis, loco a
dium & con
motive sub
petua deside
trentia repu
decrit itiden

reducere, per se valet. Itaque & Iudici tutissimum, ut nihil, quod ad merita causæ spectat, prælibetur, priusquam utraque pars simul audiantur; & defensori optimum, si Iudicem senserit præoccupatum, in hoc potissimum (quantum dat Causa) incumbere, ut versutiam aliquam, & dolum malum, ab adversa parte, in Iudicis abusum, adhibitum, detegat.

PARABOLA.

18. *Qui delicate à pueritia nutrit servum suum, postea sentiet eum contumacem.*

EXPLICATIO.

Servandus est *Principibus & Dominis*, ex consilio Salomonis, in gratia & favore suo erga servos, *modus*. Is triplex est: Primo, ut *promoveantur per gradus, non per saltus*: Secundo, ut *interdum assuefiant repulsæ*: Tertio, (quod bene præcipit Machiavellus,) ut *habeant præ oculis suis semper aliquid, quo ulterius aspirare possint*. Nisi enim hæc fiant, reportabunt proculdubio *Principes*, in fine, à *servis suis*, loco animi grati, & officiosi, fastidium & contumaciam. Etenim, ex promotione subita, oritur *insolentia*; ex perpetua desideratorum adeptione, *impatientia repulsæ*; denique si vota desint, deerit itidem *alacritas & industria*.

PARABOLA.

19. *Vidisti virum velocem in opere suo; coram Regibus stabit; nec erit inter ignobiles.*

EXPLICATIO.

Inter virtutes, quas *Reges*, in delectu *servorum*, potissimum spectant & requirunt, gratissima est præ cunctis *Celeritas*, & in *negotiis expediendis strenuitas*. Viri profunda prudentia, *Regibus* suspecti; utpote qui nimium sint inspectores; & Dominos suos, inscios & invitos, ingenii sui viribus (tanquam machina) circumagere possint. Populares, invis; utpote qui *Regum* luminibus officiant, & oculos populi in se convertunt: Animosi, pro turbulenti sæpe habentur, & ultra, quam par est, ausuris. Probi, & vitæ integræ, tanquam difficiles existimantur, nec ad omnes nutus heriles apti. Denique non est virtus alia quæ non habeat aliquam quasi umbram, qua *Regum* animi offendantur; Sola *Velocitas ad mandata*, nihil habet, quod non placeat. Insuper, motus animorum regionum celeres sunt, & moræ minus patientes. Putant enim, se quidvis efficere posse; illud tantum deesse, ut cito fiat. Itaque ante omnia iis grata est *Celeritas*.

P A-

20. *Vitæ
lani sub Sol
qui consurg*

Notat P
qui se aggl
designatos P
rei est; Infa
nitus à nat
suas nimir
tur, qui non
rut, quam
Novitas hui
de expetitur
pis ista duo
Innuit aute
dictum era
lam; poste
res adorave
tem. Nequ
hac re com
ciunt; sicut
sed rident
nec pugnan
aicbat ille)

21. *Erat
viri; Veni
vadavit en*

PARABOLA.

20. *Vidi cunctos viventes, qui ambul-
lant sub Sole, cum Adolescente secundo,
qui consurgit pro eo.*

EXPLICATIO.

Notat *Parabola* vanitatem hominum,
qui se agglomerare solent ad *Successores*
designatos Principum. Radix autem hujus
rei est; Infania illa, hominum animis pe-
nitus à natura infita; Nimirum ut spes
suas nimium adamant. Vix enim reper-
tur, qui non delectatur magis iis quæ *spe-
rat*, quam iis quæ *fruitur*. Quinetiam
Novitas humanæ naturæ grata est, & avi-
de expetitur. In *Successore* autem *Princi-
pis* ista duo concurrunt; *Spes*, & *Novitas*.
Innuit autem *Parabola* idem, quod olim
dictum erat; primo à Pompeio ad Syl-
lam; postea à Tiberio de Macrone; *Plu-
res adorare Solem orientem, quam occiden-
tem*. Neque tamen *Imperantes* multum
hac re commoventur, aut eam magni fa-
ciunt; sicut nec Sylla, nec Tiberius fecit;
sed rident potius hominum levitatem,
nec pugnant cum somniis: *Est autem* (ut
aiebat ille) *spes vigilantis insomnium*.

PARABOLA.

21. *Erat Civitas parva, & pauci in ea
Viri; Venit contra eam Rex magnus, &
vadavit eam, instruxitq; munitiones per-
gyrum,*

gyrum, & perfecta est obsidio; inventusque est in ea vir pauper & sapiens, & liberavit eam per sapientiam suam; & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.

EXPLICATIO.

Describit *Parabola ingenium hominum pravum & malevolum*. Ii in rebus duris, & angustiis, confugiunt fere ad viros prudentes, & strenuos, licet antea contemptui habitos. Quamprimum autem tempestas transferit, ingrati demum erga conservatores suos reperiuntur. Machiavellus vero, non sine causa, instituit *Quaestionem, Vter ingratius esset erga bene meritos, Princeps, aut Populus?* Sed interim utrunque ingratitude arguit. Attamen hoc non solum ex *ingratitude Principis* aut *Populi* oritur, sed accedit plerunque his *invidia Procerum*, qui secrete indolent eventui, licet felici & prospero, quia ab ipsis profectus non sit: Itaque & meritum hominis extenuant, & ipsum deprimunt.

PARABOLA.

22. *Iter pigrorum, quasi sepes spinarum.*

EXPLICATIO.

Elegantissime ostendit *Parabola, pigritiam in fine laboriosam esse*. Diligentia enim, & sedula praeparatio, id praestant,
ut

ut pes in alio
pingat; sepe
quam in eatur
in extremu
differt, nece
lis passibus,
cedat, qui eu
pediant. Ide
familia rege
cura & provi
luti sponte p
tumultu: Si
quis motus
agenda turm
tur servi: æ

23. Qui
non bene fac
deseret veri
E

Prudenti
dice magis
morum, quam
vera enim ha
feruntur; at
non inveniatur
dicis animu
enim respicie
maledicus; al
alius, ut ab

ut pes in aliquod offendiculum non impingat; sed ut complanetur via, antequam ineatur. At qui piger est, & omnia in extremum momentum executionis differt, necesse est ut perpetuo, & singulis passibus, quasi per rubos & sentes incedat, qui eum subinde detineant, & impediant. Idem observari possit etiam in familia regenda; in qua, si adhibeatur cura & providentia, omnia placide & veluti sponte procedunt, absque strepitu & tumultu: Sin hæc desint, ubi major aliquis motus intervenerit, omnia simul agenda turmatim occurrunt; tumultuantur servi: ædes personant.

PARABOLA.

23. *Qui cognoscit in iudicio faciem, non bene facit; iste, & pro buccella panis, deseret veritatem.*

EXPLICATIO.

Prudentissime notat *Parabola*, in *Iudice* magis perniciosam esse *facilitatem morum*, quam *corruptelam munerum*. *Munera* enim haudquaquam ab omnibus deseruntur; at vix ulla est *Causa*, in qua non inveniatur aliquid, quod flectat *Iudicis* animum, si *personas respiciat*. *Alius* enim respicietur, ut popularis; alius, ut maledicus; alius, ut dives; alius, ut gratus; alius, ut ab amico commendatus; Denique

310 CONSILIA DE NEGOTIIS.

que omnia plena sunt iniquitatis, ubi dominatur *respectus personarum*; & levi omnino de causa, veluti pro *buccella panis*, *judicium* pervertetur.

PARABOLA.

24. *Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.*

EXPLICATIO.

Parabola ista antiquitus expressa & depicta fuit, sub Fabula *Hirudinis utriusque*; nimirum, plenæ, & vacuæ. *Pauperis* enim & *famelici oppressio*, longe gravior est, quam *oppressio* per *divitem* & *repletum*; quippe quæ omnes exactionum technas, & omnes nummorum angulos, perquirit. Solebat hoc ipsum etiam spongiis assimilari; quæ aridæ, fortiter fugunt; madidæ, non item. Monitum autem utile continet, tum erga Principes, ne præfecturas Provinciarum, aut Magistratus, viris indigentibus, & obæratibus, committant; tum erga populos, ne Reges suos cum nimia egestate conflictari permittant.

PARABOLA.

25. *Fons turbatus pede, & vena corrupta, est justus cadens coram impio.*

EXPLICATIO.

Præcipit *Parabola*, Rebuspub. ante omnia cavendum esse de *iniquo* & *infami*

Judi-

CONSILIA

Judicio, in causa præsertim ubi sed condemnatio inter privatos, & pollunt *latrocinia*: Verum *judicium* a quibus exemptum *justitia* inficiunt enim Tribuna-
tæ, status re-
latrocinium p-
homo homini s-

PA

26. Noli esse
nec ambulato

EX

Quanto re-
ter bonos serv-
eo magis cave-
cipio, de prud-
amicorum nat-
nos ipsos spect-
Cum vero nec
qualem erga al-
geramus, dura-
citæ conditio-
nis, ut præc-
cem, & præsid-
minibus iracu-
jurgia provoca-

Judicio, in *caussa aliqua celebri & gravi*; præsertim ubi non absolvitur noxius, sed condemnatur insons. Etenim injuriæ inter privatos grassantes, turbant quidem & polluunt *latices*, sed tanquam in *rivulis*: Verum judicia iniqua, qualia diximus, à quibus exempla petuntur, *fontes* ipsos *justitia* inficiunt, & inquinant. Postquam enim Tribunal cesserit in partes injustitiæ, status rerum vertitur, tanquam in latrocinium publicum: fitque plane, ut *homo homini sit lupus*.

PARABOLA.

26. *Noli esse amicus homini iracundo, nec ambulato cum homine furioso.*

EXPLICATIO.

Quanto religiosius amicitiae jura inter bonos servanda, & colenda sunt; tanto magis cavendum est, jam usque à principio, de *prudente amicorum delectu*. Atque amicorum natura & mores, quantum ad nos ipsos spectant, omnino ferendi sunt: Cum vero necessitatem nobis imponunt, qualem erga alios personam induamus, & geramus, dura admodum, & iniqua, amicitiae conditio est. Itaque interest imprimis, ut præcipit Salomon, ad vitæ pacem, & præsidia, ne res nostras cum *hominibus iracundis*, & qui facile lites & jurgia provocant, aut suscipiunt, commisceamus.

miscemus. Istud enim genus amicorum, perpetuo nos contentionibus & factionibus implicabit : ut aut amicitiam abrumperet, aut incolumitati propriæ deesse, cogamur.

PARABOLA.

27. *Qui celat delictum, quarit amicitiam; sed qui altero sermone repetit, separat fœderatos.*

EXPLICATIO.

Duplex, concordiam tractandi, & animos reconciliandi, via. Altera, quæ incipit ab *amnesia*; altera, quæ à *repetitione injuriarum*, subjungendo apologias, & excusationes. Equidem memini sententiam viri admodum prudentis & politici; *Qui pacem tractat, non repetitis conditionibus dissidii, is magis animos dulcedine concordia fallit, quam aequitate componit.* Verum Salomon, illo scilicet prudentior, in contraria opinione est; & *amnesiam* probat, *repetitionem* prohibet. Etenim in *repetitione* hæc insunt mala; tum quod ea sit veluti *unguis in ulcere*; tum quod *periculum impendeat à nova altercatione*, (siquidem de injuriarum rationibus inter partes nunquam conveniet); tum denique quod *deducat rem ad apologias*; at utraque pars malit videri, potius offensam remisisse, quam admisisse excusationem.

28. In
tia: ubi antea
quenter ege

Separat S
Etum laboris
quasi ex alter
abundantia.

qui multa ef
mittant, eg
capiant ex il
tur. Quinet
minime sunt
tantummodo
vento, pascu
loquitur; Q
sciis est, se
dit, & tace
est, auras se
apud alios p

29. Me
quam amor

Reprehen
eorum, qui ar
tur in admon
cos, tam de e
suis. Quid en

PARABOLA.

28. *In omni opere bono erit abundantia: ubi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.*

EXPLICATIO.

Separat Salomon, hac *Parabola*, fructum laboris *linguae*, & *laboris manuum*; quasi ex altero proveniat *egestas*, ex altero *abundantia*. Etenim fit fere perpetuo, ut qui multa effutiant, jactent multa, promittant, egeni sint; nec emolumentum capiant ex illis rebus, de quibus loquuntur. Quinetiam, ut plurimum, industrii minime sunt, aut impigri ad opera; sed tantummodo sermonibus se, tanquam vento, pascunt & fatiant. Sane, ut Poëta loquitur; *Qui silet, est firmus*. Is qui conscius est, se in opere proficere, sibi plaudit, & tacet: Qui vero econtra conscius est, auras se inanes captare, multa & mira apud alios prædicat.

PARABOLA.

29. *Melior est correptio manifesta, quam amor occultus.*

EXPLICATIO.

Reprehendit *Parabola* *mollitiem amicorum*, qui amicitiae privilegio non utuntur in admonendo libere & audacter amicos, tam de erroribus, quam de periculis suis. *Quid enim faciam* (solet hujusmodi

O

mollis

mollis amicus dicere) aut quo me vertam? Amo illum, quantum quis, maxime; meque, si quid illi adversi contigerit, ipsius loco libenter substituerim; Sed novi ingenium ejus; si libere cum eo egero, animum illius offendam, saltem contristabo; neque tamen proficiam; atque citius eum ab amicitia mea alienabo, quam ab iis, quae in animo fixa habet, abducam. Hujusmodi amicum, tanquam enervem, & inutilem, redarguit Salomon; atque plus utilitatis, ab inimico manifesto, quam ab ejus generis amico, sumi posse pronunciat. Siquidem ea fortasse audire ei contigerit ab inimico per contumeliam, quae amicus mussat praeter nimiam indulgentiam.

PARABOLA.

30. *Prudens advertit ad gressus suos; Stultus divertit ad dolos.*

EXPLICATIO.

Duae sunt *Prudentiae* species; Altera vera & sana; altera degener & falsa, quam Salomon *Stultitiae* nomine appellare non dubitat. Qui priori se dedit, viis & vestigiis propriis cavet; periculis prospiciens, meditans remedia; proborum opera utens, contra improbos se ipsum muniens; cautus inceptu, receptu non imparatus; in occasiones attentus, contra impe-

CONS
impediment
aliis, qua
regendos spe
est consueta
que ponit o
dis, iisdemq
merito reju
improbam,
enim, minis
sua sunt pot
stanti Regu
communitate
ribus fatisce
qui vafri &
opinionem l
ad res geren
vavit; hoc e
votis suis e
stremo, ar
deantur, &
frustrantur;
Consilia call
lata, tractat
31. Noli e
rior quam op
E
Sunt temp
quibus mag
est exitum.

impedimenta strenuus; cum innumeris aliis, quæ ad sui ipsius *actiones & gressus* regendos spectant. At altera species, tota est consuta ex *fallaciis & astutiis*, spemque ponit omnino in aliis circumvenien- dis, iisdemq; ad libitum effingendis. Hanc merito rejicit *Parabola*, non tantum ut improbam, sed etiam ut *stultam*. Primo enim, minime est ex iis rebus, quæ *in no- stra sunt potestate*; nec etiam aliqua *constanti Regula nititur*; sed nova quotidie comminiscenda sunt stratagemata, prio- ribus fatiscentibus, & obsoletis. Secundo, qui vafri & subdoli hominis famam & opinionem semel incurrerit, præcipuo se ad res gerendas *instrumento* prorsus pri- vavit; hoc est, *fide*: Itaque omnia, parum votis suis consentientia, experietur. Po- stremo, *artes istæ, utcunque pulchræ vi- deantur, & complacent, attamen sæpius frustrantur*; quod bene notavit Tacitus; *Consilia callida & audacia, expectatione lata, tractatu dura, eventu tristia.*

PARABOLA.

31. Noli esse justus nimium, nec sapien- tior quam oportet; cur abripiare subito?

EXPLICATIO.

Sunt tempora (ut inquit Tacitus) *in quibus magnis virtutibus certissimum est exitium.* Atque hoc viris virtute &

justitia egregiis, aliquando subito, aliquando diu ante prævisum, contingit. Quod si adjungatur etiam prudentia, hoc est, ut cauti sint, & ad propriam incolumitatem evigilent, tum hoc lucrantur, ut ruina eorum subito obveniat, ex occultis omnino & obscuris consiliis; quibus & evitetur invidia, & perniciēs ipsos imparatos adoriatur. Quod vero ad illud *Nimum*, quod in *Parabola* ponitur, (quandoquidem non Periandri alicujus, sed Salomonis verba sunt ista; qui mala in hominum vita sæpius notat, nunquam præcipit) intelligendum est, non de virtute ipsa, (in qua *Nimum* non est,) sed de vana ejus atque invidiosa affectatione, & ostentatione. Simile quiddam innuit Tacitus de Lepido; miraculi loco ponens, quod nunquam servilis alicujus sententiæ auctor fuisset, & tamen tam sævis temporibus incolumis mansisset; *Subit* (inquit) *cogitatio, utrum hæc fato regantur, an etiam sit in nostra potestate, cursum quandam tenere, inter deforme obsequium, & abruptam contumaciam, medium, periculo simul & indignitate vacuum?*

PARABOLA.

32. *Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia.*

EXPLICATIO.

Distinguit *Parabola*, inter *Sapientiam* illam, quæ in verum habitum increverit, & maturerit; & illam, quæ natat tantum in cerebro & conceptu, aut sermone jactatur, sed radices altas non egerit. Siquidem prior, oblata occasione, in quæ exerceatur, illico excitatur, accingitur, dilatatur; adeo ut se ipsa major videatur: posterior vero, quæ ante occasionem alacris erat, occasione data, fit attonita & confusa; ut etiam ipsi, qui ea se præditum arbitrabatur, in dubium vocetur, annon Præceptiones de ea fuerint insomnia inæra, & speculationes inanes.

PARABOLA.

33. *Qui laudat amicum voce alta, surgendo mane, erit illi loco maledictionis.*

EXPLICATIO.

Laudes moderatæ, & tempestivæ, & per occasionem prolatae, famæ hominum atque etiam fortunæ, plurimum conferunt; At immoderatæ, & streperæ; & importune effusæ, nihil profunt; imo potius, ex sententia *Parabola*, impense nocent. Primo enim; manifesto se produnt, aut ex nimia benevolentia oriundas; aut ex composito affectatas; quo collaudatum potius falsis præconiis demereantur, quam veris Attributis ornent. Secundo, *Laudes*

parca, & modesta, invitant fere presentes, ut ipsi etiam aliquid adjiciant; profusæ contra & immodicæ, ut aliquid demant & detrahant. Tertio, (quod caput rei est) conflatu illi invidia, qui nimium laudantur; cum laudes omnes nimia videantur spectare ad contumeliam aliorum, qui non minus merentur.

PARABOLA.

34. *Quomodo in aquis resplendent facies; sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.*

EXPLICATIO.

Distinguit *Parabola* inter mentes prudentium & caterorum hominum; illas aquis aut speculis comparans, quæ species & imagines rerum recipiunt; cum alteræ similes sint terra, aut lapidi impolito, in quibus nihil reflectitur. Atque eo magis apte comparatur animus hominis prudentis ad speculum; quia in speculo imago propria spectari possit, una cum imaginibus aliorum; id quod oculis ipsis sine speculo non conceditur. Quod si animus prudentis adeo capax sit, ut innumera ingenia & mores observare & internoscere possit; superest, ut detur opera, quo reddatur non minus variis applicatione, quam representatione.

Qui sapit, innumeris moribus aptus erit.

A C pri
quodd
tum tractar
quomodo F
Doctrinam
discipulum
tem ejusden
enim levior
ardua, quæ
requiruntur
que est æqu
re Politic
doctrina pe
rarum, tur
Interest en
ut homines
tionem hau
alauda, sim
ri & cantil
nihil aliud
genere esse
inde, cum
prædam rap
fectionem h
quia legitur

L X.

FABER FORTVNÆ SIVE DO-
CTRINA DE AMBITV VITAE.

AC primo quidem intuitu, novum quoddam & insolitum Argumentum tractare videbor; docendo homines, quomodo *Fortuna sua fabri* fieri possint: Doctrinam certe, cui quis libenter se discipulum addixerit, donec difficultatem ejusdem habuerit perspectam. Non enim leviora sunt, aut pauciora, aut minus ardua, quæ ad *Fortunam* comparandam requiruntur, quam quæ ad *Virtutem*. Resque est æque difficilis ac severa, fieri vere *Politicum*, ac vere *Moralem*. At hujus *doctrina* pertractatio, plurimum ad literarum, tum *decus*, tum *pondus*, pertinet. Interest enim inprimis *honoris* literarum, ut homines isti Pragmatici sciant, eruditionem haudquaquam aviculæ, qualis est alauda, similem esse, quæ in sublime ferri & cantillando se oblectare soleat; at nihil aliud: quinimo ex accipitris potius genere esse, qui & in alto volare, ac subinde, cum visum fuerit, descendere, & prædam rapere novit. Deinde, & ad *perfectionem* literarum hoc ipsum spectat, quia legitimæ inquisitionis vera norma

est, ut nihil inveniatur in globo materia, quod non habeat parallelum in globo crystallino, sive intellectu. Hoc est, ut nihil veniat in *Practicam*, cuius non fit etiam *Doctrina* aliqua & *Theoria*. Neque tamen literæ hanc ipsam *fortuna architecturam* aliter admirantur, aut æstimant, quam ut opus quoddam inferioris generis. Nemini enim *fortuna propria*, pro dono *Esse sui*, à Deo concessio, ullo modo digna retributio esse possit. Quin & non raro fit, ut viri virtutibus egregii, fortunæ suæ sponte renuncient, ut rebus sublimioribus vacent. Digna tamen est *fortuna*, quatenus virtutis ac bene merendi organum est, sua quoque *speculatione*, & *doctrina*.

Ad hanc *Doctrinam* pertinent præcepta: nonnulla *summaria*; nonnulla *sparsa* & *varia*. Præcepta *summaria* versantur circa veram *notitiam*, & *aliorum*, & *sui*. Primum igitur præceptum (in quo cardo *notitiæ aliorum* vertitur) illud constituitur, ut procuremus nobis (quantum fieri possit) *fenestram* illam, quam olim requisivit Momus. Ille, cum in humani cordis fabrica, tot angulos & recessus conspicatus esset, id reprehendit, quod defuisset *fenestra*, per quam in obscuros illos & tortuosos anfractus inspicere quis possit. Hanc autem *fenestram* obtinebimus,

mus, si omninem comparationem personis, quæ sita, particula peditatibus, adminiculis tur & valent becillitatibus pateant & obibus, patronis, invidis, poribus & ac
(Sola viri noris;)

Denique in præscriptis non solum personis, sed laribus, quæ tu sunt, & do regantur diis foveantur cuiusque finis quid secum actiones præsum prode absque hoc, de futura finis enim hominum alii sunt, du

mus, si omni sedulitate nobis informatio-
nem comparemus, & procuremus, de
personis, quibuscum intercedunt nego-
tia, particularibus; earumque ingeniis, cu-
piditatibus, finibus, moribus, auxiliis &
adminiculis quibus præcipue suffulciuntur
& valent; Et rursus, defectibus & im-
becillitatibus, quaque ex parte maxime
pateant & obnoxii sint; amicis, factioni-
bus, patronis, clientelis; rursusque inimi-
cis, invidis, competitoribus, etiam tem-
poribus & aditibus;

*(Sola viri molles aditus, & tempora
noris;)*

Denique institutis, & normis quas sibi
præscripserunt; & similibus. Quinetiam,
non solum informatio capienda est, de
personis, sed insuper de *actionibus* particu-
laribus, quæ de tempore in tempus in mo-
tu sunt, & tanquam sub incude; Quo-
modo regantur & succedant, quorum stu-
diis foveantur, à quibus oppugnentur,
cujusque sint ponderis & momenti, &
quid secum trahant, & hujusmodi. Etenim
actiones præsentis nosse, & in se pluri-
mum prodest; & illud insuper habet, quod
absque hoc, etiam personarum notitia val-
de futura sit fallax & erronea. Mutantur
enim homines simul cum actionibus: &
alii sunt, dum actionibus ipsius implicentur

& obfideantur; alii, postquam redierint ad ingenium. Atque hæc de rebus particularibus informationes, quæ tam ad *personas*, quam ad *actiones* spectant, sunt tanquam Propositiones minores in omni activo Syllogismo. Nulla enim Observationum aut Axiomatum (unde conficiuntur Majores propositiones Politicæ) veritas, aut excellentia, ad Conclusionis firmamentum sufficere possit, si in Minore propositione fuerit erratum. Quod vero hujusmodi *notitia* comparari possit, fidejussor nobis est Salomon, qui ait: *Consilium in corde viri, tanquam aqua profunda: sed vir prudens exhauriet illud.* Quamvis autem ipsa *notitia* non cadat sub præceptum, quoniam individuorum est, attamen mandata de eadem elicienda utiliter dari possunt.

Notitia hominum sex modis elici & hauriri potest: per *vultus* & *ora* ipsorum; per *verba*; per *facta*; per *ingenia* sua; per *finis* suos; denique per *relationes aliorum*. Quantum ad *Vultus* attinet, minime nos moveat vetus Adagium, *Fronti nulla fides*. Licet enim hoc ipsum non perperam dictum sit de *Vultus* & *Gestus* compositione externa & generali; attamen subsunt subtiliores quidam motus, & labores *ocularum*, *oris*, *vultus*, & *gestus*; ex quibus
refera-

FAB
referatur &
cero) veluti
Tiberio Ca
notans char
diversum,
dando, apu
& à Drufo
nific; M
bis, quam u
laudibus D
rentior; E
rus, eunde
nonnihil pe
quit) erat
solutius ver
ver. Sane d
artifex aliq
aut vultus
loquitur,
& simulato
re, quin a
comptior; a
magis arid
Ad Ver
quidem ill
dici) mer
optime de
cum scilicet
provisto, aut
cum ex Ag

referatur & patet (ut eleganter ait Q. Cicerō) veluti *Ianua quaedam animi*. Quis Tiberio Cæsare occultior? At Tacitus, notans characterem & modum loquendi diversum, quo usus est Tiberius, in laudando, apud Senatū, res à Germanico, & à Druso, gestas, de laudibus Germanici sic; *Magis in speciem adornatis verbis, quam ut penitus sentire videretur*: De laudibus Drusi sic; *Paucioribus, sed intentior, & fida oratione*. Iterum Tacitus, eundem Tiberium, alias etiam ut nonnihil pellucidum, notans: *In aliis (inquit) erat veluti eluctantium verborum; solutius vero loquebatur, quando subveniret*. Sanè difficile reperiat̃ simulationis artifex aliquis, tam peritus & egregius; aut vultus aliquis ita coactus, &, ut ille loquitur, *jussus*; qui à sermone artificioso & simulatorio possit istas notas sejungere, quin aut sermo sit solito *solutior*, aut *comptior*; aut magis *vagus & oberrans*, aut magis *aridus & quasi eluctans*.

Ad *Verba hominum* quod attinet; sunt quidem illa (ut de urinis loquuntur Medici) *meretricia*. Sed isti *meretricii fuci* optime deprehenduntur duobus modis; cum scilicet *proferuntur verba*, aut *ex improviso*, aut in *perturbatione*. Sic Tiberius, cum ex Agrippinæ verbis aculeatis subito

com-

commotus esset, & nonnihil abreptus; extra innata simulationis terminos pedem protulit; *Audita* hæc (inquit Tacitus) *raram occulti pectoris vocem elicueret; correptamque, Græco versu, admonuit; Ideo lædi quia non regnaret.* Quare Poëta perturbationes hujusmodi, non inscite appellat *Torturas*, quod ab iis secreta sua proderet homines compellantur.

---- *Vino tortus & Ira.* *Indubium*
 Ipsa sane testatur experientia, paucos admodum reperiri, qui erga arcana sua tam fidi sint, animumque gerant adeo obfirmatum; quin interdum ex iracundia; interdum ex jactantia; interdum ex intima erga amicum benevolentia; interdum ex animi imbecillitate, qui se mole cogitationum onerari amplius non sustineat; interdum denique ex alio quopiam affectu; intimas animi cogitationes revelent & communicent. Ac ante omnia sinus animi excutit, si simulatio simulationem impulerit; juxta Adagium illud Hispanorum; *Dic mendacium, & erues veritatem.*

Quin & *Factis* ipsis, licet humani animi pignora sint certissima, non profus tamen fidendum; nisi diligenter ac attente pensitatis prius, illorum & *magnitudine, & proprietate.* Illud enim verissimum;

Fras

*Fras sibi in
 jore emolum
 in ipse stare l
 cat, si melius
 fa manifesta
 homines red
 solitos, tam
 striam: atq
 lantur alim
 tatem & na
 rum, etiam
 tur, subdol
 cernere licet
 imposuit M
 cum eo in g
 rimos ex An
 evexit; Sim
 Tribunatus
 tonium nor
 tus & desola
 ferendo.
 Certissim
 hominum re
 dis & pernos
 ipsorum; vel
 que imbecill
 ingenis; pr
 res, ex simio
 te prudenter
 minus vere)*

Fraus sibi in parvis fidem praestruit, ut majore emolumento fallat. Italus vero se ipsum in ipso stare lapide putat, ubi Praeco praedicat, si melius solito tractetur, absque causa manifesta. Etenim, officia ista minora, homines reddunt oscitantes; & quasi consolitos, tam ad cautionem, quam ad industriam: atque recte à Demosthene appellantur *alimenta socordiae*. Porro *Proprietatem* & naturam, nonnullorum *factorum*, etiam quæ *beneficiorum* loco habentur, subdolam & ambiguum luculenter cernere licet ex eo, quod Antonio Primo imposuit Mutianus: Qui post reditum cum eo in gratiam, sed fide pessima, plurimos ex Antonii amicis, ad dignitates evexit; *Simul amicis ejus Praefecturas & Tribunatus largitur*. Hoc autem astu, Antonium non munivit, sed exarmavit penitus & desolavit, amicitias ejus ad se transferendo.

Certissima autem Clavis, ad animos hominum referandos, vertitur, in rimandis & pernoscentis, vel *ingeniis & naturis* ipsorum; vel *finibus & intentionibus*. Atque imbecilliores certe & simpliciores, ex *ingeniis*; prudentiores autem, & rectiores, ex *finibus* suis optime judicantur. Certe prudenter & facete (licet meo judicio minus vere) dictum fuit à Nuntio quopiam

piam Pontificis, sub reditu ejus à Legatione apud nationem quandam, ubi tanquam Ordinarius refederat. Interrogatus, de delectu Successoris sui, cōsiliū dedit, *Vt nullo modo mitteretur aliquis, qui eximie prudens esset, sed potius mediocriter tantum; quoniam* (inquit) *ex prudentioribus nemo facile conficiet, quid verisimile foret illius gentis homines facturos.* Sane, non raro intervenit ille error, & maxime familiaris est viris prudentibus, ut ex modulo ingenii proprii alios metiantur; ac proinde ultra scopum sæpius jaculentur, supponendo quod homines majora quædam meditentur, & sibi destinant, & subtilioribus technis utantur, quam quæ illorum animos unquam subierunt. Quod etiam eleganter innuit Adagium Italicum, quo notatur; *Nummorum, Prudentia, Fidei, semper minores inveniri rationes, quam quis putaret.* Quare in levioris ingenii hominibus, quia multa absurda faciunt, capienda est conjectura, potius ex propensionibus *ingeniorum*, quam ex destinationibus *finium*. Porro, *Principes* quoque (sed longe aliam ob causam) ab *ingeniis* optime judicantur; *Privati* autem ex *finibus*. *Principes* enim fastigium adepti humanorum desideriorum, nullos fere sibi propositos *fines* habent, ad quos, præ-

præsertim
rant: ex
reliquarum
cipi & conf
inter alia, c
da eorum (
sini inscrip
est, qui non
ficiscatur in
tam, ubi co
re quis pote
facturus. S
ad finem su
fin sit in co
que de *fini*
nibus divers
simpliciter
quid scilicet
ordinem c
nus, cum l
rem sentire
nistrandis &
Tacitus) N
cto æmulu
Ad *Noti*
num animi
ab aliorum
dicere suffi
optime ab
ab amicis;

præsertim vehementer & constanter, aspirant : ex quorum *finium* situ & distantia, reliquarum suarum *actionum* possit excipi & confici directio & scala : Id quod inter alia, causa est vel præcipua, ut *corda eorum* (quod Scriptura pronunciat) *sint inscrutabilia*. At *Privatorum* nullus est, qui non sit plane veluti viator, & proficiscatur intente ad aliquam itineris metam, ubi consistat; unde non male divinare quis poterit, quid facturum sit, aut non facturum. Si enim in ordine sit quidpiam ad finem suum, probabile est, facturum: sin sit in contrarium finis, minime. Neque de *finium*, aut *ingeniorum*, in hominibus diversitate, informatio capienda est simpliciter tantum, sed & comparate: quid scilicet prædominetur, & reliqua in ordinem cogat. Sic, ut videmus, Tigellinus, cum se Petronio Turpiliano inferiorem sentiret, in voluptatibus Neroni ministrandis & prægustandis *metus* (ut ait Tacitus) *Neronis rimatus est*; & hoc pacto æmulum evertit.

Ad *Notitiam* quod attinet, de hominum animis, secundariam, nimirum, quæ ab aliorum *relatione* desumitur, breviter dicere sufficiet. Defectus & vitia didiceris optime ab inimicis; virtutes & facultates ab amicis; mores & tempora à famulis; opi-

opiniones & meditationes ab intimis familiaribus, cum quibus frequentius colloquia miscent. Fama popularis levis est; & superiorum iudicia minus certa. Etenim coram illis tectiores incedunt homines. *Verior fama è domesticis emanat.*

Verum ad *Inquisitionem* istam universam via maxime compendiaria in tribus consistit. Primum, ut *amicitias multas* comparemus, cum ejusmodi *hominibus*, qui *multiplicem & variam* habent, tam *rerum*, quam *personarum*, *notitiam*: Inprimis vero enitendum, ut saltem singulos habeamus præsto, qui pro negotiorum atque hominum diversitate, nos de unaquaque re certiores facere, & solide informare possint. Secundo, ut *prudens temperamentum & mediocritatem* quandam persequamur, & in *libertate sermonis*, & in *taciturnitate*: frequentius *libertatem* usurpantes; at, cum res postulat, *silentium*. *Libertas* siquidem in *sermone*, etiam alios invitat & provocat, ut pari *libertate* erga nos utantur; & sic multa deducit ad notitiam nostram: At *taciturnitas* fidem conciliat, efficitque, ut ament homines secreta sua apud nos, tanquam in sinu, deponere. Tertio, is nobis paulatim acquirendus est *Habitus*, ut vigilante & præsentè animo, in omnibus colloquiis &

FAB.
& actionibus
geramus; &
mus. Nam
Philosophus
secum loqu
stitutum ser
negotius ita
atque etiam
usui esse poss
sunt ingenio
sint in præle
bus habent,
niunt, nec co
agnoscit Me
Regum; aut
sed ad prop
rim, Cauti
imperum a
cohibeamus
multis im
enim quidd
pragmosyne
dam præcipi
narum vario
rerum, quas
rum opera t
lectum facia
dextre, & m
nistrare scia
Notitiam

& actionibus, simul, & rem, *qua instat, geramus*; & alia, *qua incidunt, observe- mus*. Nam sicut Epictetus præcipit, ut *Philosophus* in singulis suis actionibus ita secum loquatur; *Et hoc volo, & etiam institutum servare*; Sic *Politicus* in singulis negotiis, ita secum statuat; *Et hoc volo, atque etiam aliquid, quod in futurum usui esse possit, addiscere*. Itaque, qui eo sunt ingenio, ut nimium *Hoc agant*, & toti sint in præsentē negotio, quod in manibus habent, de iis autem, quæ interveniunt, nec cogitant quidem, (id quod in se agnoscit Montaneus,) illi certe ministri Regum, aut Rerumpub. sunt vel optimi; sed ad proprias fortunas claudicant. Interim, Cautio ante omnia adhibenda, ut *impetum animi, & alacritatem* nimiam cohibeamus; ne multa sciendo, ad nos multis immiscendum, feramur. Infelix enim quiddam est, & temerarium, *Polypragmosyne*. Itaque ista, quam comparandam præcipimus, *notitia rerum & personarum* varietas, huc tandem redit; ut & *rerum*, quas suscipimus, & *hominum*, quorum opera utimur, magis cum iudicio delectum faciamus, unde cuncta & magis dextre, & magis tuto, disponere & administrare sciamus.

Notitiam aliorum sequitur notitia sui.

Etenim

Etenim non minor diligentia adhibenda est, sed major potius, ut nos de nobis ipsis, quam de aliis, vere & accurate informemus. Quippe cum Oraculum illud, *Nosce te ipsum*, non tantum sit Canon Prudentiæ universalis, sed & in *Politicis* præcipuum locum habeat. Optime enim homines monet S. Iacobus; *Eum, qui vultum in speculo consideravit, oblivisci tamen illico, qualis fuerit*; ut omnino frequenti inspectione sit opus. Idque tenet etiam in *Politicis*. Sed *specula* scilicet sunt diversa: Nam *Speculum Divinum*, in quo nos contueri debemus, est Verbum Dei; *Speculum autem Politicum*, non aliud est quam status rerum, & temporum, in quibus vivimus.

Examen igitur accuratum, nec quale esse solet sui nimium amantis, instituentum est homini, de propriis facultatibus, virtutibus & adminiculis; necnon de defectibus, inhabilitatibus, & obstaculis; ita rationem subducendo, ut hæc perpetuo in majus; illa autem minoris potius, quam revera sunt, æstimentur. Ex huiusmodi autem Examine in *Considerationem* veniant, quæ sequuntur.

Prima *Consideratio* fit, quomodo alicui homini, moribusque & naturæ suæ, cum *temporibus* conveniat. quæ si inventa fuerint

fuerint congruere & solent
libere & solent
liceat: sin sit
mum in univ
& tecte est i
blico versan
morum suori
suo non opti
publicos num
per duodeci
mos nunqua
tra Augustu
num vixit: q
Tiberio mor
tio fuit.

Secunda
cui conven
neribus vit
quorumque
si jam de
maxime apt
sumat; sin
quod minus
gressus, sub
& novam co
Valentino B
tam sacerdo
tamen poste
genio, & vit
quam Princ

fuerint congrua, omnibus in rebus magis libere & solute agere & suo ingenio uti liceat: sin sit aliqua Antipathia, tum demum in universo vitæ cursu magis caute & tecte est incedendum; minusque in publico versandum. Sic Tiberius fecit; qui morum suorum sibi conscius, cum seculo suo non optime convenientium, Ludos publicos nunquam spectavit; quinetiam per duodecim continuos annos postremos nunquam in Senatum venit: ubi contra Augustus perpetuo in oculis hominum vixit: quod & Tacitus observat; *Alia Tiberio morum via.* Eadem & Periclis ratio fuit.

Secunda fit *Consideratio*, quomodo alicui conveniat cum *professionibus* & *generibus vitæ*, quæ in usu & pretio sunt, quorumque sibi delectus sit faciendus; ut si jam decretum non sit de *genere vitæ*, maxime aptum & ingenio suo congruum sumat; sin jam pridem id *genus vitæ*, ad quod minus à natura factus est, fuerit ingressus, sub prima occasione se subducatur, & novam conditionem arripiat. Id quod à Valentino Borgia videmus factum, ad vitam sacerdotalem à patre innutrito, quam tamen postea ejuravit, suo obsecutus ingenio, & vitæ militari se applicuit: Quamquam Principatu æque ac Sacerdotio indignus,

dignus, cum utrunque homo pestilens de-
honestaverit.

Tertia sit *Consideratio*, quomodo se ha-
beat quis, *comparatus ad aequales & emu-
los suos*; quos verisimile sit eum habiturum
in fortuna sua Competitores; eumque vi-
tæ cursum teneat, in quo maxima inve-
niatur virorum egregiorum solitudo; at-
que in quo probabile sit, se ipsum, inter
cæteros, maxime posse enitere. Id quod à
C. Cæsare factum est; qui ab initio Ora-
tor fuit, & causas egit; & in Toga potif-
fimum versabatur: Cum vero vidisset,
Ciceronem, Hortensium, Catulum, elo-
quentiæ gloria excellere; rebus vero bel-
licis clarum admodum neminem, præter
Pompeium; desistit ab incepto, & poten-
tiæ illi Civili multum valedicere jubens,
transiit se ad artes militares, & Impera-
torias; ex quibus summum rerum fasti-
gium conscendit.

Quarta sit *Consideratio*, ut naturæ suæ,
& ingenii rationem, habeat quis, in *deli-
gendis amicis*, ac *necessariis*: Siquidem
diversis, diversum genus *amicorum* con-
venit; aliis solenne, & taciturnum; aliis
audax, & jactabundum; & complura id ge-
nus. Certe notatu dignum est, quales fue-
rint *amici* Iulii Cæsaris, (Antonius, Hir-
tius, Pansa, Oppius, Balbus, Dolabella,
Pollio,

Pollio, reli-
bant; Ita ut
tum studium
tes; erga om-
tempores: fu-
tius gerendis,
tione, medio

Quinta sit

sibi ab Exem-
aliorum se in
aliis fuerit pe-
cesse sit; n-
quantum for-
& illorum, q-
git, ingenium
manifesto inc-
ro scriptum
cere; Sylla
re vehement-
nium & rati-
calo (ut aiunt
rox esset, vi-
mnibus urge-
mor, omnia
componens
perficienda o-
lidus. Sunt &
nes; verum l-
sufficiunt.

Neque ve-

Pollio, reliqui:) Illi scilicet jurare solebant; *Ita vivente Cæsare moriar*; infinitum studium erga Cæsarem præ se ferentes; erga omnes alios arrogantes & contemptores: fueruntque homines, in negotiis gerendis, impigri; fama, & existimatione, mediocres.

Quinta fit *Consideratio*, ut caveat quis sibi *ab Exemplis*; neque ad *imitationem aliorum* se inepte componat; quasi quod aliis fuerit pervium, etiam sibi patere necesse sit; neutiquam secum reputans, quantum fortasse interfuerit, inter suum, & illorum, quos ad Exemplum sibi delegit, ingenium & mores. In quem errorem manifesto incidit Pompeius, qui, ut Cicero scriptum reliquit, toties solitus erat dicere; *Sylla potuit, ego non potero?* Qua in re vehementer sibi imposuit, cum ingenium & rationes agendi Syllæ à suis *roto celo* (ut aiunt) *distarent*: Cum alter ferox esset, violentus, quique factum in omnibus urgeret; alter gravis, legum memor, omniaque ad majestatem & famam componens; unde longe minus erat, ad perficienda quæ cogitabat, efficax & validus. Sunt & aliæ hujus generis *præceptiones*; verum hæc ad Exemplum reliquarum sufficient.

Neque vero, *Nosse se ipsum*, homini sufficient;

ficit; sed ineunda etiam est ratio secum quomodo se ostentare, declarare, denique flectere se Effingere, commode & prudenter, possit. Ad ostentandum se quod attinet, nihil videmus usu venire frequentius, quam ut qui virtutis habitu sit inferior, specie virtutis externa sit potior. Non parva igitur est prudentiæ prærogativa, si quis arte quadam, & decore, specimen sui apud alios exhibere possit; virtutes suas, merita, atque fortunam etiam (quod sine arrogantia aut fastidio fieri possit) commode ostentando; contra, vitia, defectus, infortunia & dedecora, artificiose occultando: illis immorans, easque veluti ad lumen obvertens; his subterfugia quærens, aut apte ea interpretando eluens: & similia. Itaque, de Mutiano, viro sui temporis prudentissimo, & ad res gerendas impigerrimo, Tacitus; *Omnium, quæ dixerat, feceritque, arte quadam ostentator.* Indiget certe res hæc arte nonnulla, ne tædium & contemptum pariat: ita tamen, ut ostentatio quæpiam, licet usque ad vanitatis primum gradum, vitium sit potius in *Ethicis*, quam in *Politicis*. Sicut enim dici solet de calumnia; *Audacter calumniare, semper aliquid hæret.* Sic dici possit de jactantia, (nisi plane deformis fuerit & ridicula;) *Audacter te vendita, semper aliquid hæret.*

hæret. Hæret. Hæret. prudentiores
tio parta apud
dium abunde
de qua loquitur
& cum judicium
si nativum
& ingenuitas
temporibus
circumstent,
bellis;) vel
si verba, quæ
nent, tanquam
deantur, minime
nimis, iis infir-
bus honestet
jocis erga se
hoc facit, non
fitus, & ali-
liis provocat
exultationem
Neque sane
qui, cum nati-
me ventosi;
nori suo veli-
nis suæ, non
dant penas.
Verum hu-
tutis ut cunq-
& nimium fo-

hæret. Hærebit certe apud populum, licet prudentiores subrideant. Itaque existimatio parta apud plurimos, paucorum fastidium abunde compensabit. Quod si ista, de qua loquimur, *sui ostentatio*, decenter, & cum judicio, regatur; exempli gratia; si nativum quendam pectoris candorem & ingenuitatem præ se ferat; aut si illis temporibus adhibeatur, vel cum pericula circumstant, (ut apud viros militares in bellis;) vel cum alii invidia flagrent; aut si verba, quæ ad laudes proprias pertinent, tanquam aliud agenti, excidisse videantur, minimeque vel serio, vel prolixè nimis, iis insistatur; aut si ita quis se laudibus honestet, ut simul etiam censuris & jocis erga se non absteat; aut si denique hoc facit, non sponte, sed tanquam laceratus, & aliorum insolentiis & contumeliis provocatus: non parvum certe hæc res existimationi hominis cumulum adjicit. Neque sane exiguus est eorum numerus, qui, cum natura sint magis solidi, & minime ventosi; atque propterea hac arte, honori suo velificandi, careant; moderatio- nis suæ, nonnulla cum dignitatis jactura, dant pœnas.

Verum hujusmodi *Ostentationem vir- tutis* utcunque aliquis infirmiore judicio, & nimium fortasse *Ethicus*, improbaverit; illud

illud nemo negarit, dandam saltem esse operam, ut virtus per incuriam iusto suo pretio non fraudetur, & minoris, quam vera est, aestimetur. Hæc vero, in virtute aestimanda, pretii diminutio, tribus modis solet contingere: Primo, quando quis, in rebus gerendis, se, & operam suam, offert & obtrudit, non vocatus, aut accersitus: Huiusmodi enim officiis, remunerationis loco esse solet, si non repudientur. Secundo, quando quis in principio rei gerendæ viribus suis nimium abutitur; & quod sensim erat præstandum, uno impetu effundit; id quod rebus bene administratis præproperam conciliat gratiam, in fine autem satietatem inducit. Tertio, quando quis virtutis suæ fructum, in laudibus, plausu, honore, gratia, sibi præbitis, nimis cito & leviter sentit, atque in iis sibi complacet; de quo prudens habetur Monitum; *Cave ne insuetus rebus majoribus videaris, si hæc te res parva, sicuti magna, delectat.*

Defectuum enimvero sedula *occultatio* minoris haudquaquam momenti est, quam *virtutum* prudens & artificiosa *ostentatio*. Defectus autem occultantur, & latent maxime, triplici quadam industria, & quasi tribus latebris; *cautione*; *prætextu*; & *confidentia*. *Cautionem* dicimus, quando iis rebus prudenter abstinemus, quibus

pares

F
pares non
dacula, &
iudicio, n
& proinde
cant, &
dicimus, c
nobis stern
& commo
fiat interp
nientibus
vulgo exifi
tiorum no
Sape lat
Quare, si
perceperim
& prætext
mur, sub cu
tardo grat
tas, & sic
probabiliter
& in vulgu
vires nostr
quod non pe
ad Confiden
est remedi
atque effica
omnino cor
profiteatur,
fit: Mercator
bus solenne

pares non sumus: Vbi contra, ingenia audacula, & inquieta, se facile ingerunt, sine iudicio, rebus, quibus non insueverunt; & proinde defectus suos proprios publicant, & quasi proclamant. *Prætextum* dicimus, cum sagaciter, & prudenter, viam nobis sternimus & munimus, qua benigna & commoda, de *vitiiis & defectibus* nostris, fiat interpretatio; quasi aliunde provenientibus, aut alio tendentibus, quam vulgo existimatur. Etenim, de latebris vitiorum non male Poëta;

Sæpe latet vitium proximitate boni.

Quare, si quem *defectum* in nobis ipsis perceperimus, opera danda, ut personam & prætextum *virtutis finitima* mutemur, sub cuius umbra lateat. Verbi gratia, *tardo gravitas* prætexenda, *ignavo lenitas*; & sic de cæteris. Illud etiam utile, probabilem aliquam causam obtendere, & in vulgus spargere, qua adducti, ultimas vires nostras promere refugiamus, ut quod *non possumus, nolle* videamur. Quod ad *Confidentiam* attinet, impudens certe est remedium, sed tamen certissimum atque efficacissimum; nempe, ut quis ea omnino contemnere & vilipendere se profiteatur, quæ revera assequi non possit: Mercatorum prudentium more, quibus solenne est, & proprium, ut pretium

mercium suarum attollant, aliorum depressant. Est tamen & aliud *Confidentia* genus, hoc ipso impudentius; nimirum, perfricta fronte *defectus* suos etiam opiniononi obtrudere, & venditare; quasi in iis, quibus maxime destituitur, se eminere credat; atque ut hoc facilius cæteris imponat, se in iis rebus, quibus revera plurimum pollet, fingat diffidentem. Quemadmodum fieri videmus in Poëtis. Poëta enim Carmina sua recitante, si unum aliquem Versiculum non admodum dixeris probandum, audias illico; *Atqui hic Versus pluri mihi consistit, quam reliquorum plurimi.* Tum vero alium quempiam Versum adducet, quasi sibi suspectum, & de eo, quid putes, sciscitabitur, quem satis norit, inter plurimos esse optimum, & censuræ minime obnoxium. Ante omnia vero, ad hoc, quod nunc agitur; ut scilicet, specimen sui quis edat coram aliis illustre, & jus suum in omnibus retineat; nil magis interesse iudico, quam ne quis per nimiam suam naturæ bonitatem, & suavitatem, se exarmet, & injuriis & contumeliis exponat: quin potius in omnibus aliquos animi liberi & generosi, & non aculei minus, quam mellis, intra se gestantis, igniculos subinde emittat. Quæ quidem munita vitæ ratio, una cū prom-
pto

F
pto & pa
candum,
imponit
tabili, pr
na, aut fo
bus & sp
tis; unde
non desit,
Quod
net; Id a
ne sui, d
vrrutes,
sed ad ac
parte nil
quam ut
prudens
nes parti
dendo.
tas, & c
gerenda
(ut mo
surdus art
& utilis.
nit, ut (q
pariat,
queant.
maxime
dissimular
proferre n
nifesto pra

pto & parato, ad se à contumeliis vindicandum, animo, aliquibus ex accidente imponitur, & necessitate quadam inevitabili, propter aliquid infixum in persona, aut fortuna sua: veluti fit, in *deformibus & spuris, & ignominia aliqua mulctatis*; unde hujusmodi homines, si virtus non desit, felices plerunque evadunt.

Quod vero ad se *declarandum* attinet; Id alia res omnino est ab *Ostentatione* sui, de qua diximus. Neque enim ad *virtutes*, aut *defectus* hominum, refertur; sed ad *actiones vita particulares*. Qua in parte nihil invenitur magis Politicum, quam ut mediocritas quædam fervetur, prudens & sana, in sensa animi, circa actiones particulares, aperiendo, aut reconddendo. Licet enim profunda taciturnitas, & consiliorum occultatio, & is rerum gerendarum modus, qui omnia cæcis & (ut modernæ linguæ potius loquuntur) surdis artibus, & mediis, operatur, res sit & utilis, & mirabilis; tamen non raro evenit, ut (quod dicitur) *dissimulatio errores pariat, qui dissimulatorem ipsum illaqueant*. Nam videmus, viros Politicos, maxime omnium insignes, libere & indissimulanter, fines quos peterent, palam proferre non dubitasse. Sic L. Sylla manifeste præ se tulit, *se omnes mortales, vel*

*felices, vel infelices fieri, capere, prout sibi
 essent, vel amici, vel inimici.* Sic Cæsar,
 cum primum profectus est in Gallias, nil
 veritus est profiteri; *Se malle primum esse
 in villa obscura, quam secundum Roma.*
 Idem Cæsar, cœpto jam bello, dissimula-
 torem minime egit, si audiamus quid Ci-
 cero de illo prædicet. Alter (Cæsa-
 rem innuens) *non recusat, sed quodammodo
 postulat, ut (ut est) sic appelletur Tyrannus.*
 Similiter videmus in Epistola quadam Ci-
 ceronis ad Atticum, quam minime fuerit
 Augustus Cæsar dissimulator; qui in ipso
 ingressu ad res gerendas, cum adhuc Se-
 natui esset in deliciis, solitus tamen erat,
 in Concionibus apud populum, jurare, illa
 formula; *Ita Parentis honores consequi li-
 ceat.* Illud autem, non minus quiddam
 erat, quam ipsa Tyrannis. Verum est, ad
 invidiam paululum leniendam, solitum
 eum simul, ad statuum Iulii Cæsaris, quæ
 in Rostris posita erat, manum protendere.
 Non omnes autem ridebant, & plaudebant,
 & admirabantur, & inter se ita loqueban-
 tur; *Quid hoc est? Qualis Adolescens?*
 Sed tamen nihil malitiæ in eo suspicaban-
 tur, qui tam candide & ingenue, quod sen-
 tiret, loqueretur. Et isti quidem, quos
 nominavimus, prospera omnia consecuti
 sunt. Pompeius contra, qui ad eisdem
 ten-

tendebat fines, sed viis magis umbrosis & obscuris, (sicut Tacitus de eo loquitur; *Occultior, non melior*: atque Salustius similiter idem insimulat; *Ore probo, animo inverecundo*;) id profus agebat, & innumeris technis moliebatur, ut cupiditates suas & ambitionem alte recondendo, interim Rempublicam in Anarchiam & Confusionem redigeret; quo illa se necessario in sinus ejus conjiceret; atque hoc pacto, summa rerum ad eum deferretur, quasi invitum & renitentem. Cum vero hoc se putaret consequutum, factus consul solus (quod nunquam cuiquam contigisset,) nihilo plus ad fines suos proficiebat; eo quod, etiam illi, qui proculdubio eum fuissent adjuturi, quid vellet non perciperent. Adeo ut tandem coactus sit, tritam & vulgarem inire viam; ut scilicet, prætextu se Cæsari opponendi, arma & exercitum compararet. Adeo lenta, casibus obnoxia, & plerunque infelicia solent esse ea consilia, quæ profunda *disimulatione* obteguntur! Qua de re idem sensit videtur Tacitus, cum *simulationis* artificia, tanquam inferioris subsellii prudentiam, constituit, præ *artibus politicis*: illam Tiberio, has vero Augusto Cæsari attribuens. Etenim, de Livia verba faciens, sic loquitur; Quod fuisset illa, *cum artibus*

mariti & simulatione filii, bene composita.
 Quod ad animum *flectendum & effin-*
gendum attinet; Totis viribus certe in-
 cumbendum, ut animus reddatur occa-
 sionibus & opportunitatibus obsequens,
 neque ullo modo erga eas durus aut re-
 nitens. Neque enim majus fuerit impe-
 dimentum, ad res gerendas, aut fortunas
 hominum constituendas, quam illud; *idem*
manebat, neque idem decebat; videlicet,
 cum homines iidem sint, & natura sua u-
 tantur, postquam occasiones se mutave-
 rint. Bene itaque Livius, cum Catonem
 Majorem introducit, tanquam fortunæ
 suæ architectum peritissimum, illud sub-
 jungit; quod ei fuerit *ingenium versatile*.
 Atque hinc fit, quod ingenia gravia & so-
 lennia, & mutare nescia, plus plerunque
 habeant dignitatis, quam felicitatis. Hoc
 vero vitium in aliquibus à *natura* peni-
 tus insitum est, qui suoapte ingenio sunt
viscosi & nodosi, & ad versandum inepti.
 At in aliis *consuetudine* obtinuit (quæ est
 altera *natura*,) atque opinione quadam
 (quæ in animos hominum facile obrepit;) ut
 minime mutandam sibi putent rerum
 gerendarum rationem, quam prius bonam
 & prosperam sint experti. Prudenter enim
 observat Machiavellus in Fabio Maximo,
 quod *pristinum suum & inveteratum*,

cunctandi, & belli trahendi, morem retinere mordicus voluerit, cum natura belli esset alia, & acriora postularet consilia. In aliis porro, idem vitium ex inopia iudicii progignitur; cum homines periodos rerum & actionum non tempestive discernant; sed tum demum se vertant, postquam oportunitas jam elapsa sit. Tale quidpiam in Atheniensibus suis redarguit Demosthenes, Eos aiens esse *rusticos similes, qui in ludo gladiatorio se probantes, semper post plagam acceptam, in eam partem muniendam scutum transferunt, qua percussi sunt; non prius.* In aliis rursus hoc ipsum contingit; quia operam, in via ea, quam semel ingressi sunt, collocatam, perdere gravantur, nec receptui canere sciunt; sed potius, se occasionibus superiores fore, constantia sua, confidunt. Verum ista animi *viscositas, & renitentia*, ex quaunque illa tandem radice pullularit, rebus gerendis, & fortunæ hominum, est damnosissima: Nihilque magis Politicum, quam animi rotas reddere cum rotis Fortunæ concentricas, & simul volubiles. Atque de *Præceptis duobus summariis, circa Fortunæ architecturam*, hactenus. *Præcepta autem sparsa haud pauca sunt; Nos tamen perpauca deligemus, pro modo exempli.*

Primum *Præceptum* est; *Faber fortuna*, amusse sua perite utatur, eamque rite applicet; hoc est, animum affuefaciat, ut rerum omnium pretium & valorem æstimet, prout ad fortunam & fines suos, magis aut minus, conducant; hocque curet sedulo, non perfunctorie. Mira enim res, sed verissima; Inveniuntur plurimi, quorum mentis *pars Logica* (si ita loqui licet) est bona; *Mathematica*, pessima; videlicet, qui de rerum consequentiis satis firmiter judicant; de pretiis vero, imperitissime. Hinc fit, ut alii, privata & secreta cum Principibus colloquia; alii, auras populares, tanquam magna adepti, admirarentur; cum sit utrunque sæpenumerores, & invidia & periculo plena: alii autem res metiuntur ex difficultate, atque opera sua in eis impensa: fieri oportere existimantes, ut quantum moverint, tantum etiam promoverint: Sicut Cæsar de Catone Uticensi, veluti per Ironiam, dixit: narrando quam laboriosus fuerit & assiduus, & quasi indefatigabilis, neque tamen multum ad rem; *Omnia* (inquit) *magno studio agebat*: Hinc etiam illud accidit, ut homines sæpius se ipsos fallant; qui, si magni alicujus aut honorati viri opera utantur, sibi omnia prospera promittant; cum illud verum sit,

non

non grandissima quæque instrumenta, sed aptissima, citius & felicius opus quodque perficere. Atque ad *Mathematicam* veram *animi* informandam, operæ pretium est, illud imprimis nosse, & descriptum habere; quid ad cuiusque fortunam constituendam & promovendam primum statui debeat, quid secundum, & sic deinceps. Primo loco *emendationem animi* pono; *Animi* enim *impedimenta* & *nodos* tollendo & complanando, citius viam fortunæ aperueris, quam fortunæ auxiliis, *animi impedimenta* sustuleris. Secundo loco *opes* pono, & *pecuniam*; quam summo loco plurimi fortasse collocaverint, cum tanti sit ad omnia usus. Verum eam opinionem similem ob causam abjudico, atque Machiavellus fecit, in alia re, non multum ab ea discrepante. Cum enim vetus fuerit *Sententia*, *Pecuniam* esse *nervos belli*; ille contra, non alios esse *nervos belli* asseruit, quam *nervos virorum fortium & militarium*. Eodem prorsus modo vere asseri possit; *Nervos fortuna*, non esse *pecuniam*, sed potius *animi vires*, ingenium, fortitudinem, audaciam, constantiam, moderationem, industriam, & similia. Tertio loco colloco *famam & existimationem*; eo magis, quod illa ætus quosdam habeant, &

tempora, quibus si non oportune utaris difficile erit rem in integrum restituere Ardua enim res, famam præcipitantem retrovertere. Postremo loco, pono *honores*, ad quos certe facilius aditus per unumquodque ex illis tribus, multo magis per omnia conjuncta datur; quam si ab *honoribus* auspiceris, & deinde ad reliqua perrexeris. Verum, ut in ordine rerum servando haud parum est momenti; ita non multo minus in servando ordine temporis: cujus perturbatione frequentissime peccatur; dum ad fines tum properatur, quando initia essent curanda; atque dum ad maxima quæque subito advolamus, quæ in medio posita sunt, temere transilientes. At illud recte præcipitur; *Quod nunc instat, agamus.*

Secundum *Præceptum* est, ut caveamus, ne animi quadam magnitudine, & præfidentia, ad magis ardua, quam par est, feramur; neve in adversum fluvii remigemus. Optimum enim consilium circa fortunas hominum,

-----*Fatis accede, Deisque.*

Circumspiciamus in omnes partes, & observemus, qua res pateant, qua clausæ & obstructæ sint, qua proclives, qua arduæ; neque viribus nostris, ubi non patet aditus commodus, abutamur. Hoc si fecerimus;

F
mus; &
mus; &
hærebim
portabim
& deniqu
mus; du
ra fuissent
rentur.

Tertiu
præceden
sit; licet.
lud hujus
semper ex
provocem
nuit Dem
dam. Et
exercitum
viris res
tur, et g
tus tam
ter atten
que disci
bus gere
habeantu
commoc
liuntur,
machinat
tunc incie
tatum alte
omnino &

mus ; & à repulſa nos immunes præſtabimus ; & in negotiis ſingulis nimis diu non hærebimus ; & moderationis laudem reportabimus ; & pauciores offendemus ; & denique felicitatis opinionem acquiremus ; dum quæ ſponte fortalſe eventura fuiſſent ; noſtræ indiſtriæ accepta ferentur.

Tertium *Præceptum* cum proxime præcedente non nihil pugnare videri poſſit ; licet, probe intellectum, minime. Illud hujusmodi eſt ; Vt occaſiones non ſemper expectemus , ſed eas quandoque provocemus, & ducamus. Quod etiam innuit Demoſthenes , magniloquentia quadam. *Et quemadmodum receptum eſt ; ut exercitum ducat Imperator ; ſic a cordatis viris res ipſæ ducendæ, ut quæ ipsis videntur, ea gerantur. & non ipſi perſequi eventus tantum cogantur.* Etenim, ſi diligenter attendamus , duas obſervabimus, eaſque diſcrepantes ſpecies , eorum , qui rebus gerendis, & negotiis tractandis, pares habeantur. Alii ſiquidem occaſionibus commode ſciunt uti , ſed nihil ex ſe moliantur , aut excogitant ; alii toti ſunt in machinando, qui occaſiones, quæ opportune incidunt, non arripiunt. Harum facultatum altera, alteri non conjuncta, manca omnino & imperfecta cenſenda eſt.

Quar-

Quartum est *Præceptum*; Vt nihil suscipiamus, in quo necesse sit temporis plurimum infumere: verum ut Versiculus ille aurem semper vellicet;

Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus.

Neque alia subest causa, cur ii, qui professionibus laboriosis, aut rebus similibus, se addixerunt; veluti Iureconsulti, Oratores, Theologi doctiores, librorum Scriptores; & hujusmodi; in fortuna sua constituenda, & promovenda, minus sint solertes; quam, quod tempore (alias scilicet infumpto) indigent ad particularia pernoscenda; oportunitates captandas; & machinas, quæ ad fortunam suam spectent, comminiscendas & meditandas. Quinetiam, in aulis Principum, & Rebuspub., eos reperias; & ad fortunam suam promovendam, & ad aliorum invadendam, maxime efficaces, qui nullo publico munere funguntur, sed in hoc, de quo loquimur, *ambissu vita* perpetuo occupantur.

Quintum est *Præceptum*; Vt naturam quodammodo imitemur, quæ *nihil facit frustra*. Id quod factu non erit admodum difficile, si negotia nostra omnium generum perite commisceamus & contexamus. In singulis enim actionibus ita animus est institutus & preparandus, atque

F A
atque inter
sternenda,
qua re vo
fieri non pe
ceat confit
si nec in ad
aut confite
lium quem
nem opera
nec in præ
tere queam
hamus quo
nihil solida,
inde elicere
aliquid ex
cat: Et al
nobis ipsi
fructus al
ctionibus
neque ul
quam con
co despon
palem non
minus cor
rei unice
facit, occ
multabit
quo interv
magis fuer
alla, quæ

atque intentiones nostræ aliæ aliis sub-
sternendæ, & subordinandæ; ut, si in ali-
qua re voti compotes in *summo gradu*
fieri non possimus, in *secundo* tamen li-
ceat consistere; imo vel in *tertio*: Quod
si nec in *aliqua* omnino parte rei hæere
aut consistere possimus, tum vero ad al-
lium quempiam (præter destinatum) fi-
nem operam impensam spectamus: Sin
nec in *præsenti* aliquem fructum demere
queamus, saltem aliquid ex ea extra-
hamus quod in *futurum* proficit: Si vero
nihil *solidi*, nec in *præsenti*, nec in *futuro*,
inde elicere detur, satagamus saltem, ut
aliquid *existimationi* nostræ inde accrescat:
Et alia id genus: rationes semper à
nobis ipsis exigendo, quibus constet, nos
fructus aliquid, plus minus, ex singulis ac-
tionibus & consiliis nostris percepisse;
neque ullo modo permittendo, ut tan-
quam confusi ac consternati animum illi-
co despondeamus, si forte scopum princi-
palem non licuerit attingere. Nihil enim
minus convenit viro Politico, quam uni
rei unice esse intentum. Qui enim hoc
facit, occasionum innumerarum jactura
multabitur, quæ rebus agendis ex obli-
quo intervenire solent: quæque fortasse
magis fuerint propitiæ & commodæ ad
alia, quæ postea usui futura sint, quam
ad

ad ea, quæ in manibus habeamus. Ideoque bene calleamus illam Regulam; *Hæ oportet facere, & illa non omittere.*

Sextum est *Præceptum*; Ut nos rei alieni nimis peremptorie non astringamus; quanquam casui videatur, primo intuitu, minus obnoxia; sed semper habeamus, vel fenestram apertam ad evolandum; vel posticum aliquod secretum, ad redeundum.

Septimum *Præceptum*, est antiquum illud Biantis; modo non ad perfidiam, sed ad cautionem, & moderationem, adhibeatur: *Et ames tanquam inimicus futurus, & oderis tanquam amaturus.* Nam utilitates quasque mirum in modum prodit & corrumpit, si quis nimium se immerferit amicitii infelicibus; molestis & turbidis odiis; aut puerilibus & futilibus æmulationibus.

Hæc exempli loco, circa *Doctrinam* de *Ambitu vite*, sufficient: Illud enim hominibus in memoriam subinde reducendum est, longe abesse, ut adumbrationes istæ, quibus utimur in desideratis, loco justorum Tractatum ponantur; sed sint solummodo tanquam schedæ aut fimbriæ, ex quibus de tela integra iudicium fieri possit. Neque rursus ita desipimus, ut fortunam, absque tanto, quantum diximus,

FAB
mus, molim
Probe enim
te in gremi
autem eam
(cautione n
multa aut op
ficut Cicero
gens, non id
les esse deb
ficut in Pri
(quod nonn
modulus est
artis perfect
dum Practi
in Politico
litico (inqu
priam.

Enimve
Præcepta,
mus & pro
eorum esse
Quod enim
quis Machi
nam: qui p
magno pere
ejus, in pe
fama & op
tus ipsa im
cipit; Ut h
fundament

mus, molimine, minime parari aſſeramus. Probe enim novimus, eam tanquam ſponte in gremium aliquorum deſtuere: alii autem eam diligentia ſola & aſſiduitate (cautione nonnulla aſperſa,) abſque arte multa aut operoſa, adipiſcuntur. Verum ſicut Cicero Oratorem perfectum depingens, non id vult, ut Cauſidici ſinguli tales eſſe debeant, aut poſſint: ac rurfus, ſicut in Principe aut Aulico deſcribendo (quod nonnulli tractandum ſuſceperunt) moduſ effingitur, proſus ſecundum artis perfectionem, non autem ſecundum Practicam vulgatam: idem & nos in Politico inſtruendo præſtitimus; Politico (inquam) quoad fortunam propriam.

Enimvero, illud utique monendum, *Præcepta*, quæ circa hanc rem delegimus & propoſuimus, omnia ex genere eorum eſſe, quæ *Bonæ Artes* vocantur. Quod enim ad *Malas Artes* attinet; Si quis Machiavello ſe dederit in diſciplinam: qui præcipit; *Virtutem ipſam non magnopere curandam, ſed tantum ſpeciem ejus, in publicum verſam: quia virtutis fama & opinio homini adjumento ſit, virtus ipſa impedimento*: quiq; alio loco præcipit; *Vt homo Politicus illud tanquam fundamentum prudentiæ ſuæ ſubſternat;*
quod

quod praesupponat, homines non recte, nec tuto, ad ea, quae volumus, flecti aut adduci posse; praeterquam solo metu; ideoque det operam, ut omnes, quantum in se est, obnoxii sint, atque in periculis & angustiis constituti: ita ut Politicus suus videatur esse, quod Itali dicunt, *Seminator spinarum*: Aut si quis Axioma illud, quod à Cicerone citatur, amplecti velit; *Cadant amici, dummodo inimici intercendant*; Sicut Triumviri fecerunt, qui inimicorum interitum, amicissimorum exitio redimebant: Aut si quis L. Catilinæ imitator esse velit, ut Rerumpub. incendiarius fiat & perturbator, quo melius in aquis turbidis piscari & fortunam suam expedire possit; *Ego, (inquit) si in fortunis meis incendium sit excitatum, id non aqua, sed ruina resstinguam*: Aut si quis illud Lylandri ad se transferat, qui dicere solebat; *Pueros placentis, viros perjuriis alliciendos*: Cum aliis ejusdem farinae pravis ac perniciosis dogmatibus; quorum (ut fit in cæteris rebus omnibus) major est numerus, quam rectorum & sanorum: Si quis (inquam) hujusmodi inquinata prudentia delectetur; non ierim inficias, eum (quandoquidem, legibus Charitatis & Virtutis omnibus se ipsum solutum, fortunæ solummodo manciparit) posse, majore compendio, & cele-

celerius, fortunæ vero in *vita*, quod iter brevius, si que sane, ut peccat, multa cedat, multa
Tantum vero hujusmodi arte teat; ut potius se, seque sustinens turbinationis turbine (pianur) ante non solum Murem illam, quæ vexatio spiritus magis speciale esse, se junctur loco sit; & major sit maximum virtutis; quemadmodum plicium est vi
Poëta;
Quarobis, affis
Pramia po primu
Dii moresq
Et econtra n ratis, Atque e Quinetiam,

celerius, fortunam suam promoveri. Fit vero in *vita*, quemadmodum & in *via*, ut iter brevius, sit foedius & cœnosius; neque sane, ut per viam meliorem quis incedat, multa circuitione opus est.

Tantum vero abest, ut homines ad hujusmodi *artes pravas* se applicare oporteat; ut potius sane (si modo sint apud se, seque sustinere valeant, neque ambitionis turbine & procella in adversum rapiantur) ante oculos proponere debeant; non solum Mundi Chorographiam generalem illam, quod *omnia sint vanitas*, & *vexatio spiritus*; verum etiam & illam magis specialem; videlicet, Quod ipsum esse, se junctum à bene esse, maledictionis loco sit; & quo grandius sit esse, eo major sit maledictio; quodque amplissimum virtutis præmium, sit ipsa virtus; quemadmodum & ultimum vitii supplicium est vitium ipsum; sicut egregie Poëta;

Qua vobis, qua digna, viri, pro laudibus istis

Pramia posse rear solvi? Pulcherrima primum

Dii moresque dabunt vestri.-----

Et econtra non minus vere ille de sceleratis, *Atque eum ulciscuntur mores sui.* Quinetiam, mortales, dum in omnes par-

partes cogitationes suas agitant, & diffundunt, ut fortunis suis recte prospectum atque consultum sit, interim in mediis illis animi transcurfibus ad divina iudicia, & providentiam æternam, oculos attollere debent; quæ sæpissime impiorum machinationes, & consilia prava, licet profunda, subvertit, & ad nihilum redigit; secundum illud Scripturæ; *Concepit iniquitatem, & pariet vanitatem.* Imo, et si injuriis, & malis artibus, abstineant; attamen hæc jugis & irrequieta anhelatio ad ardua fortunæ, absque cessatione, & quasi sine sabbato, tributum temporis nostri Deo debitum minime solvit: qui, ut videre est, facultatum nostrarum decimas, temporis autem septimas exigit, & sibi seponit. Quorsum enim fuerit, os gerere in cœli sublimia erectum; mentem vero humi prostratam, & pulverem instar serpentis comedentem? Quod etiam Ethnicos non fugit;

Atque affigit humi divina particulam aurea.

Quod si in hoc sibi quisquam adblandiatur, quod fortuna sua, utcunque eam malis artibus obtinuerit, recte uti decrevit: sicut de Augusto Cæsare, & Septimo Severo, solitum erat dici; *Deuisse illos aut nunquam nasci, aut nunquam mori: tan-*

ta in ambitu fortunæ suæ patrarunt mala; tanta rursus, summa adepti, contulerunt bona: intelligat nihilominus, hanc malorum per bona compensationem post factum probari; consilium autem hujusmodi merito damnari. Abs re postremo nobis non fuerit, in cursu isto incitato, & fervido, versus fortunam nostram, frigidam paulisper aspergere, haustam è disterio illo non inelegante, Caroli Quinti Imperatoris, in Institutionibus suis ad Filium; *Imitari fortunam mores mulierum, quæ procos plus nimio ambientes plerumque superbe averfantur.* Verum hoc ultimum remedium pertinet ad eos, quibus gustus, ex morbo animi, corruptus est. Innitantur potius homines lapidi illi, qui *Theologia & Philosophia* est tanquam *angularis*; quæ idem fere asserunt de eo, quod *primum queri* debeat: Etenim *Theologia* edicit; *Primum querite regnum Dei, & ista omnia adjicientur vobis*: *Philosophia* autem simile quiddam jubet; *Primum querite bona animi, cætera aut aderunt, aut non oberunt.* Quamvis autem hoc *fundamentum*, humanitus jactum, interdum locetur super arenas: quemadmodum videre est in M. Bruto, qui in eam vocem, sub exitum suum, prorupit;

*Te colui, virtus, ut rem, ast tu nomen
inane es.*

At idem *fundamentum*, divinitus locatum, firmatur semper in *Petra*. Hic autem *Doctrinam* de *Ambitu vita* concludimus.

LXI.

De Certitudine legum, per Aphorismos.

P R O O E M I V M.

APHORISMVS I.

IN Societate Civili, aut Lex, aut Vis valet. Est autem & Vis quaedam Legem simulans; & Lex nonnulla magis vim sapiens, quam aequitatem Iuris. Triplex est igitur Injustitiae fons; Vis mera; Illaqueatio malitiosa pretextu legis; & Acerbitas ipsius legis.

APHORISMVS 2.

Firmamentum Iuris privati tale est. Qui injuriam facit, Re utilitatem, aut voluptatem, capit; Exemplo, periculum. Ceteri utilitatis aut voluptatis illius participes non sunt, sed exemplum ad se pertinere putant. Itaque facile coeunt in consensum, ut caveatur sibi per leges; ne injuria per vices ad singulos redeat. Quod si ex ratione temporum, & communione culpa,

culpa, id evincit
vibus, per lege
tur, quam car
Quod & sape

A P H

At Ius priv
blici latet. Lex
gistratus legib
auctoritas pen
fabrica Politia
libus. Quare
rit, & recta o
bono usu; sin
erit.

A P H

Neque tam
tantum specta
stos Iuri priva
ut cessent inj
Religionem,
ornamenta, &
ca bene esse ci

A P H

Finis enim
turi, atque
nes suas diri
quam ut civi
pietate & relig
bus honesti; a

culpa, id eveniat, ut pluribus & potentioribus, per legem aliquam, periculum creetur, quam caveatur, factio solvit legem; Quod & saepe fit.

APHORISMVS 3.

At Ius privatum sub tutela Iuris publici latet. Lex enim cavet civibus, Magistratus legibus. Magistratum autem auctoritas pendet ex maiestate Imperii, & fabrica Politia, & Legibus fundamentalibus. Quare, si ex illa parte sanitas fuerit, & recta constitutio, Leges erunt in bono usu; sin minus, parum in iis praesidii erit.

APHORISMVS 4.

Neque tamen Ius publicum ad hoc tantum spectat, ut addatur tanquam custos Iuri privato, ne illud violetur; atque ut cessent injuria: sed extenditur etiam ad Religionem, & arma, & disciplinam, & ornamenta, & opes, denique ad omnia circa bene esse civitatis.

APHORISMVS 5.

Finis enim & scopus, quem leges inveniunt, atque ad quem iussiones & sanctiones suas dirigere debent, non alius est, quam ut cives feliciter degant. Id fiet, si pietate & religione recte instituti; moribus honesti; armis adversus hostes externos

nos

nos tuti; Legum auxilio aduersus seditiones & privatas injurias muniti; Imperio & Magistratibus obsequentes; copiis & opibus locupletes & florentes fuerint. Harum autem rerum instrumenta & nervi sunt leges.

APHORISMVS 6.

Atque hunc finem optima leges assequuntur, plurima vero ipsarum aberrant. Leges enim, mirum in modum, & maximo intervallo, inter se differunt; ut alia excellant; alia mediocriter se habeant; alia prorsus vitiosæ sint. Dictabimus igitur, pro iudicii nostri modulo, quasdam tanquam legum leges; ex quibus informatio peti possit, quid in singulis legibus bene aut perperam positum aut constitutum sit.

APHORISMVS 7.

Antequam vero ad corpus ipsum legum particularium deveniamus, perstringemus paucas virtutes & dignitates legum in genere. Lex bona censeri possit, quæ sit intimatione certa; præcepto iusta; executione commoda; cum forma Politicæ congrua; & generans virtutem in Subditis.

TITV-

DE CE

T I

De Prim

A P

L Egis tant
 Labque hoc
 incertam voc
 bit ad bellum
 cem det lex, q
 Ut moneat igr
 riat. Etiam ill
 nam esse leg
 quit arbitrio
 ejus præstat.

A P

Duplex L
 ubi lex null
 ambigua &
 omittis à leg
 his etiam inve
 tidinis.

De Casu

A P H

A Nguſtia
 omnes, q
 test capere. No

TITVLVS I.

De Prima dignitate Legum,
ut sint certæ.

APHORISMVS 8.

6. **L**Egis tantum interest ut certa sit, ut
absque hoc nec iusta esse possit. Si enim
incertam vocem det tuba, quis se para-
bit ad bellum? Similiter si incertam vo-
cem det lex, quis se parabit ad parendum?
Ut moneat igitur oportet, priusquam fe-
riat. Etiam illud recte positum est; Opti-
mam esse legem, quæ minimum relin-
quit arbitrio Iudicis: Id quod certitudo
ejus præstat.

APHORISMVS 9.

7. **D**uplex Legum incertitudo: Altera,
ubi lex nulla præscribitur; altera ubi
ambigua & obscura. Itaque de Casibus
omissis à lege primo dicendum est; ut in
his etiam inveniatur aliqua norma cer-
titudinis.

De Casibus omissis à Lege.

APHORISMVS IO.

Angustia prudentiæ humanæ, Casus
omnes, quos tempus reperit, non po-
test capere. Non raro itaque se ostendunt
casus

casus omiffi & novi. In hujusmodi cafibus triplex adhibetur remedium, fivè Supplementum; vel per proceffum ad Similia; vel per ufum Exemplorum, licet in legem non coaluerint; vel per iurisdictiones, quæ ftatuunt ex arbitrio boni viri, & fecundum difcretionem fanam; fivè illa Curia fuerint Pratoria, fivè Cenforia.

De proceffu ad Similia, & extensionibus Legum.

APHORISMVS II.

IN Cafibus omiffis deducenda eft norma legis à fimilibus; fed caute & cum iudicio. Circa quod fervanda funt Regulae fequentes. Ratio prolifica, confuetudo sterilis efto, nec generet casus. Itaque quod contra rationem Iuris receptum eft, vel etiam ubi ratio ejus eft obfcura, non trahendum eft ad Confequentiam.

APHORISMVS II.

Bonum publicum infigne, rapit ad fe Cafus omiffos. Quamobrem, quando Lex aliqua, Reipub. commoda notabiliter & majorem in modum intuetur, & procurat, interpretatio ejus extenſiva efto, & amplians.

APHO-

DE
A P
Durnm ej
queant hom
di leges por
les, ad deli
tus fuerit,
cutio ejus in
gibus non pro
placitis juris
impunita.

A P

In ftatutis
tim circa ea,
diu coalueru
cet procedi
omiffos. Qu
diu caruerit
parum peric
remedium à

A P

Statuta, q
fuere, atque
invaldefcenti
temporum, ſ
ſibus ſeſtiner
eſſet, ſi ad ca
rentur.

A P

Conſequen

APHORISMVS 13.

Durum est torquere leges, ad hoc ut torqueant homines. Non placet igitur extendi leges pœnales, multo minus capitales, ad delicta nova. Quod si Crimen vetus fuerit, & legibus notum; sed prosecutio ejus incidat in casum novum, à legibus non provisum omnino recedatur à placitis juris, potius quam delicta maneat impunita.

APHORISMVS 14.

In statutis, quæ jus commune (præsertim circa ea, quæ frequenter incidunt, & diu coaluerunt) plane abrogant, non placet procedi per Similitudinem ad Casus omisos. Quando enim Respub. tota lege diu caruerit; idque in casibus expressis; parum periculi est, si casus omisso expectent remedium à statuto novo.

APHORISMVS 15.

Statuta, quæ manifesto temporis leges fuere, atque ex occasionibus Reipub. tunc invalescentibus nata, mutata ratione temporum, satis habent, si se in propriis casibus sustinere possint: præposterum autem esset, si ad casus omisos ullo modo traherentur.

APHORISMVS 16.

Consequentia non est Consequentia: sed
Q *sisti*

sisti debet extensio intra casus proximos. Alioquin labetur paulatim ad Dissimilia; Et magis valebunt acumina ingeniorum, quam auctoritates Legum.

APHORISMVS 17.

In legibus & statutis brevioris styli, extensio facienda est liberius. At in illis, quae sunt enumeratiua casuum particularium, cautius. Nam, ut Exceptio firmat vim Legis in casibus non exceptis; ita Enumeratio infirmat eam in casibus non enumeratis.

APHORISMVS 18.

Statutum explanatorium claudit rivos statuti prioris: nec recipitur postea extensio in alterutro statuto. Neque enim facienda est superextensio à Iudice, ubi semel cœpit fieri extensio à lege.

APHORISMVS 19.

Solemnitas verborum, & actorum, non recipit extensionem ad Similia. Perdit enim naturam solennis, quod transit à more ad arbitrium: Et introductio novorum, corrumpit majestatem veterum.

APHORISMVS 20.

Proclivis est extensio Legis ad Casus post-natos; qui in rerum Natura non fuerunt tempore Legis latae. Vbi enim casus exprimi non poterat, quia tunc nullus erat,

D
erat, casus
si simile fue
Atque de
bus ommissis
Exemploru

De Ex

A P

DE Ex
quibus
deficit. Atq
gis species e
frequentem
ierunt, tan
loco dicemus
loquimur,
niunt, nec in
do, & qua
petenda sit,

A P

Exempl
rati petenda
tiosis, aut d
temporis par
cent, quam

A P

In Exemp
pro tutioribu
stum est, una

erat, casus omiffus *habetur pro expreffo, si fimilis fuerit ratio.*

Atque de extensionibus legum, in cafibus omiffis, hæc dicta fint: Nunc de ufu Exemplorum dicendum.

De Exemplis, & ufu eorum.

APHORISMVS 21.

DE Exemplis jam dicendum est, ex quibus Ius hauriendum fit, ubi Lex deficit. Atque de Consuetudine, qua legis species est, deque Exemplis, qua per frequentem usum in consuetudinem transferunt, tanquam Legem tacitam, suo loco dicemus. Nunc autem de Exemplis loquimur, qua raro & sparsim interueniunt, nec in Legis vim coaluerunt; quando, & qua cautione, norma Iuris ab ipsis petenda fit, cum Lex deficiat.

APHORISMVS 22.

Exempla à temporibus bonis & moderatis petenda sunt; non tyrannicis, aut factiosis, aut dissolutis. Hujusmodi Exempla temporis partus spurii sunt; & magis nocent, quam docent.

APHORISMVS 23.

In Exemplis, recentiora habenda sunt pro tutioribus. Quod enim paulo ante factum est, unde nullum sit secutum incom-

Q 2

modum,

modum, quid ni iterum repetatur? Sed tamen minus habent auctoritatis recentia. Et si forte res in melius restitui opus sit, recentia Exempla magis seculum suum sapiunt, quam rectam rationem.

APHORISMVS 24.

At verustiora Exempla caute, & cum delectu, recipienda; decursus siquidem atatis multa mutat; ut quod tempore videatur antiquum, id perturbatione, & inconformitate ad presentia, sit plane novum. Medii itaque temporis Exempla sunt optima, vel etiam talis temporis, quod cum tempore currente plurimum conveniat; quod aliquando praestat tempus remotius, magis quam in proximo.

APHORISMVS 25.

Intra fines Exempli, vel citra potius, se cohibeto, nec illos ullo modo excedito. Vbi enim non adest norma Legis, omnia quasi pro suspectis habenda sunt. Itaque, ut in obscuris, minimum sequitor.

APHORISMVS 26.

Carvendum ab Exemplorum fragmentis & compendiis: atque integrum Exemplum, & univversus ejus processus, introspectiendus. Si enim incivile sit, nisi tota Lege perspecta, de parte ejus iudicare, multo magis hoc valere debet in Exemplis;

DE
plis; qua
quadrent.

A

In Exem
quas manus
Si enim apu
stros Iustitiae
titia manifeste
aut etiam ap
pulum; con
cienda. Sin
aut Curias P
fuerint, ut ne
Iudicium, s
plus dignatio

A

Exemplis
cunque min
sermonibus,
agitata &
floratis tri
nis & archi
pulta, & p
runt, minus
in profluent

A

Exempla
placet ab Hi
blicis, & t

plis ; *qua ancipitis sunt usus , nisi valde quadrent.*

APHORISMVS 27.

In Exemplis plurimum interest , per quas manus transferint , & transacta sint . Si enim apud Scribas tantum , & Ministros Iustitiæ , ex cursu Curiaë , absque notitia manifesta Superiorum , obtinuerint ; aut etiam apud errorum magistrum populum ; conculcanda sunt , & parvi facienda . Sin apud Senatores , aut Iudices , aut Curias Principales , ita sub oculis posita fuerint , ut necesse fuerit , illa , approbatione Iudicum , saltem tacita , munita fuisse , plus dignationis habent .

APHORISMVS 28.

Exemplis , qua publicata fuerint , utcunque minus fuerint in usu , cum tamen sermonibus , & disceptationibus hominum , agitata & ventilata extiterint , plus auctoritatis tribuendum . Qua vero in scriniis & archivis manserunt , tanquam sepulta , & palam in oblivionem transierunt , minus . Exemplum enim , sicut aqua , in profuente sanissima .

APHORISMVS 29.

Exempla , qua ad Leges spectant , non placet ab Historicis peti ; sed ab actis publicis , & traditionibus diligentioribus .

Verfatur enim infelicitas quadam inter Historicos vel optimos, ut Legibus, & actis judicialibus, non satis immorentur; aut ſi forte diligentiam quandam adhibuerint, tamen ab authenticis longe variant.

APHORISMVS 30.

Exemplum, quod ætas contemporanea aut proxima reſpuit, cum caſus ſubinde recurreret, non facile admittendum eſt. Neque enim tantum pro illo facit, quod hominis illud quandoque uſurparunt; quam contra, quod experti reliquerunt.

APHORISMVS 31.

Exempla in conſilium adhibentur, non utique iubent, aut imperant. Igitur ita regantur, ut auctoritas præteriti temporis ſelectatur ad uſum præſentis.

Atque de informatione ab exemplis, ubi Lex deficit, hæc dicta ſint. Iam dicendum de Curiis Prætoriis, & Cenſoriis.

De Curiis Prætoriis, & Cenſoriis.

APHORISMVS 32.

C*Vria ſunto, & Iuriſdictiones, qua ſtatuant ex arbitrio boni viri, & diſcretionem ſana, ubi Legis norma deficit. Lex enim (ut antea dictum eſt) non ſufficit caſibus; ſed ad ea, qua plerumque acci-*

DE
accidunt, ut
tempus, (ut
vorum caſu

A
Interven
criminalibu
civilibus; q
ra illa reſp
ſteriora, Pr

A
Haben
nem & pote
licta punien
conſtitutas
di, ſi caſus f
non ſint caſ
novum eſt

A
Haben
teſtatem, t
Legis, qu
ſi enim po
Lex præte
neravit.

A
Curia i
mnino intr
narios ſe c
ordinarias

accidunt, aptatur. Sapiientissima autem res tempus, (ut ab antiquis dictum est) & novorum casuū quotidie auctor, & inventor.

APHORISMVS 33.

Interveniunt autem novi casus & in criminalibus; qui pœna indigent: & in civilibus; qui auxilio. Curias, qua ad priora illa respiciunt, Censorias; qua ad posteriora, Prætorias appellamus.

APHORISMVS 34.

Habent Curia Censoria jurisdictionem & potestatem, non tantum nova delicta puniendi, sed etiam pœnas, à legibus constitutas pro delictis veteribus, augendi, si casus fuerint odiosi, & enormes, modo non sint capitales. Enorme enim, tanquam novum est.

APHORISMVS 35.

Habeant similiter Curia prætorie potestatem, tam subveniendi contra rigorem Legis, quam supplendi defectum Legis. Si enim porrigi debet remedium ei, quem Lex præterit; multo magis ei, quem vulneravit.

APHORISMVS 36.

Curia ista Censoria, & Prætorie, omnino intra casus enormes & extraordinarios se continent; nec jurisdictiones ordinarias invadunt: ne forte tendat res

ad supplantationem Legis, magis quam ad supplementum.

APHORISMVS 37.

Jurisdictiones ista in supremis tantum Curiis residento, nec ad inferiores communicantor. Parum enim abest, à potestate leges condendi, potestas eas supplendi, aut moderandi.

APHORISMVS 38.

At Curia illa uni viro ne committantur, sed ex pluribus constent. Nec decreta exeant cum silentio; sed Iudices sententia sua rationes adducant, idque palam, atque astante corona: ut, quod ipsa potestate sit liberum, fama tamen & existimatione sit circumscriptum.

APHORISMVS 39.

Rubricæ sanguinis ne sunto, nec de Capitalibus, in quibuscunque Curiis, nisi ex lege nota & certa, pronunciator. Indixit enim mortem deus ipse prius; postea inflixit; Nec vita eripienda nisi ei, qui se in suam vitam peccare prius nosset.

APHORISMVS 40.

In Curiis Censoriis calculum tertium dato; ut Iudicibus non imponatur necessitas, aut absolvendi, aut condemnandi sed etiam ut non liquere pronunciare possint. Etiam Censoria non tantum pœna, sed

DE
sed & nota
supplicium
sinat, aut
quam rubor

A
In Curiis
rum crimin
choati, & n
quatur Eff
earum Curi
& severita
niri; & cle
(puniendo a

A
Carvenda
toris præ
quos lex, n
bus conten
indignos ju

A
Maxime
Legum (de
Pratoriae
tantum, &
rigandi, e
dant, aut
bitrium.

A
Decerno

sed & nota esto : scilicet , quæ non infligat supplicium , sed aut in admonitionem desinat , aut reos ignominia levi , & tanquam rubore , castiget.

APHORISMVS 41.

In Curiis Cenforiis , omnium magnorum criminum , & scelerum , actus inchoati , & medii , puniuntur ; licet non sequatur Effectus consummatus : Isque sit earum Curiarum usus vel maximus : cum & severitatis intersit , initia scelerum puniri ; & clementia , perpetracionem eorum (puniendo actus medios) intercipi.

APHORISMVS 42.

Carendum imprimis , ne in Curiis Prætoriiis præbeatur auxilium in casibus , quos lex , non tam omisit , quam pro levis contempsit , aut pro odiosis remedio indignos iudicavit.

APHORISMVS 43.

Maxime omnium interest certitudinis Legum (de qua nunc agimus ,) ne Curia Prætorie intumescant & exundent in tantum , ut prætextu rigoris legum mitigandi , etiam robur & nervos iis incedant , aut laxent ; omnia trahendo ad arbitrium.

APHORISMVS 44.

Decernendi contra statutum exprefsum,

sum, sub ullo æquitatis prætextu, Curiis Prætoris jus ne esto. Hoc enim si fieret, Iudex prorsus transiret in Legislatorem, atque omnia ex arbitrio penderent.

APHORISMVS 45.

Apud nonnullos receptum est, ut Iurisdic-tio, qua decernit secundum æquum & bonum; atque illa altera, qua procedit secundum jus strictum, iisdem Curiis deputentur: apud alios autem, ut diversis. Omnino placet Curiarum separatio. Neque enim servabitur distinctio casuum, si fiat commixtio jurisdictionum: sed arbitrium legem tandem trahet.

APHORISMVS 46.

Non sine causa in usum venerat apud Romanos album Prætoris, in quo præscripsit, & publicavit, quomodo ipse jus dicturus esset. Quo exemplo Iudices in Curiis Prætoris regulas sibi certas (quantum fieri potest) proponere, easque publice affigere debent. Etenim optima est Lex, qua minimum relinquit arbitrio Iudicis; optimus Iudex, qui minimum sibi.

Verum de Curiis istis fusius tractabimus, cum ad locum de Iudiciis veniemus; obiter tantum jam locuti de iis, quatenus expediant & suppleant ommissa à Lege.

De

DE

De R

A

Est & suum o
pervenit,
bit. Id sit i
retrospectiu
generis Leg
zione, sunt
Ianus in le

A

Qui ver
ptione &
dignus est,
noetur. I
fionis dol
spiciant,
sint; ut, q
nem legum
metuat.

A

Leges
rum ver
rum aut
& confir
pletuntur
vitium v
bet. At h

De Retrospectione Legum.

APHORISMVS 47.

Est & aliud genus supplementi Casuum omissorum, cum Lex legem superuenit, atque simul Casus omissos trahit. Id fit in Legibus, sive statutis, quæ retrospectiunt, ut vulgo loquuntur. Cujus generis Leges raro, & magna cum cautione, sunt adhibenda. Neque enim placet Ianus in legibus.

APHORISMVS 48.

Qui verba, aut sententiam legis, captionem & fraude eludit, & circumscribit, dignus est, qui etiam à lege sequente innodetur. Igitur in casibus fraudis, & evasionis dolosæ, justum est, ut leges retrospecticiant, atque altera alteris in subsidiis sint; ut, qui dolos meditatur, & eversionem legum præsentium, saltem à futuris metuat.

APHORISMVS 49.

Leges, quæ actorum & instrumentorum veras intentiones, contra formularum aut solennitatum defectus, raborant & confirmant, rectissime præterita complectuntur. Legis enim, quæ retrospectit, vitium vel præcipuum est, quod perturbet. At hujusmodi Leges confirmatoriæ,

ad

*ad pacem & stabilimentum eorum, qua
transacta sunt, spectant. Cavendum ta-
men est, ne convellantur res iudicata.*

APHORISMVS 50.

*Diligenter attendendum, ne ea Leges
tantum ad præterita respicere putentur,
qua antea facta infirmant: sed & ea, qua
futura prohibent & restringunt, cum
præteritis necessario connexa. Veluti, si
qua Lex artificibus aliquibus interdicit,
ne mercimonia sua in posterum vendant:
Hæc sonat in posterum, sed operatur in
præteritum: Neque enim illis illa ratione
victum quarere jam integrum est.*

APHORISMVS 51.

*Lex declaratoria omnis, licet non habet
verba de præterito, tamen ad præterita,
ipsa vi declarationis, omnino trahitur.
Non enim tum incipit interpretatio cum
declaratur, sed efficitur tanquam con-
temporanea ipsi legi. Itaque leges decla-
ratorias ne ordinato, nisi in casibus, ubi
leges cum Iustitia retrospicere possint.*

*Hic vero eam partem absolvimus, quæ
tractat de incertitudine Legum ubi in-
venitur lex nulla. Iam dicendum est de
altera illa parte, ubi scilicet lex extat ali-
qua, sed perplexa, & obscura.*

De

De C

De C

A P

Obscurit
origine
tione legum
obsoletis: vel
bigua, aut
vel à modis
aut non ven
contradictio

De A

A P

Dicit Pr
queos.
quam legum
mero immen
les, non luc
retia potius o

A P

Duplex
condendi rat
idem Subje
dein nonnull
abrogat & c
nata sunt,
& uniformes

De Obscuritate Legum.

APHORISMVS 52.

Obscuritas legum à quatuor rebus originem ducit: vel ab accumulatione legum nimia, præsertim admixtis obsoletis: vel à descriptione earum ambigua, aut minus perspicua & dilucida: vel à modis enucleandi juris neglectis, aut non bene institutis: vel denique à contradictione & vacillatione judiciorū.

De Accumulatione Legum nimia.

APHORISMVS 53.

Dicit Propheta; Pluet super eos laqueos. Non sunt autem peiores laquei quam legum, præsertim pœnalianum; si numero immensa, & temporis decursu inutilis, non lucernam pedibus præbeant, sed retia potius objiciant.

APHORISMVS 54.

Duplex in usum venit Statuti novi condendi ratio: Altera statuta priora circa idem Subjectum confirmat & roborat; dein nonnulla addit aut mutat: Altera abrogat & delet cuncta, qua ante ordinata sunt, & de integro Legem novam & uniformem substituit. Placet posterior
ratio.

ratio. Nam ex priore ratione ordinationes deveniunt complicata & perplexa; & quod instat, agitur sane, sed corpus legum interim redditur vitiosum. In posteriore autem, major certe est adhibenda diligentia, dum de lege ipsa deliberatur; & antea facta scilicet evolvenda, & pensanda, antequam lex feratur. Sed optime procedit per hoc legum concordia in futurum.

APHORISMVS 55.

Erat in more apud Athenienses, ut contraria legum capita (quae Antinomias vocant) quotannis à sex viris examinarentur, & quae reconciliari non poterant, proponerentur populo, ut de illis certum aliquid statueretur. Ad quorum exemplum ii, qui potestatem in singulis Politis legum condendarum habent, per triennium, aut quinquennium, aut prout videbitur, Antinomias retractant. Ea autem à viris, ad hoc delegatis, prius inspiciantur, & preparantur, & demum Comitibus exhibeantur; ut, quod placuerit, per suffragia stabiliat, & figatur.

APHORISMVS 56.

Neque vero contraria legum capita reconciliandi, & omnia (ut loquuntur) salvandi, per distinctiones subtiles, & quasitas, nimis sedula aut anxiosa cura esto.

Ingenii enim
modestiam q
se ferat, in
utpote qua
gum varium
est prorsus,
meliora stent

Obsoletæ

suetudinem,
mix, propon
tollenda. Cu
regulariter d
ut ex contem
nonnulla au
liquis: & s
Mezentii,
mortuorum
cavendum

Quin & r
tis, nec novi
toris interis
esto. Licet
minem ope
rem, tamen
cum evigila
tra recentio
blico nocere

Ingenii enim hac tela est: Atque utcunque modestiam quandum & reverentiam praeseferat, inter noxia tamen censenda est; utpote quae reddat corpus universum legum varium, & male consutum. Melius est prorsus, ut succumbant deteriora, & meliora stent sola.

APHORISMVS 57.

Obsoletæ leges, & quæ abierunt in desuetudinem, non minus quam Antinomix, proponantur à delegatis ex officio tollendæ. Cum enim statutum expressum regulariter desuetudine non abrogetur, fit, ut ex contemptu legum obsoletarum, fiat nonnulla auctoritatis jactura etiam in reliquis: & sequitur tormenti illud genus Mezentii, ut leges vivæ in complexu mortuarum perimantur. Atque omnino cavendum est à gangræna in legibus.

APHORISMVS 58.

Quin & in legibus & statutis obsoletis, nec noviter promulgatis, Curiis Prætoriiis interim contra eas decernendi jus esto. Licet enim non male dictum sit, Neminem oportere legibus esse sapientiorum, tamen intelligatur hoc de legibus, cum evigilant, non cum dormitant. Contra recentiora vero statuta (quæ juri publico nocere deprehenduntur) non utique Præ-

Prætoribus, sed Regibus, & sanctioribus
 Confiliis, & supremis Potestatibus, auxi-
 lium præbendi jus esto: earum executio-
 nem per Edicta aut Acta suspendendo, do-
 nec redeant Comitia, aut hujusmodi cœ-
 tus, qui potestatem habeant eas abrogan-
 di; ne salus Populi interim periclitetur.

De novis Digestis Legum.

APHORISMVS 59.

Quod si leges aliæ super alias accumu-
 latae, in tam vasta excrescerint volu-
 mina, aut tanta confusione laboraverint,
 ut eas de integro retractare, & in Corpus
 sanum & habile redigere, ex usu sit; id
 ante omnia agitor; atque opus ejusmodi, o-
 pus Heroicum esto: atque auctores talis o-
 peris inter Legislatores, & Instauratores,
 rite & merito numerantur.

APHORISMVS 60.

Hujusmodi Legum expurgatio, & Di-
 gestum novum, quinque rebus absolvitur.
 Primo, omittantur obsoleta, quæ Iusti-
 nianus antiquas fabulas vocat. Deinde
 ex Antinomii recipiantur probatissimæ,
 aboleantur contrariæ. Tertio Homoi-
 nomia, siue Leges quæ idem sonant, atq;
 nil aliud sunt, quam iterationes ejusdem
 rei, expungantur; atque una quæpiam

ex

DE C
 ex iis, qua m
 vice omnium
 determinent,
 ponant, ea qu
 liter facessant
 veniuntur, &
 tur magis in a

A P
 Omnino v
 Digesto legum
 acceptas, qu
 sunt in origi
 statuta de tem
 seorsum digere
 rimia rebus no
 Juris commun
 præratio, &
 Trebonianus

A P
 Verum, in
 ratione, atq;
 legum atque
 sus & textu
 nes, & por
 necesse fuerit
 Etsi enim for
 si ad rellam
 hoc transigi
 quæ per hujus

ex iis, *qua maxime est perfecta*, retineatur *vice omnium*. Quarto, *si qua legum nihil determinent, sed quæstiones tantum proponant, easque relinquunt indecisas, similiter faceflant*. Postremo, *qua verbosæ inveniuntur, & nimis prolixæ, contrahantur magis in arctum*.

APHORISMVS 61.

Omnino vero ex usu fuerit, in novo Digesto legum, leges pro Iure communi acceptas, qua tanquam immemorales sunt in origine sua; atque ex altera parte, statuta de tempore in tempus superaddita, seorsum digerere & componere: cum in plurimis rebus non eadem sit, in jure dicendo, Iuris communis, & Statutorum, interpretatio, & administratio. Id quod fecit Trebonianus in Digesto, & Codice.

APHORISMVS 62.

Verum, in hujusmodi Legum regeneratione, atque structura nova, veterum legum atque librorum legis verba prorsus & textum retineto: licet per centones, & portiones exiguas, eas excerpere necesse fuerit: Ea deinde ordine contextito: Etsi enim fortasse commodius, atq; etiam, si ad rectam rationem respicias, melius hoc transigi posset per Textum novum quã per hujusmodi consarcinationem; ta-
meo

men in legibus, non tam stylus, & descriptio, quam auctoritas, & hujus patronus antiquitas, spectanda est. Alias videri possit hujusmodi opus, Scholasticum potius quiddam, & Methodus, quam Corpus legum imperantium.

APHORISMVS 63.

Consultum fuerit in novo Digesto legum, vetera volumina non prorsus deleri & in oblivionem cedere, sed in Bibliothecis saltem manere; licet usus eorum vulgaris & promiscuus prohibeatur. Etenim in Causis gravioribus non abs re fuerit, legum prateritarum mutationes, & series, consulere, & inspicere; at certe solenne est, antiquitatem presentibus aspergere. Novum autem hujusmodi Corpus legum, ab iis, qui in Politiis singulis habent potestatem Legislatariam, prorsus confirmandum est; ne forte, prae-textu veteres leges digerendi, leges novae imponantur occulto.

APHORISMVS 64.

Optandum esset, ut hujusmodi legum instauratio illis temporibus suscipiatur, quae antiquioribus, quorum acta & opera retractant, literis & rerum cognitione praestiterint. Quod secus in opere Iustiniani evenit. Infelix res namque est, cum ex judi-

judicio & de
& erudita,
tur, & recom
necessarium e
Atque de
nimia & con
fit, haec dict
carum, ambig

De Exc

A P P

Descriptio
ex loqua
aut rursus e
Prologo legu
pugnante.

A P P

De Obscu
rum descrip
endum est.
bendo Leges i
non placet. N
prat, nullo mo
potius, Cum
lares verbis
& exprimer
sperans certis
multiplices p
procedat inter

judicio & delectu atatis minus prudentis
& erudita, antiquorum opera mutilentur,
& recomponantur. Veruntamen saepe
necessarium est, quod non optimum.

Atque de Legum obscuritate, quæ á
nimia & confusa earum accumulatione
fit, hæc dicta sint. Iam de Descriptione
earum, ambigua & obscura, dicendum.

De Exemplis, & usu eorum.

APHORISMVS 65.

Descriptio Legum obscura oritur, aut
ex loquacitate & verbositate earum;
aut rursus ex breuitate nimia; aut ex
Prologo legis, cum ipso corpore legis
pugnante.

APHORISMVS 66.

De Obscuritate vero legum, quæ ex earum
descriptione prava oritur, jam dicendum
est. Loquacitas, quæ in perscribendo
Leges in usum venit, & prolixitas,
non placet. Neque enim, quod vult & capiat,
ullo modo assequitur, sed contrarium
potius. Cum enim casus singulos particu-
lares verbis appositis & propriis persequi
& exprimere contendat, majorem inda-
sperans certitudinem; econtra quæstiones
multiplices parit de verbis; ut difficilius
procedat interpretatio secundum senten-
tiam

tiam legis, (qua sanior est & verior) propter strepitum verborum.

APHORISMVS 67.

Neque propterea nimis concisa & affectata breuitas, Majestatis gratia, & tanquam magis Imperatoria, probanda est, praesertim his seculis; ne forte sit Lex instar regulæ Lesbicae. Mediocritas ergo affectanda est; & verborum exquirenda generalitas, bene terminata; qua licet Casus comprehensos non sedulo persequatur, attamen non comprehensos satis perspicue excludat.

APHORISMVS 68.

In legibus tamen, atque edictis ordinariis & politicis, in quibus, ut plurimum, nemo Iurisconsultum adhibet, sed suo sensui confidit, omnia fusius explicari debent, & ad captum vulgi, tanquam digito monstrari.

APHORISMVS 69.

Neque nobis prologi legum, qui inepti olim habiti sunt, & leges introducunt disputantes, non iubentes, utique placeant, si priscos mores ferre possimus. Sed prologi isti legum plerumque (ut nunc sunt tempora) necessario adhibentur, non tam ad explicationem legis, quam instar suasionis; ad perferendam legem in Comitibus;

mitiis; &
pulo. Quant.
evitentur, &

A P

Intentio
praefationibus
quuntur) non
Attamen lat
illis minime p
bulum arrip
sibilibus & s
lex tamen m
contra, lex re
ra, cujus li
ambulo inser
dimensio &
praambulun
cadit.

A P

Est vero g
de vitiosum
lex collimas;
lo: Deinde
jussmodi Rel
tiur in pra
lum inserit
Quod & obs
quia non ead
gentia in

mitiis; & rursus ad satisfaciendum Populo. *Quantum fieri potest tamen, prologi evitentur, & lex incipiat à jussione.*

APHORISMVS 70.

Intentio & sententia legis, licet ex præfationibus, & præambulis, (ut loquuntur) non male quandoque eliciatur; Attamen latitudo aut extensio ejus, ex illis minime peti debet. Sæpe enim præambulum arripit nonnulla ex maxime plausibilibus & speciosis ad exemplum, cum lex tamen multo plura complectatur: aut contra, lex restringit, & limitat complura, cujus limitationis rationem in præambulo inseri, non fuerit opus. Quare dimensio & latitudo legis petenda. Nam præambulum sæpe aut ultra aut citra cadit.

APHORISMVS 71.

Est vero genus perscribendi leges valde vitiosum, Cum scilicet casus, ad quem lex collimat, fuse exprimitur in præambulo: Deinde ex vi verbi (Talis,) aut hujusmodi Relativi, corpus Legis retro vertitur in præambulum; unde præambulum inseritur & incorporatur ipsi legi: Quod & obscurum est, & minus tutum, quia non eadem adhiberi consuevit diligentia in ponderandi & examinandis verbis

verbis præambuli, quæ adhibetur in corpore ipsius legis.

Hanc partem de incertitudine Legum, quæ ex mala descriptione ipsarum ortum habet, fusius tractabimus, quando de interpretatione Legum postea agemus. Atque de descriptione Legum obscura hæc dicta sint; iam de modis enucleandi Iuris dicendum.

De Modis enucleandi Iuris, & tollendi ambigua.

APHORISMVS 72.

MODi enucleandi Iuris, & tollendi dubia, quinque sunt. Hoc enim fit, aut per prescriptiones iudiciorum; aut per scriptores authenticos; aut per libros auxiliares; aut per prælectiones; aut per responsa, sive consulta prudentum. Hæc omnia, si bene instituantur, præsto erunt magna Legum obscuritati subsidia.

De perscriptiore Iudiciorum.

APHORISMVS 73.

ANte omnia, Iudicia reddita in Curia supremis & principalibus, atque causis gravioribus, præsertim dubiis, quæ

DE C
que aliqui
vitatiss, dilig
Iudicia enim
leges Reipub

A P

Modus hu
& in scripta
præfise, Iudici
tiones Iudicio
dices, adjicit
adductorum,
Principalibus
catorum pero
iis fuerit adm

A P

Personæ,
pian, ex Ad
& honorari
piunt. Iudic
ptionibus ab
propria addic
ii, limites Re

A P

Iudicia ill
ris, digerito
los. Sunt eni
historia, au
solum acta ip
Iudici pruden

que aliquid habent difficultatis, aut novitatis, diligenter & cum fide excipiunt. Iudicia enim auctoræ Legum sunt, ut leges Reipub.

APHORISMVS 74.

Modus huiusmodi Iudicia excipiendi, & in scripta referendi, talis esto. Casus præcise, Iudicia ipsa exacte perscribito; rationes Iudiciorum, quas adduxerunt Iudices, adjicito; casuum, ad Exemplum adductorum, auctoritatem, cum casibus Principalibus ne commisceto; de Advocatorum perorationibus, nisi quidpiam in iis fuerit admodum eximium, sileto.

APHORISMVS 75.

Personæ, quæ huiusmodi Iudicia excipiant, ex Advocatis maxime doctis sunt, & honorarium liberale ex publico excipiunt. Iudices ipsi ab huiusmodi perscriptionibus abstinento; ne forte opinionibus propriis addicti, & auctoritate propria freti, limites Referendarii transcendant.

APHORISMVS 76.

Iudicia illa, in ordine, & ferie temporis, digerito, non per methodum & titulos. Sunt enim scripta ejusmodi, tanquam historiæ, aut narrationes legum. Neque solum acta ipsa, sed & tempora ipsorum, Iudici prudenti lucem præbent.

De

De Scriptoribus Authenticis.

APHORISMVS 77.

EX legibus ipsis, qua Ius commune constituunt; deinde, ex Constitutionibus sive Statutis; tertio loco, ex Iudiciis perscriptis, Corpus Iuris tantummodo constituitur. Præter illa, alia authentica, aut nulla sunt, aut parce recipiuntur.

APHORISMVS 78.

Nihil tam interest certitudinis Legum, (de qua nunc tractamus) quam ut scripta authentica inter fines moderatos coercerentur, & facessat multitudo enormis auctorum, & doctorum in Iure; unde laceratur sententia legum; Iudex fit attonitus, processus immortales, atque Advocatus ipse, cum tot libros perlegere & vincere non possit, compendia sectatur. Glossa fortasse aliqua bona, & ex Scriptoribus classicis pauci, vel potius Scriptorum pauculæ portiones, recipi possint pro Authenticis. Reliquorum nihilominus maneat usus nonnullus in Bibliothecis, ut eorum tractatus inspiciant Iudices, aut Advocati, cum opus fuerit: Sed in Caussis agendis, in foro, citare eos non permittitur, nec in auctoritatem transeunt.

De

De C

De I

A P

A T scien
Auxiliar
potius instru
Institutiones.
ne. De Reg
gum. Summa

A P

Preparan
ad scientiam
commodius h
Institutiones
claro, & pers
universum I
alia omittent
rando; sed ex
libando; ut a
accessuro ni
sed levi aliq
publicum in
gito, verum
riatur.

A P

Commen
conficito. In E
reddendo, ne
versator. Ne

De libris Auxiliaribus.

APHORISMVS 79.

AT scientiam Iuris, & practicam, auxiliaribus libris ne nudantò, sed potius instruuntò. Ii sex in genere sunt. Institutiones. De Verborum significatio- ne. De Regulis Iuris. Antiquitates Legum. Summæ. Agendi Formulæ.

APHORISMVS 80.

Preparandi sunt Iuvenes, & Novitii, ad scientiam, & ardua Iuris, altius & commodius haurienda, & imbibenda, per Institutiones. Institutiones illas ordine claro, & perspicuo, composito. In illis ipsis universum Ius privatum percurrito; non alia omittendo, in aliis plus satis immorando; sed ex singulis quadam breviter delibando; ut ad Corpus legum perlegendum accessuro nil se ostendat prorsus novum, sed levi aliqua notione præceptum. Ius publicum in Institutionibus ne attingito, verum illud ex fontibus ipsis hauriatur.

APHORISMVS 81.

Commentarium de vocabulis Iuris conficito. In Explicatione ipsorum, & sensu reddendo, ne curiose nimis, aut laboriose, versator. Neque enim hoc agitur, ut dif-

R

fini-

De

definitiones verborum *quarantur exacte, sed explicationes tantum, qua legendis Iuris libris viam aperiant faciliorem.* Tractatum autem istum, per literas Alphabeti ne digerito: id Indici alicui relinquito: sed collocentur simul verba, qua circa eandem rem versantur: ut alterum alteri sit iuramento ad intelligendum.

APHORISMVS 82.

Ad certitudinem legum facit (si quid aliud) tractatus bonus & diligens de diversis regulis Iuris. Is dignus est, qui maximis ingeniis, & prudentissimis Iureconsultis, committatur. Neque enim placent, quae in hoc genere extant. Colligenda autem sunt regulae, non tantum nota, & vulgata, sed & alia magis subtiles & recondita, qua ex legum & rerum iudicatarum Harmonia extrahi possint: quales in Rubricis optimis quandoque inveniuntur: suntque Dictamina generalia rationis, qua per materias Legis diversas percurrunt, & sunt tanquam saburra Iuris.

APHORISMVS 83.

At singula Iuris Scita, aut Placita, non intelligantur pro regulis, ut fieri solet satis imperite. Hoc enim si reciperetur, quot leges, tot regulae. Lex enim nil aliud, quam regula imperans. Verum eas pro regulis habeto

habeto qua
unde, ut pl
versarum R
reperiuntur
ad formas F

Post regu
rum comple
exempla &
luculenta a
nes, & ex
cognata ad
gula.

Recte jub
sumatur; se
fiat. Neque
da est proba
Regula eni
los) indicat,

Prater co
riam antiqui
licet evanue
reverentia:
legum habe
judicia, si ve
qua ipsum co
serunt. Earu

habeto quæ in Forma ipsa Iustitia hærent: unde, ut plurimum, per Iura Civilia diuersarum Rerumpub. eadem regulæ fere reperiuntur; nisi forte propter Relationem ad formas Politiarum variant.

APHORISMVS 84.

Post regulam, breui & solido verborum complexu enuntiatam, adjiciantur exempla & decisiones casuum, maxime luculenta ad explicationem; distinctiones, & exceptiones ad limitationem; cognata ad ampliacionem ejusdem regulæ.

APHORISMVS 85.

Recte jubetur; ut non ex regulis Ius sumatur; sed ex Iure, quod est, Regula fiat. Neque enim ex verbis regulæ petenda est probatio, ac si esset Textus legis. Regula enim legem (ut acus nautica polos) indicat, non statuit.

APHORISMVS 86.

Præter corpus ipsum Iuris, iuvabit etiam antiquitates legum invisere: quibus licet evanuerit auctoritas, manet tamen reverentia: Pro antiquitatibus autem legum habeantur scripta circa leges & judicia, siue illa fuerint edita, siue non, quæ ipsum corpus legum tempore præcesserunt. Earum siquidem jactura faciendæ

non est. Itaque ex iis utilissima quaeque excerpto, (multa enim inveniuntur inania & frivola) eaque in unum volumen redigito: ne antiquae fabulae, ut loquitur Trebonianus, cum legibus ipsis misceantur.

APHORISMVS 87.

Practicae vero plurimum interest, ut Ius universum digeratur ordine, in Locos & Titulos; ad quos subito (prout dabitur occasio) recurrere quis possit, veluti in promptuarium paratum ad praesentes usus. Huiusmodi libri summarum, & ordinant sparsa, & abbreviant fusa & prolixa in lege. Cavendum autem est, ne summarum ista reddant homines promptos ad Practicam, cessatores in scientia ipsa. Earum enim officium est tale, ut ex iis recolatur jus, non perdiscatur. Summarum autem omnino magna diligentia, fide, & iudicio, sunt conficienda, ne furtum faciant legibus.

APHORISMVS 88.

Formulas agendi diversas, in unoquoque genere colligito. Nam & Practicae hoc interest; & certe pandunt illa oracula & occulta legum. Sunt enim non pauca, quae latent in legibus: At in formulis agendi melius & fusius perspiciuntur; instar pugni, & palmae.

De

De

A P

D Vbitat.
pore in
& solvendi
rum enim ef
cupiunt, di
rum ut actu
aliquis ante
scendi modu

A P

Respon
dantur de lu
Doctoribus,
ab eorum sen
licitum, ne
cibus summu

A P

Tentari I
nas fictas,
nes qualis p
placet. Dede
& pro pravi
est. Iudicia
na, deforme

A P

Iudicum
cia, quam Re

De Responsis & Consultis.

APHORISMVS 89.

DVbitationes particulares, *qua de tempore in tempus emergunt, dirimendi & solvendi aliqua ratio iniri debet. Durum enim est, ut ii, qui ab errore cavere cupiunt, ducem via non inveniant, verum ut actus ipsi periclitentur, neque sit aliquis ante rem peractam Iuris prano-scendi modus.*

APHORISMVS 90.

Responsa prudentum, *qua petentibus dantur de Iure, sive ab Advocatis, sive à Doctoribus, tanta valere auctoritate, ut ab eorum sententia Iudici recedere non sit licitum, non placet. Iura à juratis Iudicibus sumunto.*

APHORISMVS 91.

Tentari Iudicia, *per Cauffas & Personas fictas, ut eo modo experiantur homines qualis futura sit Legis norma, non placet. Dedecorat enim majestatem legum, & pro prevaricatione quapiam censenda est. Iudicia autem aliquid habere ex Scena, deforme est.*

APHORISMVS 92.

Iudicum igitur solummodo, *tam Iudicia, quam Responsa, & Consulta, sunt.*

Illā, de litibus pendentibus; hęc, de arduis Iuris quæstionibus in Thesi. Ea Consulta, sive in privatis rebus, sive in publicis, à Iudicibus ipsis ne poscito; (Id enim si fiat, Iudex transeat in Advocatum;) sed à Principe, aut Statu. Ab illis ad Iudices demandentur. Iudices vero, tali auctoritate freti, disceptationes Advocatorum, vel ab his, quorum interest, adhibitorum, vel à Iudicibus ipsis, si opus sit, assignatorum, & argumenta, ex utraque parte audiunt; & re deliberata Ius expediunt, & declarant. Consulta huiusmodi inter Iudicia referunt & edunt, & paræ auctoritatis sunt.

De Prælectionibus.

APHORISMVS 93.

Prælectiones de Iure, atque Exercitationes eorum, qui Iuris studiis incumbunt, & operam dant, ita instituuntur, & ordinantur, ut omnia tendant ad Quæstiones, & Controversias de Iure, sedandas potius, quam excitandas. Ludus enim (ut nunc fit) fere apud omnes instituitur & aperitur, ad altercationes & quæstiones de Iure multiplicandas, tanquam ostentandi ingenii causa. Atque hoc vetus est malum. Etenim etiam apud antiquos

DE
tiguos glori
sationes
magis fore
providet.

DE

A

VAcilla
turam
vel propter
propter mal
nem Iudic
bitam ad
cilem & ex
est. ut Iu
ratione p
invicem
prescriban
que via ad
cta, contra
strata.

Si Iud
aliquo in
milis Casu
ne procedi
consultatio

ignos gloria fuit, tanquam per sectas & factiones, quaestiones complures de Iure, magis fovere, quam extinguere. Id ne fiat, provideto.

De Vacillatione Iudiciorum.

APHORISMVS 94.

Vacillant Iudicia, *vel propter immaturam & praefestinam sententiam; vel propter æmulationem Curiarum; vel propter malam & imperitam percriptionem Iudiciorum; vel propter viam praebitam ad rescissionem eorum nimis facilem & expeditam. Itaque providendum est, ut Iudicia emanent, matura deliberatione prius habita; atque ut Curiae se invicem revereantur; atque ut Iudicia perscribantur fideliter & prudenter; utque via ad rescindenda Iudicia, sit arcta, confragosa, & tanquam muricibus strata.*

APHORISMVS 95.

Si Iudicium redditum fuerit de Casu aliquo in aliqua Curia Principali; & similis Casus intervenerit in alia Curia; ne procedito ad Iudicium, antequam fiat consultatio in Collegio aliquo Iudicum

majorē. Iudicia enim reddita, si forte rescindi necesse sit, saltem sepeliuntur cum honore.

APHORISMVS 96.

Vt Curia de Iurisdictione digladietur, & conflentur, humanum quiddam est; eoque magis, quod per ineptam quandam sententiam (quod boni & strenui sit Iudicis ampliare iurisdictionem Curia) alatur plane ista intemperies, & calcari addatur, ubi franco opus est. Vt vero, ex hac animorum contentione, Curia Iudicia utrobique reddita (qua nil ad Iurisdictionem pertinent) libenter rescindant, intolerabile malum; & à Regibus, aut Senatu, aut Politia, plane vindicandum. Pessimus enim exempli res est, ut Curia, qua pacem subditis praestant, inter se duella exerceant.

APHORISMVS 97.

Non facilis esto, aut proclivis, ad Iudicia rescindenda, aditus, per appellationes, aut impetitiones de errore, aut revivus, & similia. Receptum apud nonnullos est, ut lis trahatur ad forum superius, tanquam res integra; Iudicio inde dato seposito, & plane suspensio. Apud alios vero, ut Iudicium ipsum maneat in suo vigore, sed executio ejus tantum cesset.

DE
set. Neut
bus Iudici
les, & in
& Iudiciu
tio; mod
de damnis
rit rescissu
ritudine L
reliqui (qu

COLORE

TAM

1 Quod
Bonum: e
dunt, Ma

Fallit S
cet, Aut p
pter Studia
genia Lan
Propter I
cium ad E
Phocion,
litum appl
deliquisset
dantes enim
pius agunt

set. *Neutrum placet ; nisi Curia , in quibus Iudicium redditum sit, fuerint humiles , & inferioris ordinis : sed potius , ut & Iudicium stet , & procedat ejus executio ; modo cautio detur à defendente , de damnis & expensis , si Iudicium fuerit rescissum. Atque hic Titulus , de Certitudine Legum , ad Exemplum Digesti reliqui (quod meditatur) sufficiet.*

COLORES BONI ET MALI,
TAM SIMPLICIS QUAM
COMPARATI.

Sophisma.

I Quod laudant Homines & celebrant,
Bonum : quod vituperant & reprehendunt,
Malum.

Elenchus.

Fallit *Sophisma* quatuor modis ; scilicet , Aut propter *Ignorantiam* ; Aut propter *Studia & Factiones* ; Aut propter *Ingenia Laudatorum & Vituperatorum*. Propter *Ignorantiam* ; quid Vulgi Iudicium ad Examen Boni & Mali ? Melius Phocion , qui , cum populus ei præter solitum applauderet , quæsit , Num forte deliquisset ? Propter *Malam Fidem* ; Laudantes enim & Vituperantes suam rem sapius agunt , neque loquuntur ut sentiunt.

*Laudat Vanales qui vult extrudere
Merces.*

Item ; *Malum est , malum est , inquit
Emptor : sed cum recesserit , tum gloriabi-
tur.* Propter *Factiones* ; Cuivis enim pa-
tet , consuefcere Homines , eos , qui sua-
rum Partium sunt , immodicis efferre
Laudibus ; qui autem contrariarum sunt ,
infra Meritum deprimere. Propter *Inge-
nia* ; Alii enim Natura facti sunt , & com-
positi , ad Adulationem Servilem ; Alii
contra Momi & tetrici ; Vt laudando &
vituperando suis *Ingeniis* tantum obse-
cudent , parum de Veritate solliciti.

Sophisina.

2 *Quod etiam ab Inimicis laudatur ,
magnum Bonum ; quod vero etiam ab
Amicis reprehenditur , magnum Malum.*

Sophisma Fundamento hoc niti vide-
tur ; quod quæ ingratiis , & contra Animi
nostri Affectum & propensionem , loqui-
mur , ea ipsa vim veritatis á nobis extor-
quere , facile creditur.

Elenchus.

Fallit *Sophisma* propter *Astutiam* , tam
Inimicorum , quam *Amicorum*. *Inimici*
enim Laudes quandoque tribuunt , non
invite , nec á vi veritatis coacti ; sed eas
tamen deligentes , quæ Inimicis suis in-
vidiam

vidiam & p
que apud
valuit , ut
daretur , A
nocendi ,
solere. Fal
dum imper
fatiunculas
maliciosius
parte falli
Astutiam
vitia Amic
prædicare
eos cogat
mum Am
cetera qui
iterum , qu
nibus suis
mus) tan
uruntur ,
excurrant
3. Cui
Malum ;
Bonum.
Fallit
propter e
Aut prop
num, aut

vidiam & pericula conflare possint. Ita-
que apud Græcos superstitio quædam in-
valuit, ut crederent, si quis ab altero lau-
daretur, Animo malevolo, & proposito
nocendi, *Naribus ejus Pistulam annasci*
solere. Fallit iterum, quia Laudes inter-
dum impertiunt *Inimici*, tanquam Præ-
fatiunculas quasdam, ut postea liberius &
maliciosius calumniarentur. Ex altera
parte fallit etiam hoc Sophisma propter
Astutiam *Amicorum*. Solent enim & illi
vitia Amicorum interdum agnoscere, &
prædicare; non quod aliqua vis Veritatis
eos cogat, sed ea eligentes, quæ mini-
mum Amicos suos lædere possint, ac si
cætera quidem, viri optimi essent. Fallit
iterum, quia *Amici* quoque Reprehensio-
nibus suis (sicut de *Inimici* laudibus dixi-
mus) tanquam præfatiunculis quibusdam
utuntur, quo paulo post in laudes effusius
excurrant.

Sophisma.

3. *Cujus Privatio bona, id ipsum*
Malum; cujus Privatio mala, id ipsum
Bonum.

Elenchus.

Fallit *Sophisma* duobus modis. Aut
propter *Comparisonem Boni & Mali*;
Aut propter *Sucessionem Boni ad Bo-
num, aut Mali ad Malum*, Propter Com-
para-

parationem; Si bonum fuerit Generi Humano, privari Esu Glandium, non sequitur, quod malus ille erat, sed *Dodona* bona, *Ceres* melior. Neque si malum fuit Populo Syracusano, Dionysio Seniore privari, sequitur quod Dionysius ille bonus fuerit, sed minus malus quam Iunior. Per *Successionem*; Etenim Privatio Boni alicujus non semper dat locum Malo, sed quandoque majori Bono; ut cum Flos decedit, Fructus succedit: Nec Privatio alicujus Mali dat semper locum Bono, sed interdum majori Malo. Nam sublato Inimico Clodio, Milo simul & Segetem Gloriz perdidit.

Sophisma.

4 *Quod Bono, aut Male, vicinum est, id ipsum itidem Bonum aut Malum: quod vero remotum est à Bono, Malum; quod à Malo, Bonum.*

Habet hoc fere Rerum Natura, ut quæ Natura sua convenient, etiam Locis convenient; quæ vero contrariæ Naturæ sunt, etiam Intervallis distent: Cum singula Amica sibi associare, Inimica summove gaudeant.

Elenchus.

Sed fallit *Sophisma* tribus modis: Primo propter *Destitutionem*; secundo propter *Obscuracionem*; tercio propter *Pro-*
fectio-

tectionem. P
quæ in su
maxime exc
potest, ad se
posita destit
ciant. Itaq;
dium Virgu
Recte etiam
Servi. Nec n
Famulitium
vigilis con
proximo att
addicuntur.
enim & hoc
re, præstant
extenuent,
rent; & ob
notant Astr
spectu boni
matu malus.
non solum
propter Con
dinem; sed
Civilibus) c
& protegatu
petunt Asyl
se in Virtuti
Sape latet
Contra & Bo
non propter

tectionem. Propter *Destitutionem*; Fit, ut quæ in suo genere amplissima sunt, & maxime excellunt, omnia, quantum fieri potest, ad se trahant, & in vicino quæque posita destituant, ac quasi inedia conficiant. Itaq; in propinquo Arborum grandium Virgulta nunquam læta reperies. Recte etiam ille, *Divitis Servi maxime Servi*. Nec male cavillatus est, qui inferius Famulitium in Aulis Principum, *Festorum vigiliis* comparavit; quæ Festa sua in proximo attingunt, ipsæ autem Iejuniis addicuntur. Propter *Obscuritatem*; Et enim & hoc habent quæque, in suo genere, præstantissima; ut licet proxima non extenuent, aut destituant, tamen obscurant, & obumbrent. Quod etiam de *Sole* notant Astronomi; quod sit scilicet Aspectu bonus, Conjunctione & Approximatu malus. Propter *Protectionem*; Nam non solum res coeunt & congregantur propter Consortium, & Naturæ similitudinem; sed etiam Malum (præsertim in Civilibus) confugit ad Bonum, ut lateat, & protegatur. Itaque Scelerati Homines petunt Asyla Divorum; & Vitium ipsam se in Virtutis Umbram recipit;

Sæpe latet vitium proximitate Boni.

Contra & Bonum se aggregat ad Malum, non propter Consortium, sed ut illud

con-

convertat & reformet in Bonum. Itaque & Medici, magis accedunt ad Aegrotos, quam ad Sanos; & Servatori nostro obiectum est, quod *conversaretur cum publicanis & peccatoribus.*

Sophisina.

5 Cui cetera Partes, vel Secta, Secundas unanimiter deferunt, (cum singula Principatum sibi vendicent) melior reliquis videtur: Nam primas quaeque ex Zelo videtur sumere; secundas autem ex Vero & Merito tribuere.

Ita Cicero argumentatur, Sectam Academicorum, quæ Acatalepsiam tenuit, Philosophiarum fuisse præstantissima. Interroga enim (inquit) Stoicum, qua Secta sit potior; ille suam ceteris anteponet: Deinde qua secundas teneat, Academicam fatebitur. Age similiter cum Epicureo, (qui Stoici vix aspectum toleraverit) postquam suam Sectam collocavit in summo, collocabit Academicam in proximo. Similiter, vacante Dignitate aliqua, Princeps si Competitores singulos interrogaret, quem post se potissimum commendare vellet, Verisimile est, secunda illorum vota, in eum qui præcipue dignus & optime meritis fuerit, concursura.

Elenchus.

Fallit Sophisma propter Invidiam. Solent

lent enim H
Factionem tu
pendere, qu
enerves & im
molestia exhi
qui illis pluri
modarunt.

6 Cuius

melior, id tot

Huc pertin

pervagetur

particularem

Videtur h

& magis D

Rhetoricum.

Primo, quia

culo plurim

evadant, ca

nere sint det

tantur & exc

biliores. In

ta, de qua

Parisiorum

si ex illis ev

aliorum. A

Mali Gemm

men, in Indi

tii optima

lent enim Homines, proxime post se, & Factionem suam, in eos inclinare & propendere, qui reliquorum maxime sint enerves & imbelles, quique eis minimum molestiæ exhibuerunt; in Odium illorum, qui illis plurimum insultarunt, aut incommodarunt.

Sophisma.

6 *Cujus Excellentia vel Exuperantia melior, id toto genere melius.*

Huc pertinent *Formula* illæ usitata; Ne pervagemur in *Generalibus*: Conferamus *particularem aliquem cū particulari*, &c. *Elenchus.*

Videtur hoc *Sophisma* satis nervosum; & magis *Dialecticum* quiddam, quam *Rhetoricum*. Attamen interdum fallit. Primo, quia sunt Res haud paucæ, periculo plurimum obnoxia, quæ tamen, si evadant, cæteris antecellant. Ita ut Genere sint deteriores, quia sæpius periclitantur & excidunt; Individuo autem Nobiliores. In hoc numero est *Gemma Martia*, de qua Gallicum Adagium; *Filius Parisiorum*, & *Gemma Mensis Martii*, si ex illis evadat unus, erit instar decem aliorum. Adeo ut, in Genere, *Gemma Maii Gemmæ Martii præstat*; sed tamen, in Individuo, optima *Gemma Martii optimæ Gemmæ Maii præferatur*. Fal-

Fallit secundo, propter *Naturam Rerum*, in aliquibus *Generibus aut Speciebus magis aequalem*, in aliquibus *magis inaequalem*: Quemadmodum in observationem venit, *Climata Calidiora generaliter Ingenia producere acutiora*; at in *Frigidioribus*, *Ingenia illa quæ eminent, etiam acutissimis Calidarum Regionum præstare*. Similiter, in *Exercitiis compluribus*, si *Res Duello inter singulos transigeretur*, fortasse ad unam *Partem accederet Victoria*; si *Copiis universis*, in alteram. Et enim *Excellentiæ & Exuperantiæ casum recipiunt*; at *Genera Natura aut Disciplina reguntur*. Quinetiam, in *Genere*, *Metallum Lapide pretiosius*; Attamen *Adamas præcellit Auro*.

Sophisma.

7 *Quod rem integram servat, Bonum; Quod sine receptu est, Malum*: Nam se recipere non posse, *Impotentia genus est; Potentia autem Bonum*.

Hinc confinxit *Aesopus Fabulam de duabus Ranis*; quæ in magna siccatate, cum *Aquæ ubique deficerent*, deliberarunt, quid sibi demum agendum esset. Prior autem; *Descendamus*, inquit, *in puteum profundum, neque enim verisimile est ibi Aquam defuturam*: Cui altera ita regerit; *Quin si forte ibi quoque Aqua defi-*

deficiet, quomodo poterimus? Sophismatis hæc adeo sunt fitæ, ut illarum plurima habent Formæ illarum plane & Obstruuntur quantum &c.

Fallit Sophismatis humanis demum decedat a quopiam dicitur, est aliquando numero Con implicet Ne statuissemus quidam Anis Avaris: sed tinendi Ope Arbitrium & varus frui no Summa; In nil exequi v Fallit secund (quod ajunt) dit Animis pares, necessi

deficiet, quomodo exinde rursus ascendere poterimus? Firmamentum autem hujus Sophismatis est; Quod Actiones Humanæ adeo sint incertæ, & Periculis expofitæ, ut illud optimum videatur, quod plurima habeat Effugia. Huc spectant Formulæ illæ, quæ in usu sunt; *Obligatum plane & Obstrictum te reddes: Non tantum quantum voles, sumes ex Fortuna, &c.*

Elenchus.

Fallit *Sophisma* primo, quia in *Actionibus* humanis, fortuna urget, ut aliquid demum decernatur. Etenim, ut eleganter à quopiam dictum est; *Etiā non Statuere, est aliquid Statuere*: Adeo ut sæpe numero Consilii Suspensio, pluribus nos implicet Necessitatibus, quam si aliquid statuissemus. Videtur autem iste Morbus quidam Animi, similis ei, qui reperitur in Avaris: sed translatus à Cupiditate retinendi Opes, ad Cupiditatem retinendi Arbitrium & Potestatem. Siquidem Avarus frui non vult, ne quid detrahat de Summa; Ita & hujusmodi Scepticus nil exequi vult, ut omnia ei sint integra. Fallit secundo, quia Necessitas, & illud (quod ajunt) *Iacta est alea*, stimulos addit Animis; sicut inquit ille, *Cæteris pares, necessitate certe superiores estis.*

Sophisma.

Sophisma.

8. *Quod quis culpa sua contraxit, majus Malum; quod ab externis imponitur, minus Malum.*

Hujus Rei Causa est, quod Morsus Conscientiæ Adversa conduplicet: Contra, Conscium sibi esse, quod culpa quis vacet, magnum præbet in Calamitate Solatium. Itaque Poëtæ ea Pathemata maxime exaggerant, tanquam Desperationi propiora, ubi quis se ipsum accuset, & discruciet,

Seque unum clamat Causamque Caputque Malorum.

Contra Calamitates Virorum insignium, elevat & diluit Innocentiæ & Meriti Conscientia. Porro cum Malum ab aliis intentetur, habet quivis quod libere conqueri possit, unde Dolores sui exhalent, neque Cor suffocent: Etenim iis, quæ ab injuria Hominum profecta sunt, indignari solemus, aut ultionem meditari, aut denique Nemefim Divinam vel implorare, vel expectare: Quinetiam, si à Fortuna ipsa inflictum quid sit, tamen datur quædam cum Fatis ipsis Expostulatio;

Atque Deos atque Astra vocat crudelia Mater.

Contra, ubi quis Malum aliquod sua Culpa contraxerit, stimuli Doloris intro

ver-

vertuntur, A
& confodiunt

Fallit istu
Spem; quæ
dotum. Ete
in nostra Pot
minime. Ita
Cives suos
Quod ad pra
optimum est
ipsum scilicet
pa res vestra
vos officio v
tis, & nihil
laborasset; &
eum futurum
vero Errore
fuerint; co
emendatis.
recuperatur
dibus Tran
ciens; Int
qui alios acc
se ipsos; S
alios, nec s
pter infir
biam; qu
nes, ut Erro
vero ut evi

vertuntur, Animumque magis vulnerant,
& confodiunt.

Elenchus.

Fallit istud *Sophisma*, primo propter
Spem; quæ Malorum magnum est Anti-
dotum. Etenim Culpæ Emendatio, sæpe
in nostra Potestate sita est; Fortunæ vero
minime. Itaque Demosthenes, non semel
Cives suos hujusmodi Verbis affatus est;
*Quod ad præterita pessimum, id ad futura
optimum est. Quid hoc tandem sit? Hoc
ipsum scilicet, quod vestra incuria & cul-
pa res vestra male se habeant: Nam si
vos officio vestro per omnia perfuncti esse-
tis, & nihilominus Status vester, ut nunc,
laborasset; ne spes quidem reliqua esset,
eum futurum aliquando meliorem. Cum
vero Errores vestri in causa potissimum
fuerint; confidendum plane, Vos illis
emendatis, pristinum flatum vestrum
recuperaturos.* Similiter Epictetus, de Gra-
dibus Tranquillitatis Animi verba fa-
ciens; Infimum locum illis attribuit,
qui alios accusant; Superiorem iis, *qui
se ipsos*; Supremum vero illis, *qui nec
alios, nec se ipsos.* Fallit secundo, pro-
pter insitam Animis humanis *Super-
biam*; qua ægre adducuntur Homi-
nes, ut Errores proprios agnoscant. Hoc
vero ut evitent, Patientiam adhibent
longe

longe majorem, in iis malis, quæ culpa sua contraxerunt. Etenim, quemadmodum fieri videmus, ut, cum culpa admissa sit, neque de Auctore constiterit, supra modum excandescunt Homines & tumultuantur: quod si postea in notitiam pervenerit, culpam illam ad Filium, aut Vxorem, aut Gratosum aliquem pertinere, statim sedantur turbæ & conflescunt: Eodem modo fit, cum Res aliqua accidit, propter quam necessitas incumbit culpam in nos ipsos recipiendi. Id quod in mulieribus sæpissime conspicitur, quæ si quid infeliciter egerunt, contra consensum Parentum, aut Amicorum, qualecunque Infortunium sequatur, illud sedulo dissimulabunt.

Sophisma.

9 Gradus Privationis major videtur, quam Gradus Diminutionis; & rursus, Gradus Inceptionis major videtur, quam Gradus Incrementi.

Canon est in Mathematicis; Nullas esse Rationes Nihili ad Aliquid. Itaque Gradus Nullitatis, & Quidditatis, majores videntur Gradibus Incrementi, & Decrementi. Sicut Monoculo durius est, unum perdere Oculum, quam utrunque Oculum habenti. Similiter, complures Liberos habenti, gravius est, ultimum, qui

super-

superstes fuerunt
reliquis prioribus
duos prioribus
tium tertium
Amisio Gradus
Diminutionis

Fallit Sophisma
quarum Vltimum
Competentia
terminata, competens
tur penaliter
cunæ Summa
ei fuerit, Non
quam si, potest
non poterit
Similiter in
damnosior vultus
qui primus
mus, qui ad
Etant Formæ
Parimonis
habeas, an quæ
secundo, pro
tura, Quo
alterius; Ad
ultima, in
quoniam A
novæ alicui
Demosthene

superstes fuerit, Filium amittere, quam reliquos priores. Itaque & Sibylla, cum duos priores Libros combussisset, pretium tertii duplicavit: Siquidem illius Amissio *Gradus* fuisset *Privationis*, non *Diminutionis*.

Elenchus.

Fallit *Sophisma* primo, propter eas res, quarum *Vsus* in *Sufficiencia* quadam, sive *Competentiã*, hoc est, *Quantitate Determinata*, consistit. Si quis enim obligetur pœnaliter ad *Solutionem* certæ *Pecuniæ Summæ*, ad *Diem* certum; gravius ei fuerit, *Nummo* unico *Aureo* carere, quam si, *posito* quod ille *unicus* parari non potuerit, deessent etiam *decem* alii. Similiter in *Decoctionibus Fortunarum*, damnosior videtur *Gradus Obærationis*, qui *primus Sortem* minuit; quam *extremus*, qui ad *egestatem* redigit. Huc spectant *Formulae illæ usitatæ; Sero in fundo Parsimonia: Parum interest, utrum nihil habeas, an quod nihil juvet, &c.* Fallit secundo, propter illud *Principium* in *Natura*, *Quod Corruptio unius sit generatio alterius*; Adeo ut *Gradus ipse Privationis ultimæ*, minus interdum *incommodet*, quoniam *Ansam & Stimulum* præbet *novæ alicui Rationi* ineundæ. Vnde etiam *Demosthenes sæpius* conqueritur apud *Cives*

Cives suos; *Conditiones minus utiles, & honorificas, quas à Philippo impositas subibant, nihil aliud esse, quam Alimenta quadam ipsorum Ignavia & Socordia; ut multo eis fuisset satius, illis omnino carere; propterea quod hoc pacto Industria illorum melius acui possit ad alia paranda Remedia.* Novimus certe Medicum quendam; qui, Mulieribus delicatis, querentibus, se male habere, sed tamen à Medicamentis omnibus abhorreere, solebat dicere, non minus facete, quam morosè; *Vobis omnino opus est, ut deterius valeatis, quo Medicamenta, etiam qualibet, libenter toleretis.* Quinetiam ipse Gradus Privationis, sive indigentia ultimæ, salutaris esse possit, non tantum ad excitandam Industriam, verum etiam ad imperandam Patientiam.

Quod ad secundum Membrum hujus *Sophismatis*, illud eodem, quo prius, Fundamento (de Gradibus Quidditatis & Nullitatis) nititur. Hinc tanta usurpantur, de Initiis Negotiorum, Præconia.

Dimidiū facti, qui bene cæpit, habet, &c. Hinc Astrologorum Superstitio, qui iudicium faciunt de Dispositione aut Fortuna Hominis, ex Momento sive Articulo Nativitatis aut Conceptus.

Elenchus.

Fallit Sophisma primo, quoniam in non-

nonnullis, pr
aliud sunt, qu
sophia sua, app
dimenta quac
rentur, aut pr
su, Gradus
potentior, qua
in Plaustris, E
confert ad Me
Etiam non in
regeſum, illu
Prius enim fo
set. Itaque pr
sed posterius
phisma secun
severantia; q
gressu sita est.
primum impe
Affectus tant
cium, Const
rebus, quaru
rius in contra
Ita ut prima
tur, nisi vire
modum in fo
Non progredi
proficit, defie
sum Montis
sum Gurgitis
Montis Mor

nonnullis, primæ Rerū Inceptiones nihil aliud sunt, quam quæ Epicurus, in Philosophia sua, appellat *Tentamenta*; id est, Rudimenta quædam; quæ nihil sunt, nisi iterentur, aut provehantur. Itaque in hoc casu, Gradus secundus dignior videtur & potentior, quam primus: Quemadmodum in Plaustris, Equus qui penultimus est, plus confert ad Motum Plaustri quam primus. Etiam non inepte dici solet; *Convitium regestum, illud esse, quod pugna sit reum.* Prius enim fortasse prætervolaturum fuisset. Itaque prius *Malo Principium dedit, sed posterius modum abstulit.* Fallit Sophisma secundo propter Dignitatem Perseverantiæ; quæ in progressu, non in Aggressu sita est. Etenim Casus, aut Natura, primum impetum progignere possunt; at Affectus tantummodo maturus, & Iudicium, Constantiam. Fallit tertio in iis rebus, quarum Natura & Cursus ordinarius in contrarium Rei inceptæ fertur. Ita ut prima Inceptio perpetuo evacuetur, nisi vires continuentur. Quemadmodum in formulis illis usitatis dicitur; *Non prorgedi, est regredi: Et, Qui non proficit, deficit: Vt in Cursu in adversum Montis; Remigatione in adversum Gurgitis: At contra, si in declivi Montis Motus incipiat; aut secundo*

Flu-

Flumine Remigatio fiat ; tum *Gradus Inceptus* longe potiores Partes tenet. Porro iste *Color*, non tantum extenditur ad *Gradum Inceptionis*, qui fit à *Potentia ad Actum*, comparatum cum *Gradu*, qui fit ab *Actu ad Incrementum* : verum etiam ad *Gradum*, qui fit ab *Impotentia ad Potentiam*, comparatum cum *Gradu*, qui fit à *Potentia ad Actum*. Etenim *Gradus* ab *Impotentia ad Potentiam*, major videtur, quam à *Potentia ad Actum*.

Sophisma.

10 Quod ad *Veritatem* refertur, majus est, quam quod ad *Opinionem*. Modus autem, & *Probatio* ejus, quod ad *Opinionem* pertinet, hæc est ; quod quis, si clam putaret fore, facturus non esset.

Ita pronunciant Epicurei de *Felicitate Stoicorum*, in *Virtute* collocata ; quod similis fit *Felicitati* *Histrionis* in *Scena*, qui si à *Spectatoribus* & plausu eorum deflueretur, *Animis* statim concideret. Itaque *Virtutem* per *ignominiam*, *Bonum Theatrale* vocant. Aliter fit in *Divitiis*, de quibus ille ;

Populus me sibilat ; at mihi plaudo.

Itidem in *Voluptate* ;

-----*Grata sub imo*

*Gaudia Corde premens, Vultu simulante
Pudorem.*

Elen-

Fallacia
paulo est ; li
quod adduci
tus eligitur,
Cum etiam
maxime omni
ut Vir bonus
idem in The
Virtus non
dum Calor a
hoc Supposit
redarguit. E
quod Virtus
& Conflictu
quod Laudes
leant ; haud
titus & Mot
cipue propt
esse, Causa
qua non ; ne
tuens. Exer
Equi, quoru
motis, qua
at alter, C
longe super
Palman refe
dicabitur. N
commoverit
Equum, cu

Elenchus.

Fallacia hujus *Sophismatis* subtilior paulo est; licet Responſio ad Exemplum, quod adducitur, facilis. Neque enim Virtus eligitur, *Propter Auram Popularem*. Cum etiam illud præceptum ſit, *Ut quis maxime omnium ſe ipſum revereatur*. Ita ut Vir bonus, idem fuerit in Solitudine, idem in Theatro. Licet forte intendatur Virtus nonnihil per laudes, quemadmodum Calor augetur per Reflexionem. Sed hoc Suppoſitionem negat, non Fallaciam redarguit. *Elenchus* vero talis eſt. Dato, quod Virtus (præſertim ea, quæ Labores & Conflictus ſubit) non eligeretur, niſi quod Laudes & Fama, eam comitari ſoleant; haud inde ſequitur, quod Appetitus & Motus ad Virtutem, non ſit præcipue propter ſe. Siquidem Fama poſſit eſſe, Cauſſa tantum *Impulſiva*, aut *Sine qua non*; neutiquam *Efficiens*, aut *Conſtituens*. Exempli gratia; Si duo fuerint Equi, quorum unus, Calcaribus non admotis, quævis haud ſegniter præſtaret: at alter, Calcaribus admotis, priorem longe ſuperaret: Poſterior iſte (arbitror) Palmam referet, & pro Equo meliore iudicabitur. Neque quemquam iudicii ſanè commoverit Formula illa; *Apage iſtum Equum, cujus Spiritus ſibi ſunt in Calcaribus.*

ribus. Quandoquidem enim Instrumentum Ordinarium Equitanti sit Calcar, neque ullo modo oneri aut impedimento ei fit; non minoris propterea æstimandus est Equus, qui Calcari incitatur: Neque etiam ille alter, qui absque Calcaribus mira præstet, eo ipso melior, sed delicatior tantum habendus est. Simili ratione Gloria & Honor Virtuti pro Stimulis & Calcaribus subserviunt: Ac licet Virtus, sine illis, paulo futura esset languidior; tamen cum semper illa præsto sint ei, etiam non invitata, nil officit, quo minus Virtus propter se quoque expetatur: Itaque recte redarguitur illa Positio, *Nota ejus rei, quod propter Opinionem, & non propter Veritatem eligitur, hæc est, quod quis si clam putaret fore, facturus non fuisset.*

Sophisma.

II Quod opera & virtute nostra paratum est, majus Bonum; Quod ab alieno Beneficio, vel ab indulgentia Fortuna delatum est, minus Bonum.

Causæ hujus rei hæc sunt: Primo, propter *Spem de Futuro.* Siquidem in aliorum Gratia, aut Fortunæ ipsius Ventis secundis, non multum inest certitudinis; Propria vero Industria, aut Virtus, semper domi adsunt, Adeo ut, postquam

Boni

Boni quid
rit, maneat
in novos u
dine & succo
do, quia q
mur, ejus
cum, quæ
nihil oneris
Indulgenti
retribution
tatem effla
& improbo
re illud Pr
& exultan
crificanti re
Virtute not
sequitur L
Felicitatis
pariunt, L
ad Cæsare
qua laude
quæ Indus
Laboribus
sunt; quor
tatem; u
Venatu.

At quatu
quirem in
possintque

Boni quid nobis hoc modo paratum fuerit, maneat etiam eadem Instrumenta, in novos usus parata; quin & consuetudine & successu reddita validiora. Secundo, quia quod *alieno Beneficio adipiscimur*, ejus etiam *aliis Debitores sumus*; cum, quæ per nos ipsi comparaverimus, nihil oneris secum trahant. Etiam si quid Indulgentia Divina in nos cumulaverit, retributionem quandam erga Dei Bonitatem efflagitat; quod Homines pravos & improbos mordet; ubi in priore genere illud Prophetæ usu-veniat, *Latantur, & exultant, immolant plagis suis, & sacrificant reti suo*. Tertio, quia ea quæ à Virtute nostra minime profecta sunt, nulla sequitur Laus & Existimatio. Quæ enim Felicitatis sunt, Admirationem quandam pariunt, Laudem minime. Sicut ait Cicero ad Cæsarem; *Quæ miremur habemus, quæ laudemus expectamus*. Quarto, quia quæ *Industria propria* acquiruntur, cum *Laboribus & Contentione* fere conjuncta sunt; quod nonnullam habet in se *Suavitatem*; uti Salomôn, *Suavis Cibus à Venatu*.

Elenchus.

At quatuor inveniuntur *Colores oppositi*, qui rem in contrariam partem inclinant, possintque esse prioribus instar *Elenchorum*.

rum. Primo, quia *Felicitas* videtur esse *Signum quoddam*, & *Character Favoris Divini*; & propterea, tum in nobismet ipsis *Confidentiam* & *Alacritatem* generat, tum apud alios *Auctoritatem* & *Reverentiam*. *Felicitas* autem ista etiam *Fortuita* complectitur, ad quæ *Virtus* ægre aspirat; Veluti cum *Cæsar* ad *Navis* *Gubernatorem*, *Animos* addendo, dixit; *Cæsarem portas*, & *Fortunam ejus*. Quod si dixisset, *Cæsarem portas*, & *virtutem ejus*, frigidum prorsus fuisset *Solacium* periclitanti in procella. Secundo, quia ea, quæ à *Virtute* aut *Industria* procedunt, sunt *imitabilia*, & aliis patent; cum *Felicitas* sit *Res inimitabilis*, & *Prærogativa* quædam *Hominis Individui*: Itaque in *Genere* videmus, *Res naturales* *Artificialibus* præponi, quia *Imitationem* non recipiunt. Quod enim *imitabile* est, *potentia vulgatum* est. Tertio, quæ ex *Felicitate* proveniunt, *Bona videntur gratuita*, nec *laboribus empta*; At quæ *virtute propria*, *Pretio* veluti *acquisita*. Itaque *eleganter* *Plutarchus*, de *Rebus Timoleontis*, *Hominis longe Fortunatissimi*, cum *Rebus Agefilai* & *Epaminondæ*, qui uno ævo vixerunt, comparatis, dixit: *Illas Homeri Carminibus fuisse similes, quæ cum alias excellent, sponse etiam fluere*

COLOR
fluere vide
re. Quarto,
præter Expec
& majore cu
Animos infi
competit iis
comparantur

12. Quod
sibilibus, est
rioribus, & m
Partes confide
re & pluralit
pre se fert: n
ralitas partiu
ducit Similitu
Comprehensio
Sophisma
intuitu fallax
dem, non plu
Majoritas ear
Totum auct
ipsum Sophis
etiam insidiat
ipsi brevior v
nihil intercu
quam in tali
conspiciuntur
aliud aliquod
tiri & divide

fluere videantur, & quasi Genium sapere. Quarto, quia, quod præter Spem aut præter Expectatum contingit, gratius, & majore cum Voluptate in Hominum Animos influit. Illud vero neutiquam competit iis, quæ propria cura & ambitu comparantur.

Sophisma.

12. *Quod ex pluribus constat, & Divisibilibus, est majus, quam quod ex paucioribus, & magis unum; Nam omnia per Partes considerata majora videntur: Quare & pluralitas Partium, Magnitudinem præ se fert: Fortius autem operatur pluralitas partium, si Ordo absit: Nam inducit Similitudinem Infiniti, & impedit Comprehensionem.*

Sophisma istud videtur etiam primo intuitu fallax, & quasi palpabile; Siquidem, non pluralitas Partium tantum, sed Majoritas earundem poterit constituere Totum auctius. Attamen abripit hoc ipsum Sophisma sæpius Phantasiæ; quin etiam insidiatur Sensui. Etenim Aspectui ipsi brevior videtur via, in planitie, ubi nihil intercurrat quod Visum frangat; quam in tali Tractu Terræ, ubi simul conspiciuntur Arbores, aut Aedificia, aut aliud aliquod Signum, quod Spatium metiri & dividere possit. Sic homini bene

nummato, postquam Arcas suas, & Marsupia, dividerit, & digesserit, major etiam quam antea subit Divitiarum Phantasia. Habet etiam vim in Amplificationibus, si Res in plures Portiones dividatur, atque singulæ seorsum tractentur. Hoc vero adhuc magis Phantasiam implet, si fiat promiscue, & sine Ordine. Confusio enim Multitudinis opinionem generat. Siquidem quæ ordine ostenduntur, aut proponuntur, tum ipsa magis finita apparent, tum certum præbent Argumentum, nihil esse prætermisum. At contra, quæ confuse repræsentantur, non solum in se numerosa putantur, sed & Suspicioni locum relinquunt, restare adhuc plura, quæ omittuntur.

Elenchus.

Fallit *Sophisma* primo, ubi quis amplio-rem præceperit de Re aliqua Opinione, quam pro vera Rei ipsius magnitudine. Etenim cum hoc fit, Distributio falsam illam Opinionem destruet, & rem in Veritate sua, non autem cum Amplificatione, monstrabit. Itaque si quis Morbo aut Dolore corripitur, Horæ longiores ei videbuntur, absque Horologio, aut Clepsydra, quam si iisdem mentirentur. Nam si Tædium & Vexatio Morbi, tempus videri longius faciunt, quam revera est;

COLO
est; at Cor
lum corrigi
nio illa falsa c
tie, contra qu
quando even
cipio viam
quia indivisa
opinio de lo
reperitur, Op
efficiet, ut vi
revera est, pro
nioni alicujus
cujuspiam, ve
tributionibus
rollat. Fallit
butio ea distra
versetur, au
Itaque si Flo
Torulos disti
tatis Specien
uno Toro fin
illi oculis fir
Vnio Distrib
Sic Reditus
quibus Prædi
conjuncta su
non veniunt
Fallit *Sophism
tem Vnitatis
nis enim Cor*

est; at Computatio temporis errorem illum corrigit, & brevius facit, quam Opinio illa falsa conceperat. Etiam in Planitie, contra quam superius dictum est, aliquando evenit. Licet enim visus in Principio viam ostendet breviorē sensui, quia indivisa est; tamen si ex eo obrepāt opinio de longe minori Intervallo quam reperitur, Opinioni ejus vanæ Frustratio efficiet, ut videatur demum etiam, quam revera est, productior. Itaque si quis Opinioni alicujus falsæ, de Magnitudine Rei cujuscumque, velificare cupiat, caveat à Distributionibus, sed rem integram utiq; extollat. Fallit *Sophisma* secundo, si Distributio ea distrahatur, non autem simul obversetur, aut uno aspectu visum feriat. Itaque si Flores in Horto aliquo in plures Torulos distinguantur, majoris Quantitatis Speciem præbebunt, quā si omnes in uno Toro simul crescerent; Modo Toruli illi oculis simul subjiciantur; Aliter enim Vnio Distributioni distractæ prævalebit. Sic Reditus eorum majores videntur, quibus Prædia & Latifundia sua vicina aut conjuncta sunt. Nam si sparsim sita sint, non veniunt tam facile sub Aspectum. Fallit *Sophisma* tertio, propter Dignitatem Vnitatis, supra Multitudinem. Omnis enim Compositio, Indigentia in singulis

MALI.
s, & Mar-
major etiam
Phantasia.
ionibus, si
tur, atque
oc vero ad-
si fiat pro-
fusio enim
rat. Siqui-
aut propo-
a apparent,
ntum, ni-
tra, quæ
olum in se
icioni lo-
plura, quæ
quis am-
a Opinio-
magnitu-
bitio fal-
& rem in
Amplifica-
is Morbo
longiores
ogio, aut
nturentur.
rbi, tem-
am revera
est;

gulis Signum est certissimum, ubi illud
usu venit,

*Et quæ non profunt Singula, Multa
juvant.*

Itaque Mariæ Partes potiores; *Martha,
Martha, attendis ad plurima, unum suf-
ficiit.* Hinc illa Fabula Aesopi de Vulpe
& Feli. Iactabat enim Vulpes, quantas Ar-
tes haberet, & Effugia, quibus se à Cani-
bus eriperet; Felis autem se unico tan-
tum confidere Auxilio dixit, utpote quæ
tenuem Scandendi Facultatem haberet:
Quod tamen reliquis illis vulpinis longe
præstantius præsidium fuit: unde Ada-
gium; *Multa novit vulpes, sed Felis unum
magnum.* Quin etiam in hujus Fabulæ
significatione Morali idem cernitur: Nam
potenti & fido Amico niti, plus præsidii
habet, quam Artes & Astutiæ complu-
rimæ.

I N

S E R

- I.
II.
III.
IV. De Vi
V. De Re
VI. De D
VII. De Pa
VIII. De Na
IX. De In
X. De A
XI. De M
tibe
XII. De A
XIII. De Bo
va
XIV. De Na
XV. De Sea
XVI. De At
XVII. De Su
XVIII. De Pe
ter
XIX. De In
XX. De Co
XXI. De Ma
XXII. De Afe

I N D E X

S E R M O N V M.

I.	D E Veritate.	pag-5
II.	De Morte.	9
III.	De Vnitate Ecclesiæ.	12
IV.	De Vindicta.	20
V.	De Rebus aduersis.	22
VI.	De Dissimulatione & Simula- tione.	24
VII.	De Parentibus & Liberis.	30
VIII.	De Nuptiis & Cœlibatu.	33
IX.	De Inuidia.	36
X.	De Amore.	44
XI.	De Magistratibus & Dignita- tibus.	47
XII.	De Audacia.	54
XIII.	De Bonitate, & Bonitate nati- ua.	57
XIV.	De Nobilitate.	61
XV.	De Seditionibus & Turbis.	64
XVI.	De Atheismo.	76
XVII.	De Superstitione.	81
XVIII.	De Peregrinatione in partes ex- teras.	84
XIX.	De Imperio.	88
XX.	De Consilio.	96
XXI.	De Mora.	105
XXII.	De Astutia.	106
	XXIII.	

I N D E X

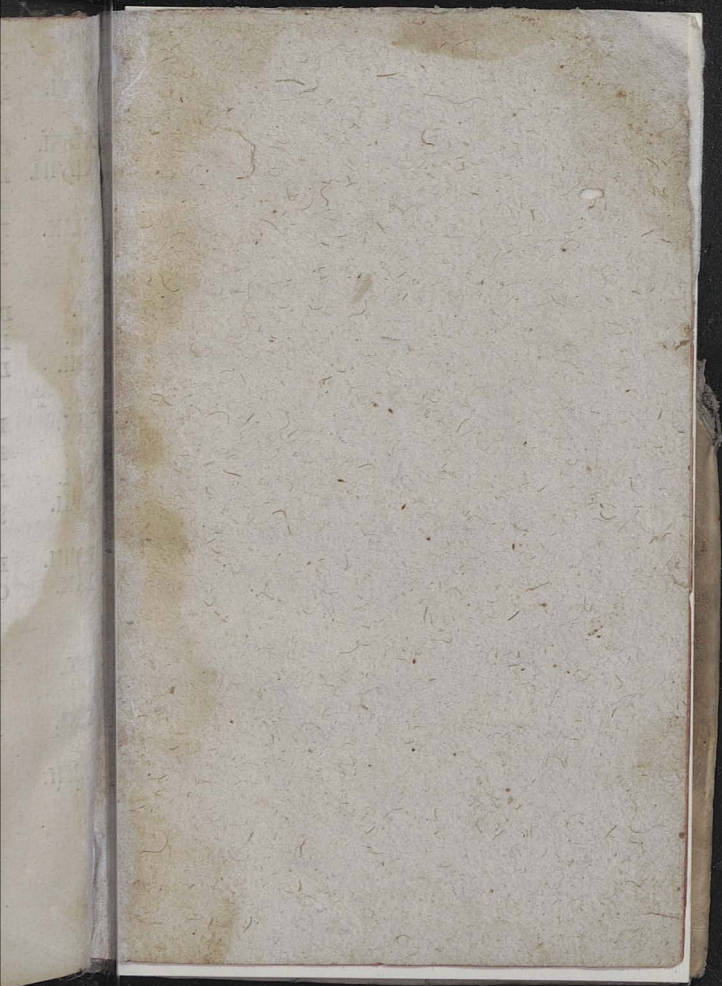
XXIII.	De Prudentia qua sibi sapit.	113
XXIV.	De Innovationibus.	116
XXV.	De expediendis negotiis.	118
XXVI.	De Prudentia apparente.	121
XXVII.	De Amicitia.	123
XXVIII.	De Sumptibus	136
XXIX.	De proferendis finibus Imperii	138
XXX.	De regimine valetudinis.	156
XXXI.	De Suspicionem.	159
XXXII.	De Discursu Sermonum.	161
XXXIII.	De Plantationibus Populorum, & Coloniais.	164
XXXIV.	De Divitiis.	170
XXXV.	De Ambitione.	176
XXXVI.	De Natura, & Indole naturali in hominibus.	180
XXXVII.	De Consuetudine & Educatione.	183
XXXVIII.	De Fortuna.	186
XXXIX.	De Usura sive Fœnore.	190
XL.	De Iuventute & Senectute.	196
XLI.	De Pulchritudine.	200
XLII.	De Deformitate.	202
XLIII.	De Aedificiis.	204
XLIV.	De Hortis.	212
XLV.	De Negotiatione.	224

SERMONVM.

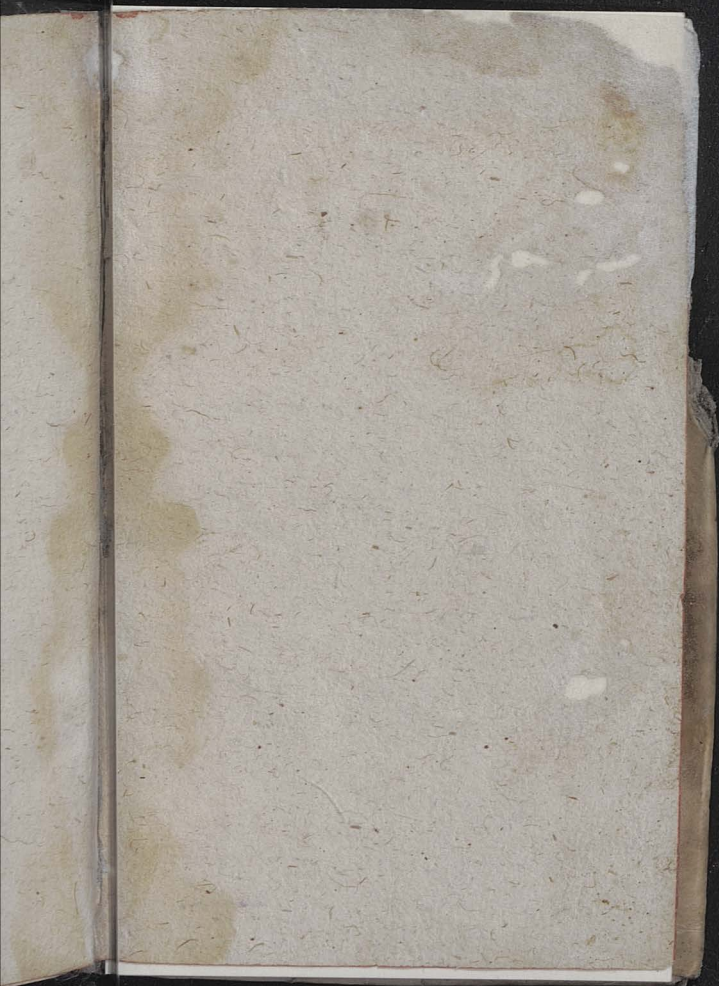
113	XLVI.	De Clientibus, Famulis, & Amicis.	227
116	XLVII.	De Supplicanribus.	230
118	XLVIII.	De Studiis, & Lectione Librorum.	234
121			
123	XLIX.	De Factionibus.	237
136	L.	De Caremoniis civilibus, & Decoro.	241
138	LI.	De Laude.	244
156	LII.	De vana Gloria.	247
159	LIII.	De Honore & Existimatio- ne.	250
161	LIV.	De officio Iudicis.	253
164	LV.	De Ira.	260
170	LVI.	De vicissitudine rerum.	264
176	LVII.	Quomodo profectus in vir- tute faciendus sit.	274
180	LVIII.	De civili Conversatione.	283
183	LIX.	Consilia quaedam de Nego- tiis, ex Parabolis aliqui- bus Salomonis.	287
186			
190	LX.	Faber Fortuna sive Doctri- na de ambitu vita.	319
196	LXI.	De Certitudine Legum, per Aphorismos.	356
200			
202	LXII.	Colores Boni & Mali, tam simplicis, quam Compa- rati.	393
204			
212			
224			

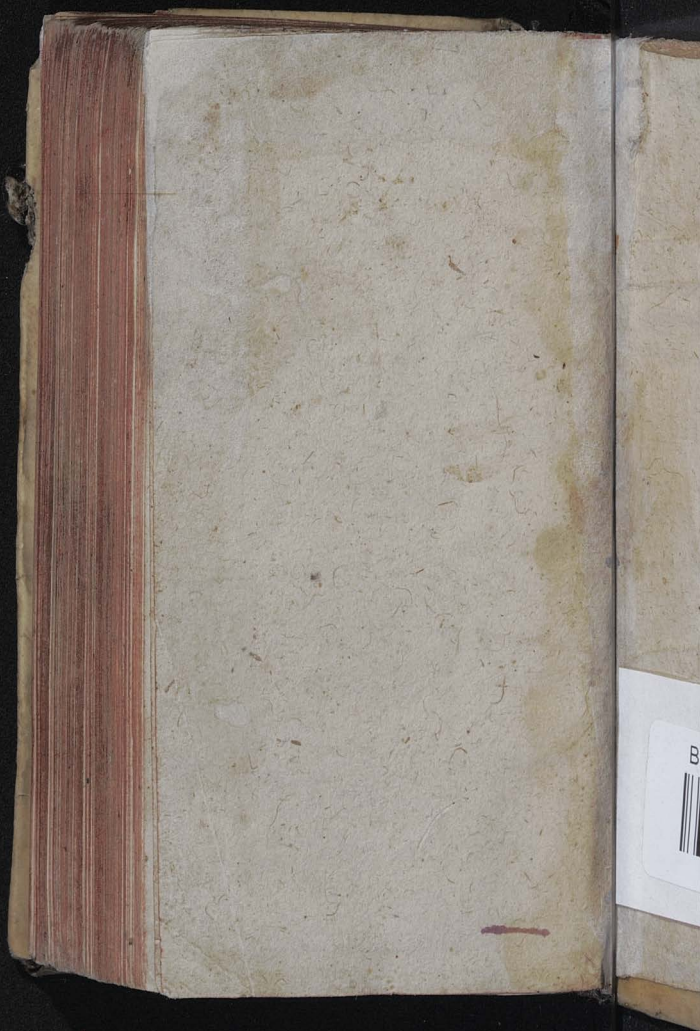
FINIS.

273
 De...
 274
 De...
 275
 De...
 276
 De...
 277
 De...
 278
 De...
 279
 De...
 280
 De...
 281
 De...
 282
 De...
 283
 De...
 284
 De...
 285
 De...
 286
 De...
 287
 De...
 288
 De...
 289
 De...
 290
 De...
 291
 De...
 292
 De...
 293
 De...
 294
 De...
 295
 De...
 296
 De...
 297
 De...
 298
 De...
 299
 De...
 300
 De...
 301
 De...
 302
 De...
 303
 De...
 304
 De...
 305
 De...
 306
 De...
 307
 De...
 308
 De...
 309
 De...
 310
 De...
 311
 De...
 312
 De...
 313
 De...
 314
 De...
 315
 De...
 316
 De...
 317
 De...
 318
 De...
 319
 De...
 320
 De...
 321
 De...
 322
 De...
 323
 De...
 324
 De...
 325
 De...
 326
 De...
 327
 De...
 328
 De...
 329
 De...
 330
 De...
 331
 De...
 332
 De...
 333
 De...
 334
 De...
 335
 De...
 336
 De...
 337
 De...
 338
 De...
 339
 De...
 340
 De...
 341
 De...
 342
 De...
 343
 De...
 344
 De...
 345
 De...
 346
 De...
 347
 De...
 348
 De...
 349
 De...
 350
 De...
 351
 De...
 352
 De...
 353
 De...
 354
 De...
 355
 De...
 356
 De...
 357
 De...
 358
 De...
 359
 De...
 360
 De...
 361
 De...
 362
 De...
 363
 De...
 364
 De...
 365
 De...
 366
 De...
 367
 De...
 368
 De...
 369
 De...
 370
 De...
 371
 De...
 372
 De...
 373
 De...
 374
 De...
 375
 De...
 376
 De...
 377
 De...
 378
 De...
 379
 De...
 380
 De...
 381
 De...
 382
 De...
 383
 De...
 384
 De...
 385
 De...
 386
 De...
 387
 De...
 388
 De...
 389
 De...
 390
 De...
 391
 De...
 392
 De...
 393
 De...
 394
 De...
 395
 De...
 396
 De...
 397
 De...
 398
 De...
 399
 De...
 400
 De...

an.
lamo

3e
05

Biblioteka Jagiellońska

stdr0024980

